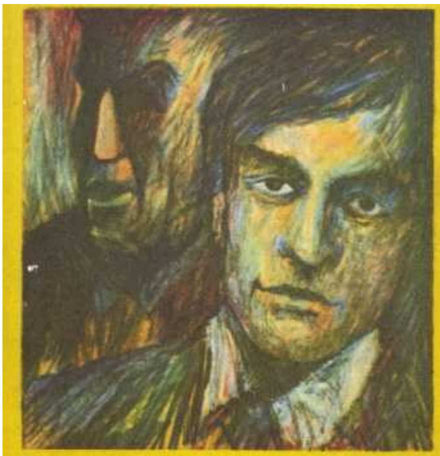
D. R. Popescu

VÎNĂTOAREA REGALĂ

E d i t u r a   E m i n e s c u

D. R. POPESCU

VÎNĂTOAREA REGALĂ

ROMAN

EDITURA EMINESCU

Moartea e un armăsar care nu se mai întoarce

N-AŞ PUTEA SPUNE CĂ NU L-AM CUNOSCUT PE PATRICIU, da, l-am cunoscut. În sensul că ştiam cine este, de-l întîlneam pe stradă. De cîteva ori am şi stat de vorbă, ne-am dat şi mina. Ultima oară l-am văzut la meciul Dinamo Turnuvechi — Ştiinţa Cîmpuleţ, în tribuna oficială, rozîndu-şi unghiile. Dar dacă un om dispare din rîndul semenilor săi, ca să zic precum Liliac, nu înseamnă neapărat că a şi intrat în rîndul celor morţi. Meciul avea importanţă doar pentru Dinamo, pretendentă la cîştiga- rea seriei B şi deci la promovarea ei în divizia primă a ţării. Ştiinţa n-avea nimic de pierdut de pierdea şi nimic de cîştigat de cîştiga, decît prestigiul. Calculele hîrtiei spuneau că Dinamo şi cu un meci egal se califica, însă o înfrîngere o scotea definitiv din luptă, contracandidata ei, Venus, juca acasă şi cîştigînd o întrecea cu un punct. Totul în ultimă instanţă se rezuma pentru dinamovişti la obţinerea unui punct ; golaverajul lor mai bun, şi în ipoteza că Venus cîştiga, îi califica. Meci cu miză, lume multă, clopote, pancarde, fluierături, aplauze. Patriciu era preşedintele clubului ; unii îl bănuiau c-ar fi vîndut punctul dinamoviştilor, însă figura lui încercănată, uşor buhăită şi albă ca varul de emoţie, contrazicea o asemenea presupunere. Literalmente îşi rodea unghiile şi un soi de disperare ciudată se vedea în ochii lui. La urma urmei să-i ia dracu pe toţi, vorba lui Vasile Cristoloveanu : dinamoviştii puteau obţine punctul şi fără nici un aranjament, erau mai tari. Dar nu era vorba de mai tari sau mai slabi (oricine putea învinge, Ştiinţa îi bătuse chiar la Turnuvechi, în tur), era vorba de un coeficient de sigu-
ranţă ; mai mult, nu de un coeficient, ci de o certitudine ; înţelegerea pentru un punct elimina surpriza, neprevăzutul. Şi în consecinţă : jocul. Căci un joc înseamnă două ore de neprevăzut. Cred că pentru această incertitudine este iubit fotbalul; şi că lasă posibil orice rezultat ; pentru că nouăzeci de minute jocul e deschis oricărui rezultat. Dacă rezultatul era aranjat, cum se bănuia, jocul trebuia să dea la iveală potlogăria, zicea Liliac. Dar Vasile Cristo- loveanu : Nici vorbă, ei pot mima foarte bine jocul adevărat, crezi că e primul meci care se cumpără sau se vinde ? Atunci l-

am văzut ultima oară pe Patriciu şi încă nu mă pot obişnui cu ideea că e mort şi că eu trebuie să-i descopăr cadavrul şi să fac lumină în jurul acestei crime, dacă a fost cumva o crimă şi dacă el într-adevăr a fost ucis. Un om aşezat, cumsecade, căsătorit — hai să zicem chiar amestecat în matrapazlîcuri fotbaliceşti — dispare fără urmă, în timp ce soţia lui se află la spital în luna a noua aşteptînd ziua fericită. Pentru coţcării fotbalistice — care mai ales nu pot fi dovedite, existînd o mafie care operează impecabil în trucarea rezultatelor, cînd e nevoie, — nu-l poţi urî pe un om pînă la crimă, oricît am fi noi de cu sînge fierbinte latin, cum zice Cristoloveanu. Cred că fusese ales preşedintele clubului fiindcă era administratorul liceului hortiviticol; mai precis, pentru că putea la o adică să scoată mai uşor nişte damigene cu vin bun la cele obişnuite chiolhanuri pe care neprofe- sioniştii noştri le mai trag după un meci cîştigat împreună cu arbitrii, sau după unul pierdut, fără arbitri. S-ar putea spune că şi un meci aranjat ar trebui să mă preocupe, şi aici e o escrocherie, o încălcare, nu neapărat a legilor ţării, ci a legilor jocului. Nu pierde ţara, vorba lui Vasile Cristoloveanu, dacă Dinamo pierde sau cîştigă, şi nici nu cîştigă. Nu-i vorba de verbul a pierde (în primul rînd oamenii se gîndesc la bani, ei se pierd sau se cîştigă), e o necinste la mijloc, o hoţie morală, cum zice Liliac : spectatorii sînt furaţi nu de cei zece lei de bilet, ci de încrederea lor în frumuseţea bineînţeles imaculată a jocului. Liliac este un fraier, zice Cristoloveanu, ca să nu fie un dobitoc, lucrurile sînt mult mai simple şi nu merită atîta gargară (ca frumuseţea jocului) un biet meci de categoria a doua. Şi Liliac : Nu există un meci de categoria a doua

decît în statistici ; un meci e un meci, o luptă, un joc, un adevăr, şi un adevăr nu poate să fie de categoria a doua sau de divizia A, un meci e oricînd şi oriunde un fapt de sine stătător. Mănînci tacat, a zis Cristoloveanu. Astea cu fotbalul sînt coţcării şi n-o să le daţi voi de cap. Se pot face o mie de anchete, nimic nu e palpabil, totul se aranjează prin probe, ca o crimă perfectă, nu rămîn urme, banii trec dintr-o mînă în alta înainte sau, mult după meci, fără martori, întotdeauna fără martori, sau cu martori care nu sînt martori, fiind şi ei implicaţi în găinărie. Orice cercetare e inutilă, fiindcă cei care cunosc adevărul nu vorbesc, iar cei care vorbesc nu cunosc adevărul. Şi aşa rămîne un mister total, ca şi acest meci Dinamo-Ştiinţa. Şi pe urmă e treaba lor, e echipa lor. Ştiinţa este echipa şcolii hortiviticole, majoritatea jucătorilor sînt elevi ai şcolii sau foşti elevi, ajunşi tehnicieni sau funcţionari, le strică nişte bani cîştigaţi în mod, să zic, sigur ? Un punct sigur este egal cu nişte bani siguri. Poate are şi echipa nevoie de aceşti bani ! În fond jucătorii joacă nu doar pentru a juca, ci şi pentru a cîştiga nişte bănuţi şi dacă aceşti bănuţi se pot cîştiga sigur şi fără joc,

adică cu un simulacru de joc, de ce să nu-i ia aşa ? Eu din tribună fac pe deşteptul şi cer joc, că plătesc şi am dreptate, dar şi el are dreptate, cel din teren, să ia nişte parale, fiindcă el joacă, nu eu. Era un meci avortat, pentru cunoscătorii culiselor doar. Pe mine, sincer vorbind, meciul mă interesa mai puţin. Venisem la stadion să mă odihnesc şi să scap de starea de nervozitate care mă surprinde întotdeauna în faţa unui fapt implacabil. De dimineaţă săpasem aproape două ore în jurul teiului (ce ironie : un tei crescut în mijlocul unui cimitir de animale) din spatele şcolii hortiviticole şi nu doar lipsa mea de exerciţiu mă făcuse să transpir şi să privesc în jur iritat şi suspicios ; ştiam să înfig cazmaua în pămînt şi mişcările muşchilor nu erau chiar atît de noi, ori dezordonate, ca să mă obosească peste măsură ; epuizarea venea din frica de a nu fi privit (de cineva ascuns cine ştie unde poate cu un binoclu la ochi) ca un caraghios ce caută potcoave de cai morţi şi crede în orice scrisoare anonimă. Starea nervoasă venea mai degrabă din încordarea cu care săpînd eram
atent să nu apară cineva şi să-mi rîdă în nas sau să nu-mi rîdă, trecînd întîmplător pe lîngă groapa mortăciunilor şi văzîndu-mă răscolind pămîntul. Anonima primită sîm- bătă seara mă anunţa c-o să descopăr scheletul unui cal lîngă tei, spre răsărit, şi în burta calului o să găsesc un craniu a cărui viaţă va trebui s-o descopăr ca să aflu ceea ce căutam : îl căutam pe asasinul tatălui meu. Am acceptat propunerea anonimului şi ca s-o verific, dar mai mult pentru a găsi un fir care să mă conducă la descoperirea acestui anonim ce ştia cu siguranţă mai multe amănunte despre moartea lui Horia Dunărinţu decît putea să-mi spună (chiar de-ar fi ştiut) o ţeastă putrezită şi cumva devenită anonimă prin pierderea identităţii. Sub tei, nici o cruce nu amintea că aici zace îngropat un om ; şi nici un alt semn că un om sfîrşise sau fusese băgat sub pămînt aici alături de boii şi caii şi porcii şi miţele şi cîinii sfîrşiţi din cine ştie ce cauze în această groapă putredă şi plină de buruieni. Cine era acest om şi cînd murise şi în numele cui, creştin sau iudeu, ţigan, copil, bărbat sau femeie ? Anonimul nu dădea amănunte. Cu siguranţă el mă încerca : de-l cred sau nu ? Dacă vin singur sub tei în aerul pestilenţial cum îmi ceruse, sau vin cu martori, sau trimit miliţia să dezgroape tot cimitirul de animale ? El avea nevoie de încrederea mea în el — şi deci nu mă putea minţi. Anonimul începea să aibă personalitate şi îmi plăcea cum se conturează, fără să ia însă chip, chipul aş zice din înăuntru al nesemnatarului scrisorii ; nu mi-l reprezentam ca pe un om de statura cutare, cu ochii de culoarea cutare, cu părul, bărbia, greutatea, nasul cutare, ci ca pe un ins fără carne şi oase, vorbindu-mi în scris de undeva de foarte departe, cam ca din moarte, un ins ce voia să mă convingă că nu minte, ca să mă poată apoi convinge şi de alte fapte : şi, şi de cine îl omorîse pe Horia

Dunărinţu. Dar şi el trebuia să cîştige ceva de aici : crezîndu-l, eu trebuia să-i fac un serviciu, poate un serviciu în folosul meu, dar sigur şi în folosul său. El îmi dezvăluia un fapt de neînchipuit : un om aflat în burta unui cal. Deci el ori îl omorîse pe acel om, ori ştia cine era ucigaşul. Anonimul ascundea un mister, altfel ar fi semnat sau ar fi venit să-mi spună şi să dezgropăm amîndoi calul şi poate călăreţul. Mă

pasiona acest mister, al anonimului, drama lui — căci credeam în existenţa mai degrabă a unei drame decît a unei farse. Vechi popoare ce trecuseră sau domniseră pe la noi îşi îngropaseră uneori alături de stăpîni şi caii stăpînilor, şi slugile lor, şi uneori lîngă un rege mort intra în lut şi regina tînără şi vie şi caii nechezînd : morţii îşi luau cu ei în altă lume toată familia şi curtea şi erau acoperiţi de mormane uriaşe de pămînt. Dar niciodată nu auzisem ca un cal să-şi ducă cu el stăpînul viu. Şi nici în basme : calul să-şi mănînce stăpînul sau duşmanul — aşa că scrisoarea anonimă nu putea pleca nici compilînd basme sau date din istorie, ea pornea de la o experienţă proprie şi nu dintr-o fantezie. Căci o astfel de fantezie ar fi fost prea neroadă, numai realitatea poate fi astfel. Anonimul îşi continua epistola sec, dovedind că mă cunoaşte („O să mergi mîine la meci cu Liliac, cu Vasile Crisfoloveanu şi cu Dînsa şi o să ne vedem ; tu n-o să mă cunoşti şi nici nu căuta să afli cine sînt, fiindcă în momentul cînd o să afli cine sînt, eu o să fiu mort"). Finalul era niţel şocant — şi poate din cauza lui n-am avut încredere totală săpînd c-o să aflu calul şi omul din cal. Şi n-am înţeles de ce-i zicea ei — Dînsa, doar îi ştia numele, putea să-l ştie de-i ştia pe nume şi pe ceilalţi doi amici de stadion ai mei. De ce nu-i scrisese numele pe hîrtie ? Scrisoarea era tipică (n-avea cum să-i tremure mîna de cumva se cunoscuseră) : o scrisoare din cuvinte tăiate din ziare. Acum meciul continua în huiduielile şi aplauzele galeriei. Dinamo marcase un gol lamentabil : la o centrare de pe dreapta, toată apărarea Ştiinţei se oprise ca hipnotizată de traiectoria balonului şi cel cu numărul zece pe tricou, nestingherit de nimeni, trimisese lent în plasă pe lîngă portarul care parcă adormise cu mîinile în şolduri. E prea cu ochi şi cu sprîncene, a înjurat Liliac şi l-a privit pe preşedintele clubului ; l-am privit şi eu pe Patriciu : era deziluzionat, înjura fundaşii. Face pe nebunul, să nu-l linşeze publicul, mi-a cîrîit la ureche Liliac (era enervant şi Liliac cu protestele lui !). Dar Patriciu realmente se vedea că e descumpănit. Altfel arăta la cîţiva metri de el portarul şcolii (acel escroc Petru Gbeorghe Ionescu care vînduse şi cenuşa morţilor nemuriţi şi fusese vînturat din diverse
posturi şi se aciuase la hortiviticolă unde mînca

seminţe toată ziua şi făcea contestaţii la toate forurile posibile — probabil, după mine, ca să nu fie dat de pămînt aşa cum merita) : înjura arbitrul, printre cojile de seminţe de dovleac scuipate din gură, scărpinîndu-se sub bărbie lent, fără violenţa din cuvinte ; aşa încît între vehemenţa lui orală şi scărpinatul bărbiei era o diferenţă de la cer la pămînt ; gestul nu era nervos şi cuvintele nu erau calme, deci concomitent acest om se contrazicea continuu, în văzul lumii, inconştient poate, oricum convins că spectatorii o să-i remarce doar ceea ce se auzea şi conta : înjurăturile destul de amuzante. Eu cred că el nu ştia că mîna îl dă de gol, altfel s-ar fi controlat. Nu, pentru mine doar Patriciu suferea că dinamoviştii conduceau cu unu la zero, Petru Ionescu era total indiferent, nu-l ura nici măcar pe arbitrul pe care-l umplea de bale colorate, în aceeaşi tribună cu noi, mai sus, în stînga, se afla şi Moise. Ştia, nu bănuia, ştia că sînt duşmanul lui şi că-l suspectez de moartea tatălui meu. Privea meciul ca şi cum eu n-aş fi existat, nici eu, nici moartea tatălui meu. Sau dacă existam, pe el nu-l interesa că exist, el era departe, de neatins şi nevinovat şi implicit de neînvins. Era exclus ca el să-mi ticluiască o anonimă, el cel mult putea s-o inspire. El niciodată aproape nu săvîrşise nimic cu mîna lui, şi de-aici îi venea marea siguranţă de sine, ştiindu-se acoperit şi deci invulnerabil. Un asemenea om nu putea fi învins decît lăsîndu-te mereu învins de el, ca să se descopere cît de cît, ca să-şi descopere cît de cît armele şi oamenii prin care te învingea. Trebuia să ai un stomac bun, să ştii să încasezi, ceea ce Horia Dunărinţu nu avusese : un stomac bun. Şi nu ştiuse să suporte înfrîngerile şi atunci Moise îl atacase direct : intrase el în luptă direct, de la om la om, pe faţă ; şi Horia Dună- rinţu fusese pur şi simplu desfiinţat ca om şi omorît cu mult înainte de a fi ucis cu adevărat. Moise era un duşman puternic şi aproape perfect şi-mi plăcea că e puternic ; nu mi-ar fi convenit ca Horia Dunărinţu să fie strivit de un căcănar şi eu să fiu obligat să mă bat şi să strivesc un căcănar. Moise ura cu măreţie, cu o convingere pe care uneori o numea şi cu vorbe mari — nu se sfiise nici-

odată să amintească lupta de opinii şi de clasă ; şi oricum pe un asemenea ins care-şi urmărea gîndurile eu o tenacitate grozavă trebuia să-l laşi să simtă cum te zdrobeşte şi tu să complici mereu propria ta înfrîngere, ca un şahisţ ce simţind dezastrul complică la infinit cu mişcări uneori false jocul, prelungindu-şi agonia şi sperînd ca adversarul să se încurce în propriul său succes sau să obosească o clipă de atîta succes şi să se trezească voind să dea ultima lovitură de graţie — că de fapt este învins de propria sa lovitură. Anonimul ştia că îl caut pe asasinul tatălui meu — dar Moise nu m-ar fi lăsat să cred nici măcar o secundă că în scheletul calului din groapă se afla craniul lui Horia Dunărinţu : fiindcă Moise ştia că nu se afla acolo craniul tatălui meu şi ştia că şi eu poate ştiu că nu se afla acolo (şi chiar de el nu mai ştia acum unde se află tatăl meu, ştia perfect că nu era în groapa de lîngă tei). însă acest lucru îl ştia anonimul, lăsîndu-mă o secundă să cred că acel schelet ar fi al tatălui meu, deci anonimul nu putea fi Moise. Anonimul mă incita să descopăr viaţa victimei din cimitirul de animale şi prin această viaţă să aflu ceva despre sfîrşitul lui Horia Dunărinţu. Anonimul exagera amestecîndu-l pe Horia Dunărinţu în această poveste. Nu trebuia să-i pomenească numele, eu tot l-aş fi ascultat şi aş fi săpat singur să descopăr mortul, şi el anonim aflat în burdihanul unui patruped anonim. Aş fi insistat ca mortul să fie îngropat în cimitir de oameni. Mortul avea acum dreptul, după atîţia ani, să fie om, să nu fie nici animal fără cruce şi nume şi nici prizonier în burtă de patruped şi nici victimă a unei nedreptăţi şi nici vinovat şi pedepsit de ai săi sau de duşmani : el plătise cu propria sa moarte propria sa viaţă şi acum era liber să fie om şi să se odihnească într-un cimitir cu oameni. Oricine ar fi fost el, murind încetase să mai fie altceva decît un mort, şi morţii trebuie respectaţi. Chiar de le judecăm viaţa, oasele lor sînt simple oase şi simplu pămînt şi pe ele n-ai cum să te răzbuni, cum nu poţi avea atîta venin şi murdărie ca să murdăreşti pămîntul. Dar anonimul nu se gîndise că eu o să doresc (să-i aflu nu numai viaţa ci şi) să-l îngrop la loc cuvenit, el îmi ceruse doar

să-l văd, atît. Mai departe nu se interesase ce voi face eu, voise doar să văd scheletul şi să-l cred pe el, că nu mă minte. Avea nevoie să-l cred. L-am crezut pe cînd am citit scrisoarea şi n-am rămas surprins şi îngrozit găsind în burta scheletului de cal, plină de praf, rămăşiţele unui om. Mi s-a părut că imensele coaste ce ţineau ca un pîntec de oase oasele omului erau ale unei iepe care a vrut să fete un om.

Ştiinţa a egalat, Liliac („e cu ochi şi cu sprîrtcene, s-a dus extrema printre fundaşii centrali ca printre doi stîlpi de telegraf"), Vasile Cristoloveanu („Hm ! oamenii nu mai duc războaie în numele lui Dumnezeu, nu mai varsă sînge în numele unei religii, nu mai sînt nici cruciade, nici inchiziţie, pentru a-l apăra pe Dumnezeu, inşii se mai bat şi pentru gologani şi pentru credinţa în gologani. Sper să nu doriţi o inchiziţie şi în numele şi pentru apărarea Dumnezeului zis Balonul Rotund"), Liliac („eşti un dobitoc la care nu-mi explic cum de vine lumea la consultaţie"), Vasile Cristoloveanu („consultaţiile sînt gratuite"), Liliac şi Vasile Cristoloveanu deci s-au batjocorit ca de obicei şi eu mi-am întins mai bine picioarele gîndindu-mă la îndemnul yoghinilor („destindeţi-vă muşchii") ca să te odihneşti. Sus, Moise explica („trebuie să-i înfunzi cu goluri"), Patriciu îşi rodea unghiile privind mai mult cronometrai stadionului decît jocul de pe gazon, Petru Gheorghe Ionescu jubila, mîncînd seminţe de dovleac. Eu îmi destindeam muşchii, da, eram convins : puterea stă în repaus, puterea constă în repaus. Şi atunci ea, care stătuse la peluză cu Nuţa Dobrescu, să le bată şi soarele, a venit lîngă mine : „M-am bucurat şi am suferit ca o caraghioasă". Şi eu : „De ce ?" Şi ea : „Nu mi-am dat seama că jocul a fost aranjat şi pînă acum am sperat c-o să învingem (şi-am sperat ca o proastă) şi m-am temut c-o să pierdem (şi m-am temut ca o proastă) ; inutil : ei au reuşit să-şi bată joc şi de «simţămintele mele fotbalistice», căci totul e trucat". Şi ea nu s-a întristat cînd Ştiinţa a luat conducerea cu doi la unu şi nu s-a bucurat cînd Dinamo a egalat. Zicea : „Ştiu jocul. Dar priveşte-l pe Patriciu, mi-a zis, el e disperat, cel care a aranjat jocul". Şi eu : „De ce ?" Şi

ea : „Se teme să nu-i strice

jocul". Şi cumva ca s-o confirme, cînd Dinamo a egalat dintr-o lovitură de la douăzeci de metri, Patriciu s-a destins : „O execuţie tehnică impecabilă, a zis el satisfăcut că adversara echipei al cărei preşedinte era stabilise pe tabela de marcaj egalitatea. Şi ea : „În sfîrşit, văd cu ochii mei victoria micilor (sau marilor) interese (să le zicem fotbalistice) asupra micilor (sau marilor) principii (să le zicem fotbalistice)". în tonul ei constatativ şi sec era nu o revoltă, o dezamăgire, ceea ce cîteodată e mai mult, însemnînd că şi protestul ei era inutil în faţa realităţii de pe gazon aranjată şi lustruită de cei presupuşi de ea şi care stăteau în spatele nostru, noi fiind pe banchetele mai apropiate de pămînt, acolo unde meciul se vedea aşa cum părea că este. Sus, Petru Gheorghe Ionescu, la 2:1 şi la 2:2, jubilase, jubilase mîncînd seminţe şi înjurase violent, scărpinîndu-se sub bărbie, fără nimic sublim în ură sau în iubire, angelic, aş putea spune, indiferent, aş putea spune, ca un înger indiferent, aş putea spune. Şi mie nu-mi plac indiferenţii : fiind foarte periculoşi, oricînd putînd trece dintr-o extremă în alta fără să simtă această trecere pe propria lor piele. încă nu-mi puteam explica exact cum de-i vînduse el soţiei lui Ilie Mânu cenuşa soţului ei care de fapt nu murise. Mizase pe dispariţia lui Ilie Mânu ? Era încă o enigmă pentru mine acest om viu, cum o enigmă era şi acel om mort de lîngă tei. Cine era şi cum de ajunsese acolo ? Şi încă nici n-am fost atent : avea sau nu ţeastă scheletul ? Dacă i-a fost tăiat capul ? Mi-ar place ca acel cap să umble viu prin lume căutîndu-şi asasinul. Ce povestire de groază : anonimul epistolier să fie obligat să-şi denunţe pas cu pas crima, capul să vorbească şi să-i dicteze în fiecare noapte o scrisoare către procuratură. Aşa ar fi în basme, ar triumfa A şi ar pierde B ; dar basmele sînt basme şi rămîn de domeniul basmului, în vreme ce în realitate şi basmul cel mai teribil, fotbalul, nu mai e basm. Poftim, arbitrul a fluierat şfîrşitul meciului : doi la doi, egalitate.

MAREA ROŞIE

Lui Geo Saizescu

PLOUA NEVEROSIMIL, CENUŞIU, NEGRU, CLEIOS. APA NU spală şoseaua, noroiul adus de pe tarlale peste zi de roţile enorme ale tractoarelor te obligă la curbe să mergi încet, să nu derapezi. Cîmpul e negru, lipsit de albul zăpezii, alb spălat şi îngropat în pămînt de potopul egal şi plicticos ce cade din cerul compact aflat imediat deasupra copacilor vineţi ce străjuiesc muraţi drumul. Aerul este aproape irespirabil, presat de apa ce curge opacă de sus. Nu e nici iarnă albă, nici primăvară verde, e timpul cînd nimic n-are culoare, în afară de caroseria maşinilor. Mă încrucişez numai cu maşini colorate, încolo totul este monoton şi obositor. E spre seară, dar cum plouă de cîteva zile nu am sentimentul trecerii timpului, parcă toate ceasurile s-au oprit şi timpul s-a oprit şi stă de dimineaţa sub zodia nopţii. Şi totuşi după kilometrii făcuţi sînt sub seară ; măsor timpul cu distanţele parcurse : mai am şaizeci de kilometri şi ajung în Turnu- vechi. Intru în pădurea Miersigului ca într-o peşteră de lemne, cerul de deasupra şoselei e haşurat straniu de crengile stejarilor înalţi sau de umbrele lor. Motorul este însă nepăsător, bate egal. Paralel cu şoseaua, în dreapta, văd trecînd vagonetele de la cariera de piatră din Miersig, abandonate în ploaie, sau rătăcite pe o linie moartă. Cu cît înaintez în pădure, frigul creşte şi creşte şi seara şi aprind farurile. Conduc fumînd, stăpîn pe volan, şi totuşi urmărit de o vagă părere că sînt închis într-o celulă pe roate, şi-mi conduc prin ploaie propria mea captivitate. Toate în pădure şi în pămînt putrezesc umed, fără miros. Ploaia vine violent spre parbriz, să mă înghită, şi totuşi

rămîne afară, strivită sub roţi, descompusă de faruri, sfîrtecată de faruri pentru o clipă, ca să se închidă apoi, după fiecare metru parcurs, ca o cortină lichidă, nepă- sătoare, întreagă. O remorcă în mijlocul drumului. Frînez. O depăşesc. Patinez. Revin pe dreapta, în şanţ. Totul a durat cîteva secunde. Tot atît de uşor puteam să intru în remorca abandonată fără lumini de poziţie pe şosea. Formidabil : totul s-a petrecut atît de fulgerător, încît par cel puţin lipsite de umor toate descrierile amănunţite de accidente de maşini. Totul e memorie. Atunci, pe loc, n-ai timp nici să alegi între viaţă şi moarte. Constat că m-am lovit la genunchi. Scot tabachera de argint (cadou de la Patricia) şi aprind o ţigară. Motorul s-a oprit singur. Nici măcar n-am îndeplinit elementara cerinţă trecută şi în programul examenelor de circulaţie : să stingi motorul, în faţa sau în timpul unui accident, ca să nu se aprindă maşina. S-au stins şi farurile şi nu văd decît întuneric în depărtare. Mirosul ţigării aprinse mă reconfortează. N-am păţit nimic, ies afară din maşină, o ocolesc : şi ea e întreagă. Doar farul din dreapta e spart. Mă dor ochii de atîta întuneric şi îmi aduc aminte de Iolanda care şi-a vindecat soţul de dureri de ochi picurîndu-i în ochi lapte din laptele ei de mamă. E un obicei păstrat din vremuri vechi. Puterea miraculoasă a laptelui de mamă o găsim şi în Vechiul Testament. Ce piatră străveche înfăţişează o mamă alăptîndu-şi soţul, ca să-l salveze de la moarte, în pustie ? Şi Steinbeck descrie o scenă asemănătoare. Parcă la toţi ne lipseşte mama, sîntem bolnavi şi chiori, parcă ne-am pierdut mama sau parcă ne-am născut fără mamă. Aş vrea să văd, să nu mă mai doară ochii, să se termine cu frigul ce mă pătrunde şi cu frica ce m-a cuprins de-abia acum, gîndindu-mă c-aş fi putut sfîrşi sfîrşindu-mă. Intru în maşină, răsucesc cheia de contact : nimic. De douăzeci de ori nimic. Deschid capota şi cunoştinţele mele foarte superficiale despre motoare mă fac să nu îndrept acest nimic, acest refuz al aprinderii. Fac semn unui camion. Nu opreşte. Ba mă şi înjură şoferul, şi rîde. Sigur bănuieşte că am înăuntru o fufă şi psihologia lui de ins care lucrează nu poate să nu-l îndemne să se bucure văzînd în pană un ins care

nu poate cu o maşină mică decît să se plimbe. Alt şofer opreşte, încearcă să mă scoată din încurcătură, dar nu reuşeşte, bunăvoinţa nu-i ajută la nimic : n-a mai pus niciodată mîna pe un motor de Fiat. Timpul trece, noaptea urcă rece şi neagră, eu fac semne maşinilor să oprească. Inutil. Intru în maşină. Scot a patra ţigară : simt mai rece argintul tabacherei. O lumină de faruri venită din spate mi-a arătat degetele şi umbrele lor jucînd şi asta m-a speriat niţel şi am simţit mai rece argintul. Ies în mijlocul şoselei, fac semn cu mîna şi roţile maşinii ce venea prin ploaia

neagră şi mucilaginoasă scrâşnesc. „Ce este ?" „Am o pană la motor". „îmi pare rău, nici eu nu mă pricep la motoare". Şi-a apăsat uşor pe acceleraţie, să plece. „Un moment ! strig. Nu cumva aveţi un loc în plus ?" „Pentru ce ?" „Aş vrea să mă luaţi pînă la Turnu- vechi, poate găsesc un mecanic dispus să vină cu mine, cu altă maşină, pînă aici, să mi-o repare... Nimeni nu se pricepe..." „Ai anunţat miliţia ?" „Le-am spus unor şoferi s-o anunţe, dar e inutil să vină miliţia : propriu-zis n-a fost un accident, am intrat uşor în şanţ şi mi-am spart un far. Atît. Dar după cum se vede şanţul nu e şanţ, e mai mult un mal şi maşina pare scoasă din şosea. Am derapat niţel, asta-i tot. Motorul, ceva la aprindere nu funcţionează, şi asta e altceva decît un accident. Aveţi un loc ? „Am". „Un moment, vă rog, să încui uşile..." Fug prin ploaie pînă la Fiat. Verific uşile, după ce le-am închis atent: totul e în regulă. Mă apropii de maşina oprită (pare să fie o „Pobedă" veche) şi-i spun şoferului : „Bună seara... Am uitat să dau bună seara..." „Nu face nimic, poftiţi", îmi deschide el uşa din faţă. Păşesc înăuntru. „Ce ploaie grozavă", zic. „Da", zice cineva de pe canapeaua din spate. Mă uit aproape automat în spate şi zic : „Bună seara, vă rog să mă scuzaţi..." „Nu face nimic", îmi răspunde vocea ce zisese „da". Şi de-abia acum observ că pe canapeaua din spate sînt două femei în negru. Nu prea se vede ceva în interiorul maşinii, dar lumina de la bord, anemiată de noapte şi de ploaie, este totuşi suficientă ca să-mi dau seama că femeile sînt îmbrăcate în negru. Poate vin de la vreo înmormântare. „Nu vă deranjează fumul ?", le întreb. „Nu, poţi să fumezi liniştit". „Mul-

| ţumesc, mai tîrziu", zic. Şi mă gîndesc la clipa cînd maşina | şi-a pierdut siguranţa, cînd aderenţa de asfalt a dispărut şi cînd foarte uşor s-ar fi putut întîmpla să mă izbesc de vreun stîlp sau de vreun copac şi să se facă toată maşina praf şi totul să se risipească în ploaie. Şi cum a cedat acel mic fleac ascuns al motorului puteau să cedeze şi alte mici fleacuri şi totul să se prăbuşească şi să rămînă nimic. O singură clipă, într-un singur punct a oprit totul. Şi apoi ploaia, bogată, făcînd să putrezească lent frunzele şi ierburile neputrezite sub zăpadă. Şi nici măcar nu eram o banală sămînţă, să pot putrezi îndelung şi să mă risipesc în pămînt ca să pot apoi din aproape nimic să prind puteri şi din putreziciune şi pămînt cînd dă soarele să încolţesc. Eram un om. „La ce te gîndeşti ?" mă întrebă femeia din spatele meu, cea tunsă scurt. „O să rîdeţi, zisei eu, mă gîndeam la moarte. Adică : la cît de stupid poţi muri. Nu e o glumă cu insul ce-a crăpat alu- necînd pe-o coajă de pepene. Şi eu care am cauciucuri noi şi n-am păţit nimic cu maşina !" „Cu maşina, e ca şi cu avionul, zise insul de la volan. L-am întrebat pe-un cunoscut, aviator, dacă nu-i este frică să zboare. Şi mi-a răspuns : «Nu, nu-mi este frică, de ce să-mi fie ? Cu avionul nu cazi decît o singură dată, şi atunci nu mai ai cînd să-ţi fie frică !»" „Avea umor, zic. Un fel de umor", mă corectez eu. Femeia cu părul tăiat scurt, ca o şcolăriţă, rîse strident şi nu pricepui pentru ce. „Unde-ai fost ?" mă întrebă. „La o mătuşă în comuna Alexandru Vodă. La un praznic, un fel de praznic : s-au împlinit ieri şapte ani de cînd a murit unchiu-meu". „Cum îl chema ?" „Iere- mia, zic. Dar ca să fiu sincer, am fost mai mult ca s-o văd pe mătuşa, decît să-mi amintesc de el. A fost o canalie". „Aşa vorbeşti despre unchiul tău ?" aproape ţipă Şcolăriţa (am să-i zic astfel fiindcă era tunsă ca o şcolăriţă). „O canalie, repet eu. Nu e numai părerea mea, şi Tică, băiatul lui Horia Dunărinţu care s-a ocupat îndeaproape de felul în care a sfîrşit, mi l-a prezentat tot ca pe o canalie". „Care Horia Dunărinţu ?" mă întrebă Şcolăriţa. „învăţătorul din Pătîrlagele, nu ştiu dacă l-aţi cunoscut". „îl cunosc foarte bine", rîse Şcolăriţa. „Cred că-l confundaţi", zisei eu observînd timpul greşit între-buinţat de ea pentru verbul a cunoaşte. „Nu, insistă ea, îl cunosc foarte bine". Şi în acel moment simţii pe umărul meu stîng o mînă boantă alunecîndu-mi către ceafă : voia să mă palpeze ? Mîna se opri din mers şi eu crezui că ea inconştient ajunsese cu mîna acolo. „Plouă

cumplit, zisei, prefăcîndu-mă că nu bag în seamă jocul ei, sau inconştienţa ei. Ce a fost mai cumplit în Alexandru Vodă a fost vizita la cimitir : îţi intrau picioarele în noroi pînă la genunchi. E un pămînt îngrozitor acolo, plin de pînze freatice. Cum dai cu sapa, cum izvorăşte un izvor. Musteşte apa la o palmă sub ţărînă. Iar eînd plouă e prăpăd. Nu poţi îngropa un mort. Cum înfigi cazmaua, ţîşneşte apa, ca din arteziană. Toate fîntînile sînt la suprafaţă, foarte la suprafaţă. Ca nişte bălţi. De-aia şi put. Tot locul pute a apă putrezită. Şi chiar atunci murise un croitor beat şi de trei zile nu puteau să-l bage în pămînt : nu pridideau să scoată apa din groapa ce i-o făcuseră. Şi i-au mai încercat şi alte gropi, prin toate colţurile cimitirului : degeaba. Apă sub apă, apă peste apă. Şi i-am lăsat aşa, cu mortul în casă : nu puteau să-l ducă în cimitir, ar fi însemnat să-l înmormînteze în apă. E vai şi-amar de morţii lor, chiar cei ce-apucă o vreme bună peste zi, peste noapte, în prima noapte chiar năvăleşte apa peste ei în tron şi-i îmbăiază şi-i înnegreşte. Putrezesc în ape, ca cînepa". Simţii mîna atingîndu-mi ceafa : nu tresării : mă îngrozii : era rece ca gheaţa, şi fără degete. Mîna căzu apoi fulgerător pe canapea lîngă mine şi observai cu stupoare că o mînă nu putea fi atît de lungă : era un şarpe enorm. „E dresat", rîse Şcolăriţa. Şarpele se încolăci de cîteva ori în jurul piciorului meu drept şi rămase cu capul acolo pe pantoful meu. „E dresat, chicoti Şcolăriţa, e foarte cuminte". „E o glumă idioată, o apostrofă cea de-a doua femeie în negru. Ia-l lîngă tine imediat !" „La mine să nu ţipi, caraghioaso", zise Şcolăriţa. „Ia-l de-acolo !" „Taci din gură, dobitoace." „Te rog să nu vorbeşti aşa, sînt sora ta mai mare". „Eşti un cătac", zise Şcolăriţa. „Nu ţi-e ruşine cum vorbeşti ?" „Hai, termină, că-ţi rup cozile, normalisto", rîse Şcolăriţa şi ca să-mi demonstreze mai mult mie că nu glumeşte, îşi şi puse mîna în cocul femeii de lîngă ea şi într-® clipă îi trase de sub basmaua neagră două cozi superbe, împletite cu grijă, şi le despleti. Şarpele parcă adormise şi adormise şi sîngele în el şi nu mai era rece. „Circăreaso". „Normalistă împuţită, te-arunc afară în ploaie dacă nu-ţi ţii pliscul!" Şoferul, imperturbabil, atent, părea surd. „Soră dragă, zise Normalista, cea cu cozi, să încetăm". „Du-te şi paşte iarbă, zise Şcolăriţa. Toată viaţa m-ai dădăcit şi m-ai plictisit, mai bine te-ai fi culcat cu vreun surd să fii şi tu fericită". „Opreşte,

zise Normalista, vreau să deschid uşa şi să ies puţin". „Vrea să respire, îi e greaţă de mine !" Şoferul opri şi Normalista ieşi în ploaie şi pieri în întuneric. „Nu fă nazuri, îi strigă femeia tunsă scurt, nu te las aici, te iau cu mine să-l omorîm pe cretinul ăla !" Nu se auzi nici un răspuns şi atunci Şcolăriţa (sînt amîndouă femei mai în vîrstă, dar neştiind cîţi ani au şi cum le cheamă, le-am botezat după felul cum poartă părul) ieşi în ploaie şi după cîteva minute se reîntoarse urmată de sora ei. „Trebuie să cîştig", zise ea şi şoferul porni maşina. „N-o să cîştigi nimic. întotdeauna te-ai bazat numai pe legături, pe cineva, pe aranjamente. Şi ai pierdut." „Am nevoie de încredere şi de sprijin ca să arăt ce pot !" „Nu poţi nimic, eşti o circăreasă ordinară, cu un şarpe ordinar, cu trei maimuţe şi cu doi cocoşi şi tu vrei să montezi spectacole de teatru în circ şi să demonstrezi lumii că eşti genială." „Şi nu sînt ?" „Ba da, ca tîrfă eşti genială !" Auzii ceva ce puteau să fie nişte ghionturi. Nu mă uitai în spate. Şarpele se trezise şi ajunse cu capul pe genunchiul meu şi începu să sîsăie. Drept să fiu : nu-mi era frică. Ori mă paralizase frica, nu ştiu. „Ai mers pe Marcela Basu cît era Bonifaciu la putere. A căzut căsătoria lor, te-au dat şi pe tine afară din circ. Apoi ai pus libretul lui Ioachim Stoian, să te pui bine cu Nectar Stoian. Şi te-ai pus. Ca să nu fie libretul înjurat, te-au spurcat toţi pe tine. Apoi ai pus «Libelula» cu Anton Lazar, care fusese numit director. Toţi ştiau că nu e bun. A căzut şi el ca director, ai căzut şi tu. Acuma pui totul pe Gălătioan, adică vrei să-l dai de pămînt pe C., să-ţi dea direcţiunea. Totul, numai pe legături. Nu' te bazezi pe munca ta". „Numai tu eşti sfîntă !" „Eu n-am nici o relaţie, eu trăiesc din munca mea. Şi sînt cunoscută prin munca mea". „Cea mai bătrînă spălătoare de fese şi de puroaie din spital". „Da, şi *1*" „$i nu mai vreau sa te las acolo, mă compromiţi". „Nu mă mai laşi să muncesc acolo, îţi baţi joc de mine". „Te jignesc, nu ?" „Mai rău, mă distrugi, căci eu dacă nu muncesc n-am cum şi cui să arăt ce pot şi ce ştiu, şi sînt la pămînt, n-are cine să mă ducă în spate şi să spună (pe nimic) că sînt genială". „La spălat de puroaie eşti genială, rîse femeia tunsă scurt. Te iau cu mine acum. Eu o să-l omor şi tu o să fii martoră că eu i-am pus capăt şi nu altcineva". „Nu vreau !" „Nu ţipa, dobitoaco, că tot te duc, tot n-o să poţi sări din mers din maşina asta, că-ţi frîngi gîtul. O să priveşti cum am să-l omor cu mîinile mele ! Nu-mi mai scapă", „El e preţul,

ştiu, dar tot n-o să faci nimic, n-ai har, eşti o circăreasă ordinară, cu un şarpe, cu trei maimuţe şi doi cocoşi". „Am să dau afară toţi măscăricii slabi din circ". „Ai mai spus, şi pe urmă nu i-ai dat !" „Acuma, după ce-l sugrum... Am să-l omor atît de frumos, cu degetele mele uşoare, că n-o să lase nici o urmă. Am să-i încolăcesc întîi şarpele în jurul piciorului, apoi în jurul gîtului, pînă o să-l paralizeze spaima : şi o să moară foarte uşor, ca o muscă". „Dar nu ţi-a cerut nimeni". „Nu, mi-a dat să înţeleg numai că n-ar fi rău. Este ?" îl bătu pe umăr pe şofer. „Poftim ?" întrebă acesta. „în noaptea asta o să îngheţe cumplit, nu simţiţi gerul ? Şi mîine poate o să ningă. în orice caz, în Pătîrlagele mai este zăpadă, nu ca pe aici. Cîţi kilometri sînt din Turnuvechi în Pătîrlagele ?" „Cu maşina nu sînt mulţi", răspunse şoferul. „Mergeţi în Pătîrlagele ?" întrebai eu. „Da". „Vrei să rămîi în Turnuvechi, ori ţi-e frică să mergi cu noi ?" mai întrebă Şcolăriţa. „Nu mi-e frică, de ce să-mi fie ? Chiar îmi face plăcere să v-ascult cum glumiţi c-o să omorîţi nu ştiu pe cine". „Dar chiar am să-l omor". „Şi nu vă e teamă c-o să vă spun ?" zisei eu. „De ce să-mi fie teamă ? Poate n-o să mai ai ocazia să ne spui, rîse cea tunsă scurt. Putem să nu oprim maşina decît unde dorim noi". „Da, vă înţeleg, răspunsei. Dar pot să vin şi eu pînă în Pătîrlagele, am mulţi cunoscuţi acolo, chiar şi neamuri am". „Bagă-ţi nenorocitul de şarpe în sacoşă, nu mai înspăimînta lumea cu o piele umflată cu ţeava". „Dar e un şarpe de toată frumuseţea, fioros, are şapte metri lungime !" „Un material plastic ordinar, o şmecherie de speriat copiii", zise Normalista şi probabil avea dreptate, căci într-o clipă şarpele dispăru, ca tras de coadă de Şcolăriţă şi înghesuit în vreo sacoşă. „Mereu te lauzi", zise Normalista. „Nu mă laud, în noaptea asta am să-l omor pe Horia Dunărinţu", zise cea tunsă scurt. „Te-ai lăudat c-o să-i dai afară din circ pe măscăricii fără haz şi nu i-ai dat. Doar ţi i-ai ridicat în cap. Viaţa singură ţi-ai făcut-o coşmar, din ambiţii niciodată realizate. Nu ţi-e ruşine să spui c-o să-l omori pe Horia Dunărinţu ? Nici circarii tăi nu-i stăpîneşti, dar cum să devii stăpînă pe viaţa unui om ca Dunărinţu ? Trebuie să-ţi intre în cap că pe măscăricii cei răi n-ai cum să-i dai afară, nu e o lege în acest sens. Decît dacă faci tu o nouă lege, sau nu respecţi nici o lege cînd vrei să-l omori pe Dunărinţu. Iar dacă o să vină o lege cu clovnii răi, îi dai afară, însă atunci nu ţi-i mai ridici în cap".

„Am eu legea mea". „Te lauzi ca o tîmpită ! Ce-o să spună omul acesta auzindu-te cum vorbeşti ?" „Nu mă interesează nimeni ce-o să spună. N-o să ştie nimeni, iar de-o vrea să ştie şi să nu uite, îl fac să uite şi cum îl cheamă". „Asta înseamnă că vrei să-l omori şi pe dumnealui ?!" „Nu, n-am nimic cu el, nici nu-l cunosc". „Te lauzi ca o precupeaţă. Nu aşa faci un circ mai bun. Şi de e să-l faci mai bun, nu începi cu darea afară a proştilor, nu începi cu ceva negativ, începi cu aducerea circarilor buni în circ, cu ceva pozitiv. Şi nimeni n-o să te mai înjure dacă ai adus oameni pricepuţi şi-au realizat spectacole excelente. Şi o să fie o selecţie naturală. Cei slabi o să se aleagă singuri şi-o să plece singuri, văzînd că nu joacă. Selecţia naturală, nu cum vrei tu, să-i înlături. Cum vrei să-l omori şi pe Horia Dunărinţu. „Noaptea asta este ultima lui noapte : îl ucid". „Dacă se sperie dumnealui ?" întrebă Normalista. „Nu mă sperii deloc, doamnă. Mă amuz". „Te amuzi ?" rîse Şcolăriţa. „Sigur. Dumneavoastră aveţi un umor teribil. Vreţi să omorîţi un om care e mort de cîţiva ani !" „Care om ?" „Horia Dunărinţu e mort de mult timp, are un băiat mare, ce băiat, un om în toată firea, Tică Dunărinţu, pe care îl cunosc. Tatăl său a murit cînd el era copil (şi acum e om cu studiile superioare terminate, e procuror)". „Dumneata aiurezi, zise Şcolăriţa. Horia Dunărinţu nu e mort, ieri m-am întîlnit eu cu el. Şi încă n-a murit niciodată, în noaptea aceasta o să-i sune ceasul". „Ştiu şi de la Tică Dunărinţu, care e procuror, că tatăl său e mort. E drept c-a murit în condiţii misterioase, pe care el le caută şi nu ştiu încă dacă le-a descoperit exact, dar că e mort e sigur. Aşa că gluma dumneavoastră nici măcar nu e atît de sinistră cum vă închipuiţi : c-o să vă bateţi joc de mine, un călător găsit în drum, povestin- du-i, ca să treacă mai amuzant timpul, cum o să-i puneţi capăt unui om. Greşeala dumneavoastră, sau nu greşeala, neşansa a fost că n-aţi numit un ins de care eu să nu fi auzit". „Te înşeli, se încăpăţînă Şcolăriţa şi îşi aspri vocea, eu nu te mint, n-am pentru ce, şi nici n-am de ce să încerc să te înspăimînt. Horia Dunărinţu trebuie să moară în noaptea aceasta. Uite, a început să ningă, observi ce fulgi mari sînt înaintea farurilor ? Va muri şi-l va îngropa zăpada şi-l va îngheţa gerul acolo unde îl voi întîlni în noaptea aceasta, lîngă pădurea din Pătîrlagele unde el se află fugit din sat. Se află într-o casă părăsită,

de pădurar. E ca şi mort, e înfrînt, şi cred că vrea şi el să termine, ca să scape de boacănele în care a intrat". „Doamnă, mă puneţi pe gînduri. înseamnă că ori îl confundaţi pe Dunărinţu, ori dumneavoastră, scuzaţi-mă, jucaţi cu mine rolul unei nebune care nu ştie ce vorbeşte, încetaţi, vă rog, degeaba vă osteniţi să mă convingeţi de o aberaţie a dumneavoastră". „Nu-l confund pe Dunărinţu, nu-l confundă nici Moise". „Care Moise ?" întreb eu. „Moise, zice ea şi rîde. Nu există decît un Moise în Pătîrlagele. Dar poate că mă faci din nou nebună şi-mi spui că nu există nici un Moise în Pătîrlagele". „Memoria dumneavoastră funcţionează ciudat, doamnă. Vă amintiţi cu exactitate nume şi întîmplări de acum zece sau douăzeci de ani". „Vrei să spui că a murit şi Moise ?" „Doamnă, îmi pare rău că nu găsim un subiect mai amuzant de discuţie. În fond pe mine nu mă interesează de ce doriţi dumneavoastră să-mi vorbiţi de un timp trecut şi despre nişte istorii triste despre care azi toată lumea care le-a cunoscut vorbeşte foarte revoltată. Probabil doriţi să. mă puneţi la încercare, să vedeţi părerea mea despre ele. Nu e cazul.

Sînt şi puţin supărat c-am avut neplăcerea să-mi abandonez maşina în drum. Şi repet : vă înşelaţi crezînd că mă înspăimîntaţi cu aşa-zisa dumneavoastră convingere repetată aici că în noaptea aceasta veţi pune capăt zilelor lui Horia Dunărinţu. Eu cred că vremea proastă de-afară v-a enervat cumva şi vreţi să mă enervaţi şi pe mine. N-o să reuşiţi. În primul rînd, iertaţi-mi nepoliteţea, sînt mult mai tînăr ca dumneavoastră". „Mulţumesc, te ia omul din drum şi nu numai că-l faci nebun, îl faci şi bătrîn ! De-aş fi bărbat nu m-aş supăra, dar e absolut o măgărie să-i spui unei femei că e babă". „N-am spus asta, sau nu asta a fost intenţia..." „Lasă, lasă, mă întrerupse ea, nu sînt chiar atît de ramolită cum mă crezi. Nu încurc numele oamenilor, ştiu ce vorbesc". „Iertaţi-mă, acum că tot v-aţi supărat, măcar să vă supăraţi pînă la capăt : încurcaţi anii, doamnă ! Vorbiţi despre Dunărinţu şi Moise ca şi cum acum ne-am afla pe acest drum acum nu ştiu precis cîţi ani. Memoria dumneavoastră vă înşală. Cunoaşte datele, dar le încurcă, nu vă mai este fidelă". „Va să zică sînt o cretină !" „Nu, vai de mine ! E însă o mică defecţiune de memorie, dacă nu e totuşi un joc, să vă bateţi joc de mine, şi atunci memoria nu mai intră în discuţie !" „Pînă la urmă cred că eşti în stare să ne iei şi la bătaie,

rîse ea. Te invită omul în maşină, să nu stai în ploaie, şi după ce-l insulţi şi-l faci găgăuţă, îl iei şi la palme !" „Dacă vă pare rău că m-aţi luat din drum, cobor imediat!" „Se vede că n-ai umor, tinere. Nu-ţi reproşez nimic, glumesc". „Dac-aţi recunoscut că glumiţi, atunci înseamnă c-aţi glumit şi referitor la Horia Dunărinţu. îmi pare bine. Şi ca să vă dovedesc că eu nu glumeam cînd vă spuneam c-am auzit despre el, am să vă povestesc cîte ceva despre ce ştiu în legătură cu el". „Dar nu ne interesează", zise Şcolăriţa. „Mai lasă şi pe alţii să vorbească, îi zise sora ei. Poftim", mă invită Normalista să vorbesc. „Am să fiu sincer pînă la capăt. Am crezut o clipă că într-adevăr sînteţi ciudată, dacă nu într-o stare de inconştienţă". „Hai, spune : nebună !" rîse femeia tunsă scurt. „Da, nebună. Şi jocul dumneavoastră cu şarpele acela de material plastic, şi povestea cu Dunărinţu... Apoi mi-am dat seama, cînd aţi amintit de pădure, de ger, de Moise, că nu era vorba de o nebunie, ci de o memorie falsă. Sau mai precis, de o memorie care vă trădează în unele puncte esenţiale, şi am pus acest fapt pe seama vîrstei". „M-ai făcut şi sclerozată", rîse Şcolăriţa. „Vă mărturisesc : da şi ba ! Nu e vorba de o scleroză, fiindcă atunci v-aţi fi pierdut logica argumentaţiei (dorinţa neabătută de a-l ucide pe învăţător), şi n-aţi fi reţinut alte detalii minore. Era cu totul altceva, mi-am zis, şi de nu recunoşteaţi mai înainte că a fost o glumă, aş fi rămas cu această impresie : că e un exemplu, memoria dumneavoastră, de memorie mărginită, ridicolă, neexactă, ceea ce probează excelent că memoria cerebrală a omului n-are decît o importanţă secundară". „Ai început să devii amuzant", zise femeia în negru tunsă scurt, ca o şcolăriţă. „Nu e nimic amuzant, e un adevăr : trecînd atîţia ani de la moartea lui Dunărinţu, memoria dumneavoastră a uitat unele lucruri foarte importante despre Horia Dunărinţu şi unul dintre aceste date foarte importante este acela că el este mort". „He, he", rîse Şcolăriţa. „Şi aţi mai uitat un lucru, la fel de important : că şi Moise este mort". „Cine ?" întrebă şoferul. „Moise, răspunsei eu, un alt învăţător din Pătîrlagele, care a murit cu mulţi ani în urma lui Dunărinţu". „Eşti sigur c-a murit şi Moise ?" rîse Şcolăriţa. „Absolut sigur". „L-ai cunoscut ?" mă întrebă şoferul". „Nu". „L-ai cunoaşte de l-ai vedea ?" „Nu". „Atunci de unde eşti aşa de sigur pe ce spui ?" „Fiindcă i-am văzut mormîntul". „Mormîntul e un argument ?" mă întrebă

Şcolăriţa. „În cele mai multe cazuri, da...“ „Deci a murit ? rîse şoferul. Nu-i vorba şi la dumneata de o memorie cerebrală infidelă ?“ „Nu. E îngropat la Pătîrlagele şi i-am văzut şi eu mormîntul, din curiozitate“. „Ce fel de curiozitate ?“ mă întrebă Şcolăriţa. „Omul acesta se spune c-a făcut atât de mult rău, încît oamenii găsesc că e foarte firesc să meargă mereu şi să-şi facă treburile pe mormîntul lui“. „Nu mai spune !“ se înfurie tunsa. „Vă spun ce ştiu şi ce-am văzut. E un gunoi de om pe mormîntul lui pînă deasupra crucii“. „Rahat, adică“, zise Şcolăriţa. „Dacă vreţi, da. Mormîntul lui e un morman de rahat“. Şoferul frînă brusc. Eu scosei tabachera de argint (cadou de la Patricia) şi-mi aprinsei o ţigară. Motorul încetă să mai meargă şi toate luminile se stinseră şi ne înghiţi întunericul: doar scrumul ţigării mele pîlpîia. Auzii cum afară ningea fantastic, greu, cu iulgi uriaşi. „Cred că dacă o să rămînem pînă dimineaţa aici, o să ne îngroape zăpada“, zisei. Şoferul nu-mi răspunse, coborî şi merse în spatele maşinii : i se auzeau paşii pe asfalt, moi. Se ducea să se urineze, ori să se mai dezmorţească şi să mai respire aer curat, plictisit de discuţia noastră. „Ziua ?“ auzii din întuneric vocea Şcolăriţei. „Ce ziua ?“ „Ziua merg ăia la mormîntul lui Moise?“ „Ziua, zisei eu (şi atunci intră şi şoferul în maşină), fiindcă noaptea n-au curajul să se apropie de mormîntul lui. S-au dus unii — erau în trecere, veneau de la Cîmpuleţ şi-au vrut să se uşureze pe crucea lui — şi l-au văzut pe Moise ieşind pînă la brîu din mormînt, ieşind din mormîntul acela de putoare, viu“. „Şi ?“ întrebă tunsa. Stinsei ţigara şi ascultai pe întuneric cum bătea zăpada moale peste parbriz. „Şi ?“ repetă ea. „Şi l-au lovit cu ciomegele în cap şi-au strigat la el : «Banditule ! Stai în pămînt şi crezi că n-ai crăpat ?»“ „Şi ?“ „Şi pe urmă au fugit din cimitir — şi eu cred că erau beţi de-au văzut ei mortul înviind. în orice caz întîmplarea asta nu le-a mai dat curaj altora să intre noaptea în cimitir“. „L-au lovit în cap ?“ „Sigur, şi şi-au rupt şi ciomegele de căpă- ţîna lui Moise“. „Şi a doua zi nu s-au dus în cimitir să vadă că visaseră sau fuseseră beţi şi nu loviseră pe nimeni în cap ?“ „S-au dus : şi-au găsit ciomegele rupte !“ „Domnul meu, se înfurie tunsa, ai o fantezie grozavă, baţi cîmpii cumplit : te-am ascultat de-ajuns, ajunge. Nu ştiu dacă memoria mea e stricată sau fantezia dumitale nu o ia razna. Am impresia că stai cu noi de

vorbă şi ne spui nişte lucruri pe care le-ai dori dumneata să se întîmple în viitor, şi vrei să ne înspăimînţi cu acest viitor. Cu Moise care o să moară. Şi nu observi, dragul meu mincinos, că te încurci în minciuni ? Spui că Moise e mort, ca apoi să dovedeşti că Moise nu poate muri, fiindcă un om care iese din mormînt nu e mort şi mai ales nici ieşind din mormînt, îngropat pînă la brîu, nu poate fi ucis de ciomegele unor dobitoci veniţi beţi din Cîmpuleţ". „Nu plecăm ?" întrebai eu, simţind că se face frig în maşină. „Să se mai răcească motorul", zise şoferul. Eram înti*-un întuneric desăvîrşit şi se auzeau doar vocile noastre şi zăpada căzînd peste noi şi peste pădure. Nu mai era de mult circulaţie pe şosea, era tîrziu, dincolo de miezul nopţii. înaintasem foarte încet, şoferul conducea cu atenţie, cu prea mare atenţie, poate de-aceea şi obosise şi acum se odihnea, dînd vina pe motor, din orgoliu. „Dacă te accidentai rău cu maşina şi acum erai mort îţi mai era frig ?" mă întrebă tunsa. „Nu ştiu, răspunsei, în orice caz gluma aceasta e cam nepotrivită". „Aşa cum tu îţi închipui că Dunărinţu şi Moise sînt morţi, de ce nu-ţi poţi închipui că şi tu eşti ?" „Dacă doriţi s-o luăm de la început povestea-cu cei doi învăţători, o luăm, dacă vă amuză. Dar parcă stabilisem că fusese o glumă de-a dumneavoastră şi o glumă e bună o singură dată, cine rîde cu hohote de mai multe ori auzind aceeaşi glumă e suspect... Mi-aminteşte de bancul acela cu nebunii care rîdeau spunînd în loc de glume, numere : 7, 1, 3 etc. : numărul fiind numărul glumei". „înseamnă că nebunii aveau o memorie grozavă", zise tunsa. „Toţi nebunii au o memorie grozavă". „.Atunci înseamnă că eu nu sînt nebună, dac-am uitat, cum ai zis înainte, nişte amănunte fundamentale". „La ei nu memoria e bolnavă, ea rămîne ca o bandă exactă şi inutilă, într-un creier mort". „Da, să mergem, îl bătu pe şofer tunsa pe umăr, nemulţumită de răspunsul meu. Şi totuşi în noaptea aceasta am să-l omor pe Dunărinţu, şi-o să m-ajute şi Moise", zise ea. „Asta ca să mă pisaţi pe mine la cap şi să mă faceţi să-mi pierd cumpătul, zisei eu. N-o să mi-l pierd". Farurile se aprinseră şi maşina porni lent prin zăpada ce cădea ca un potop alb. „Dacă vorbeşti de pierderea cumpătului, înseamnă c-ai început să te enervezi şi cine se enervează nu-i stăpîn pe ce spune, deci minte, şi cine minte se încurcă pînă la urmă în minciuni şi nemaiputînd ieşi din ele se enervează şi-şi pierde cumpătul. Nu numai c-ai susţinut nişte bazaconii,

dar m-ai făcut şi pe mine ţicnită, ai recunoscut, nu ?" „Doamnă, vreţi să-mi pară rău c-am fost sincer cu dumneavoastră ? V-am spus ce-am gîndit, deoarece aţi spus că aţi glumit..." „Şi dacă am glumit cînd am spus că am glumit ?" „Ca să mă prindeţi pe mine în cursă ?" „Nu, ca să văd ce gîndeşti cu adevărat. Mi-ai spus un lucru mult mai grav decît c-ai negat existenţa în viaţă a lui Dunărinţu : ai negat propria mea memorie, şi cum memoria (în afara celor nebuni, unde ţine loc de bandă exactă într-un creier mort) face parte integrantă din personalitatea unui individ, negîndu-mi-o, m-ai aruncat la coş ca individualitate. În ochii dumitale eu sînt o cîrpă, o acerebrală, mai rău decît o circăreasă, cum îmi zice toanta de soră-mea. Dumneata m-ai insultat şi meriţi tras la răspundere. Află, şi te rog să priveşti umărul acesta drept (şi îmi băgă sub nas umărul dezgolit) că am fost împuşcată aici, în 1943". „Vă rog să mă scuzaţi, doamnă". „Nu te scuz deloc. Nici pe mine nu m-a scuzat nimeni niciodată. Trei gloanţe au trecut prin umărul meu trase de un ofiţer neamţ, cînd am încercat să fug dintr-un tren cu deţinuţi..." „Minciuni, baliverne, zise Normalista. Te-ai culcat cu el în circ, beţi, şi s-a descărcat..." Pleosc !, se auzi o palmă dată pe obrazul femeii din stînga. „Idi- oato, tu spălai în spital, de unde ştii ce s-a întîmplat atunci, doar erai la cinci sute de kilometri depărtare de mine ?" „Am martori ! Şi umărul meu e cel mai bun martor. Şi datele cînd am fost internată în spital". „Vă cred, doamnă, zisei eu, văzînd-o că se enervează. De ce să nu vă cred ?" „Şi de ce, mă rog, mă crezi ?" „Fiindcă cred în oameni, în ce spun, în ce fac". „Crezi în oameni ! Eşti un tip grozav ! Un ins care crezi în oameni ! Dar atunci de ce n-ai crezut şi ce ţi-am spus despre Dunărinţu, că trăieşte ?" „Doamnă, este cu totul altceva. Eu cred în oameni, fiindcă e normal să cred că e mai mult bine decît rău într-un om. însă nu pot să cred în ceea ce ştiu că este altfel decît mi se spune — mă refer la Dunărinţu şi Moise". „Domnul meu, ce să ne mai ascundem' după deget: negîndu-mi memoria, necrezîndu-mă, mă faci şi lipsită de conştiinţă. Asta mă doare ! Un om — adică eu — care n-are memorie, sau are o memorie dubioasă, n-are personalitate, nu mai este ceea ce a fost, nu mai ştie şi nu mai simte nimic din ceea ce a ştiut şi a simţit o viaţă întreagă, nu mai gîndeşte, neavînd memorie nu mai poate gîndi şi deci nu mai are conştiinţă. Şi uite umărul meu, dovadă că ceea ce vorbesc nu sînt vorbe

în vînt : priveşte urmele gloanţelor ! Sau priveşte aici, gîtul meu, venele mele, îmi zise ea şi îşi dezveli gîtul şi-mi arătă o tăietură groaznică, mă obligă aproape să-i văd cicatricea. Am fost tăiată la gît, domnule, or

şi acuma crezi că mint ? Da, şi acuma ?" „Doamnă, îmi pare rău, n-am vrut să vă enervez..." „Atunci cine minte, eu ? Cine minte pe cine ? ridică ea vocea. Admiţi doar că eu greşesc în privinţa lui Moise şi Dunărinţu, că există acum. Dar de ce nu încerci să admiţi că ai putea dumneata greşi, că ar fi o nălucire ce spui că nu sînt vii, că visezi ?" „Nu visez, doamnă, chiar de n-o să vă facă plăcere ce vă spun. Vin acuma de la praznicul de şapte ani al unchiului meu Ieremia. El e mort, deci. Ori el este, ori şi şi el este vinovat de moartea lui Dunărinţu. Şi dacă unchiul meu a părăsit lumea aceasta hulit şi de vecini, c-a fost cel care l-a părăsit pe Dunărinţu în noaptea cînd Dunărinţu a murit, înseamnă că Dunărinţu a murit înaintea lui. Deci Dunărinţu e mort de cel puţin şapte ani şi o zi, dacă unchiu-meu a murit acum şapte ani. Or Ieremia a murit (ştiu toţi din Alexandru Vodă, şi ştie şi mătuşă-mea) mult mai tîrziu de la pierderea din viaţă a lui Dunărinţu. Cunosc foarte bine povestea vieţii lui Ieremia, deci povestea unui mort, mort înaintea mortului pe care vreţi, printr-o glumă, desigur, să-l omorîţi în noaptea aceasta. Ieremia a murit de şapte ori, este singurul om cunoscut prin împrejurimi care a înviat după fiecare moarte, de şapte ori la rînd, în afară de ultima. Dar nu e sigur că nu s-a făcut moroi. Mai ales pentru asta (acum la şapte ani de la ultima lui moarte) l-au dezgropat şi i-au numărat oasele în boltă. Cei din Alexandru Vodă se tem de el şi mort şi au şi de ce : se tem să nu intre sufletul lui în vreun cîine (au numărat oasele să nu fi mîncat vreunul un cîine sau un şobolan) sau şobolan, sau om. Cînd şi-a dat ultima suflare prima dată, doctorul a semnat procesul-verbal c-a murit şi popa i-a cîntat la căpătîi : şi spre seară s-a sculat dintre luminări aprinse şi s-a dus în curte şi-a scos apă din fîntînă şi s-a spălat pînă la brîu şi-a băut şi-a cerut varză acră şi-a mîncat. Şi-a mai trăit şi pe toţi cei ce s-au bucurat de moartea lui a găsit cum să-i atingă ca să nu-l uite. Aşa a mai murit de şase ori, dar minune nu este că moare un om, ci vă înviază. Baba Sevastiţa din Branişte, care spune că nu există lume moartă şi lume vie, ci numai lume ce trăieşte pe pămînt sau sub pămînt, povestea că

în satele cu morţi, de sub cimitire, sufletul lui n-a fost primit de cei ce trăiesc acolo cum trăim noi aici. Ei au drumuri pe sub drumurile noastre şi beau apă de la iîntînile noastre şi numai unii, cei mai răi dintre ei, nu sínt primiţi acolo, ori sínt trimişi înapoi, ori sínt atît de turbaţi că pleacă înapoi de-acolo să-i otrăvească pe cei de pe pămînt, ori se reîncarnează, intră în sufletul oamenilor şi-i fac să se comporte şi să vorbească aşa cum doresc ei, ori se fac eîini sau lupi, sau urzici, sau păsări. Aşa zice baba Sevastiţa şi eu nu vă povestesc despre ea ca să vă daţi seama de-o cred sau nu, ci ca să înţelegeţi că toţi cei din Alexandru Vodă, şi şi mătuşă-mea, au rămas cu convingerea că Ieremia a înviat, fiindcă pentru cele făcute n-a fost primit între morţi, mai ales că pe unii dintre ei, direct sau indirect, îi trimisese el acolo. Şi cînd l-au dezgropat acum, ei erau siguri cu toţii că doar ei se aflau în cimitir : şi el umbla cine ştie pe unde. El nu e un strigoi obişnuit, cred ei, să umble numai noaptea să îngrozească şi să le facă rău oamenilor, umblă şi ziua : şi poate (nu poate, sigur), a intrat în cineva şi a uitat că e mort. Pînă va muri din nou, în acel cineva. A fost prea mare porc ca să-l putrezească pămîntul. A fost inspector şcolar în Cîmpuleţ, imediat după război. Horia Dunărinţu l-a propus şi l-a adus în Cîmpuleţ. Dar moartea lui Dunărinţu aici a început, căci înainte de a cădea el în Pătîrlagele din orice ranguri, ajungînd să fie dat afară şi din învăţămînt, a început în Cîmpuleţ să cadă. Două zile, sau două întîmplări l-au doborît. Fiecare în felul ei, banală, şi ridicolă azi — de asta poate se tem cei din Alexandru Vodă să nu în vieze, dacă n-a înviat, un om care a însemnat şi un timp şi care era botezat Ieremia. La o oră de dirigenţie în Marginea de Sus, profesorul de limba română, Diaconescu Virgil, vorbind despre naşterea poporului român a spus printre altele că limba română este de origine romanică. Şi că otomanii n-au putut să ne răpună, cu toate că de mai multe ori ne-au înfrînt. Şi tot în ziua aceea, cînd terminaseră inspecţia şi mergeau să mănînce la un fost coleg de normală de-al lui Dunărinţu s-au întîlnit lîngă moară cu maşina lui Gălătioan şi acesta i-a luat cu el nemîncaţi

în Poşaga să dubleze dările şi impozitele şi Dunărinţu aflînd despre ce este vorba a zis că nu se duce şi Gălătioan aflînd (cînd a întrebat : de ce ?) de la Ieremia că n-au mîncat, le-a spus c-o să mănînce împreună acolo. Nu

ştiu precis (cred că numai Tică a aflat) ce-a răspuns Dunărinţu, dar e clar că a strivit ţigara sub talpă (se afla în spate, între Gălătioan şi Ieremia, în faţă era şoferul şi cu o femeie — şi nu ştiu cine era acea femeie tunsă băieţeşte) şi asta l-a enervat pe Gălătioan şi a zis : «Opreşte !» şi «Pobeda» s-a oprit în cîmp, învăluită în praf. Şi Gălătioan l-a întrebat pe Dunărinţu de ce n-a aruncat ţigara pe fereastră şi-a împuţit maşina cu tutun şi i-a făcut semn să ridice chiştocul stins de unde-l strivise : şi nu s-a lăsat pînă inspectorul nu l-a ridicat. Şi i s-a părut că Dunărinţu surîde şi s-a enervat şi i-a zis să-şi ceară iertare pentru c-a strivit ţigara sub călcîi şi-a făcut fum şi Dunărinţu o vreme l-a privit mirat şi apoi cu un surîs acru a zis : «te rog să mă scuzi». Şi Gălătioan a 'zis rece, sec : «Nu eu trebuie să te scuz, ei cere-i scuze, nu mie». Dunărinţu atunci a rîs şi asta a pus capăt la toate : s-a enervat şoferul şi l-a plesnit peste ceafă şi l-a pus în genunchi şi nu s-a lăsat, atît l-a apăsat pe umeri cu genunchii pînă Dunărinţu n-a zis : «Iartă-mă c-am fumat». Şi atunci şoferul s-a supărat : «Eşti tîmpit ?» Şi Gălătioan a zis : «N-ai umor, Dunărinţule, cum îl asculţi pe şofer ?» Şi femeia a zis că mai bine îşi cerea scuze de la ea, c-a fumat fără să-şi ceară voie de la o doamnă. Dunărinţu le-a amintit doar că el este inspector şcolar. Şi femeia : «Şi ce dacă eşti, .azi eşti, mîine nu eşti». Şi Dunărinţu : «Bine, un inspector poate fi umilit, dacă voi consideraţi că această funcţie poate fi umilită, dar nu voi m-aţi pus în această funcţie ca să vă bateţi joc de ea, şi chiar de voi m-aţi fi pus, înainte de orice funcţie eu sînt om şi dacă eu nu admit să fie înjosită o funcţie, oricît de neînsemnată ar fi ea, cu atît mai mult găsesc incalificabil să umiliţi un om şi gestul vostru îl găsesc de neiertat». Şi el a plecat înapoi spre Marginea de Sus şi ei s-au dus înainte, spre Poşaga. Şi nici el şi nici ei la început n-au observat că Ieremia nu pornise cu el, ci cu ei. El a tăcut şi s-a dus.

Şi nu ştiu dacă atunci sau mai tîrziu a zis Dunărinţu că pămîntul rămăsese acelaşi, şi uneltele aceleaşi, numai bărbaţii mai obosiţi de război şi femeile mai fără putere rămase văduve şi singure, şi veniturile nu se puteau dubla ca să fie date dublu, rămăseseră şi ele cel mult aceleaşi, aşa că oamenii nu puteau, n-aveau de unde să-şi dubleze dările, obligaţiile financiare, cotele financiare şi morale, mai ales morale. Şi în adunarea unde a fost discutat, Dunărinţu nu l-a avut martor decît pe Ieremia. Şi cînd a fost învinuit că s-a ridicat «împotriva noastră» (ca şi cum a nu fi de acord cu părerea cuiva însemna că te ridici împotriva partidului şi statului, acel ins socotind că el este la un loc şi poporul şi partidul şi guvernul), el nici n-a spus c-a fost umilit în faţa maşinii, cum se aşteptau poate ei c-o să reia ce le spusese şi în cîmp : că era grav dacă ei considerau că o maşină are o demnitate atît de formidabilă (fiind şi proprietatea cumva a lor, şi obiectele din subordinea lor aveau demnitate), încît trebuie acestui obiect să i se ceară scuze : că era grav dacă el, nu ca inspector, ci ca om devenea un obiect fără demnitate, sau un obiect cu o demnitate ce nu conta, sau conta mult mai puţin în faţa demnităţii maşinii, a acelei hodoroage hîrbuite, negre, în faţa acelui obiect care ştia să meargă unde-l conduceai fără să crîc- nească. Nu, n-a reluat ce-a spus în cîmp. A zis doar atît : «Nu plătesc ceea ce-mi cereţi acum, nu dublez». Şi Gă- lătioan : «Nu ţi-am cerut nici un ban, ne şi insulţi, crezi că luăm mită ?» Şi Dunărinţu : «Nu-i vorba de lei, e vorba că nu accept să văd cum democraţia se sinucide». Şi femeia tunsă băieţeşte : «Ce sinucidere ?» Şi Dunărinţu : «Oamenii n-au de unde să plătească, şi asta înseamnă că vor pieri îngrozitor, nu doar fizic (fiindcă nu pot pieri decît unii, capii), ci mai ales moral». Şi şoferul : «E beat». Şi Ieremia lui, la ureche : «Recunoaşte c-ai greşit, altfel te dau afară». Şi Dunărinţu : «Sînt trei căi : să recunosc că aveţi dreptate şi să rămîn inspector, să nu recunosc justeţea voastră şi să fiu mazilit, şi a treia : să mă lupt cu voi». Şi Gălătioan : «Cred că e o confuzie, nu cu noi te lupţi, ci cu statul, şi nu pe noi nu ne aprobi. Şi nu mai e vorba de nici o alternativă, dumneata nu poţi să rămîi inspector cînd admiţi la ore să

se spună că noi ne tragem din nu ştiu cine şi limba noastră este nu ştiu cum şi nu recunoşti că şi alte mari popoare ne-au influenţat, ba mai spui că otomanii au dat o mare lecţie poporului nostru : l-au învăţat să înţeleagă că nu poate fi înfrînt. Nu mai analizăm aici, că nu e cazul, în altă parte e cazul, ce-i cu limba şi cine sînt otomanii. Vreau doar să precizez că destituirea dumitale n-are nici o legătură cu atitudinea dumitale din maşină : atunci erai flămînd şi ce-ai spus atunci de-am lua în serios ar fi mai grav decît o destituire. Dumneata eşti membru de partid şi nu vreau să cred, ca să nu ne facem de rîs şi la centru, că nu eşti de acord cu politica noastră. Dar dumneata ca inspector nu corespunzi acolo, la ore, nu iei atitudine». Abia atunci Dunărinţu a înţeles că despre cele întîmplate la dirigenţie numai Ieremia putuse să le spună. Mai precis : numai el putuse să le interpreteze aşa cum vorbise Gălătioan, căci Gălătioan nu era pregătit să interpreteze nici măcar o directivă elementară, darmite o problemă de istoria limbii române. A înţeles că ei voiau să-l scoată şi fără «tărăboi», să nu se afle la centru şi cumva să-i dea lui dreptate. Să-l înlăture zîmbind, ca şi cum i-ar fi făcut un bine, şi el să le rămînă veşnic îndatorat. Nu s-a lăsat Dunărinţu : mai spera şi în ajutorul mărturiei lui Ieremia. Poate că el, cuprins de o uşoară laşitate, se dăduse cu ei : nu voia să-şi piardă funcţia şi casa recent primită în Cîmpuleţ. Şi Dunărinţu a zis : «dumneavoastră nu sînteţi competenţi să judecaţi o lecţie de dirigenţie cu asemenea argumente : că nu ştiu cine şi că nu ştiu cum. Doar o anchetă de specialişti se poate pronunţa aici asupra adevărului, chit că îmi dau seama că acest adevăr unii îl interpretează eronat, din raţiuni trecătoare. Eu însă mă leg de neînţelegerea noastră fundamentală : cred că e vorba de un prost exces de zel acţiunea în care aţi vrut să mă amestecaţi şi pe mine. Oamenii să-şi plătească dările e una, şi alta e să-i obligi să şi le achite dublu. N-o să poată. N-au cum. Nici eu nu vă pot plăti dublu ce-mi cereţi acum. Eu nici nu vreau. E un bir prea mare, şi nedrept, să recunosc că nu exist. Căci a vă da satisfacţie înseamnă să mă anulez. Şi anu- lîndu-mă, să rămîn inspector, stăpîn, domnitor. Stăpîn de paie, dar stăpîn, inspector. Nici eu (unde e vorba de o chestiune morală) nu pot (deşi aş putea mult mai uşor să fiu laş de două ori decît pot ei să dea de două ori ceea ce nu pot o dată). Şi ştiţi că nu pot. Dar neplata aceasta, şi a mea, înseamnă neloialitate, înseamnă nesupunere, duşmănie, şi ea trebuie (ca atitudine apoi) înfrântă : şi orice se poate înfrînge numai cu pierderea libertăţii. Cine nu dă nu mai este liber. Şi cine nu mai este liber devine rob, supus. Este un raţionament pe care l-am învăţat în istorie că-l foloseau şi otomanii, fiindcă tot aţi adus vorba despre ei. Am să mă duc şi eu la Tumuvechi, şi mai sus, acolo unde vă place să spuneţi că doar voi puteţi ajunge, şi-am să cîştig, fiindcă am dreptate, şi fiindcă am un martor că am dreptate, pe Ieremia». Aici s-a

înşelat din nou Dunărinţu : Ieremia îl părăsise de mult. Şi i-a spus-o pe loc, în faţă, că a greşit, că n-are dreptate. Şi de-abia mai tîrziu Dunărinţu, fiind învăţător din nou în Pătîrlagele a înţeles că Ieremia rămînînd mai departe inspector îl trădase fiindcă i se promisese şi apoi chiar i se asigurase în continuare funcţia de inspector şef şi i se păstrase deci şi postul şi clasa şi toate drepturile şi interesele — drepturi pe care ar fi putut să le piardă dacă nu se rupea de Dunărinţu şi pe care nu le pierduse părăsindu-l. E formidabil cum Ieremia şi-a clădit cariera întîi pe înălţarea lui Dunărinţu (care l-a adus inspector în Cîmpuleţ) şi apoi pe prăbuşirea lui (luîndu-i locul), cum şi-a legat viaţa de un om care a fost învins nu cu argumente şi nu în luptă şi pe faţă, ci pentru că a fost trădat. Ieremia, îndată ce a intrat în joc, a fost obligat să joace pînă la capăt şi împreună cu Moise el este acela care l-au dus pe Dunărinţu în groapă. Moartea lui Dunărinţu n-are rost să v-o povestesc amănunţit, nici n-o ştiu exact, şi nici n-are rost să v-o istorisesc. Am insistat asupra lui Ieremia, doamnă, ca să vă daţi seama că nu mint şi nu vreau să vă jignesc personalitatea cînd vă spun că nu sînt de acord cu dumneavoastră (în cazul că nu glumiţi, repet) că Dunărinţu trăieşte. E mort. Băiatul său, Tică, îi cercetează însă viaţa pas cu pas şi el o să-i condamne şi pe cei vii şi pe cei morţi care l-au omorît. Şi vă mai dau un detaliu : pe procurorul Tică eu l-am dus cu maşina în Alexandru Vodă să asiste (mătuşă-mea s-a căsătorit tîrziu cu Ieremia)

la praznicul unchiului meu. Şi l-am lăsat acolo pe Tică. Şi-mi pare rău, căci n-aş dori în ruptul capului ca să se împlinească povestea sinistră a babei Sevastiţa : că sufletul lui Ieremia poate să vie din nou pe pămînt: şi dacă asta e posibil, spiritul lui e posibil nu numai să distrugă pe cei de-o seamă cîndva cu el, astăzi încă vii, ci şi pe fiii celor pe care i-a ucis cîndva. Dar totuşi sînt convins că dacă drumul lui Dunărinţu în viaţă n-a fost hotărît de adevăr, de tăria şi de pregătirea sa, de dorinţa sa cumplită de a nu vedea (acceptînd totul, acceptînd laşitatea) sinuciderea democraţiei (cum îi plăcea să spună), ci a fost hotărît de potlogăria unor orgolioşi şi de trădarea unui fricos ce-şi vedea în pericol rangurile (pentru păstrarea cărora l-a trădat şi pe Moise şi pe Gălătioan), drumul lui Tică numai reîncarnarea unor strigoi îl poate înfrînge : dar eu nu cred ca baba Sevastiţa în învierea morţilor ucigaşi, eu sînt un lucid şi tocmai fiindcă nu-mi plac lucrurile şi bancurile în doi peri nu pot să vă cred cînd îmi spuneţi că mergeţi în Pătîrlagele să-l ucideţi pe un om care ştiu sigur că nu mai este". Tăcui, oarecum surprins de linişte din maşină. Şi de-abia atunci observai că în spatele meu o femeie sforăia, iar şoferul conducea moţăind, transparent de oboseala şi de somnul ce-l copleşiseră. „Dumneata eşti un mare gargaragiu", zise Şcolăriţa. „E un obsedat", zise Normalista. „Taci din gură, dobitoaco ! Mereu nu mă laşi în pace, mereu te ţii după mine, mereu mă îngîni, dobitoaco ! E un gargaragiu fără umor. Cînd apucă rînd la vorbă nu mai lasă pe nimeni să spună un cuvînt. Şi bine face. De cînd s-

a apucat să povestească că vine de la praznicul lui Ieremia şi că nu visează, am adormit buştean pînă adineauri cînd i-a slăbit vocea... şi cînd m-am trezit nemaiauzindu-l. Să ne mai dezmorţim picioarele“, zise. Şi şoferul opri maşina în dreapta. Femeile coborîră şi în lumina vagă a lămpilor de poziţie începură să se bată cu bulgări de zăpadă şi să chiuie şi să se fugărească şi să bată din palme, împăcate dintr-o dată şi surori adevărate, uitînd de certuri şi de cuvintele neruşinate ce şi le aruncaseră, fericite că puteau trăi clipe atît de zvăpăiate : să se bată cu zăpadă ca în copilărie, ca într-o amintire dulce a lor. începu să-mi pară
rău că fusesem atît de naiv, încît s-o iau în serios pe Şcolăriţă şi să-i povestesc cele întîmplate între Ieremia şi Dunărinţu şi să nu reuşesc altceva decît s-o fac să adoarmă. Şoferul deschisese uşa şi ieşise şi el în şosea. Mă purtasem şi faţă de el ca un caraghios, la un moment dat ridicasem tonul mai mult decît era necesar ca s-o conving pe Şcolăriţă, şi el înţelesese, şi avea dreptate să mă interpreteze astfel, că strigasem şi la el : şi mă făcuse atent, să nu-i mai ameninţ, şi să nu-l mai ameninţ nici pe el (indirect, mă rog), deoarece mă aflam nu la mine acasă, ci la ei, adică în maşina lui, sau a lor. Dădusem dovadă, pentru el, nu de revoltă împotriva unui neadevăr susţinut de Şcolăriţă, ci de proastă creştere. Tocmai atunci relatasem, cînd fusesem contrazis că Moise nu murise, că unul dintre oamenii ce-l văzuseră noaptea ieşind din propriul său mormînt, pînă la brîu, murise după două săptămîni, înspăimîntat de teama că văzuse un mort. Ori de frica lui Moise. El nu se născuse sîmbăta, ca baba Sevastiţa (şi eu venisem pe lume sîmbăta) să poată vedea strigoi, cum văzuse baba şi nu murise (eu nu văzusem) ; şi omul acela văzînd ce nu trebuia murise. Fratele acestuia, Prică Dinischiotu, trecea, însurat în Branişte, drept un ins fără frică : el luase din cimitir, nu ştiu cum, tigva lui Ică şi cînd mînca la masa cu trei picioare stătea pe ea ca pe un scăunaş. Ca să nu mă cuprindă frigul, ies şi eu din maşină şi alerg pe loc, să-mi încălzesc tălpile. Se răcise aerul înăuntru de cînd cele două femei începuseră să se zbenguie prin zăpadă. Aprind o nouă ţigară şi încerc zadarnic să zăresc luna. N-aud decît rîsete prin întuneric. Şoferul se apropie de mine şi-mi şopteşte misterios : „Mai rămînem un pic, să se sature de zăpadă“. Cre- zui că voise să spună : să se sature de bătut cu zăpadă. El parcă îmi înţelese gîndul şi precizăa : „Mănîncă zăpadă“. „Eu am să pornesc încet înainte pe şosea, cînd m-ajungeţi cu maşina, mă luaţi“. „Vin şi eu“, îmi zise el şi pornirăm. Bănuiam mersul şoselei după cerul puţin mai luminat de deasupra ei. Pădurea o străjuia de o parte şi de alta, ca două ziduri impenetrabile. Sus, acolo unde crengile copacilor nu reuşeau să se întîlnească deasupra ei, o lumină cernită se întrezărea ca o prizărită şi ştearsă cale lactee. Nici o maşină nu mai circula. Departe, sugrumat
de zăpada ce cădea, glasul unui cîine se auzi scîncit. Pe umeri şi pe nas îmi cădeau fulgi nevăzuţi şi fiind nevăzuţi puteau în întuneric să fie şi ei

negri, şi şi stratul de zăpadă ce-l călcam pe asfalt să fie ca păcura. Foşnea cumva ciudat pădurea, vibra, de parcă nişte păsări ciudate se întorceau din depărtări la cuiburile lor uitate ; şi frunzele moarte în pămînt, spălate de culori în toamnă de vînt şi de ploi, reînviau şi îşi luau zborul de jos în sus, către propriile lor ramuri, foşnind. Tremura aerul de ţipătul răguşit al cîinelui, fremăta pădurea, cimentul şoselei devenise în zăpadă nestatornic ca un burete, frigul mă ciupea de urechi şi întunericul din împrejur părea că se lipeşte de ochii şi de mîinile mele ca un mucegai. Ceva se petrecea în mine, ca un fel de putrezire : poate era spaima, poate era enervarea. Ceva neînţeles, în mine şi dincolo de mine. Cîinele singuratic lătra sfîşietor, răguşit, ca din pămînt, ca ascuns în mine, ori înecat într-o apă, lătra simţind mai desluşit noaptea acestei păduri troienite de potopul ce cădea nevăzut şi uşoarele şi ciudatele vibraţii ale aerului, ale copacilor, ale materiei ce ne învăluia pe toţi de sus şi de jos şi din toate părţile. Paşii şoferului nu se auzeau lîngă mine ; doar respiraţia lui egală făcea şi mai neînţelese pentru mine acele neînţelese vibraţii care-l ţineau într-un urlet îngrozit pe cîinele nevăzut. „După cîte am înţeles, zise şoferul, nu l-ai cunoscut şi nu-l cunoşti pe Moise". „Nu, şi n-am cum să-l mai cunosc personal". „Atunci de ce-l vorbeşti de rău ?" rîse el. „Nu-l vorbesc nici de rău, nici de bine, spun ce-am auzit despre el şi acest drept nu mi-l poate lua nimeni şi nu mă poate obliga nimeni să tac sau să nu tac, sînt stăpîn pe mine". „Oare ?! rîse şoferul. Eşti chiar atît de sigur că eşti stăpîn pe tine, tu şi nu altcineva ? Nu e nimeni care te poate opri să taci sau să vorbeşti ?" „Nimeni, zisei eu. S-a dus timpul cînd vorbeai ceea ce nu gîndeai". „Mă fad să rîd, rîse şoferul, vorbeşti de parcă ai fi mort". „Nu înţeleg", zisei. „Foarte simplu : mi se pare totuşi că numai în moarte există o libertate totală şi doar morţii sînt stăpîni pe ce vor să spună, din toate punctele de vedere, politic, economic..." „E o concepţie cel puţin idioată, iertaţi-mă că trebuie să resping atît de

hotărit aceasta idioţenie pe câre totuşi sper că ii-o împărtăşiţi spunîndu-mi-o“. „Poţi tu răspunde în faţa legii şi a oamenilor de tot ce ţi se petrece, de tot ce înfăptuieşti, de tot ce vorbeşti ?“ „Da“, zic eu hotărît. „Eşti niţel ridicol, nu te supăra. Sînt lucruri absurde pe care nu le poţi înţelege şi nici n-ai avea cum, din moment ce sînt absurde ; or spunînd că răspunzi de orice vezi şi înfăptuieşti, şi de orice act la care într-un fel sau altul participi, e o nerozie. Nu poţi înţelege totul şi e un orgoliu stupid să spui că toate se pot înţelege, doar sînt şi lucruri ce te depăşesc. Aşa că nu te mai încăpăţîna să-l înjuri şi pe Moise. Eşti prea încrezut şi prea satisfăcut de propria ta luciditate, dar nimic n-o să te poată ajuta să înţelegi ceea ce e mai presus de ceea ce cunoşti şi auzi, mai presus de tine şi de mintea ta cam puţintică, scuză-mă c-o numesc astfel, dar fii sigur c-aş putea să-i spun mai exact : minte de tîmpit. Căci numai un nebuţi e convins că înţelege totul. Moise nu ţi-a făcut nici un rău, el a luptat toată viaţa ca să se instaureze o putere dreaptă pe pămînt şi oamenii să fie egali între ei“. „Ştiu“, zisei. „Habar n-ai : tu le consideri aceste vorbe lozinci, demagogie“. „Deloc, numai pe el îl consider demagog, fiindcă el voia ca această putere de pe pămînt să fie dreaptă doar pentru el. Şi oamenii să fie egali şi să se bucure de toate bunătăţile pămîntului şi ale muncii lor, dar tot în Pătîrlagele unde a ajuns el director s-a văzut că unii în bucuria lor au ajuns mai egali decît alţii“. „Văd că te dezici public — şi în faţa mea, a unui om pe care nu-l cunoşti — de ce-au început acei oameni ca Moise să facă la începuturi, socoteşti că au greşit, ba mai rău, că n-au greşit, că intenţionat au săvîrşit abuzuri şi crime“. „Dumneata, îi zisei şoferului, mă acuzi pe mine că-i acuz pe ei ; în fond nu eu îi acuz, eu n-am nici un amestec, ei se acuză singuri. Dai vina pe mine aşa cum spune Tică Dunărinţu (adu- nînd mărturii) că obişnuia să procedeze Moise : să pună propria sa vină pe alţii. Nu, nu cred că Moise a săvîrşit crime : sînt sigur ! Un adevăr odată stabilit devine independent de credinţa cuiva, a mea sau a oricui. Nu-l apăra pe Moise, n-ai nici o şansă. Şi nu mă acuza că eu îl apăr pe Horia Dunărinţu, Horia se apără singur cu propriul său cadavru. Şi nu mă dezic public de ce-a făcut Moise,

între faptele sale şi lume este un gol pe care nici moartea lui nu l-a umplut". „De-l cunoşteai atunci, nu i-ai fi vorbit atît de obraznic şi n-ai fi aruncat cu gunoi pe faptele sale şi n-ai fi fost atît de liberalist în cuvinte ; şi de l-ai cunoaşte acum, nu i-ai mai vorbi aşa, şi nici mîine, şi niciodată de te-ai vedea faţă în faţă cu el şi-ai şti că el este el". „Te-nşeli de mai multe ori : în primul rînd ce-a murit odată nu mai poate învia, orice epocă odată moartă, e moartă, orice inchizitor, orice tiran odată săvîrşit din viaţă este săvîrşit, aşa că un căcăcios de dictator ca Moise este sortit aceluiaşi proces ; în al doilea rînd ce-ţi spun eu dumitale i-a spus Horia lui Moise la timpul respectiv, deci s-a găsit atunci un om curajos şi care n-a fost liberalist în cuvinte. Şi nu e vorba de liberalism aici, ci de altceva, pe care nici Moise n-a fost în stare să-l înţeleagă". „Nu-i adevărat, se înfurie şoferul, timpul o să-i dea dreptate lui Moise. De el se leagă tot ce s-a făcut mai bun în Pătîrlagele, nu de Dunărinţu !" „Eu cred că trebuie luaţi în seamă şi cei ce-au muncit cu adevărat acolo, nu numai cei ce-au condus sau nu munca". „După zeci de ani, o să vezi că viaţa lui Moise o să fie privită altfel. El n-a admis să reînvie din nou spiritul burghez, egoismul îngrozitor al fiecărui individ, moartea lui o să fie cinstită cum se cuvine". „Să fiu al dracului dacă vă mai înţeleg, nici pe dumneata, nici pe doamna cu şarpele. Ori eu sînt mai tînăr, ori dumneavoastră mai bătrîni, nu ca vîrstă, fiindcă cea mai gravă deosebire dintre oameni nu ţine de fizicul lor. Judecaţi lumea greşit, zău. Dunărinţu, mi-a spus mătuşă-mea, nevasta lui Ieremia, a fost judecat de mai multe ori, dar cea mai formidabilă judecată a sa nu ţine de ce-a recunoscut el sau nu, ci de o asesoare venită special în Pătîrlagele (procesul s-a desfăşurat la şcoală, pentru întreg satul, să fie drept învăţătură de minte) cu judecătorul şi procurorul şi avocaţii şi care avea cu ea o maimuţă. O ţinea pe umăr prin sat şi toţi copiii se ţineau de urmele ei, să vadă maimuţa, nu asesoarea. Şi ea se juca întruna cu maimuţa şi cînd Maria, sora lui Horia, a zis dintre oameni să lase în pace maimuţa, că doar nu ea e buricul pămîntului, asesoarea s-a enervat şi-a răspuns că maimuţa ei e mai deşteaptă decît toată lumea. Şi Maria : «Atunci e mai deşteaptă şi decît dumneata». Asesoarea o clipă a tăcut, apoi : «în afară de mine». Şi toţi cei din jurul ei se temeau de ea ca de dracu şi de fapt cum a zis ea să

I

fie pedepsit Horia, aşa s-a şi întîmplat, şi lumea a fost convinsă, dacă judecata' a fost atît de nedreaptă, că stăpîna e mai proastă ca maimuţa dacă ea nu a avut glagorie atunci cît moima. (Nu-şi plătise nu ştiu ce impozite puse greşit foarte mari şi cererea sa de a se revizui cifrele fusese respinsă dinainte şi judecat doar actul cererii sale : ca un protest al său în faţa unei legi, lucru incompatibil, după asesoare, cu profilul unui cadru didactic). Povestea cu maimuţa eu n-am găsit-o decît idioată, dar Tică mi-a destăinuit că ea avea o semnificaţie : femeia tunsă băieţeşte fără să ştie că împăratul Caligula îşi făcuse calul senator, dovedind tuturor că poate orice vrea, lăsase să se înţeleagă că maimuţa ei e deasupra tuturor şi deci e capabilă să se înfurie pe lume, pe lumea aceasta atît de tîmpită care nu înţelegea ce dorea tunsa. Aici e îngrozitor Moise, că era de partea tunsei, cerînd ca toţi să stea drepţi în faţa maimuţei, în faţa prostiei pe care ei o dirijau, fiind mulţumiţi de ea, căci îi servea". „La ora aceea Dunărinţu devenise un reacţionar notoriu, vorbea tot ce-i trecea prin cap". „Aşa cum vorbesc şi eu acum". „Exact". „Şi totuşi nici eu nu mă tem să-ţi spun dumitale, un necunoscut, tot ce gîndesc. Eu ştiu că lumea a început să aibă o stabilitate economică şi şi spirituală ; omul are un loc al lui în societate, un post cel puţin, şi nu poate fi vînturat din acest post cînd vrea cineva, oricine. Şi chiar de e dat afară, e mutat şi tot nu i se ia pîinea şi nu-l bagă la puşcărie nimeni. Exceptînd excepţiile. Acest lucru începuse, vag, să se realizeze şi cînd trăia Dunărinţu (foamea trecuse, posturile se mai stabilizaseră). Şi cînd omul are un salariu, pentru o muncă, prin contract, nu mai e dispus să te aplaude şi să-ţi înghită demagogia. Horia asta i-a spus lui Moise şi pentru asta a fost judecat public, nu pentru impozite, găsite ulterior drept pretext. Ştiindu-şi locul, omul nu mai vine în adunare să se entuziasmeze de formă, te salută". „Asta înseamnă că e un trădător, că odată ce şi-a atins idealul său mic-burghez uită că societatea i-a dat acel post". „Nu

e trădător, sau apartinic, exigenţa sa politică a crescut... Nu mai acceptă gargara demagogică a lui Moise (căci s-ar minţi pe sine), face ce doreşte, nu mai are timp să-l asculte şi să nu-l creadă făcînd dintr-p idee o dogmă şi dorind să stea toţi drepţi în faţa lui. Nu, omul nu mai e apatic şi Moise nu mai poate profita de apatia politică, de nepăsarea sau de frica oamenilor. Asta nu-i nici trădare, Moise, i-a spus Dunărinţu atunci, nici liberalism, e un început de libertate". „Eşti prea tînăr, mă întrerupse şoferul enervat, nu cunoşti exact problema". „Dar nici nu doresc, şi nici nu pot"... „Eu nu te-am întrerupt, mă întrerupse el, aşa că te rog să nu mă întrerupi. Timpul îmi va da dreptate, sînt convins, pot să jur. Şi-am să fac tot posibilul ca să demonstrez acest lucru. Istoria este altceva decît un accident sau altul, decît un om sau altul. Un an, zece, douăzeci contează cumva în viaţa unui om, dar pentru istorie ei nu fac două parale. Adevărul e de partea lui Moise şi chiar dacă el va muri înfrînt, viitorul va fi al lui". „Te-nşeli, zău, de mai multe ori. Nu pot să-ţi dau dreptate cînd vorbeşti despre istorie. Eu mă fluier pe ea de istorie dacă istoria asta e un şir de nepotriviri, zic că ea nu face două parale. Normal aşa este. Cine crede altfel e anormal. Apoi îl susţii pe Moise de parcă ai vorbi despre fratele dumitale de sînge : inutil, zău. El la fel se mîngîia cînd trăia că de-o să fie înfrînt şi-o să moară o să vină la groapa lui copiii copiilor din Pătîrlagele şi-o să-i aducă flori — şi tot felul de asemenea prostii. îşi vedea moartea dealtfel încărcată cu flori, vedea puhoaie de oameni ducîndu-l pe braţe pe ultimul drum. Spunea asta cu gura mare (i-a spus-o şi lui Tică la nunta Victoriei). Era fericit ! Găsea o alinare în viitor, în propria sa moarte. Şi nu era demagogie, nici demenţă precoce. Atîtea săvîrşise, încît simţea din privirile oamenilor la tot pasul o duşmănie surdă şi el se consola cu timpul cînd simţurile sale vor înceta să-l mai slujească, da, cînd mort fiind va fi mulţumit. Trăia va să zică şi se bucura exploa-tîndu-şi propria sa moarte. Nu, nu era nebun. Ca la orice posedat de propria sa putere, văzînd că i se îndeplinea orice dorea, puterea luase o formă mistică, o credea nemuritoare şi dacă nu şi-a exprimat dorinţa de a fi îm-

bălsămat ca o mumie egipteană, n-a făcut asta pentru că începuse să fie convins că moartea nu este sfîrşitul său ca persoană, decît îl desparte de trupul său supus bolilor, de simţurile sale supuse tristeţilor. I-a şi spus lui Tică, la nuntă, că moartea o să-l facă mai liber, o să scape de limitarea sa trupească şi-o să poată fi acolo unde doreşte. Şi Tică i-a spus : «Eşti nebun». Şi Moise : «Nu vezi ce liber este omul cînd doarme ? Spiritul său se desprinde definitiv de carnea ce sforăie şi pleacă liber în lume şi nu mai cunoaşte nici o oprelişte, nici un ba, se-ntîlneşte cu cine vrea, unde vrea, la polul nord, la ecuator, în viaţă, în moarte, nu mai există pereţi, nu mai există podele, plafoane, distanţe de kilometri, totul îţi aparţine în momentul dorinţei, eşti rupt de închisoarea de oase şi de carne, de buletin, de gura lumii, soarele e aproape, lima e aproape, eşti bogat şi liber în somn, cum numai în moarte poţi să mai fii». Şi Tică : «Văd că-ţi place vinul. Şi nu numai că-l iubeşti, îl şi foloseşti acum ca pretext să te cred eu beat şi să-ţi iau drept aiureli poveştile cu somnul. Dar le iau altfel: văd cum ai vrea, şi cum ai vrut, şi cum te-ai bătut ca să ţi se împlinească gîndurile. Să fii liber, fără buletin, fără lege, bogat, sănătos»". „Tică al tău este un dobitoc, zise şoferul, în fiecare amănunt găseşte o interpretare politică". „E un obsedat". „Ba e un dobitoc, mă întrerupse el. E ştiut de cînd lumea că în somn omul e liber şi că noaptea sufletul omului se desparte de trup şi devine ce vrea, infinit. Este ora cînd omul capătă dimensiuni infinite, dumnezeieşti. Poate să cutreiere planetele, se poate întîlni cu Napoleon, poate coborî în istorie pînă la greci, la fenicieni, la perşi, poate merge în viitor, poate vorbi nestingherit cu Aristofan, poate să se înroleze în armatele lui Traian, ale lui Alexandru cel Mare, poate comunica cu viitorul, şi toate aceste libertăţi pe care i le dă somnul numai moartea i le mai poate oferi, căci şi prin moarte, sufletul tot se desparte de trup". „Credeţi cumva în viaţa de apoi ?" îl întrebai pe şofer, rîzînd. Dar un camion apăru în viteză deodată în faţa mea şi lumina lui mă orbi şi mă retrăsei în dreapta şi nu mai fusei atent la răspunsul celui care era şoferul propriei sale maşini. Zăpada crescuse pe asfalt. Camionul încetini şi opri nu departe de mine şi şoferul

mă întrebă : „încotro, domnule şef, pe noaptea asta ?"

„Spre Turnuvechi!" „Nu ţi-e frig? Şi nu ţi-e frică singur?" „Nu sînt singur. Am avut o pană la maşină... Sînt c-o altă maşină, e mai în urmă, s-a oprit... Sînt şi cu două doamne... Am plecat înainte să mă mai dezmorţesc. Dar dumneata ce transporţi pe vremea asta în camion ?" „Găini". „Bune şi găinile", zisei eu. „Bune, răspunse el şi coborî. Ia să văd dacă nu s-au răsturnat lăzile..." „Ce-aş rîde să pierzi găinile pe drum". „Pe zăpada asta lor nu le-ar arde de rîs". „Dar cocoşi ai ?" „Păi ai văzut găini fără cocoşi ? reveni el mulţumit că lăzile stăteau cum şi le aranjase. Nu ţi-e frig ?" „Nu." „Parcă eşti Moş Crăciun, plin de zăpadă". „Imediat vine maşina din urmă şi-o să mă scutur de zăpadă", zisei. „Noroc", îmi zise camionagiul şi plecă. Rămăsei în beznă. „Unde eşti ?" îl strigai pe şoferul maşinii mici. Nu-mi răspunse. Bănuii că trecuse şanţul să-şi satisfacă necesităţile. Plecai fluierînd spre maşină. N-avea decît să mă ajungă. Trecură vreo zece minute şi el nu mă ajunse. Nici nu ştiam cum îl cheamă, ca să-l strig. Plecai în căutarea lui, tot fluierînd. Un soi de frică mă cuprinse, de întuneric. Nu de lupi, mi se părea absurd să dea peste el o haită de lupi şi să-l sfîr- tece. I-aş fi auzit, poate. S-au l-aş fi auzit pe el urlînd. Dar de ce nu mă strigă ? De ce nu fluieră ? O fi călcat strîmb, sau o fi greşit drumul şi s-o fi dus mereu înainte, crezînd că şi eu îmi continuasem drumul ? Imposibil ! Plecasem fluierînd. „Alo !" îl strigai. Nici un răspuns. Poate plecase spre maşină cînd eu stătusem de vorbă cu camionagiul. Asta era. Făcui stînga împrejur. Timpul se lungea. „Ce faci ?" auzii. Şi farurile se aprinseră şi observai că eram chiar lîngă maşina mică. „Am impresia că m-am rătăcit". „Urcă, pornim", îmi zise şoferul. „Da", răspunsei, dar chiar în acel moment simţii venind din spate un camion enorm : farurile lui mă orbiră. Mă prinsei cu palma dreaptă de frunte şi cum mă ţineam cu stînga de maşina mică simţii cum ameţesc şi se învîrt toate cu mine. „încotro, domnule şef ?" auzii glasul cunoscut al camionagiului ce transporta găini. „La Turnuvechi", răspunsei. „îţi merge maşinuţa ?" „Merge, merge..." „Eu m-am întors din drum, ninge al dracului şi nu văd şoseaua şi n-am chef să mă dau peste cap şi să fac tocană găinile". „Drum bun", îi urai. „Asemenea", îmi zise el şi porni. Capul mă durea atît de tare, încît nu mai simţeam în stînga că mă rezemam de automobilul cunoscuţilor mei. Privii în jur şi

nu-i zării. Luai un pumn de zăpadă şi mă frecai pe frunte. Şi de-abia atunci parcă răsări din întuneric lîngă mine maşina ce mă adusese pînă aici. „Hai, urcă odată“, îl auzii pe şofer. Urcai. înăuntru era cald şi cele două femei în negru dormeau. Le privii mai atent cînd porni motorul : dormeau duse. Ajunserăm imediat camionul cu găini şi în dreptul lui cele două femei deveniră străvezii şi încet se topiră şi dispărură şi dispăru şi bancheta pe care stăteau şi cînd mă uitai la şoferul de lîngă mine nu mai era nici el. închisei ochii, stupefiat. Eram într-adevăr bolnav : mă cuprinsese frigul cît mă plimbasem, şi de-abia acum simţeam lovitura primită cînd maşina mea derapase. „Ce-i cu dumneata ?“ auzii. Deschisei ochii : femeile mă priveau surîzînd. „Ai adormit ?“ mă întrebă cea tunsă şcolăreşte. Camionul cu găini rămăsese mult în urmă, nu i se mai zăreau farurile. „Am aţipit“, mărturisii sincer, căci nu mă mai durea deloc capul. „Imediat intrăm în oraş“, zise şoferul şi peste cîteva minute trecurăm de bariera de lîngă cazarme. Oraşul dormea albit de nea. Toate urmele maşinilor fuseseră troienite şi nicăieri în faţă nu se zăreau semnele roţilor de cauciuc imprimate în zăpadă şi înaintam într-un oraş pustiu sau mort. Lîngă staţia de benzină, la „Autoservice“ nici un paznic nu era la intrare : sforăia cine ştie în ce birou încălzit. Pînă a doua zi nu vedeam nici o şansă să găsesc un mecanic. Şi nu găsii nici unul. îl rugai pe şofer să mă ducă acasă, pe strada Alexandru Odobescu. Locuiam la o mătuşă, în trecerea mea prin oraş spre şi de la Alexandru Vodă. „Mai întîi să le conduc pe dînsele“, îmi zise şoferul. „Bineînţeles, vai de mine !“ Maşina trecu pe lîngă secţia de miliţie de lîngă piaţa Romană şi intră într-o piaţetă pustie, o luă la stînga, apoi iarăşi la stînga şi intră pe o străduţă ce se înfunda. Opri în faţa unui bloc cu şase etaje, vechi, cele două femei coborîră şi mă dădui şi eu jos din maşină ca să-mi iau rămas bun. „Vă invit să bem un ceai cald“, zise cea tunsă şcolăreşte, Şcolăriţa. Şi eu,

protocolar : „N-aş vrea sâ vă deranjez". $colăriţa : „Asta-i bună, nu ne-ai deranjat nici pînă acuma. Hai, nu mai fă mofturi“. Şoferul închise uşile şi încercă, lovind cu bombeul bocancilor, cauciucurile. „E-n regulă“. Şcolăriţa deschise uşa blocului şi aprinse lumina pe scări. „Liftul, bineînţeles, nu merge“, surîse ea. Urcarăm

tăcuţi pînă la etajul patru. Intrarăm în apartamentul cu numărul nouă, eu penultimul, urmat de şofer. Ne lăsarăm în hol paltoanele. Şcolăriţa aprinse în cameră două veioze verzi şi-o trimise pe sora ei în bucătărie să pună ceaiul la fiert. îmi cerui voie să fumez. Scosei tabachera şi o pusei pe marginea măsuţei unde era radioul. Aprinsei o ţigară, ca să nu mă doboare somnul. Era cald şi oboseala începuse să mă moleşească. Ţigările întotdeauna mă reconfortau. Veni şi ceaiul, în ceşti de porţelan albe. Un bec ardea în stradă în mijlocul zăpezii ce curgea împrejurul său şi nu putea să-l stingă. Şi era ciudat cum lumina verde a veiozelor şi cea obosită a becului din stîlp făceau zăpada să pară violetă şi stranie. Apartamentul era mai sus decît casele din jur, şi vedeam oraşul îngropat în tăcere şi somn, şi totul părea pustiu, ca după o turbare ce nimicise orice suflare. Aerul din încăpere, moleşitor, fără vibraţie, nu te înviora, nu te enerva, era fad şi stătut şi fără viaţă, atît de plicticos, încît începui să regret că acceptasem invitaţia să beau ceaiul ce se dovedea şi el fără gust. Nici stele, nici lumină pe cer, de parcă nu era cer, un bec îngrozit de frica zăpezii, chior sau mai degrabă bolnav de albeaţă, nici un aparat de radio uitat aprins, nici un şuierat îndepărtat de locomotivă. Oboseala mă învăluia, îmi intra în oase ca o secetă. Mă simţeam mai fără greutate, cu oasele începînd să sece, uşoare ca ale păsărilor. Şi în minte nu-mi venea nimic care să mă smulgă din amorţeală, nici un banc stupid, nici o frîntură dintr-o melodie de muzică uşoară. Deasupra pămîntului, în acest apartament suspendat parcă în aer, nins, plin de mobilă grea, de rafturi umplute cu cărţi ce păreau acolo zidite, nu mieuna nici o pisică şi în glastre zăceau flori artificiale, galbene, de ceară. Ca să nu adorm, mai aprinsei o ţigară, privind femeile şi şoferul care-şi beau în linişte ceaiul. Pînă la înălţimea ferestrelor nu ajungea

nici un copac — şi nu ştiu de ce fusei convins că un copac m-ar ajuta să descopăr după eventuala sa scoarţă plină de muşchi punctele cardinale care îmi lipseau cu desăvârşire şi de care n-aveam nici o nevoie totuşi, deoarece oriunde ar fi fost nordul sau răsăritul sau sudul, lumina tot n-ar fi putut pătrunde în această noapte în apartamentul unde mă aflam fumînd şi unde n-ajungea nici un zgomot al oraşului şi unde aerul coclit

şi lipsa oricărei posibilităţi de a te orienta cel puţin platonic mă enerva. Nici pendulă, nici ceas cu cuc, nimic să împărţi timpul egal, de parcă şi timpul fusese rupt. Voiam să vină spre mine chiar şarpele Şcolăriţei, sau una din cele trei maimuţe să-mi sară pe umeri, sau să-mi strice timpanul cei doi cocoşi ai ei. Mă plictiseam îngrozitor şi lor le făcea parcă plăcere să vadă cum mă ameţeşte plictiseala şi nu mai scoteau o vorbă şi nici nu mă mai priveau, îşi vedeau de ceştile lor golite de ceai, se uitau la ele ca şi cum ar fi putut să citească în urmele de ceai ca în cafea. Apoi într-o tăcere desăvîrşită sora soră intră cu ceştile în bucătărie să le spele şi probabil să le aşeze de unde le luase. Şoferul dispăru pe o uşă ce ducea cu siguranţă într-un loc unde omul intră singur, iar Şcolăriţa, căscînd, plecă în dormitor, fără măcar să-mi spună că pot pleca şi că doreşte să se culce. Aşteptai să se reîntoarcă, să n-o şterg în lipsa lor, ca un borfaş. Cercetai din nou cu privirea cărţile înţepenite în rafturi şi masa grea, şi fotoliile, şi pereţii fără tablouri, plini de fotografii mărunte. Căldura seacă creştea şi începui să transpir şi mă îngrozi această linişte lipsită cu desăvîrşire de viaţă, acest somn al lucrurilor, această iarnă neagră de afară ce îndepărtase orice lumină şi orice bîzîit de maşini şi orice naivă cîn- tare de păsări dacă nu în aer, măcar în aparatele de radio, şi orice suflare. Mă îngrozi aşteptarea în camera aceasta, unde nici culoarea stinsă a verdelor veioze nu reuşea să înlăture măcar o clipă senzaţia că totul era despuiat de orice viaţă şi că femeile cele două ce locuiau aici niciodată nu fuseseră nişte gospodine : era sigur că mîncaseră pe la cantine şi dormiseră una cu circul prin alte localităţi şi alta prin spitale, de gardă, şi aici veniseră toată viaţa ca în vizită. În singurătate mă gîndesc la alţii, să nu rămîn de tot singur, şi acum lumina moartă

din aer şi de pe pereţi mă duce cu gîndul la Tică Dună-rinţu (rămas în Alexandru Vodă să caute ce-l interesează) şi la momentul pe care mi l-a povestit (moartea mătuşii lui, Maria) că i-a readus în memorie cu o precizie dureroasă înfăptuirea unei crime neispăşite şi aproape uitate. în lumina moartă ce i se părea că se aşterne în ochii mătuşii sale a simţit că el nu poate muri şi n-are încă dreptul pînă n-o să aducă o limpezire, tardivă dar niciodată prea tardivă, acelei zile de vară

înăbuşite. Maria se zbătea într-o agonie prelungă, nelăsîndu-se uşor bătută de clipa ei ultimă, chemîndu-şi cu cel din urmă efort partea de viaţă pe care o lăsa în viaţă, copii şi nepoţi, fraţi şi surori şi bărbat şi vecini, partea lăsată din viaţa ei în urmaşii ei şi arătînd cu mîndrie clipei ei ultime că plecarea ei dintre ai ei nu înseamnă decît cel mult despărţirea ei de ei şi în nici un caz ştergerea spiţei ei şi a neamurilor neamurilor ei de oameni. închisei ochii şi dorii cînd îi voi deschide răsăritul să fie roşu, în dimineaţă, şi pomii în depărtare înfloriţi, mîndri şi iarna uitată. O revăzui pe Patricia (ţineam palma peste tabachera primită cadou de la ea) în acea zi de aprilie din Apuseni cînd înfloriseră cornii galben. „Ce faci, visezi ?“ mă întrebă Şcolăriţa. Erau în faţa mea toţi trei şi mă priveau surîzînd. „Nu, n-am dormit, am închis doar o secundă ochii“. „Care secundă !“ rîse şoferul. „E vremea să plec, mă scuzaţi, zic. Vă mulţumesc pentru ceai şi sper să nu rămînă nimeni supărat dacă n-am fost de acord în unele discuţii“. „Nu face nimic, la revedere“. „Te conduc cu maşina pînă acasă“, zise şoferul şi îşi luă şi el rămas bun de la cele două doamne. Deci nu era soţul vreuneia. Poate doar se cunoşteau. Sau poate le întîlnise şi pe ele în drum, înaintea mea. Nu-l întrebai. Vorbirăm numai despre mărci de maşini pînă unde locuiam, la mătuşa Elvira. Nu ştiam dacă e cazul să-i ofer sau nu bani pentru că mă adusese în oraş. El parcă înţelesese frămîntarea mea şi-mi zise la revedere înainte de a opri maşina. „Vă rămîn îndatorat“, zisei. „Cînd o să am şi eu pană şi-o să mă găseşti în drum, mă iei şi-ţi plăteşti datoria şofe- reşte“, rîse el şi apoi plecă, făcîndu-mi cu mîna. Mă culcai cu gîndul la Patricia.

E formidabil cum nu visezi ce doreşti. Căutînd toată dimineaţa un mecanic dispus să vină cu mine să-mi repare „Fiatul“, îmi amintii visul pe care sînt sigur că l-am visat astă-noapte de trei ori la rînd. Nu-şi părăsea nimeni atelierul pe o vreme atît de friguroasă. Găsii pînă la urmă un pensionar care acceptă să mă însoţească. Plecarăm cu un camion de ocazie, înghesuiţi în cabina ce puţea a motorină. Peste „Fiatul“ meu se aşternuse un strat de zăpadă : părea o maşină de zăpadă, făcută de copii. Pensionarul cu ochelari găsi că defecţiunea venea de la circuitul electric. Putea să vină de oriunde, eu tot nu mă pricepeam — şi nici nu

simt nici o ambiţie să învăţ vreodată secretele motorului cu explozie. Tot drumul spre Turnuvechi, ascultînd muzică şi discutînd cu ochelaristul (conducea el, îmi ceruse voie : era şi polei pe unele porţiuni de şosea) verzi şi uscate (şansele noastre de a ne califica pentru turneul mondial de fotbal din Mexic) eram obsedat însă de visul de trei ori visat : şi nu ştiam cine e insul cu nas rotund, ca de pătlăgică, cu ochelari fumurii, îmbrăcat în cămaşă cu mîneci scurte şi în pantaloni scurţi, desculţ ; cu cine semăna, cine era ? Sînt sigur că-l cunosc. Avusese în vis o goarnă galbenă, de patefon, şi-mi vorbise ţinînd-o la gură, să mă asurzească. Ce-mi spusese ? De trei ori la rînd (sau poate de mai multe ori, ori poate numai o dată) că evreii călătoriseră patruzeci de ani prin pustiu. Au părăsit Egiptul, unde faraonii le uciseseră copiii şi-i chinuiseră şi-i umiliseră, conduşi de Moise (Moise ar însemna „cel scos din apă". Fusese pus într-un coş de papură uns cu smoală pe Nil ca să nu fie, copil, omorît de egipteni. îl găsise fiica faraonului) care era bîlbîit. înţelegi, îmi urla în goarnă insul cu pantaloni scurţi, Moise, cel care a ridicat toiagul şi-a despicat Marea Roşie în două şi-a găsit un drum, un adevăr, o cale, o scăpare evreilor era bîlbîit ca Petrache Lupu de la Maglavid. Şi în goarnă îmi cînta popeşte, pe nas, din înţelepciunile lui Solomon : „din apa care mai înainte era acolo s-a făcut pămînt uscat, iar din Marea Roşie cale fără de piedică şi cîmpie cu pajişte din valurile zbuciumate". Cu cine semăna, cine era nebunul cu nas de pătlăgică, roşu şi rotund, care mă enervase în vis urlîndu-mi în goarnă cum Moise lovise

apa cu toiagul şi săvîrşise minunea şi salvase poporul său. Şi tot mă întreba : „În ce roman contemporan am citit eu, sau în ce piesă, chestia asta cu Moise lovind cu toiagul apa ?" „în Biblie, i-am zis, luîndu-i goarna din mină, în Biblie, nu mai fă pe cabotinul, şi mai slăbeş- te-mă cu minunea lui Moise ! Toţi care l-au preamărit pe Domnul în Biblie au fost mîntuiţi de el, cînd au avut vreo incertitudine el le-a arătat calea adevărată, adevărul, le-a dat cîte un toiag să despice apa în două". „Minţi", mi-a zis pătlăgica rîzînd. „Citeşte mai departe în Biblie", i-am zis şi i-am deschis cartea sfîntă acolo unde Iosua şi poporul său se află în faţa apelor Iordanului. Şi ochelaristul în pantaloni scurţi a citit, punînd goarna la

gură : „Domnul a grăit lui Iosua : «Astăzi voi începe să te preamăresc în ochii tuturor fiilor lui Israil, ca să se ştie că, precum am fost cu Moise, aşa fi-voi şi cu tine». «Şi-o să treacă Iordanul», i-am zis. «Iordane, mă duci cu Iordanul», mi-a rîs în nas. «Citeşte !» Şi el a citit, cu goarna la gură, asurzitor : «Apele Iordanului se vor despica : apele care pogoară din sus se vor despărţi de celelalte şi vor sta drept ca un zid». «Ţi-am spus, i-am zis, şi aşa a şi fost, scrie mai departe, apele ce veneau de sus s-au oprit...» «Da, mă, ce chestia dracului»“, a zis el şi şi-a pus goarna de patefon pe cap, ca pe un fes de tinichea şi s-a urcat într-un copac înalt şi-a dispărut printre frunze, ca o maimuţă. Apoi iarăşi a revenit, şi iarăşi cu Moise şi cu toiagul, pînă i-am dat un picior în tur şi i-am zis să nu mai bată apa în piuă ca un dobitoc plicticos. Dar cine era dobitocul ? Băgai mîna în buzunar să fumez o ţigară. Nu găsii tabachera, în nici un buzunar nu este. O caut pe sub picioare, nu e. Cred c-am uitat-o acasă. îi cer pensionarului o ţigară şi-mi oferă „Carpaţi“. La radio se anunţă turneul în Europa al cosmonauţilor americani veniţi de pe Lună. Intrăm în oraş. îi plătesc pensionarului şi-l las lîngă primărie, în centru. Un miliţian fluieră în intersecţie, ca să aibă şi el activitate. Intru în casă, îmi caut tabachera : nu este. îi dau telefon mătuşii Elvira la birou : n-a văzut-o nici ea. E de la Patricia, mi-a dat-o în Apuseni, în ziua cînd am aflat (înfloriseră galben cornii)

că agatîrşii nu cunoşteau căsătoria şi îşi vopseau parul în albastru. A, da, îmi amintii. Tabachera o lăsasem pe masă în apartamentul celor două femei. Intrarea Iorga. Ajung cu maşina în intrarea Nicolae Iorga şi urc la etajul patru şi sun. Nu vine nimeni. Probabil sínt plecate la piaţă sau la cinematograf. Plec, mănînc, revin peste o oră. Soneria sună prelung. Nici o mişcare. După încă o oră sun din nou. Nimic. Or fi prin vecini cucoanele, la un remmy. Sun la vecinul de apartament (Alecu Gheorghe, scrie pe uşă). Apare o doamnă în vîrstă.

— Nu vă supăraţi că vă deranjez, zic. Nu ştiţi cumva unde au plecat doamnele care locuiesc aici ?

— Care doamne ? nu înţelege bătrîna.

— Vecinele dumneavoastră, cele de la numărul 9. Nu sínt la dumneavoastră ?

— Nu, doamne fereşte ! se închină baba (căci e într- adevăr babă : mă priveşte ca o senilă).

— Sínt la cinema ?

— Nu.

— Atunci ştiţi cumva unde sínt, dacă nu sínt la cinematograf ? Am uitat la dînsele o tabacheră de argint şi nu ştiu dacă vin mai tîrziu, sau să le mai aştept.

— Nu le mai aştepta...

— Bine, atunci am să revin mîine.

— Nici mîine.

— Trebuie, surîd eu. E vorba de o tabacheră pe care o am de la o fată, mă-nţelegeţi...

— Te-nţeleg...

— Totuşi, poate ştiţi unde au plecat, să...

— N-au plecat nicăieri, zise baba.

— Am sunat şi nu răspund. Să mai sun, zic, şi apăs pe butonul soneriei. Poate s-au culcat din nou, obosite de drumul de astă-noapte.

— Ce drum ? făcu nişte ochi de broască baba la mine.

— Am călătorit astă-noapte împreună într-o maşină...

Zdranc ! auzii uşa trîntită de babă cu o forţă pe care nu i-o bănuiam. Probabil nu se înţelege bine cu cele două femei (între vecini, se mai întîmplă). Ori poate baba e ţicnită. După răspunsuri, s-ar putea să fie. Mai sun. Nu răspunde nimeni. Cobor un etaj şi sun la apartamentul aflat sub al cunoştinţelor mele (L. Mardare, scrie pe uşă).

O altă cucoană, mai tînără, în capot.

— Sărut mina, zic. Nu vă supăraţi că vă deranjez... Aş vrea să vă întreb dacă nu ştiţi unde au plecat doamnele de la numărul 9... Am sunat şi nu răspund, şi vecina, doamna de la 8, mi-a trîntit uşa în nas...

Apare la uşă şi un bărbat în izmene (probabil L. Mardare), cu un început de chelie, scobindu-se între dinţi cu o scobitoare.

— Zice de..., îi face semn soţia cu degetul în sus. Ce doriţi ? mă întrebă el.

— Aş vrea să ştiu dacă ştiţi cumva unde-au plecat doamnele de la numărul 9... Am sunat şi nu răspund...

— Nu răspund, fiindcă sînt moarte, zice chelul.

— Cum moarte ? !

' — Bine, au fost omorîte, se scobeşte el între dinţi.

— Glumiţi, mă cuprinde pe mine spaima.

— Nu prea e de glumit, au fost înjunghiate, tăiate la gît cu cuţitul.

— Groaznic ! zic eu încă neconvins că insul în izmene nu-şi bate joc de mine (prea se scobeşte nepăsător între dinţi). Cum tăiate la gît ?

— Asta-i bună ! Cu cuţitul, sau cu briceagul. Hîrşti ! Hîrşti ! Le-ai cunoscut ?

—• Poftim ? zic eu.

Între timp coboară şi baba de la numărul 8, învelită într-o broboadă. Şi se deschide şi uşa de la şapte.

— Le-ai cunoscut ? repetă chelul.

— Da... Propriu-zis, nu... Sau, cum să spun eu... le-am cunoscut, dar nu ştiu cum le cheamă...

— Aha ! zise cel în izmene (L. Mardare trebuia să fie — un amant n-ar sta aşa în faţa vecinilor).

— A călătorit cu ele astă-noapte în maşină, zise baba de la numărul 8.

— Poftim ? n-auzi Mardare.

— Da, recunoscui eu, am călătorit împreună astă-noapte, dar vă jur că nu eu le-am omorît... E o situaţie stupidă, văd... Am să merg la miliţie să...

— Fii serios ! îmi rîse în nas Mardare.

— Zău, n-aveam de ce să le ucid... Mi s-a stricat maşina... m-au luat dînsele, adică erau cu un şofer... Si n-aş fi venit aici, de le-aş fi ucis... Cu toate că ştiu că se spune că... Da, criminalii revin la locul crimei, e verificat...

— Lasă, lasă, mă bătu pe umeri Mardare.

— Zău că nici nu ştiu cum le cheamă exact. M-au poftit la un ceai, era tîrziu... N-am refuzat, nu era

politicos... Am băut ceaiul...

— Aseară ! zise şoptit baba de la 8.

— Aseară, da, recunosc : am băut ceaiul, dar apoi am plecat şi mi-am luat la revedere de la dînsele... Nu sînt capabil de-o crimă atît de monstruoasă... cu cuţitul...

— Nu-i sigur, unii spun că-i vorba de briceag, zise Mardare.

— Eu nu port cuţit la mine... Briceag, da, port, poftim, ăsta e briceagul... Dar mă duc la miliţie... Domnule...

— Mardare...

— Domnule Mardare, nu vreţi să mă însoţiţi la miliţie... Să vedeţi că nu fug, n-am de ce...

— A băut ceai cu ele, şopti baba de la 8 vecinilor ce se strînseseră de pe toată scara. Aseară.

— E clar, zise un domn ce urcase de la etajul al doilea, sau de la primul.

— Dînsul e medic, îmi spuse Mardare, arătîndu-mi-l pe insul ce zisese că e clar.

— Ce este clar, dacă nu vă supăraţi ? îl întrebai pe medic.

— Vorbeam de cu totul altceva, se eschivă medicul burtos.

— A călătorit cu ele astă-noapte şi şi-a uitat la ele tabachera, zise tot şoptit baba de la 8.

— Da, e adevărat, recunoscui, dar asta nu vă dă dreptul să mă consideraţi asasinul lor... Domnule Mardare, vă rog să mă însoţiţi...

— Lasă, lasă, mă bătu el pe umăr.

— Ce înseamnă asta : lasă, lasă ? ! îmi pierdui eu cumpătul.

— Lasă, lasă, că nu dumneata le-ai omorît!

— Dar cine ?

— Nu se ştie, zise medicul. Eu am asistat şi la autopsie... Nu s-a aflat nimic...

— S-a şi făcut autopsia ?

— De mult, a doua zi după ce-au fost descoperite moarte.

— Bine, domnule, dar a doua zi e mîine, cum a putut fi făcută o autopsie ? mă răstii eu la medicul ţicnit, şi burtos.

— Vă înşelaţi, îmi zise el, a doua zi nu e mîine, a fost acum douăsprezece zile.

Era clar că nimerisem într-o casă de nebuni.

— Zici că ţi-ai uitat tabachera sus, aseară ? mă întrebă Mardare (se îmbrăcase şi era gata să vină cu mine).

— Da... Dar nu e cazul să mai veniţi cu mine, mă descurc singur...

— E bine să vă însoţească, îl auzii pe borţos şi-l văzui făcîndu-i cu ochiul lui Mardare. E zăpadă şi poate alunecaţi...

— Nu alunec, sînt cu maşina...

— Atunci vin şi eu, zise medicul. Şi-l auzii şoptindu-i babei de la 8 : Cu maşina e grav, poate să se ciocnească...

Nebunii îşi băteau joc de mine. Poate că cele două femei nici nu muriseră, poate erau pur şi simplu plecate de-acasă.

— Vă mulţumesc, le spusei, mă duc singur... Dacă n-au fost omorîte astă-noapte, nu eu sînt de vină... Atunci nu le cunoşteam... Mă duc singur la miliţie, zisei eu, ca să-i împac şi să-mi pot vedea singur de treabă. Casă de nebuni nu putea fi aici, e clar. Doar o familie de ţicniţi (pe babă se vedea clar senilitatea). La revedere, le spusei, mă duc la miliţie...

— A, nu, nu la miliţie, îmi zise surîzînd Mardare.

— De ce nu ? întrebai.

— Intîi v-aş ruga să mă duceţi pe mine pînă la spital... tot sînteţi cu maşina...

— La care spital ?

— Sînt doctorul Virgil Cornea, specialist în neuropsi- hiatrie, se prezentă doctorul.

— Nu, îmi pare rău, n-o să vă duc. Luaţi un taxi dacă vă grăbiţi...

— Vă rog foarte mult, zise el, nu mai am timp de taxi... E departe staţia...

— Doar nu vă e frică de dînsul ? mă bătu Mardare pe umăr, rîzînd.

— Nu...

— Credeam că vă e teamă că vă internează, rîse Mardare.

— Nu... Deşi în situaţia de faţă... Totul e atît de... de amuzant...

— Foarte amuzant, îmi surise cu toată proteza baba de la apartamentul 8...

— Da... Cazuri au mai fost... Da, bine, vă duc la clinică, zisei eu ca să pot pleca odată dintre ei.

Mardare şi Virgil Cornea mă însoţiră. Medicul mergea mai în faţa mea, Mardare mai în spate. Era clar că nu puteam fugi. Singura soluţie era să opresc maşina în faţa miliţiei şi să fug imediat înăuntru, să le explic ce vor doi nebuni cu mine. Am deschis aparatul de radio şi-am început să fluier. Mardare şi medicul au început şi ei să fluiere. Conduceam foarte încet, căutînd din priviri un miliţian. Nimic. Doar civili, de parcă toată lumea era acum compusă numai din civili. în faţa miliţiei stopai, stinsei motorul şi fugii înăuntru.

începui să-i explic toată povestea ofiţerului de la poartă. Acesta mă asculta c-o ureche şi cu alta vorbea la telefon : adică asculta la receptor şi vorbea nu ştiu cu cine.

— Un moment, îmi zise, să-l chem pe ofiţerul de serviciu.

Acesta mă ascultă două clipe, păru că înţelege sau nu înţelege, şi mă întrebă :

— Şi de fapt ce vrei, ce cauţi la miliţie ? Reluai istoria :

— Doi nebuni s-au urcat la mine în „Fiat“ şi vor să mă ducă la spitalul central.

— Nu intră în competenţa mea.

— Dar a cui ?

— Ştiţi ce, mergeţi la tovarăşul adjunct Olteanu.

îi explicai şi acestuia. Nu reacţionă decît în momentul cînd pomenii numărul intrării Iorga.

— în problema asta, tovarăşul Liliac...

Şi făcu un număr de telefon şi vorbi cu tovarăşul Liliac, şi-l rugă să vină pînă la el şi tovarăşul Liliac veni.

— Mergeţi cu dînsul, îmi spuse adjunctul. îi explicai lui Liliac povestea cu cei doi nebuni care inventaseră o moarte ca să mă ducă la central. Liliac căscă.

— Şi ce vrei dumneata, să arestez doi nebuni şi să te eliberez pe dumneata ? Dar de unde ştii că sînt nebuni, poate că au ei dreptate şi dumneata eşti nebun.

— Glumiţi, tovarăşe Liliac.

— Mai glumim şi noi, să mai treacă timpul pînă la chenzină. Dar de ce crezi că sînt ei nebuni ?

— Eu am două cunoştinţe, cum v-am mai spus. Locuiesc în strada Iorga. Am mers să le văd, mi-am uitat la ele o tabacheră. Şi ei mi-au spus c-au murit acum două săptămîni.

— Da, cunosc cazul.

— Care caz ?

— Cu cele două femei ucise acum două săptămîni în apartamentul numărul 9 din intrarea Nicolae Iorga. Eu m-am ocupat de acest caz.

— Atunci cei doi din maşină nu sînt nebuni. Ei susţin exact ce susţineţi dumneavoastră.

— Nu, nu sînt. Cum îi cheamă ?

— Mardare L. şi... Cornea...

— Virgil Cornea, medicul de la etajul doi şi Laurenţiu Mardare, apartamentul 7. îi cunosc, sînt normali... Cornea, te fac atent, e felcer nu e medic.

— Atunci ei mă consideră pe mine anormal şi au vrut... Nu, ceva nu este în regulă. Cînd au murit femeile ?

— Acum exact două săptămîni, îmi răspunse Liliac. S-a crezut la început c-au fost jefuite. N-au fost, nu s-a luat un ac de la ele.

— Femeile acestea nu sînt moarte, astă-noapte am călătorit cu ele într-o maşină, am discutat împreună, am băut o cană cu ceai la ele în casă, am fumat, da, şi mi-am uitat la dînsele tabachera.

— Poate confundaţi strada, zise Liliac. Poate aţi fost pe Nicolae Bălcescu, nu pe Nicolae Iorga. E tot o intrare... Sau pe Nicolae Filimon...

•— Nu, lorgâ... Erau doua surori, poate gemene, cele cu care am discutat... Una, soră medicală de meserie, a doua probabil circăreasă... Avea un şarpe...

— Un şarpe, trei maimuţe şi doi cocoşi. Exact. Poate v-a povestit cineva cazul şi l-aţi uitat, surise Liliac.

— Nu, n-am auzit de ele. Veneam astă-noapte de la Alexandru Vodă. Mi s-a defectat maşina şi m-a luat o „Pobedă“ în care se aflau şi ele. Il cunoaşteţi pe procurorul Tică Dunărinţu ?

■ — Da.

— Eu l-am dus ieri la o mătuşă a mea în Alexandru Vodă. E o mărturie că am fost acolo. Apoi am pe astăzi o altă mărturie că mi s-a stricat „Fiatul“ — mecanicul ce mi l-a reparat în pădurea Miersigului. Şi al treilea argument că nu mint este tabachera pe care o vom găsi în camera dînselor.

— Interesant, zise Liliac şi comandă două cafele.

— Cred că se exclude posibilitatea uciderii lor de către mine, cum a crezut baba cu proteza de la 8...

— Doamna Gheorghe îşi păstrează toţi dinţii căzuţi, legaţi într-o batistă, pe fundul unei lăzi. Vrea să-i ducă pe lumea cealaltă cu ea, să aibă cu ce mînca. Trebuie să i-i pună în sicriu.

— E senilă, tovarăşe Liliac. La început m-a crezut ucigaşul revenit la locul crimei, apoi a crezut că am halucinaţii... Nu, le-am explicat la toţi pe scări, am venit cu ele (deşi nici nu ştiu cum le cheamă) într-o maşină neagră...

— Poate era un sicriu, rîse Liliac.

— O maşină...

— Poate aţi călătorit cu două moarte, rîse Liliac.

— Nu. Nu erau moarte. Numai dacă nu cumva învia- seră şi se reîntorceau acasă cu şoferul.

— Cine era şoferul ?

f — Nu ştiu, nu l-am întrebat cum îl cheamă. Omul m-a luat din drum, noaptea, era nepoliticos să-i pun întrebări.

— Şi maşina ce număr avea ?

— Păi... N-am fost atent, nu m-a interesat numărul...

— Vedeţi, vă cam înşelaţi... A fost o părere, un vis. Ele sînt moarte, eu am asistat la autopsia lor, la înmormîntarea lor. N-aţi fost cu ele, aţi visat! Povestea circula prin oraş de două săptămîni...

— Eu am venit ieri-dimineaţă în Tumuvechi. Locuiesc la Cluj. Am venit chemat de mătuşă-mea din Alexandru Vodă. L-a dezgropat pe bărbatul ei, unul Ieremia, poate aţi auzit de el... Şi am vorbit la telefon cu Tică să vină cu mine în Alexandru Vodă şi el a zis da şi ieri-dimineaţă el m-a aşteptat la şapte, cum ne-am dat întîlnire, în Cîmpuleţ şi-am plecat împreună mai departe... De fapt, şi eu sînt din judeţul acesta, dar n-am ştiut de cele două femei c-au fost ucise... Acum o să spuneţi şi dumneavoastră ca şi Mardare şi Comea că poate m-am ţicnit, ori că am avut şi mai am halucinaţii... Nu, şi nici n-am călătorit cu nişte strigoi, nu cred în strigoi, nu cred în reîncarnări. Ar fi sinistru să fie aşa ! Reîncărnarea m-ar îngrozi ca idee ! Una dintre femei, cea tunsă ca o şcolăriţă şi pe care toată noaptea am botezat-o pentru mine Şcolăriţa era foarte agresivă şi sînt convins, după spusele ei, c-a fost amestecată în multe fapte petrecute cu ani în urmă... Cel puţin în moartea lui Horia Dunărinţu ! Prea era înverşunată împotriva lui şi voia să meargă să-l omoare şi nu credea că el a murit. De s-ar reîncarna asemenea fiinţe, ar fi groaznic, dar ele n-au cum să reînvie, nu sîntem nişte profani să credem în... Şi apoi

cele două femei erau astă-noapte vii. Eu cred că nu ele au murit acum două săptămîni şi nici nu îndrăznesc să spun o glumă proastă că altele au murit, pe strada Nicolae Bălcescu sau Nicolae Filimon... Nu vă impacientaţi, nu vă fac, pe un plan subţire, prost, cum mă bănuiţi! Cred că dacă dumneavoastră aţi înmormîntat două femei de pe strada Iorga (pardon, intrarea Iorga), acelea n-au fost circăreasa şi sora medicală, ci altele, schimbate cu ele de cine a avut interesul să le facă pe ele dispărute, moarte. Dar ele trăiesc ! Şi dacă n-ar fi fost accidentul cu tabachera eu mi-aş fi văzut de drum, nu le-aş mai fi vizitat şi ele ar fi putut trăi în linişte şi să vină din cînd în cînd noaptea pe la casa lor şi lumea să le creadă în pămînt ! Sau poate nici ele nu ştiu c-au fost înmormîntate ! Poate au fost doar plecate în acest timp de-acasă şi nu m-aş mira să le văd intrînd aici din moment în moment şi spunînd c-au auzit c-au murit.

— Trebuie să vă dezamăgesc în continuare : cadavrele lor au fost identificate de mulţi inşi care le cunoşteau. Au fost tăiate la gît cu cuţitul, cum se spune... Sau cu un briceag. Nu se ştie de către cine. Individul în orice caz a fost surprins aflîndu-se în faţa a două femei : el voia s-o omoare numai pe una. Şi după ce a ucis-o, a observat că din bucătărie mai vine încă o femeie ce seamănă exact cu cea ucisă... Asta e o variantă. Varianta mea este următoarea : individul n-a venit să fure, a venit să se răzbune pe una dintre ele : şi eu sînt sigur că pe circă- reasă, nu pe sora medicală. Circăreasa a fost pe vremuri în relaţii mai mult decît amicale cu diverşi inşi care au ajutat-o să ajungă în diverse funcţii (a fost şi asesoare) şi mai mult decît sigur a influenţat viaţa sau moartea unui individ al cărui fiu (sau nepot, sau chiar acel individ, de mai trăieşte) a găsit că nu trebuia iertată. Şi-a ucis-o. Dar el cînd a intrat în casă a văzut că există două femei foarte asemănătoare, şi şi din teama ca una rămasă în viaţă să-l denunţe, dar mai ales din teama de a nu o ucide pe cea nevinovată dintre surori şi de-a o lăsa în viaţă pe cea vinovată, le-a tăiat beregata la amîn- două. O crimă oribilă, vei spune, însă pe deplin posibilă şi ca orice crimă pornită din răzbunare : justificabilă (nu, justificată din punctul de vedere al asasinului). Cea tunsă scurt, Şcolăriţa, cum ai botezat-o astă-noapte a fost amestecată şi în moartea lui Horia Dunărinţu şi ştie şi Tică. Era prietenă cu Gălătioan şi cu Moise, cel din Pă- tîrlagele. Iar pe mine, ca miliţian, nu mă interesează cum se justifică criminalii; e treaba judecătorilor ; eu trebuie să iau apărarea victimei şi să-i dau ei dreptate, căutînd să prind asasinul. E un fel de a spune că-i dau dreptate. Nu, datoria mea este să aflu cine a ucis. De ce, cum, asta e treaba judecătorilor. Eu nu sînt judecător, eu sînt un lucrător salariat să aflu cine faţă de cine a greşit şi mai puţin pentru ce. Aşa că eu aş fi foarte încîntat dacă nu ne-am mai pierde în justificări şi dacă dumneata ai mărturisi scurt : da, eu sînt !

— Cine să fiu ? îl întrebai.

— Cine, e clar cine ! Dumneata ai săvîrşit acum două săptămîni o crimă perfectă. Locuieşti la Cluj, departe, nimeni nu te putea bănui că într-o noapte poţi fugi cu

„Fiatul“ pînă în Turnuvechi să lichidezi o babă. Căci era cam babă femeia căreia i-ai zis Şcolăriţa. Ştiai adresa, îţi făcusei rost de ea cu mult timp înainte. Noaptea tot oraşul doarme şi dacă mai şi ninge nici o urmă de maşină ori de paşi nu rămîne pe stradă. E anotimpul ideal pentru crime. Alibiul cu Clujul era perfect. De nişte mănuşi se poate face rost. Şi chiar de o pistă falsă : o tabacheră uitată în apartamentul moartei. Căci am uitat să-ţi spun : singura urmă a fost o tabacheră de argint. Poftim, aceasta este, zise el şi scoase o tabacheră dintr-un dulap.

— Dar tabachera mea e acolo ! Şi pe ea e desenat un cocoş galic.

— Cocoşul ? rîse el. N-are importanţă. Dumneata n-ai fost mulţumit cu această crimă perfectă : ai vrut să ieşi din raza oricărei bănuieli în vecii vecilor amin ! Şi-ai venit şi l-ai dus pe Tică Dunărinţu (un procuror, deci un om al legii ! Un alibi teribil !) în Alexandru Vodă şi l-ai lăsat acolo şi-ai inventat o poveste cu aceste femei care trăiesc şi la care ţi-ai uitat tabachera ! Şi-ai sunat la vecinii de scară : să vadă ei uimirea din ochii dumitale cînd o să-ţi spună ei că femeile sînt moarte ! Şi să joci comedia : că-i crezi nebuni (partea întîia), şi că ei te cred nebun (partea a doua). Şi să nu mai poţi fi bănuit niciodată de vreun amestec în această poveste ! Să se creadă c-ai avut halucinaţii, sau că le-ai visat, sau că zdruncinat de poveştile auzite despre ele, ai crezut că le-ai întîlnit. Aici e marele dumitale joc ! Ca lumea (în primul rînd cei de pe scară) să te creadă în prima clipă ucigaş, în a doua nebun, şi în a treia nevinovat... Ai calculat totul formidabil ! Şi accidentul de motor, şi povestea închipuită din maşina neagră, şi ceaiul ! Ai luat şi un mecanic să-ţi repare „Fiatul“. Martori, peste tot martori ai nevinovăţiei dumitale. Prea mulţi martori.

— Eşti formidabil, tovarăşe Liliac ! Dumneata vrei să găseşti vinovatul. Ca să-l raportezi. Vrei adevărul. Ca să-l raportezi. Dar dumneata crezi că adevărul e chiar aşa de simplu de găsit şi aşa de curat ? Eu bunăoară mă tot uit la dumneata şi singurul lucru care mă preocupă este : Liliac, numele, de unde ţi se trage, de la liliacul din grădină sau de la cel din poduri părăsite, de la plantă sau de la animal ?

•— E o întrebare amuzantă...

— De ce nu eşti sincer ? Ai vrut să spui : stupidă.

Stupidă ca şi presupunerea dumitale că eu am făcut un drum atît de lung de la Cluj pînă în biroul dumitale ca să mă denunţ ca un ageamiu. Şi-mi vine să şi mor de rîs cînd mă gîndesc că în maşina mea stau doi inşi care mă cred ţicnit şi dumneata aici, mai dihai ca orice detectiv, stabileşti diagnosticul exact : sînt un asasin. Poate ai planificat pe azi să raportezi descoperirea unui asasin. Singura observaţie care mi-a plăcut din ce-ai spus a fost acel semn de egalitate făcut între cele două femei, între vinovată şi nevinovată. De asta nu te-am întrerupt. Mi s-a părut grozavă această egalizare : cînd plăteşte cineva pentru altcineva, nu se ştie care pentru care, fără însă să poată salva pe cel care trebuia singur să plătească. E o stupiditate, dar e aici ceva tragic. Şi nu te-am întrerupt, fiindcă nici dumneata nu m-ai întrerupt la început cînd ţi-am relatat tot drumul meu pînă în Tumuvechi cu cele două femei în negru, ceaiul, visul meu care s-a repetat de trei ori...

— Visul nu mi l-ai povestit.

1-l povestii.

— Aş putea să te dau în judecată pentru acuzaţia gratuită ce mi-o aduci, tovarăşe Liliac. Îţi spun tovarăşe Liliac, fiindcă mă amuză numele dumitale.

— N-o să mă scoţi din sărite, luîndu-mi numele în derîdere.

— Femeile în negru, de-ar fi fost strigoi, le-ar fi ucis primele raze ale soarelui. Dar ele văd că trăiesc : vreau să spun că spiritul lor trăieşte. Chit că ele au fost omorîte acum patrusprezece zile, de mine sau de altcineva, ele au fost astă-noapte în oraş cu mine (să acceptăm această idee a reîncarnării). Şi nu mă sperie c-am putut veni şi discuta într-o maşină cu nişte suflete înviate, mă sperie spiritul lor înviat. Care nu s-a stins, stins de primele raze ale dimineţii. Dumneata (dacă gîndeşti astfel, ca oricine care gîndeşte astfel) eşti acel spirit, eşti exact ca unii de pe vremea lui tatamare. Ori dumneata n-ai murit niciodată şi numai eu în marea mea naivitate am crezut că ai murit odată cu dezvăluirea asasinării lui

Prunişor. După cum s-a văzut şi din Documentele de partid, a existat un climat pentru aşa ceva, dar şi acolo s-a făcut lumină, şi Prunişor era un cap politic, nu un fieştecine, şi s-a făcut lumină, aşa că marea nu e cum crezi tu, lumea nu e cum crezi tu. Deşi unii mor şi alţii nu pot să moară şi alţii nici nu-i bine să moară : problema e

mai complicată. Te agăţi de o tabacheră dintr-un sertar şi spui că este uitată de asasin şi nici măcar nu te gîndeşti puţin că aici ai pierdut partida : că eu aş putea acum să-ţi spun că nu mi-am uitat nici o tabacheră aseară la cele două femei. S-o scot bunăoară din buzunar şi să ţi-o pun pe masă şi să te afli în faţa raţionamentului dumitale înfrînt: căci dacă eu nu mi-am uitat tabachera aseară acolo, şi asasinul şi-a uitat-o, nu eu sînt asasinul. Ş-am adus vorba despre tabacheră ca să te oblig să sari fericit de pe scaun şi să-mi aduci tabachera din dulap : fără să-ţi dai seama că, găsind pe cine să dai vina, te-ai prins în capcană şi, arătînd tabachera, îţi dezvălui propria vină.

— Nu-nţeleg...

— înţelegi foarte bine. Cine a anchetat cazul ? Dumneata. Or dacă dumneata ai săvîrşit crima trebuia s-o treci în raport drept o crimă perfectă. Şi ca să înlături orice dubiu asupra incompetenţei dumitale (că n-ai găsit nici o urmă) şi ca să nu fie redeschisă ancheta ai pus în joc drept corp delict tabachera. Dragă domnule Liliac, eşti fiul lui Liliac din Branişte, în Branişte sînt Lilieci. Mama dumitale a fost prima soţie a unchiului meu (după mătuşă-mea) Ieremia. Ieri la dezgroparea lui Ieremia s-a vorbit despre mama dumitale : soţul ei, tatăl dumitale, a murit tăiat la gît, la doi ani după ce mama dumitale se despărţise de Ieremia şi tot de doi ani se măritase cu Constantin Liliac. A murit într-o iarnă, în sanie, venind singur de la Turnuvechi în Branişte. În cojocul cu care era învelit s-a găsit o tabacheră de femeie, pierdută acolo, şi pe ea era gravat un nume, al unei circărese cu care fusese văzut mîncînd într-o zahana la Turnuvechi... Circăreasa zisese că mîncase cu el întîmplător la masă şi că nu-l cunoştea şi că ori ea uitase pe masă tabachera, ori el i-o furase de pe masă cînd fusese la W.C. Nu cunoşti numele acelei circărese ? Nu, nu trebuie să-mi răspunzi. Ai vrut să dai vina pe mine, dar eu nu dau vina pe dumneata : mi-e foarte greu să te cred capabil să tai la gît cu cuţitul două femei (exact aşa cum a fost tăiat tatăl dumitale), mi-e greu să te cred ucigaş. Şi chiar de mi-ai mărturisi : sînt ! — nu m-ar interesa.

— De ce nu te-ar interesa ?

— Pentru că eu nu trebuie să dau nici un raport nimănui. Nu din asta trăiesc. Şi mai ales pentru că pe mine mă interesează acum propria mea tabacheră : căci într-adevăr am uitat-o aseară la cele două femei acasă. Şi

într-adevăr am vorbit şi am venit în maşină cu acele două femei. Şi înainte de orice crimă posibilă eu vreau să ştiu : este tabachera mea acolo, sau nu este. Căci de este, ele n-au murit, iar de este, eu ce sînt ? Criminal nu, nebun nu. Atunci ce s-a întîmplat astă-noapte ?

— N-am înţeles de ce aş fi eu reîncarnarea unui spirit vechi ? Că te-am bănuit criminal ? Şi dumneata m-ai bănuit.

— Eu pînă la urmă te-am absolvit. Dumneata mă voiai vinovat, indiferent de adevăr. Şi m-ai acuzat...

— încă te mai acuz, eu n-am încetat să te acuz...

— Perfect: atunci este exact ce voiai să afli : să acuzi un om pentru o crimă nesăvîrşită, zicînd că vrei să afli adevărul, ascunzîndu-te în spatele acestei dorinţe de a afla adevărul, ucigînd deci în numele acestei dorinţi sfinte. Dumneata vrei să mă distrugi, nu să afli adevărul, căci, de l-ai afla, s-ar dovedi că nu sînt vinovat.

— Cum poţi dovedi că eşti nevinovat dacă mergem în intrarea Iorga şi găsim tabachera acolo ?

— Asta şi vreau : să găsesc tabachera. Ea este dovada că ele trăiesc şi că eu am fost aseară acolo şi nu altă dată, şi că sînt nevinovat. Pînă atunci poate apare şi Tică Dunărinţu, el este un tip extraordinar de cinstit.

— Ai calculat bine : un procuror care şi-a pierdut tatăl n-o să te bănuiască niciodată că i-ai trimis pe altă lume pe cei vinovaţi de pierderea părintelui său. E şi el suflet.

— înseamnă că te îndoieşti de Tică.

— Nu, vreau să te pun în gardă că el dacă o să simtă adevărul, n-o să te acopere. Cum nu te acopăr nici eu.

$i la mine ai calculat la fel. I-ai lăsat pe Mardare şi pe Cornea în maşină şi-ai intrat în. goană să mă cauţi. Văzînd că nu-ţi merge vicleşugul, m-ai insultat, făcîn- du-mă adevăratul ucigaş al babelor. Eu însă nu mă supăr cînd sînt insultat, aici ai greşit. Şi te-ai mai încurcat într-an loc : acuzîndu-mă de omor, implicit ai recunoscut omorul, implicit ai înlăturat toate bazaconiile debitate la călătoria dumitale de astă-noapte şi la ceaiul băut cu cele două femei. Poftim, priveşte aceste două fotografii, zise Liliac şi ieşi.

Trecu aproape un sfert de oră şi el nu reveni şi eu nu-mi îndreptai ochii spre fotografii. Rememorai drumul spre Alexandru Vodă, accidentul, la înapoiere, discuţia cu cei trei din maşină. Totul se petrecuse aievea. Nu fusese vis, în vis îmi apăruse doar insul în pantaloni scurţi care-mi vorbise despre Marea Roşie în goarna de patefon. Nu mă înşelam. Se înşelau cei de pe scara blocului unde locuiau femeile în negru, şi Liliac. Uşa se deschise uşor şi-i văzui intrînd pe doctorul Virgil Cornea şi pe Mardare, urmaţi de Liliac. Îi adusese din maşină, să nu îngheţe, probabil. Se aşezară pe scaune în jurul meu şi Liliac ceru din nou cafele. Luă fotografiile şi le arătă celor doi noi sosiţi. Ei înclinară capetele.

— Sînt ele, desigur, zise Liliac şi mi le puse în faţă din nou. Acum le privii : cele două femei în negru mă priveau surîzînd. Le recunoşti ?

— Da, sînt dînsele.

— Sigur că sînt ele (care acum două săptămîni mai trăiau). Le-am povestit dînşilor în maşină ce-am discutat împreună. Sînt foarte miraţi, cumva. Am uitat dumitale să-ţi relatez un amănunt : cheile de la apartamentul numărul 9 sînt la mine — o pereche (o pereche se află la nepoata celor două doamne, Laura Băcilă, care n-are curajul să se mute în apartamentul circăresei şi vrea să-l vîndă, dar soţul ei nu este de acord, zice să mai aştepte un timp pînă se uită întîmplarea şi apoi să-l cedeze fratelui său — Băcilă Octavian, pictor boem, fără casă, prieten cu nebunul de don Iliuţă, de-ai auzit de el). Dacă vrei putem să mergem să vizităm apartamentul : şi dacă n-o să găsim tabachera înseamnă că n-ai fost

astă-noapte acolo, înseamnă c-ai fost acum două săptămîni şi atunci ţi-ai uitat acolo tabachera. Şi tabachera ; e aceasta, din faţa dumitale. Ai încurcat tabacherele.

— Nu înţeleg, zisei.

| — O să-ţi explice doctorul, i-am povestit şi dînsului .totul şi explicaţia ce mi-a dat-o mi se pare foarte clară : dacă dumneata nu minţi (doctorul susţine că acum nu minţi : faţa dumitale de om ce poate fi bănuit nebun arată că nu minte : că eşti convins că astă-noapte te-ai întîlnit cu babele), nu minţi pentru că nu mai poţi : nu mai eşti stăpîn pe ce spui. Sau, mai precis, eşti stăpîn pe o parte din ce spui, pe partea nevinovată ce ţi-ai propus-o să o povesteşti. Partea vinovată (omorul propriu-zis) ai uitat-o. Ai avut un şoc astă-noapte (accidentul de maşină) şi ai uitat uciderea babelor. Căci eu sînt de acord c-ai fost în Alexandru Vodă cu Tică Dunărinţu. Totul este exact, pînă la accident. De aici n-ai mai trăit exact ce-ai trăit astă-noapte, ci ce-ai trăit acum două săptămîni cînd poate le-ai întîlnit pe şosea pe babe şi le-ai condus acasă şi le-ai ucis.

— Nu-i aşa, interveni Cornea. Eu am spus niţel altfel. Dumnealui cînd a suferit accidentul a uitat că le-a ucis acum două săptămîni. Şi a uitat şi că şi-a pierdut tabachera. Şi cînd s-a trezit din şocul suferit şi-a adus aminte numai că şi-a uitat tabachera la ele, de restul nu şi-a mai adus aminte şi nici acuma nu-şi aminteşte. Şi-a pierdut memoria de la un punct la alt punct al vieţii sale şi aşa cred că se explică perplexitatea ce-o afişa pe scări cînd l-am întîlnit. O să deschidem uşa şi n-o să găsim tabachera şi o să-mi daţi dreptate cu toţii. Şi viitoarele cercetări o să confirme teza mea. Priviţi-l, ne priveşte surîzînd : nu crede o boabă din ce spun, dovadă că şi-a pierdut memoria — exact porţiunea vinovată : cea în care era înregistrată comiterea crimei şi cauzele crimei. Dumnealui nu-şi mai aminteşte nici că le-a cunoscut înainte ; crede (adică atîta îşi aminteşte, pe sărite, aiurea) c-a avut o discuţie despre Horia Dunărinţu cu nişte individe într-o maşină. Pe şofer de asemeni nu-l identifică : şi e clar că e vorba de Moise, el era prieten cu circăreasa. Eu l-am cunoscut, ştiu că ve-

nea la ea, doar am locuit ani de zile cu ea pe-aceeaşi scară, în acelaşi bloc.

— Ce-mi plac mie felcerii care îşi dau ifose de doctori, rîsei şi Cornea se albi, jignit, ceea ce mă făcu să rîd şi mai tare.

— Să mergem pe strada Iorga, zise Liliac. Şi ieşirăm. Conduc eu maşina, zise Liliac şi se aşeză la volan, fără să mai aştepte încuviinţarea mea.

Ningea cumplit. Cerul nu se vedea : potopul de zăpadă, alb, venea compact, ca o avalanşă interminabilă, şi numai deasupra ta, la o palmă catastrofa aceasta intactă se destrăma în fulgi. Maşina patina. Liliac aprinsese farurile. Stăteam lîngă el, tăcut, amuzîndu-mă de prostiile auzite şi de-abia aşteptînd să găsesc tabachera acolo unde o lăsasem. Şi sperînd să întîlnesc în capul scărilor pe cele două femei în negru zîmbind. Acum eram mai convins ca oricînd că ele trăiau.

— Domnilor, le spusei, fac pariu cu dumneavoastră pe ce vreţi că femeile acestea trăiesc ! Acum exact cinci zile mă aflam cu logodnica mea, Patricia, de la care am tabachera, în satul unde este medic fratele ei şi mîncam mere în faţa dispensarului cînd a trecut o turmă de oi cu cinci ciobani cu fluiere.

— Cîntînd din fluiere, zise Liliac.

— Nu, se poate verifica. Nu cîntau, le purtau la brîu, deşi n-aveau să cînte toată ziua, asta m-a uimit : de ce le purtau la ei, ştiind că n-o să cînte ? Am întrebat. Mi s-a spus că ei n-aveau cum să ştie că n-o să cînte. Am fumat cu ei o ţigară : le-am oferit ţigări din tabachera mea. Acum cinci zile. Şi încă ceva. În aceeaşi seară au venit doi dintre ei la dispensar cu două fete (vecine de-ale lor, mi-au spus) şi mi-au oferit un fluier. Şi eu n-am ştiut să cînt din el şi atunci mi l-a luat Patricia şi a vrut ea să cînte şi fetele aproape i l-au smuls din mînă şi i-au zis să se ferească să cînte, dacă e fată, din fluier, că nu e bine : că-i cresc prea mari gurguiele de la ţîţe.

— Şi ?! nu înţelese Liliac, enervat că patina maşina.

Scosei dintr-un buzunar al husei ce învelea scaunele din faţă fluierul primit de la ciobani şi li-l arătai. Liliac rîse :

— La dumneata în cap s-a cam încurcat timpul, unele zile o iau înainte, altele... Dar ca orice criminal, obsedat de fapta săvîrşită, revii la locul faptei, chiar fără să fii total conştient... în fond şi alţi inşi fac la fel, fără să aibă un accident de maşină noaptea, se duc aproape orbi, inconştienţi, la locul crimei... Este, doctore ?

— Văd că explicaţi totul, sînteţi foarte deştepţi amîn- doi, zisei eu, nelăsîndu-l pe doctor să mai vorbească. Atunci cum de-am dormit acasă la mătuşă-mea ? O am martoră. Şi cum de-am visat un ins cu goarnă vorbindu-mi despre Marea Roşie ? De ce n-am uitat şi visul şi de ce n-am murit degerat la locul accidentului ?

— Te-a găsit o maşină în drum : a observat accidentul şi te-a dus acasă. Poate ţi-ai mai revenit pe drum şi cînd şoferul ce probabil voia să te ducă. la spital te-a întrebat de n-ai vreo cunoştinţă în Turnuvechi i'-ai pomenit numele şi adresa mătuşii tale. Sau şoferul te cunoştea. Sau te-a adus pînă prin centru şi cînd ţi-ai revenit, te-ai dus singur acasă.

— De ce nu m-a dus la spital, de ce n-a anunţat miliţia ?

— Poate se temea să nu fie considerat autorul accidentului, sau n-avea chef de explicaţii. Sînt o mie de explicaţii care n-au nici o importanţă. Puteai să ajungi în oraş chiar total lucid, accidentul, cu blocarea memoriei, să se fi produs acolo, în cîmp, şi să fi durat cîteva secunde, şi în secundele următoare, după ce ţi-ai pierdut memoria, să fi fost perfect lucid. Aşa se explică de ce n-ai uitat visul. Fiindcă în acest proces care cred că va mai continua, de dereglare a memoriei, unele momente le uiţi, pe altele deloc. Dar nu poţi să-ţi alegi singur pe care să le uiţi şi pe care nu.

— Sînteţi nişte dobitoci, ţipai eu. V-aţi urcat la mine în maşină fără să vă chem, fără să-mi cereţi voie şi mă asasinaţi cu părerile voastre tîmpite, mai grozav decît cei cu care am călătorit astă-noapte în maşina lor. Doctore, eşti nebun ca baba, de i-am zis Şcolăriţa, iar Liliac ăsta e ca şoferul, idiot. Ăsta e spiritul lor, de asta mă temeam eu să nu reînvie, şi văd că trăieşte în voi, de gîndiţi aşa, ori a reînviat în voi ! Căci ele, babele, n-au

murit, nu mă mai plictisiţi ! Daţi-vă jos din maşină şi duceţi-vă la dracu !

Liliac opri motorul şi zise foarte dezamăgit :

— Afurisită zăpadă, nu mai ştiu pe ce stradă ne aflăm, ne-am rătăcit...

— Nu mă interesează, ţipai, căraţi-vă ! Am să-i spun lui Tică...

— Cred că sîntem aproape de cimitir, zise Liliac calm, ca şi cum nu m-ar fi auzit c-am urlat şi la el, preocupat numai de drum. N-are rost să intrăm în cimitir, totul e îngropat în zăpadă, şi crucile sînt îngropate în zăpadă, n-o să le putem vedea pe moartele noastre... Uitaţi-vă, acolo trebuie să fie poarta cimitirului, acolo e, dar ne-am rătăci prin el... Mai bine să ne întoarcem, zise, şi porni motorul şi maşina încercă să-şi facă loc ca o cîrtiţiă prin zăpăceala albă şi moale de nea. înaintam ca în- tr-un vis, asudaţi, nemulţumiţi că nu ajungem undeva, oriunde şi că mergem bîjbîind şi nesiguri şi enervaţi şi neştiind încotro, ca spre niciunde şi către nicăieri.

— Să mergem la circ să vezi şarpele, cele trei maimuţe şi cei doi cocoşi ai doamnei, propuse Liliac, şi cred că mai mult vorbi ca să-şi justifice faptul că nu mai ştia în ce parte a oraşului se află (prin aceea că încerca să ajungă şi în altă parte decît pe strada Nicolae Iorga).

— Ne-am rătăcit, recunoscu Mardare, ştergînd cu palma aburul de pe geamul de lîngă el şi privind afară în întunericul alb adus de zăpadă.

— Dumneata, ca preot sau predicator, cum îţi spun pocăiţii dumitale, sau sîmbătiştii, căci nu ştiu precis în ce sectă predici, cum de poţi zice că ne-am rătăcit în plină zi, în plin oraş. Chiar de mergem înainte, în dreapta sau în stînga, tot o să ajungem imediat într-un loc cunoscut. Sîntem pe o stradă mai necunoscută, se întîmplă.

— Ar trebui să coborîm şi să mergem pe jos, zise pocăitul.

— Nici nu mă gîndesc, protestă Cornea. N-am galoşi, n-am umbrelă, mă ninge de mă face om de zăpadă.

— Ar fi interesant, zisei, să ne ningă pînă o să ne acopere şi să se afle pe urmă patru oameni de zăpadă,

şi în mijlocul lor, la primăvară, să ne găsească pe noi. Ar fi amuzant.

— N-ar fi deloc, răbufni Liliac, mereu nervos. Aşa l-a nins şi pe tatăl lui Tică Dunărinţu : ori a fost omorît (asta e credinţa tuturor), ori s-a sinucis în cîmp, nu se ştie precis, dar se ştie că peste el, rămas acolo lîngă o apă, a nins zile în şir şi el a îngheţat şi-a devenit un om de zăpadă. Şi cînd mă gîndesc la omul acesta dacă nu ucis, sigur dus la moarte de către Moise şi circă- rează — şi şi de alţii — mă apucă groaza : căci încep să-l înţeleg pe cel ce-a tăiat-o la gît pe circăreasă. Problema însă rămîne deschisă de o întrebare : are oare omul dreptul de a-şi face singur dreptate ?

— Psihologic e posibil, şi justificabil. Are acest drept. Să-l luăm bunăoară pe dînsul... şi mă arătă pe mine.

— De ce eu ? !... protestai.

— Aşa, de exemplu. Dumneata eşti un om sensibil şi nu suporţi nedreptatea, chiar cînd ea nu te-a atins direct. Sînt sigur că citeşti ziarele şi te indispun declaraţiile paşnice şi justificările foştilor esesişti şi nu poţi suporta să-i auzi pe conducătorii de lagăre de concentrare din lume spunînd că n-au nici o vină şi că şi ei au fost victimele unor superiori de-ai lor. Şi-ţi vine să urli cînd vezi o fotografie înfăţişînd un măcelar, comandant de oşti care a ucis (el zice justificat) sute de mii de oameni odihnindu-se într-un scaun de nuiele şi trăgînd din pipă sau greblînd şi punînd flori în grădina sa paşnică. Fotografiile au ajuns să ne creeze nevroze. Dar realitatea ? Cînd dumneata (şi mă arătă pe mine) observi că o persoană ca circăreasa înşelînd cu abilitate lumea poate să-şi cumpere un apartament scump şi • trăieşte pe picior mare, într-o funcţie onorabilă, bănoasă şi fără bătăi de cap (directoare de circ), te apucă amocul văzînd că nimic nu s-a schimbat în viaţa ei, că a reuşit să se strecoare nepedepsită încă ? Atunci crezi că e cazul să restabileşti dumneata echilibrul, să faci dreptate, şi altă soluţie în disperare nu găseşti decît să-i tai babei beregata. E o soluţie, dar nu ştiu dacă pe asta chiar tu o doreşti. Sigur că îţi displace să te războieşti cu o femeie, dar dacă ea te înfruntă mereu şi înfruntă

şi toată lumea cu aerele ei de victimă şi de fostă asesoare şi de actuală demnă directoare de circ, n-ai altă soluţie decît briceagul : pentru ea, sau pentru ca să-ţi tai singur beregata : fiindcă nu mai poţi suporta. Căci te întrebi (cum poate s-a întrebat şi Tică, de-a ajuns procuror) : eşti oare nebun ? Văzînd-o pe circăreasă că-şi duce viaţa în linişte şi în opulenţă, ca să nu-ţi mai facă zilnic viaţa imposibilă, ai lichidat-o. Ea nu numai se curvăsărise pe vremuri cu cei care îl beliseră pe Calaghe- rovici, ci şi în calitate de parte oficială în judecarea adevărului nu-şi respectase această sfîntă datorie şi-l băgase la fund pe cel nevinovat (Calagherovici, mai mult decît Dunărinţu) şi felul acesta de a face justiţie fără justiţie, de a judeca de unul singur (în numele tău, nu în numele legii pe care o reprezentai), nu poţi să-l admiţi, ceea ce înseamnă că n-ai putut să-l uiţi. Fiindcă a uita înseamnă a te obişnui. A fi de acord tacit cu opulenţa în care se lăfăia circăreasa. Şi crima a venit din acest sentiment de justiţie ; din imposibilitatea de a te obişnui cu erorile săvîrşite de circăreasa care se plimba prin ţară şi prin străinătăţi conducînd un circ în care ea niciodată n-avusese vreo strălucire (să umbli cu trei maimuţe şi doi cocoşi era o treabă de novice ; şarpele n-avea venin — îi fuseseră smulse şi urmele de glande ce secretaseră cîndva otrava). Şi chiar de n-ai fost implicat pe linie de familie — să zicem că a suferit vreun neam de pe urma circăresei — chiar de nu te-a legat nimic direct de nedreptatea (lungă nedreptate) să- vîrşită de ea şi din convingere (că face o dreptate), dar şi din plăcere, ca om nu te-ai împăcat cu destinul ei : ca să nu te poţi obişnui şi de aici înainte cu astfel de destine. Te-am înţeles perfect. Astfel de indivizi n-au nici o acoperire. Au greşit, spun unii. Ce greşeală este asta : să mergi să-l arestezi pe Horia Dunărinţu şi în loc să-l iei şi să-l duci, negăsindu-l acasă, turbat de furie (cum fusese Moise), te legi de nevastă-sa şi îi faci apropouri ruşinoase (promiţîndu-i salvarea soţului) şi, fiindcă ea te pălmuieşte sau te respinge hotărît, te enervezi şi mai tare şi ca să te răzbuni şi pe ea le faci semn acelora cu care venisei să se agaţe de femeia celui plecat (crezînd că astfel ea va ţipa şi el va ieşi de unde

poate era ascuns : prin vreo şură sau pod vecin) : şi ea ţipă şi soţul tot nu apare. Şi el asistînd deci la acea scenă n-a găsit, şi nici n-a căutat, nici o explicaţie, deci n-a avut nici o mîngîiere, nici o acoperire! Şi e de mirare că n-a înnebunit. Sau poate atunci a înnebunit : căci setea lui de a cunoaşte fiecare om şi faptă petrecută atunci nu se explică altfel. Chiar dacă nu-l chemai dumneata în Alexandru Vodă, cred că Tică Dunărinţu tot se ducea acolo să mai afle măcar un cuvînt despre le-remia, care atunci se găsea şi el printre cei nouă. Dar dacă toate acţiunile lui Tică pînă la urmă vor fi încununate cu succes, înseamnă că el nu e nebun (cum îl mai cred şi alţii, şi nici atins de nebunie), şi că are dreptate. El nu face singur justiţie ca să rişte să fie numit un om în afara legii, deşi e procuror : el caută cîteodată ceea ce unii au renunţat să mai caute sau au obosit şi au uitat. El nu este în marginea sau la marginea legilor, a adevărului — şi nu este şi fiindcă nu utilizează mijloacele întrebuinţate de Moise sau de circăreasă sau de alţii atunci cînd urmăreau ceva : nu se aseamănă cu ei şi nu este egalul lor. Deşi cîteodată îmi vine să cred că nu va putea nici el plăti legal cu dreptate totul şi s-ar putea să-l apuce într-o zi şi pe el amocul ca pe dumneata. El n-are nici o şansă să uite : atunci sigur e nebun, de uită noaptea celor nouă şi a mamei sale. Mai uşor poate uita moartea lui Horia Dunărinţu : dar mama sa trăieşte, îl priveşte în ochi. Şi drcăreasa a ştiut tot, tot timpul. Nu se pot numi asemenea fapte erori. Dar hai să le zicem erori. Bine, dar ia ce-au fost bune ? La nimic. O eroare este. acceptabilă dacă insul care o comite urmăreşte un scop bun. Ăştia,. Moise şi circăreasa, în afară de burta la care ţineau, ce doreau ? La. ei n-a fost vorba de o credinţă (ca şi la Gălătioan), ci de o ambiţie. De a fi mari, de a conduce. Be: cuvînt, psihologic, eu te înţeleg de ce le-ai-ucis...

— Cînd înţelegi, înseamnă, că aprobi, zise Liliac. Şi dacă aprobi, . înseamnă că poţi şi .să înfăptuieştL

— Cine nu înţelege e nu un dobitoc care nu poate înţelege, ci un dobitoc pentru că-i este teamă să înţeleagă şi să recunoască : să nu fie?cumva bănuit drept autor.

Da, eu înţeleg. Şi implicat cît de cît, sau chiar martor de seară, îiitr-un paroxism, într-o criză — nu, într-un moment de sinceritate totală, le-aş fi putut ucide. Omul care le-a omorît nu e un scelerat : într-o clipă de supremă sinceritate a scos el briceagul. Prin asta nu vreau să justific total crima — pe care n-o admit, în principiu — dar îi găsesc o explicaţie cît de cît umană. Da, umană. Nu e fapta unui nebun, sau a unui bandit. Asemenea cazuri nici nu mai interesează azi decît medicina şi miliţia (pentru cîteva zile, pînă întocmesc dosarele). Ele nu implică o conştiinţă. În cazul de faţă cred că e vorba nu de un hoţ (nu s-a furat nimic) şi nici de un ţicnit. Dar, mi se pare c-am ieşit din oraş, se uită el atent pe geam. Sîntem parcă într-o pădure.

— Da ? făcu Liliac.

— Eu mi-am dat seama cînd am ajuns la barieră că ieşim din oraş, dar am crezut că tovarăşul Liliac vrea să mergem pînă la locul unde-a suferit dînsul accidentul astă-noapte, zise Mardare, blajin.

— Păi nu e asta şoseaua spre Alexandru Vodă, vorbi medicul. Mai bine ne-am întoarce... Şi n-are nici un rost, omul a mărturisit că şi-a uitat tabachera... Ce mai vreţi ?

— Eu vreau să ştiu ce te face să crezi, doctore, că dumnealui e sigur vinovat ? Faptul că în accident s-a încurcat timpul în mintea dînsului ? Văd că mă aprobi, deci aşa este, crezi. Eu sînt omul lui Dumnezeu, cred în el şi în venirea lui Cristos pe pămînt, cred în moarte şi în viaţă şi tocmai de asta nu-mi formez atît de uşor o părere despre un fapt sau un om. Şi eu l-am văzut pe Moise urcînd la circăreasă şi şi pe Ieremia. Am şi vorbit cu ei. Dumnezeu este peste tot, şi în moarte.

— Dragă vecine, profit de faptul că dumnealui întoarce maşina (bine şi face, în oraş sîntem mai la adăpost de vînt şi tot n-am descoperi nici o urmă de accident sub zăpadă pe şoseaua spre Alexandru Vodă) să-ţi reamintesc o discuţie ce-am mai avut-o noi : nu ne-am înţeles nici atunci, n-o să ne înţelegem nici acum : am spus cu acea ocazie că Dumnezeu este o prostie şi nu pot să creadă în el decît cei cu o minte infantilă. El e bun seara să i te rogi de eşti copil la

propriu sau la figurat să te
scape de vise urîte (de mănînci gras sau mult) şi nici de ele nu te poate salva. E inutil. El e bun ca o poveste : să crezi că te poate salva de spaima întunericului şi a nopţii cînd cine ştie ce bandiţi îţi pot sfîrşi viaţa. Dar el a dus cel mai mult la dizolvarea încrederii omului în propria sa minte şi putere, este cel mai dizolvant agent psihic ca să-i zic aşa : dizolvant, paralizant, alienant. Şi e foarte periculos să-l invoci acum cînd e vorba de viaţa omului din faţa noastră : el a ucis, el recunoaşte că a fost în casa femeilor, aseară. E mai util pentru dînsul să-l facem să-şi recapete memoria decît să se ascundă după un Dumnezeu inexistent şi să rămînă infirm mintal.

— El n-a ucis, zise Mardare. Astă-noapte el n-a fost în apartamentul numărul 9. Eu n-am dormit toată noaptea, am citit (da, din Biblie) şi n-am auzit nici o maşină oprindu-se în faţa blocului şi pe nimeni tîrziu urcând scările (se aude în bloc, nu ?) şi pe nimeni în apartamentul 9, care este aşezat deasupra celui locuit de mine. Zăpada nu poate acoperi toate zgomotele şi toţi paşii. Ea adoarme, ea cu frigul pot să te facă să-ţi pierzi controlul gînduri- lor şi să visezi. îngheţul te învaţă cea mai dulce moarte : în vise. Accidentul, frigul, amintirea lui Ieremia de peste zile l-au dus cu gîndurile spre o altă lume, trecută... Sau, mai mult, aş îndrăzni să spun că Dumnezeu l-a dus pentru un timp în lumea umbrelor. Ştiu, o să rîzi ori de cîte ori o să mă auzi pomenind numele Domnului. Spui că el nu poate exista dacă a admis şi mai admite ca frate pe frate să se sugrume şi ca în faţa unui copil, Tică Dunărinţu, mamei sale să i se facă de nouă ori aceeaşi ruşine. Sau de admiţi că există, adaugi că este cel mai cumplit mincinos : că una propovăduieşte şi alta lasă în lume să se întîmple, că este cinic şi că pentru cinismul său sfînt, cum îi spui, numai o armă îi mai rămîne omului : să-l înfrunte dispreţuindu-l : să admită că există Dumnezeu, dar să-l jignească grozav dispreţuindu-l ca pe un borfaş. Este un punct de vedere, doctore, al unui disperat, nu al unui ins stăpîn pe sine. Eu îţi respect părerea : că nu crezi în Dumnezeu, dar eu cred şi

pretind din partea dumitale, dacă nu să mă respecţi, să mă asculţi. Ieremia după ce a murit de două ori şi n-a putut să moară cu desăvîrşire şi s-a trezit din moarte aşa necredincios cum era el în sfinţi ştiind că eu mă rog lor într-o noapte mi-a bătut la uşă şi pînă dimineaţa mi-a povestit cum murise, rugîndu-mă să mă rog pentru el. Omul acesta avusese un curaj mai mare decît al dumi- tale : el nu numai îl dispreţuise, vorbind de Dumnezeu, el îi şi scuipase chipul din icoane. Şi nu era beat, voise doar să arate popii şi satului (în Branişte se întîmplase) că e o prostie să ieşi cu icoanele la Bobotează din biserică la cişmea. Şi a scuipa o icoană nu era o insultă adusă popii, sau o neîncredere arătată public faţă de Dumnezeu, era mai mult : o încredere completă în sine, în el, şi un curaj nemaiîntîlnit. Sigur că dacă lumea nu l-ar fi ştiut cine este, îl călca în picioare ; el nu-şi arătase doar dispreţul faţă de icoane şi sfinţi, ci şi faţă de credinţa acelor oameni. Bună, rea, o credinţă este o credinţă, este un reazem peste un om, ceva sfînt. Aşa că el atunci reuşise mai mult decît să scuipe o icoană : reuşise să umilească un popor de bărbaţi şi de babe, mai ales de moşi, de copii şi de bătrîne. O să spui acum, doctore, că acei inşi au fost laşi, că ei s-au lăsat înfricoşaţi şi umiliţi, deşi credeau în Dumnezeu şi că Dumnezeul din ei a fost laş şi-a tăcut şi nu i-a îndemnat să-l ucidă cu pietre pe pîngăritor şi că deci în oameni dacă este un loc tăinuit unde sălăşluieşte El, locul acela este ca un cancer, este partea cea mai fricoasă şi mai laşă şi mai dizolvantă şi mai duşmană omului. Căci Dumnezeu este un duşman al omului, dacă nu face nimic pentru el, un rival care se bucură de căderea şi umilirea lui. Ieremia numai murind prima oară şi-a dat seama că dincolo de viaţa noastră mai este o viaţă şi s-a înspăimîntat. Trupul lui de pă- mînt se împotrivea trecerii lui în acea lume, rămînea aici, neprimit de pămînt : sufletul care merge înaintea trupului acolo venea înapoi ruşinat, căci trupul nu era încă atît de pătimit şi nu plătise pentru cît se bucurase aici luînd cu japca vinuri şi muieret şi tot ce era al altora. Eu cred în lumea de dincolo şi astă-noapte dumnealui, poate şi

lovit în accident, a trecut acolo pentru o vreme şi s-a întîlnit cu cele două şi cu Moise şi au călătorit împreună şi fiecare despre ale sale a vorbit. Şi eu cînd am fost copil am murit o dată : am căzut din- tr-un car cu fîn pe pietre în drum în cap şi totul s-a întunecat pentru mine şi am plutit o vreme uşor ca un fulg, fără să-mi măi simt durerea, fără să-mi simt grele mîinile în zbor sau picioarele, pluteam printr-un nor negru care încerca să se lumineze şi cînd s-a luminat şi eu m-am trezit într-o lume nouă şi-am băgat de seamă că ieşisem din trupul meu de carne şi de oase şi că părăsisem nu numai pămîntul şi oamenii, ci şi corpul meu şi hainele mele şi numele meu. Eu cred că dumnealui a intrat astă-noapte în moarte şi cînd s-a deşteptat acolo şi s-a întîlnit cu cele două femei şi cu Moise pe care nu l-a recunoscut, conştiinţa sa ce nu l-a părăsit neavînd cum, omul fiind o conştiinţă acolo, l-a făcut să aibă discuţia contradictorie cu cei trei şi revenind apoi din acea lume (accidentul n-a fost grav, cum n-a fost nici al meu cînd am căzut din car) să creadă că a trăit cu adevărat tot ce-a trăit acolo şi să susţină cu tărie că şi-a uitat şi tabachera la numărul 9, lucru imposibil. El n-a ucis, nici înainte, niciodată, el a întîlnit dincolo nişte oameni pe care aici nu i-a văzut niciodată la chip. Arătaţi-i fotografiile : poftim, ai mai văzut dumneata vreodată pe aceste femei ? mă întrebă Mardare.

— Nu, în afară de astă-noapte, zisei, sigur de mine şi cam enervat de bazaconiile acestui habotnic blajin, care deşi voia să mă pună în afara oricărei învinuiri de crimă spusese nişte prăpăstii mai gogonate decît ale celorlalţi doi dobitoci de lîngă mine.

— Vecine Mardare, vezi ? ! Dînsul recunoaşte ! Eu am dreptate, nu dumneata, zise Virgil Cornea, sigur de sine, aproape emoţionat. Uite, am intrat în oraş, zise, în curînd o să dăm în strada principală şi-o să trecem prin centru, exact pe drumul pe care a mers dînsul cu două săptămîni în urmă cînd şi-a uitat la 9 tabachera ce se află la miliţie... N-a murit astă-noapte, şi n-a vorbit cu morţii (ce prostie, vecine ! Mă faci să roşesc !).

— Atunci morţii au venit pe lume şi-au vorbit cu

el, zise Mardare, au ieşit din moarte şi au luat trup de om şi au călătorit cu maşina şi au fumat şi au băut ceai şi şi-au spus gîndurile lor cele vechi. Căci sufletul în pămînt nu putrezeşte, numai carnea şi oasele : şi în primul rînd

limba în gură e dată viermilor, ea mucegăieşte şi se umple de fiinţele acelea mişcătoare care înghit totul, în afară de suflet, care e parte separată şi nemuritoare şi fiindcă e fără sfîrşit înseamnă că trăieşte şi înainte de a lua chipul cutăruia şi trăieşte şi cînd se desparte de lutul intrat în groapă al acelui om trecător. Aşa că acest centru grozav care este conştiinţa, sufletul, nucleul acesta de energie nepieritoare ce n-are nimic cu materia în care intră uneori se poate reîncarna şi dumnealui a călătorit cu femeile acelea reînviate, pe care nu le-a mai întîlnit înainte şi nu le-a ucis niciodată. Domnul e mare şi el îi dă posibilitatea omului să vadă uneori şi ceea ce nu-i este permis să vadă, să vadă, chiar dacă nu înţelege, de nu crede. Dumnealui a văzut, însă nu crede. Şi cu atît mai grozavă e puterea lui : că arată unui necredincios fapte nemaivăzute, nu unuia care crezînd nici n-are nevoie să vadă. De ce sînt atîtea prostii şi atîta răutate, doctore ? Că nu este credinţă. Dumneata zici : nevroze, psihopatii. Nu e nici un fel de credinţă — şi nici dumneata nu crezi în medicina dumitale. Dumnezeu este tot atît de mare, fie că dumnealui a fost în moarte, fie că morţii au fost în viaţă, el arată că nu este un perete despărţitor între ce a fost şi este şi va fi şi el îi iubeşte pe oameni şi cînd ei zic că el e dizolvant, alienant (microbul care împiedică dezvoltarea umanităţii, cum ai zis data trecută) : el nu-l face pe om să dezerteze, cum crezi. Pe mine nu mă face şi uite şi unui ins ca dumnealui, care nu crede, i-a arătat lumea de aici, şi de dincolo (el ştie acum exact ce s-a întîmplat cu tatăl lui Tică Dunărinţu în nişte ani cînd şi alţii au fost scurtaţi de zile) şi i-a lăsat această lume s-o judece cum vrea, nu i-a dat nici un răspuns, nici o cale : i-a dăruit întreaga libertate de a judeca această lume. Şi ce libertate mai mare vrei decît aceea ce-o are dînsul acum cînd nu recunoaşte lumea de

dincolo şi nici puterea lui Dumnezeu, nici de acolo, nici de aici şi jură că astă-noapte a fost stăpîn pe el şi ne îndeamnă să ne arate tabachera, care oricum nu poate fi acolo — decît în închipuirea lui. Mare e puterea lui Dumnezeu.

— Ho, ho, zise Liliac, că m-aţi înnebunit ! Aşa m-aţi înnebunit şi cînd le-am făcut autopsia celor două babe. Şi cînd le-am dus la cimitir şi le-am îngropat. Şi cînd am continuat cercetările. Mai bine v-aţi da jos şi v-aţi uşura. Ca să vă mai treziţi, zise el şi deschise uşa şi vru. să coboare. O pală de vînt rece ne înfrigură. Renunţă şi Liliac. Motorul, oprit, mai sforăia ca un cal înjunghiat : fierbea radiatorul. Paletele ce curăţau parbrizul oprin-du-se, zăpada acoperi şi cele două ochiuri prin care mai vedeam afară. Era linişte şi tăcerea îmi făcea bine. Aş fi vrut să dorm. Eram moleşit de căldură şi plictisit de cearta celor doi nebuni de pe bancheta din spate. Niciodată nu fusesem un credincios, dar nici un susţinător fanatic al adevărului medicilor. Dacă era să-i iau în serios, pe unul sau pe altul, ar fi trebuit din capul locului să consider că şi călătoria de acum cu ei era o năzbîtie a memoriei mele, sau o nerealitate lumească şi că ei nu existau, aşa cum voiau să mă convingă că nici călătoria de astă-noapte şi cele trei persoane din „Pobeda“ nu existaseră. îi privii : Liliac îşi aprinsese o ţigară de la ţigara doctorului. Fumau toţi trei ca nişte şerpi. Mardare îşi şterse chelia cu batista (transpirase pe cap de atîtea tîmpenii divine născocite) şi mă pofti să iau o ţigară din pachetul său „Carpaţi“. Refuzai. Îmbîcsiseră tot aerul cu fum de tutun.

— Ce-aş rîde, rîse Liliac, să aflăm cînd trecem pe la miliţie că a fost prins ucigaşul celor două babe.

—■ Femeile acestea nu sînt moarte, zisei eu.

— De ce nu admiţi şi dumneata că te-ai putea înşela ? îmi zîmbi maliţios Liliac. Omul, societatea, conştiinţa — nu ştiu dacă acestea şi altele (chiar tălmăcind visul dumi- tale cu insul ce vorbea în goarnă) mai sînt atît de limpezi şi de delimitate, şi nu sînt cumva îngemănate. Poate că insul cu pantaloni scurţi să nu fie altcineva decît dumneata — doar ai avut în copilărie

pantaloni scurţi şi te-ai jucat ca orice copil cîntînd şi vorbind în tot felul de pîlnii. Văd că ai şi nasul roşu, borcănat — probabil că în accidentul pe care nu-l negi te-ai lovit de parbriz cu nasul. Dar la urma urmei nu contează dacă insul cu ochelari fumurii era o altă faţă a dumitale, în vis, cum se mai întîmplă : contează, cel puţin pentru mine, ideea că apele nu se mai separă atît de uşor cu toiagul şi că stau amestecate, chiar lovite cu ciomagul, şi e greu să vezi prundişul de pe fundul lor şi să-ţi găseşti o cale printre ele şi o lumină care să te treacă pe celălalt mal şi să te salvezi. Mardare şi medicul au tot vrut să găsească fiecare adevărul său şi nu m-au convins şi de-aceea cred că este posibil să-l găsim pe vinovat la miliţie. Or ca să-ţi dau şi dumitale dreptate, cumva, zic : că ucigaşul a pus astă- noapte într-o maşină două babe în negru ce seamănă cu moartele. Ca să găsească un client noaptea. Şi clientul să se dea pe mîna miliţiei, ca un fraier, ori să înnebunească. N-aş vrea în ruptul capului să mă gîndesc că Marea Roşie e o mare de sînge unde este inutil să mai cauţi adevărul petrecut cîndva, cred doar că uneori e greu să găseşti o soluţie, răul şi binele fiind adesea îngemănaţi, trăiesc împreună, nu în stare pură, şi oricît ai da cu toiagul (fiind nişte ipoteze uneori pur şi simplu imaginare), apa nu se dă în lături, sau lipseşte Moise cel bîlbîit ca să săvîrşească minunea, zise Liliac spăsit, fără vlaga cu care mă învinuise înainte şi coborî în faţa miliţiei şi ne lăsă singuri într-o tăcere de moarte. Totuşi, mai zise : Poate există şi o cale, ca să-ţi dau dreptate şi ţie, dar care este ea ?

Acum cei doi de pe bancheta din spate nu-l mai aveau alături pe omul legii să le asculte şi eventual să le aprobe părerile. Virgil Cornea nici nu mai fuma, tot sufla să dezgheţe geamul asprit pe dinafară de ger. Liliac nu întîrzie : intră dezamăgit în maşină şi porni motorul recunoscînd că nu fusese prins nici un asasin care să recunoască sau să nu recunoască fapta sa din strada Iorga. Doar procurorul Tică Dunărinţu se înapoiase din Alexandru Vodă şi aflînd de la ofiţerul de serviciu ce putuse afla despre noi trei şi mai ales

despre mine plecase să ne caute în strada Iorga şi cu siguranţă că se afla acum pe scări şi ne aştepta neînţelegînd unde eram şi ce se întîmplase. Maşina înotă prin zăpada pufoasă şi uşoară pe care vîntul o viscolea măturînd cu ea asfaltul ce rămînea pudrat ca un obraz îngheţat şi vînăt de mort. Simţii la început o mare linişte, aflînd de venirea lui Tică, apoi un soi de curaj îmi făcu sîngele să pulseze nervos, încălzindu-mă. Mardare începu să povestească probabil ca să-mi facă mie plăcere că ultima dată discutase mai îndelung cu Tică Dunărinţu cînd circăreasa fusese eliberată din funcţia de directoare (acum doi ani) şi în locui ei fusese numit Petru Gheorghe Ionescu. Şi el, care era contabil la circ, fiind întrebat de procuror amical (se cunoscuseră în casa lui Don Iliuţă) de ce a fost schimbată, a răspuns că nu ştie. „Nu ştiu nici de ce au ţinut-o pînă acum aici, şi nici de ce au pus-o şi nici de ce au dat-o jos", i-a zis, şi lui Tică i-a plăcut răspunsul şi cînd din nou ea a fost numită în locul lui Petru Gheorghe Ionescu, Tică a zis : „Ştiu, tot nu ştii". Şi au rîs. Mie, numele lui Petru Ionescu îmi aduse în minte pe baba Sevastiţa din Branişte care nu-l suporta dîndu-i tîrcoale nevestei lui Ilie Mânu, Iolanda. Şi îmi amintii că lui Ilie Mânu care se plîngea de reumatism la toate încheieturile, baba îi dăduse să se frece pe trup şi să se scalde dimineaţa şi seara un spirt în care fiersese un furnicar de furnici şi bărbatul Iolandei mereu se lăuda că zeama asta pe care nu dăduse doi bani îi alungase durerile. Baba nu ascundea că face vrăji şi-l pusese şi pe Don Iliuţă (prin el o cunoscusem şi eu, într-o circiumă unde bea pictorul) să mănînce usturoi şi să treacă pe la biserică să se lege de el mirosul de tămîie ca să nu se facă strigoi cum se fac cei ce se feresc de usturoi şi de tămîie şi sînt curvari şi beţivi şi aprigi la cărţi de noroc şi repede mincinoşi din fire. De la ea poate rămăsesem cu impresia că spiritul rătăcitor al celor neduşi la biserici se reîntoarce în viaţă şi îngheaţă laptele în ugerul vacilor şi sîngele în duşmanii lor şi că iau chipuri diferite şi îmbracă chiar chipurile lor avute cîndva şi duc la moarte şi pe copiii neprietenilor lor, nesătui şi spurcaţi la suflet cum sînt.

— Nu e bună de directoare, i-am spus lui Dunărinţu,

zise Mardare, privindu-mă ca nu cumva să-mi scape că el era în relaţii destul de amicale cu Tică. Nu e : pentru că nu e artistă, ea e aranjoare, ea e ca o jucătoare de pocher ce este : pune totul pe o carte, nu clădeşte ceva, ea riscă ; şi se întîmplă să cîştige şi atunci unii zic că e fenomenală şi-i mai dau o primă şi-i mai aranjează un turneu în străinătate cu trupa. Şi acolo duce pe cine apucă, se culcă sau pune mai ales de cînd a îmbătrînit pe altele mai proaspete să se întindă cu cine trebuie, directori de circuri sau cu un gazetăraş (că ştiu eu unul, Aureu, care face toţi banii : ce scrie el se poate aduce în ţară şi arăta la alt

jurnalist tăvălit şi el prin paturi de jongleriste şi dansatoare, să reproducă şi el în articolaşele sale de sîmbăta de la magazin). Şi aşa creşte gloria, mai mult înălţată cu bucile şi cu sudoarea plăcută a pielii decît cu chinul repetiţiilor fără public şi plan de încasări. Ea n-a crescut o trupă de circari, ea a adunat de pe unde a putut pleavă frumoasă la obraz şi dulce între şolduri şi, ca o pocheristă, a riscat: şi cînd a pierdut, a căzut pînă ce din nou i-au intrat cărţi bune. Asta i-am spus atunci lui Dunărinţu şi el n-a zis nimic, a dat din cap numai. Don Iliuţă, pictorul, cu gură neîncuiată a zis : „Are noroc, tîrfa. Anul trecut a fost în Suedia cu o trupă şi s-a făcut de rîs cu numerele duse, că suedezii trag mai puţin la dulcile muierese şi sînt mai slabi în bărbăţie şi le-au făcut vînt acasă, nemulţumiţi de program, şi şi în căderea asta ea a avut un noroc grozav : că i-au fugit din trupă doi echilibrişti, unul cu ţiitoarea lui, cei mai buni, şi ea cînd a ajuns acasă a zis că a avut un succes grozav, dar nu se poate scrie în ziare şi nu se poate vorbi în lume de măestria lor fiindcă au fugit nenorociţii ăia doi". Dar Don Iliuţă a mai adăugat un lucru la care a ciulit urechea Dunărinţu : „Dă-o dracului de circărească, a zis, că riscă acolo nu e nici o pagubă. Dar scroafa asta a făcut politică, a fost asesoare şi a fost băgată în toate trebile Cîmpuleţului o vreme, de care răspundea din partea Turnuluivechi, şi ea şi acolo a riscat : a jucat pe viaţa unora, ca la pocher". Şi a mai vrut don Iliuţă să spună ceva, dar a intrat în circiumă să ia două sticle de apă minerală baba Sevastiţa şi l-a întrebat ce mai face şi el a zis bine. Şi cînd şi el a întrebat-o ce mai face şi ce mai este nou, ea a răspuns că nu prea se simte bine (are draci) şi că nou nu este decît că în Branişte s-a umflat la burtă vaca verişoarei lui Ţeavălungă. „Şi a murit ?" „N-a murit, a răspuns Sevastiţa, c-a adus-o la mine în curte şi eu i-am băgat pe gît o broască vie şi n-a trecut mult de cînd a înghiţit broasca şi-a început să-i scadă burta văzînd cu ochii : trăgea broasca răul din ea. Şi s-a vindecat", a zis Sevastiţa şi eu de atunci n-o uit pe babă : că ea crede în ce face, chit că n-am întrebat-o de crede sau nu în Dumnezeu ca mine.

— Sporovăieşti şi tu ca o babă, se răsti la el Cornea. îl vorbeşti de bine pe Dunărinţu ca să te pui bine cu dumnealui... Baţi cîmpii ca să treacă timpul pînă ajungem în Iorga. Ai uitat de teoria că dînsul a fost pe altă lume, sau... Eu n-am uitat ce-am spus şi-mi menţin părerea : el le-a ucis pe babe. Sînt mai convins acum ca oricînd.

— Linişte, zise Liliac, linişte, c-am ajuns. Priviţi scara de la bloc, e plină de oameni. Ne aşteaptă.

Opri motorul, dar nimeni nu se grăbi să coboare. Ştergătoarele de parbriz continuau să se mişte (nu întrerupsese curentul ce le alimenta). Se vedeau pe la geamurile ce luminau scara interioară a blocului feţele locatarilor, la toate etajele. „Undeva sus, trebuia să se afle şi Dunărinţu." Aerul părea uzat înăuntru şi în mijlocul acestui minut de tăcere luminată ostenit de lumina iernii simţii că mă doare stomacul de foame. Ningea peste soarele nerăsărit şi nevăzut şi doar bănuit. Se aprinseseră becurile în case şi pe stradă şi luminile lor somnoroase făceau ziua să pară şi mai fadă şi foarte veche. în mine ochii babelor zise de ei că sînt moarte clipeau luminaţi de o ciudată şi lunatică răceală. Minutul de linişte păru o eternitate sub cerul fără culoare, nedescifrat, şi în căldura din maşină se aşternea pe feţele tuturor o paloare mută şi-i făcea în lumina istovită să pară de ceară (o ceară transpirată), ca într-o noapte de denie nişte morţi amînaţi cu îngroparea pînă după slujbele sfinte. Liliac fu primul care se trezi, şi rîse, întorcîndu-se către mine :

— Eşti formidabil, domnule ! Nu înţeleg încă, şi de cîteva ceasuri îmi crapă capul să pricep şi tot nu pot, de ce minţi cu atîta conştiinciozitate ! Ne-am învîrtit prin tot tîrgul şi ne-am şi rătăcit şi tot nu ţi-a trecut nebunia de a ne minţi ! De ce susţii că ai fost cu ele cînd eu, şi noi trei, le-am dus (cu alţii, mă rog) şi le-am băgat în pămînt pe babe ? înţeleg să minţi ca să tragi un folos din asta ! Dar n-ai nimic de cîştigat dintr-o asemenea minciună ! Sigur, poate că n-are nici un sens pînă la urmă să aflăm ce e adevărat sau ba aici : poate e de-ajuns că circăreasa a fost atît de dată dracului în viaţă că murind nu şi-a încheiat toate socotelile cu lumea şi aşa cum noi ne-am vînturat sporovăind prin oraş, o să-şi mai piardă

şi alţii zilele şi nopţile ca să se poată dezlega de numele ei. Dar de ce minţi, omule ? Ce ţi-am făcut eu de mă minţi ? Uite pe scări, s-a strîns toată strada ! Nu-ţi foloseşte la nimic, zău ! Mai bine ne-ai spune că ţi-ai bătut joc de noi şi ne-am duce fiecare liniştit la treburile noastre. Eu sînt cel mai caraghios : căci trebuie să raportez nişte prăpăstii. Şi-o să se rîdă şi cu fundul de prăpăstiile astea scrise pe hîrtie de mine. în vorbe, mai merge, toată lumea ştie că noi oamenii sîntem legaţi unul de altul prin vorbe, şi mai rar prin dragoste şi foarte rar prin sînge. Acum mă legi de dumneata prin nişte hîrtii. Nu mă obligi, dar eu sînt obligat să-mi clădesc viaţa şi pe hîrtii (e o boală a secolului) — şi nici măcar nu le pot arunca imediat în coş, pînă nu le verifică alţii. Măcar spune-mi, te implor : De ce ne-ai minţit ? A, poate mă consideri idiot ! Sigur, cel mai uşor mi-ar fi să întorc minciunile dumitale cu capul în jos şi pe partea cealaltă şi să zic : unde-i faţa nu-i curul, unde-i marca nu-i leul, unde-i minciuna nu-i adevărul. Dar ar fi prea simplu şi prea neadevărat aşa, că minciuna e mai codoaşă : curva are mai multe posibilităţi decît fata mare care n-are nici una şi nici nu ştii care dintre dulcile ei guri e cea mai des folosită. Uite, îl văd la etajul patru pe scară şi pe Tică Dunărinţu. Spune-mi, zău, de ce mă minţi aşa de grozav şi de inutil ?

— Nu mint, îi răspunsei. Femeile acestea nu sînt moarte ! Voi le credeţi moarte, dar ele trăiesc !

— Ptiu ! făcu Liliac şi dădu să coboare din maşină, însă Cornea îl prinse de haină şi-l reţinu.

— Dar totul e foarte clar, ce Dumnezeu ! Omul recunoaşte cîteva puncte esenţiale ! Memoria sa în rest e blocată. Dar nu e vorba de memoria obişnuită, conştientă, şi nu e vorba de conştiinţa lui de om lucid, conştiinţă şi memorie ce ţin de centrii nervoşi de care ţin memoria şi conştiinţa mea şi a dumitale şi a lui Mardare ! Nu, memoria sa normală, obişnuită — ca a noastră, din clipa de faţă — s-a stins ! A suferit un şoc — accidentul — şi s-a stins pe o perioadă, împreună cu conştiinţa sa legată de acea perioadă. Şi pentru perioada aceea a apărut o nouă memorie, o nouă

conştiinţă, ce ţin de subconştient, nu de centrii nervoşi de care e strîns legată memoria

noastră, şi a lui, cotidiană. înţelegeţi ? Aici e salvarea enigmei : el le-a ucis ! Dar tocmai perioada tăierii la gît e dereglată şi trebuie să învingă una din memorii (şi noi trebuie să-i reamintim scene din viaţa lor) ca să aflăm adevărul integral.

— Du-te şi te uşurează, nu mai ţipa la mine, se înfurie Liliac, şi-şi trase pulpana hainei din mîna acestuia.

—• Stai, omule, stai, ţipă Cornea. Nu vezi cum îşi aduce aminte de orice amănunt, cu o exactitate de fier ? ! Un tip care minte uită din amănunte, şi repovestind mereu aceeaşi întîmplare o înfloreşte, se îndepărtează de ea ! Minciuna este fantezie, domnule, nu e adevăr, şi el o ţine mereu una şi bună : susţine şi povesteşte exact acelaşi lucru ! I s-a întipărit grozav în memorie — şi numai în memoria subconştientă faptele sînt atît de matematic păstrate ! Memoria subconştientului e cea mai înspăimîntătoare, te tiranizează ! Nu vezi că nu poate minţi, că nu poate fugi de adevărul că le-a ucis (deşi nu recunoaşte decît c-a fost cu ele, pînă o să se regăsească total), nu observi că în memoria aceasta fantastică şi profundă a subconştientului minciuna e imposibilă ? ! Da, e imposibilă ! Căci ea, memoria aceasta, şi conştiinţa aceasta sînt independente de toate absolut toate relaţiile posibile cu centrii cerebrali ce ţin de conştient. Ne aflăm în faţa unui caz rar întîlnit sau nemaiîntîlnit de criminal : cînd adevărul e dezvăluit de fidelitatea subconştientului său devenit conştient.

— Şi de ce te bucuri şi surîzi ? îl privi dispreţuitor şi total neîncrezător Liliac.

— Fiindcă el confirmă încă o dată de ce circăreasa a avut viaţă atît de dublă : că de multe ori una era ea şi alta făcea, una vorbea şi alta fuma, cum a zis nu ştiu cine... Viaţa ei a fost un exemplu de parvenire, de convingere a ei că are dreptate şi a altora că nu are şi invers, viaţa ei a fost dublă ca şi conştiinţa ei ! Căci şi conştiinţa e dublă, una conştientă şi alta ce ţine de subconştient, şi şi memoria e dublă, deasupra celei cerebrale sau dedesubtul ei, nu ştiu unde, se află alta mai

adîncă, subconştientă — dovadă acest om care a ucis ! Priviţi-l cum arată de stupefiat cînd i-am spus adevărul!

— Nu sînt stupefiat, îi zisei, sînt de-a dreptul trăsnit de tîmpeniile dumitale ! Ar trebui să te cauţi ! Nu înţelegi, domnule, sau eşti cretin total, că femeile acestea trăiesc şi că eu astă-noapte am discutat cu ele şi am băut la ele un ceai şi mi-am uitat tabachera la ele în cameră ? Tică Dunărinţu o să recunoască cocoşul galic desenat pe ea. Ieri am fumat în Alexandru Vodă, l-am servit şi pe procuror cu ţigări din tabachera asta (şi el ştie c-o am primită cadou), a ţinut-o în mînă şi i-a admirat cocoşul galic. Să mergem sus, şi chiar dacă ele n-o să fie acasă, în prezenţa procurorului, dumnealui (Liliac şi mai cum te cheamă ?) care are cheile o să deschidă uşa apartamentului şi-o să găsim acolo tabachera, căci ele ştiu c-am uitat-o la ele şi c-o să vin după ea dacă am uitat-o şi şi chiar de-au plecat la plimbare n-au luat cu ele o tabacheră...

— Să mergem, să mergem ! strigă Liliac şi ieşi primul şi plecă, fără să ne mai aştepte, spre intrarea vechiului imobil.

Mirosea pe Scară a ceapă prăjită şi a sarmale. Ieşiseră în capoate muierile, şi puştanii îşi lingeau mucii şi nu se mai uita nimeni la ei, să le dea cîte o palmă peste bot. O recunoscui pe nevasta lui Mardare şi-o salutai. Lîngă ea, la etajul trei coborîse şi baba de la 8 (madam Gheorghe) pe care o recunoscui, dar n-o salutai. Venise seara şi prin geamurile de la scări zăpada nu se mai distingea căzînd şi undeva pe cer printre stelele care nu se zăreau se vedea o albeaţă rotundă, poate luna avea albeaţă, zăcea cu lumina ei luna, în cerul chior. Mirosul de bucătărie îmi înteţi foamea şi cînd ajunsei lîngă Tică şi-i strînsei mîna tăcut, pe geam se profilă acoperişul alb al unei biserici din apropiere şi cum era gros de zăpadă mi se păru de foame, că e din slănină acoperişul. Toată lumea aştepta într-o linişte de mormînt să scoată Liliac (nu-mi spusese Liliac şi mai cum îi zice) cheile şi să deschidă uşa.

— Ce faci, domnule, nu umbli odată la broasca aia ? îi zisei lui Liliac care tot se fîţîia şi cu un maldăr de

chei în mînă, nedecis şi îngrijorat şi neîncrezător, de parcă trebuia să ne deschidă uşa de la altă lume. Mi-e o foame grozavă, îi spusei lui Tică Dunărinţu.

I — Eu am mîncat sarmale, zise el şi surise ca şi cum ar fi fost o ruşine să mănînci sarmale.

Cheia se răsuci în broască exact cu clinchetul din noaptea trecută. Cornea era ca ieşit din baie, de transpi- i raţie. Nevasta lui Mardare îşi făcu trei cruci (deci ea nu era pocăită ca el) şi atunci auzii bătînd clopotele de la K; biserică, rar, şi stinse de zăpadă, dar totuşi foarte distincte Ş şi neobişnuite : clopotele păreau că sînt făcute din cap de cîine, aşa se-auzeau.

— Poftim, ne invită Liliac înăuntru, deschizînd uşa şi luînd-o înainte. Casa e goală, nu e nici o femeie...

— Aici am stat cu ele aseară, zisei, privind scaunele pe care stătusem.

— Nu sînt, zise Liliac...

— Poftim, priviţi, le arătai pe masă tabachera mea. Şi scrumul din scrumieră, da, priviţi... Poftim, asta e tabachera mea, o luai în mînă şi o deschisei să-mi aprind o ţigară şi apoi i-o întinsei lui Tică Dunărinţu.

El luă tabachera în mînă şi mă privi în ochi.

FRUMOASELE
BROAŞTE ŢESTOASE

1

IN ZIUA DE 12 IANUARIE A ACELUI AN, LA ORA DOUA-sprezece şi jumătate, sosi în gara din Cîmpuleţ, pe linia numărul trei, acceleratul 402 venind din Bucurşti şi mergînd în direcţia Turnuvechi. Era ceaţă. Termometrul farmaciei fusese spart cu cotul de către impiegatul de serviciu Teodorescu Teofil, înalt de 1,86 şi avînd o greutate, cu haine cu tot, de 104 kilograme. Deci termometrul nu funcţiona şi era foarte dificil să se precizeze exact temperatura aerului la ora sosirii acceleratului. Din ultimul vagon a coborît un călător cu o servietă mare în dreapta şi cu un geamantan de piele scorojită în stînga, tuşind. Nu-l aştepta nimeni. Se numea Petru Gheorghe Ionescu şi împlinise în decembrie treizeci şi şase de ani. Luă o trăsură (birjar Aurel D. Cuidepăruscat) şi prin ceaţa lăptoasă şi densă şi opacă străbătu, ca printr-un coridor cu fum strada principală, pînă la monumentul eroilor, de unde, după ce plăti, fără să dea bacşiş, porni pe jos spre strada Pantelimon şi intră la numărul 45 în curte şi sună la uşa din dos a casei locuite de familia Ilie Mânu. îi deschise Iolanda Mânu, soţia lui Ilie Mânu, şi cum era în capot se roşi o secundă (crezuse că e poştaşul, un bătrîn surd aflat înainte de pensionare), apoi îşi regăsi calmul şi-l pofti înăuntru pe omul cu geamantan de piele scorojită. Ionescu Petru nu voi : „Vă rog să mă scuzaţi, se scuză, n-am vrut să merg acasă înainte de a vă aduce o veste". „Vă foarte mulţumesc, dar poftiţi măcar o clipă..." „Sînt cu geamantanul şi n-aş vrea să fac deranj." „Deloc, zău, vă rămîn profund îndatorată"... Ea

îi luă geamantanul din mînă şi Ionescu o urmă privin-

du-i papucii. înăuntru ardeau becurile şi cum ceaţa se lipise de geamuri ca o pastă de cenuşă lichidă interiorul era scăldat pur şi simplu de o lumină nesigură, rece şi stranie, violentă (de la lustră) şi palidă, mortuară (de la opacitatea ferestrelor). „L-am văzut, zise Ionescu, e cam bolnav şi i-ar trebui un cojoc şi mai multă mîncare... Am să încerc să aranjez totul cu cei în cauză". „Vă foarte mulţumesc, îi răspunse doamna. Serviţi o cafea ?" „Mă grăbesc, însă... Da, m-a cam obosit trenul, şi frigul, e atîta frig în trenurile astea, mai ales în ultimul vagon e dezastru". Iolanda intră în bucătărie. Petru Ionescu luă din raft un roman de Balzac, în germană, şi începu să-l răsfoiască. Pe o pagină zări semnătura (cu cerneală roşie) lui Ilie Mânu. O acoperi cu palma şi zise : „Da, Ilie Mânu este mort".

2

Toată această descriere nu are nici o importanţă ; fiindcă un impiegat de 104 kilograme n-are nici o însemnătate nici într-o gară unde singura sa faptă ieşită din comun este c-a spart cu cotul termometrul farmaciei ; fiindcă în acea zi putea să fie mai cald sau să existe o altă trăsură în staţie, sau Petru Ionescu să n-aibă un geamantan scorojit şi deci să nu simtă nevoia să se urce într-o trăsură ; fiindcă putea să nu existe cafea, sau Iolanda să fie plecată în oraş şi soneria să fie stricată. Balzac putea să lipsească şi el, ori să fie înlocuit cu Seneca, ori cu oricine. Toate aceste amănunte, inclusiv ora sosirii acceleratului, inclusiv luna şi anul puteau să lipsească. Clima, oraşul, dimensiunile şi numele protagoniştilor, tot acest decor „în spaţiu şi în timp" nu valorează nici măcar cît o strămoşească „ceapă degerată" dacă protagoniştii nici ei nu valorează nimic. Pe cine mai poate să-l intereseze ce-a zis Petru Ionescu ? Pe nimeni. Nu se mai poate suporta ambalajul exact al faptelor, s-a depăşit de mult... Da, e îngrozitor să-ţi închipui c-ar trebui să suporţi un Hamlet povestit de un prozator : „în Danemarca (o des-

criere cît mai amănunţită asupra climei ; apoi numărul locuitorilor, locuitorilor pe kilometri pătraţi etc.)"— Nu. Iar în cazul lui Petru Ionescu, de o mie de ori nu. Nu se anunţă un erou, fiindcă în prima sa replică; în momentul cînd este singur şi deci nu-l obligă nimeni să nu fie sincer faţă de sine, el spune răspicat o minciună grosolană : că Ilie Mânu este mort. Ilie Mânu trăia.

3

S-ar putea obiecta că Ionescu nu cunoştea adevărul. Îl cunoştea. S-ar putea obiecta că Ionescu dorea în sinea sa ca Mânu să moară şi el să rămînă amantul Iolandei pe care o dorea în sinea sa. Intrăm într-o zonă de speculaţii. Orice analiză e valabilă atunci cînd e plauzibilă, aşa că sînt posibile mai multe variante plauzibile, mai multe adevăruri, şi în consecinţă, mai multe erori.

Dar mai bine să reluăm firul : Iolanda vine deci din bucătărie cu două ceşti cu cafea. E linişte, cafeaua se bea în linişte, fiecare temîndu-se de vorbele celuilalt. Ionescu are o vagă bănuială că soţia prietenului său a scăpat caii: nu în sensul de preacurvie al cuvîntului. I se pare că sistemul ei nervos se clatină : n-a putut suporta arestarea soţului şi nici nu s-a împăcat cu ideea că la mijloc poate să fie o vină reală şi tot mai des îi spune c-o vizitează o femeie de fum, purtînd în mînă o basma neagră. Prima dată a crezut că e o glumă, a doua oară şi-a zis că ea a visat că-i intră în cameră prin gaura cheii noaptea o femeie de abur şi loveşte lingurile în bucătărie şi întreabă de ce nu i-a lăsat în farfurie mîncare caldă. Acum afară e ceaţă şi Iolanda priveşte foarte atentă prin geamurile ferestrei şi aşteaptă parcă să prindă contur de femeie mişcătoarea boare friguroasă de afară.

Iolanda însă se gîndeşte la preţul pendulei care bate egal pe peretele dintre ei şi la cucul ce trebuie din clipă în clipă să-şi cînte ora. Pendula taie aerul ca o sabie galbenă, ca o sabie cu minerul în jos, greu şi rotund şi ţinut de o mînă nevăzută. Vîrful săbiei stă înfipt în

cuibul ascuns al cucului de tinichea colorată şi nici nu cade, nici nu înaintează, se mişcă pe loc, legănat de mina nevăzută. O să vîndă pendula birjarului din colţ, cel ca toţi dinţii de sus din aur şi de jos din argint. Era un birjar ce nu ţinea banii în casă de teama hoţilor, cumpăra obiecte de valoare („Da, am să iau mîine pendula, cînd vă aduc banii") şi pe acestea (fiindcă nu erau tentante pentru bandiţi şi puteau sta mai mult la el) le schimba invariabil pe bijuterii din aur şi argint din care îşi punea dinţi („Toată averea mea e în gură"). Cucul bătu ora de tinichea şi Iolanda fu mulţumită : avea mîine cum să-l recompenseze pe Ionescu pentru osteneala sa („Nu, se corectă ea, nu pe el, ce neghiobie, doar el nu vrea nici un ban în ruptul capului, nici măcar pentru tren, este un prieten adevărat al nostru. Am să-i pot da bani pentru oamenii aceia care îşi riscă meseria ca să ducă un pachet şi o scrisoare."). Il privi cu coada ochiului pe omul ce îşi sorbea cafeaua stins ca o luminare, obosit, bolnav de ficat şi de splină, pămîntiu ca un ulcior de lut vechi, mereu transpirat, ca un mort transpirat : fără el ar fi fost singură în orăşelul unde n-avea nici o rubedenie şi de care n-o legase niciodată nimic. În afară de soţul ei. Şi de broaştele ţestoase din grădină. Frumoasele broaşte ţestoase care se plimbau vara în jurul casei şi nu puteau ieşi dincolo de gardul de ciment şi sîrmă al plaţului întins de la stradă pînă spre calea ferată, lîngă cimitir. îşi tîrau trupurile prin iarbă, tăcute, închise, maiestuoase, nepăsă- toare. „E o problemă foarte delicată", zise el. „Care ?" „Cu el". „De ce ?" „Cu fetiţa". „E o minciună", protestă ea. „Aşa le-am spus şi eu. Era un bărbat normal". „E un pretext". „Asta cred şi eu". „Au găsit o minciună". „Dar care ar fi atunci adevărul, de se află acolo ?" „Nu există nici un adevăr". „Cum adică ?" „Dacă e acolo, nu există nici unul". „De asta ar trebui şi ei convinşi". „N-au nevoie". „Cazul e mult mai grav. Panaitescu a fost condamnat la moarte". „Cine e Panaitescu ?" „N-are importanţă, zise el. Contează doar că l-au executat". „Am auzit şi de-un hoţ care a furat de la o bancă, a atacat maşina băncii şi..." „Posibil". ,j? tie toată lumea în Cîmpuleţ". „Eu am lipsit o zi". „Deja

ai şi aflat, de la mine". „Se întîmplă lucruri ciudate. Nu ştiu care să fie cauza". „Una singură : femeia".

„Da, s-ar putea..." „E sigur". „Posibil. Dar cu femeia e valabilă doar prinderea făptaşului : — Căutaţi femeia ! — dar nu şi în comiterea faptei". „Tot femeia. Toate s-au schimbat de cînd a apărut ea, cel puţin asta e convingerea mea : femeia nevăzută, arătarea asta din ceaţă, de abur şi de umbre". „Bîrfe. Am mai auzit odată o poveste asemănătoare, la Cluj... Tot oraşul era îngrozit, se în- tîmplau crime îngrozitoare, copii decapitaţi, femei cu pîn- tecele gravide sfîrtecate, beregăţi retezate. Nu mai ieşea nimeni seara afară din casă de frică". „A cui ?" întrebă ea. „A vampirului. Se zvonise că exista în oraş un vampir care bea sîngele oamenilor. Cei întîlniţi tîrziu prin oraş, cei rămaşi singuri în casă trăiau momente îngrozitoare"... „Şi vampirul ?..." „Nu mai cunosc sfîrşitul poveştii... Sigur e că n-avea cum să existe un vampir, aşa cum nu există nici farfurii zburătoare". „Femeia aceasta există". „E o închipuire". „Nu", strigă ea, privind ţintă fereastra. „O nălucire", îşi aprinse el o ţigară. „Nu, există, priveşte-o ! ţipă ea şi arătă cu mîna spre fereastră. Uite-o cum îşi mişcă buzele, cum vorbeşte, ascultă, spune ceva !" „...Da", răspunse el, fără să se uite spre fereastră, gîndindu-se că n-ar fi rău să cheme un medic s-o vadă discret, să-i facă doar o vizită acasă şi s-o asculte cum aiurează, eventual un cunoscut. Dealatul, bunăoară. „Uite-o, pleacă spre fundul grădinii, zise ea şi se apropie de geam. Are capul gol, e despletită, uite-o cum adună flori de pe jos şi le pune în păr, şi face o cunună de flori..." „Cine e ?" „Nu ştiu, nu-i văd faţa, e ceaţă şi are un voal alb pe ochi, şi-a pus un voal alb peste faţă şi peste cununa cu flori de pe frunte, şi îşi mişcă mîna, mîna în care are basmaua neagră". „Da", zise el, fără bineînţeles s-o creadă. „La noapte iarăşi o să mă viziteze, poate e flămîndă, am să-i las pîine pe masă şi-o farfurie cu ciorbă şi nişte brînză". „Să-i pui şi ceapă". „Da, şi ceapă". „El ce politică a făcut, cu cine a fost amestecat ?" „Ştiu că era prieten cu Calagherovici, n-am ştiut niciodată ce politică face, n-am ştiut decît ce gîndeşte". „Şi ce gîndea ?" „Ştii foarte bine, doar ţi-a

spus de-o mie de ori, ca unui prieten, cum mi-a spus şi mie. O vezi în fundul grădinii ?" „Nu", zise el, aflat acum alături de ea, lîngă fereastră.

„E foarte înaltă şi slabă, mare de stat şi uscată". „Da.", îşi zise el şi se întrebă dacă nu cumva ea nu era deloc ţicnită, ci doar făcea pe sărita din ţîţîni ca să nu poată răspunde la nici o întrebare la care nu voia să răspundă.

4

La Tucium, în munţi, a fost găsită într-o dimineaţă sub un stejar o fetiţă moartă. Purta pe cap o coroniţă de flori. Flori moarte, veştejite, de cîmp, îngheţate, dar totuşi flori. Asemănătoare cu florile din grădina Iolandei, adică la fel de moarte, fiindcă numai acest amănunt esenţial le asemăna ! Şi faptul că erau împletite lujerele lor degerate în coroniţe. Femeia pe care o văzuse ea mergînd printre broaşte spre partea dinspre calea ferată a grădinii din flori moarte îşi făcuse o coroniţă şi şi-o pusese pe frunte şi deci ea trebuia să fi ajuns şi la Tucium şi să-i fi pus în păr fetiţei o coroniţă asemănătoare, înainte de a o sugruma. Dar mai exista şi o altă variantă, căci fetiţa fusese siluită înainte de a fi strînsă de gît. O femeie numai dacă era bărbat (şi numai dacă acest bărbat nu era de abur) putea să batjocorească o fetiţă. Şi nu era o întîmplare. Femeia văzută de Iolanda pe străzile Cîmpuleţului putea să meargă nu numai la Tucium, în munte, era liberă să se ducă şi spre partea dinspre cîmpie a orăşelului, spre Pătîrlagele, bunăoară, sau în altă direcţie, şi nu se ducea (cel puţin nu se dusese pînă acum, ca să siluiască şi să ucidă fetiţe). în împrejurimile Tuciumului muriseră în ultima vreme şase fetiţe.

Era mult mai probabilă bănuiala celor din Tucium. Prin apropiere se afla o colonie de deţinuţi care lucrau la minele de aur. Erau păziţi de miliţieni, se-nţelege. Dar tocmai de aici venea misterul, că erau păziţi. Paza presupune lipsa totală a libertăţii, însă pentru un

criminal pervers paza este cel mai teribil alibi şi condiţia cea mai fericită ca să-şi poată desfăşura, acoperit, monstruoasele sale planuri. Fugea din mină (sînt atîtea galerii părăsite, tot muntele e ca un fagure vînăt de aur, sfîrtecat în sus şi în jos, în dreapta şi în stînga, cu disperare, cu înverşu-
nare, de mii de ani, plin de morţi, neîngropaţi, de legende, de şobolani şi de strigoi, întunecat, scorburos, bătrîn, fascinant, duhnind a putregai şi a mistere, plin de ape negre şi uneori nevăzute, plin de ecouri), sau poate fugea din colonie şi fetele găsite în drumul său, păzind vara, primăvara şi iarna vitele în munte, oile, ori mergînd singure pe jos spre şcoală (ca la Rîmeţi, la mulţi kilometri), sau de la magazinul alimentar spre casă (între o casă şi alta se afla cîteodată un munte), le batjocorea şi apoi, ca ele să nu mărturisească nimic şi să nu se afle în veci cine le-a necinstit şi nici o urmă să nu ducă spre el şi toate să se îngroape şi să moară, le omora.

— Dragă Dumitru Pop, ca să-ţi spun aşa, cum se spune oficial, şi te rog să mă scuzi pentru această formulă, dumneata ce crezi despre tot ce-mi povesteşti, care este adevărul ?

— Dragă Tică Dunărinţu, şi te rog să mă scuzi pentru această formulă, eu nu cred nimic, eu doar îţi povestesc ce am aflat.

— Da, n-am să te mai întrerup, te ascult.

— Cercetările deci s-au oprit şi asupra celor din colonie. Sînt suspectaţi toţi puşcăriaşii. Nu erau prea mulţi. Şeful pazei era Grigore Bondoc, un uscăţiv scund, de vreo cincizeci de ani, cu ochii apoşi, veşnic înlăcrimat din cauza vîntului, a soarelui, a ploii. Se găseau întotdeauna cauze ca el să aibă ochii umezi. Era nervos că nu putea să descopere care dintre oamenii aflaţi în grija sa putea, nu să comită crima, ci să-i scape de sub pază. Orgoliul său era îngrozitor şi era gata să jure că nici unul dintre deţinuţi nu i-a scăpat de sub pază (jura ca să nu-şi păteze onoarea şi probitatea profesională şi îl interesau mai puţin crimele ultime petrecute). Totuşi ele se înfăptuiseră şi el trebuia să găsească neapărat vinovatul care să plătească. Avea un soi de sistem

pedagogico- psihologic personal pe care nu se sfia să-l aplice zilnic şi putea să-l aplice din moment ce căuta un vinovat, ca să ajute procuratura. Cînd ieşeau din mină, deţinuţii erau aliniaţi pe două rînduri şi el îi întreba părinteşte, cu un ton care mereu acelaşi fiind, zilnic devenise mai de gheaţă ca orice pedeapsă şi mai încărcat de teroare, prin impersonalitatea seacă a cuvintelor : „Cine a părăsit astăzi mina ?“

Nimeni nu răspundea şi el parcă se aştepta la acest răspuns şi era foarte mulţumit de acest răspuns şi tocmai de aceea le şi zîmbea celor întrebaţi şi surîsul său dulce şi impersonal, ca al unei fotografii, îi, îndepărta,pe ei de el şi-i făcea să se simtă literalmente vinovaţi că nu putuseră părăsi mina. Se priveau pe furiş unul pe altul şi aşteptau din clipă în clipă ca unul să-i salveze şi să mărturisească vina de a fi fugit din mină. „Cu ce plăcere v-aţi pîrî, dar n-aveţi ce pîrî“, le zicea Grigore la masă. Şi înainte de culcare : „Cine a părăsit mina ? Nimeni. Cine a fost la infirmerie ? Nimeni. Cine n-a lucrat ? (iarăşi pauză). Nimeni“. Asta, de mult timp. Dar cînd s-a aflat de a şaptea fetiţă, l-a privit în ochi cîteva secunde pe Ilie Mânu şi l-a întrebat doar atît : „Ce mai faci, te mai dor ochii ?“ „Nu.“ „Ţi-am adus nişte picături, poftim, să le pui de trei ori pe zi“. „Mulţumesc“. „N-ai pentru ce să-mi mulţumeşti, le-am cerut de la infirmerie“. „Totuşi, vă mulţumesc“. „N-ai pentru ce să-mi mulţumeşti, te dor ochii, trebuie să te vindeci, medicamentele nu le-am cumpărat eu“. „Totuşi, vă mulţumesc“. „N-ai pentru ce, omule, n-am nici un merit ! Vreau să-ţi refaci ochii (să-ţi repari ochii, zic unii c-ar fi zis, să-ţi pui ochii la punct), să vezi, fiindcă întotdeauna cînd ieşi din mină te supără lumina foarte tare şi ţii ochii în pămînt, ori îi închizi pe jumătate, şi eu te cred că suferi din cauza soarelui de-afară care te loveşte prea tare peste ochi şi te dor şi suferi şi tot o să suferi mereu dacă nu te îngrijeşti şi nu-ţi pui picături, înăuntru e întuneric, ochii se obişnuiesc cu negura şi cînd dau din nou de lumină îi supără lumina şi pe tine grozav ce te supără, observ asta cînd vă întreb dacă aţi părăsit cumva vreunul mina, observ în ochii tăi cum te deranjează schimbarea

aerului din mină, întunecat, cu cel de-afară, observ cum parcă te ustură ochii şi-i închizi pe jumătate sau priveşti în pămînt, — aşa că e bine să te îngrijeşti, şi picăturile astea sînt excelente". „Vă mulţumesc". „De ce ? N-am spus că tu ai părăsit mina şi deci m-ai păcălit pe mine şi eu sînt obligat atunci să recunosc că eşti grozav şi s-o mărturisesc în faţa tuturor, ca o laudă pentru tine, pentru care laudă tu să-mi mulţumeşti. N-am spus asta. Dar nici n-am spus că n-ai putut ieşi, şi deci n-ai putut înfăptui nu ştiu ce, şi spunînd că n-ai ieşit

te-am scăpat de orice bănuială şi aflîndu-te tu în afara oricărei bănuieli, absolvit adică, ai avea pentru ce să-mi mulţumeşti. Eu n-am spus nimic, eu ţi-am dat doar nişte picături". „Tocmai pentru ele vă mulţumesc". „Adică pentru medicamente şi pentru că n-am spus nimic. Ceea ce înseamnă că-ţi convine că n-am spus nimic. Ceea ce e o insultă adusă întîi posibilităţii mele de a vă păzi, şi apoi e o insultă adusă conştiinţei mele : că ştiind că ai părăsit cumva mina şi deci ai putut înfăptui nu ştiu ce, eu te apăr şi-ţi mai dau şi medicamente, adică cumva îţi devin şi complice". „N-am spus asta". „Nu, dar o pot gîndi ceilalţi, aici de faţă. Ei ştiu, şi nu ştiu de unde mama dracului ştiu, că a fost omorîtă o fetiţă, ceea ce înseamnă că ori unul dintre voi a auzit de undeva, poate în mină de la vreun miner sau artificier guraliv, sau poate de la unul dintre voi care a săvîrşit crima şi care poate a mărturisit într-un moment de tulburare, sau de mîndrie, sau de pierdere a minţii (aşa cum pe un criminal îl apucă isteria şi ucide, poate să-l apuce şi isteria de a mărturisi fapta, involuntar cumva), sau pur şi simplu, o fi vorbit în somn. Eu nu te bănuiesc pe tine, Ilie Mânu, cu toate că am făcut cîndva o parte din armată împreună şi ştiu că şi atunci vorbeai în somn". „N-am făcut niciodată armata împreună". „Dacă nu-ţi convine, n-am făcut-o, poate mai ştii cu cine ai fost sau nu într-o garnizoană". „Sînt şi acte". „Dar sînt şi lucruri ce nu sînt trecute în acte. Altfel de unde-aş cunoaşte eu că vorbeşti în somn ?" „Şi acuma vorbesc, puteaţi să mă auziţi în orice noapte trecînd prin faţa barăcii unde dorm eu". „Da, e posibil, dar nu

m-a interesat ce vorbeşti în somn şi noaptea am şi eu dreptul să dorm, e altcineva care vă păzeşte". „Mereu ne păzeşte altcineva, dumneata însă îi păzeşti şi pe aceştia". „Nu ştiu de ce eşti nervos, eu nu te învinuiesc de moartea fetiţei". „Nu, dar mîine poimîine aş putea plăti pentru moartea ei". „Nu. Am să te apăr pînă în pînzele albe". „Nu ştiu la ce v-ar folosi să mă ţineţi aici din moment ce s-ar dovedi că sînt vinovat". „Dar nu sînt probe că eşti vinovat, altfel crezi că te-aş cruţa ?" „Mă apăraţi adică sincer". „Absolut sincer. Eu cred că nu poţi scăpa din paza mea şi oricît eşti suspectat de alţii, şi oricît închizi ochii cînd ieşi din mină şi eu

întreb ce întreb, eu ştiu că te dor ochii şi nu-i închizi ca să te ascunzi. Şi nu mă interesează nici c-ai fost trimis la puşcărie pentru că în Cîmpuleţ ai fost văzut în plină zi în parc mîngîind pe păr o fetiţă". „A fost o înscenare murdară"... „Ce, c-ai mîngîiat fetiţa ?" „Nu, învinuirea". „Credeam că negi povestea din parc". „N-o neg, am mîngîiat o fetiţă şi i-am dat ciocolată". „Şi i-ai cules cîteva flori (că de-aici a ieşit scandalul : te-a văzut paznicul şi te-a pus să plăteşti amendă şi ai plătit imediat, dar tocmai atunci, la vocea paznicului, se strînsese lume) şi i le-ai pus în păr"... „Da, i-am făcut o coroniţă de flori..." „Lumea e rea (tocmai atunci murise o fată prin împrejurimile Tuciumului), şi te-a crezut"... „Nu m-a crezut nimeni nicicum". „Bine, nu striga, nu eu te-am văzut". „A fost o murdărie... Cineva avea interesul să scape de mine şi-a găsit probabil acest pretext murdar..." „Şi poate altcineva i-a sugerat acest pretext, altcineva care avea nevoie să fii bănuit dumneata, ca să scape el". „La asta nu m-am gîndit". „Dacă te-ai gîndit la prima chestiune, de ce nu te-ai putea gîndi şi la a doua, ca să fie ca în filmele poliţiste. Doar n-ai nici un interes să se afle adevărul". „Am". „N-ai, din moment ce te ţii de speculaţii şi tot susţii c-a fost o înscenare murdară. De-a fost ceva pus la cale, atunci de ce nu admiţi c-a fost foarte bine pus la cale, extrem de bine gîndit ? Ai avea o aură de erou, ai fi un nevinovat, victima unui complot colectiv — cu toate că inşii ce-au complotat nu ştiu unul de altul c-au complotat, fiecare crede că numai el a făcut tot posibilul ca să scape de dumneata, ori prin arestarea dumitale să fie el la adăpost... Zău, ar fi mai frumos aşa... Eşti un martir, zău". „Vă mulţumesc". „Pentru ce ?" „Pentru că vă bateţi joc de mine".

5

Cu geamantanul în mînă, grăbit, trecînd printre straturile cu flori acoperite de zăpada ce se subţia şi curgea nevăzută în pămînt, Petru Ionescu a bătut din nou la uşa din spate a casei înconjurată vara de broaşte ţestoase şi doamna

Iolanda i-a venit în întîmpinare mai palidă. O lumina ulceroasă o îmbătrînea. „Am vorbit cu Gălătioan". „Şi ?" „El nu se aventurează, nu dă niciodată speranţe". „Adică ?" „S-a interesat la procuratură, o să-mi dea răspunsul în cîteva zile". „Dar el ce face ?" „E bolnav". „Ce are ?" „Cu stomacul. I-am luat nişte medicamente, adică am vorbit cu doctorul lor şi l-am convins să le cumpere el şi să i le dea. O să i le dea, ştie că sínt prieten cu Ion Logofet şi cu Gălătioan". „Toată lumea ştie. Şi acum două zile te-am văzut plimbîndu-te pe lîngă autogară cu Gălătioan şi cu Moise". „E o prietenie pe care mulţi mi-o invidiază. însă nici Gălătioan nu poate să mă ajute cît trebuie în ce-l priveşte pe Ilie. Am discutat şi acum două zile. Şi el susţine că nu este nimic politic la mijloc, însă povestea asta tîmpită cu fetiţa..." „Da, să n-o mai discutăm. Am vîndut pendula birjarului. Mîine vine să ia şi biblioteca". „îmi pare foarte rău". „Mie nu, n-am ce să fac cu boarfele din casă dacă el lipseşte. Ieri am fost în cimitir. Acolo încă mai este zăpadă mare. Stă pe cruci, printre pomi, printre brazi, la umbra copacilor fără umbră. Ai observat ? Toate cimitirele sínt denivelate, sínt pe maluri, sínt cumva în trepte. Cimitirul nostru, adică al Cîmpule- ţului, e deasupra oraşului. începe el în fundul grădinii mele, ca o prelungire a grădinii mele (o prelungire moartă, fiindcă acolo, dincolo de gardul nostru, începe un spaţiu mort : unde nu poţi pune ce vrei, decît morţi, unde nu poţi creşte ce plante şi ce flori vrei), dar urcă pînă deasupra Cîmpuleţului şi văzut de departe, mai ales vara, alb din cauza crucilor albe, pare ca o ciudată fiinţă albă, ca o moarte albă, ca o persoană ascunsă în pămînt şi avînd afară doar nişte cruci de piatră şi de lemn, ca nişte capete. Mă obsedează noaptea crucile albe, am impresia că încep să coboare în oraş, să curgă în oraş, pe străzi, fiecare mergînd să-şi găsească locuinţa şi patul şi să se odihnească acolo pînă dimineaţa cînd lumina le adună la locurile lor de pe deal". „Nu trebuie să te obsedeze cimitirul, e un loc unde fiecare vom ajunge. Trebuie să ne împăcăm cu asta, ca să scăpăm de obsesii". „Nu sínt obsedată, îmi place cimitirul : e o grădină. Iarna, mai ales, este o grozavă pace în cimitir, de rai". „Probabil". „E sigur. E singurul loc unde nu-mi este | rică, unde mă

simt mai sigur ca acasă, unde nimeni nu mă mai âiâlf. ajunge nici măcar cu umbra unui gînd. Deşi citeodîttâ, mai ales din cauza vîntului, e foarte frig acolo. Şi ultim-a oară a fost un ger groaznic, de parcă se învineţise zăpada. E frig acolo, şi e pustiu. Şi probabil noaptea este îdarti urît". „Cum poţi sta acolo, nu-nţeleg, cum feU-fiţeleg — deşi ar fi absurd să înţeleg — cum de suportă morţii să stea acolo". „Foarte simplu : fiindcă hu există Dumnezeu". „Nu-nţeleg". „E foarte simplu : nu există ! O să spui ea § adevărat, nu există, însă această recunoaştere dih pariea unui om care n-a crezut niciodată în Dutfthezeu n-are nici o valoare. Eu însă am crezut îft Dumnezeu. Nu acum mi-am pierdut credinţa,, de cînd cu povestea bărbatului meu : mai demult. Acum doar am învăţat să nu mai cred în nici o minune, în nici o întîmplare. Trebuie să fii foarte realist ca să poţi suporta propriile tale zile. Cînd a murţţ tata în spital, am învăţat din suferinţa unei credincioase, care era mama mea, că nu poate exista Dumnezeu dacă el poate lăsa un sfînt să se chinuie. Tata era un sfînt, Nu l-ai cunoscut, n-ai auzit de el. Făcea minuni", „Ce fel de minuni ?" întrebă Ionescu, convins însă că orice răspuns ar fi primit, tot nebună avea s-o considere pe nevasta prietenului său. „Era din Branişte, de lîngă Pătîrlagele. A trăit mult prin Moldova şi prin Ardeal şi la bătrîneţe s-a înapoiat în sat, deşi avea fraţi în Oradea şi la Suceava, şi la Sibiu. S-a reîntors în Branişte nu fiindcă îl chema satul, sau copilăria, sau aşa-zişele rădăcini, sau sîngele strămoşilor. Nu cred că din asta. Nu s-a întors nici din modestie, ci din demnitate. Sărăcise, trăia din pensie, era bolnav. S-a dus în Branişte, deşi trăise o vreme în casele fraţilor : dar în casele fraţilor care i-au dat o pîine şi i-au făcut morală pentru că i-au dat-o nu s-a mai dus". „Da", a zis Ionescu. „Da. Poate te plictisesc cu povestea tatălui meu ?" „Nu". „Am să termin : vreau să spun că a dorit însă nespus de mult să fie înmormîntat în Branişte, acolo unde s-a născut şi şi-a trăit ultimii ani. Dar cum cînd s-a îmbolnăvit l-au dus la spitalul din Cîmpuleţ, l-au îngropat aici, în cimitirul din spatele grădinii mele. N-am dorit nici eu asta, să fiu mai aproape de el. Nici

Ilie. El era deja legat. Dar aşa s-a întîmplat. Are şi aici un frate şi
acesta i-a dat un loc în cripta sa. E drept că în gestul lui era o generozitate de proprietar. Parcă devenise astfel patronul, proprietarul morţii fratelui său. Şi proprietarul cumva al propriei sale morţi, moartea fratelui însuşindu-şi-o. Şi şi viitorul acestei morţi : care avea să fie al său, cum a sa era cripta". „Da", zise Ionescu, convins că nu mai avea pentru ce să mai rămînă : întreagă la minte nu mai era soţia prietenului său. „îi spunea mamei, la spital: «Dă-mi un pahar cu apă». Şi asta îl îngrozea, şi m-a îngrozit şi pe mine : neputinţa. Să nu poţi face ce vrei ! Asta e moartea ! Şi atunci am înţeles de ce Dumnezeu e mort. Cînd nu mai poţi ce vrei şi nu mai ai nici un reazim în tine, eşti mort. Cînd nu mai ai nici o nădejde. Am vîndut şi casa". „Cînd ?" „Ieri. Stau cu chirie de ieri, uite banii. Nu mai am nici o nădejde, şi eu sînt moartă. Şi şi bărbatul meu e mort. Şi el e neputincios !" „îmi pare foarte rău că nu pot face mai mult pentru el... I-am dus pachetul ce mi l-ai dat... Şi hainele... Se simte totuşi bine, mi-a transmis să n-ai nici o grijă... Doar cu stomacul, încolo..." „E îngrozitor să simţi cum el vrea să mă consoleze, de-acolo, pe mine. Dar e clar pentru toată lumea că nu va mai scăpa... Chiar tu mi-ai povestit că Moise susţine că vina lui cea mare nu este cea pentru care stă acum acolo... Şi ştiu ce i se pune pe umeri. Sînt o femeie nu prea proastă. De aceea nu mă pot consola cu moartea lui. Cum nu m-am consolat nici cu a tatii. Dar vreau să vînd tot şi măcar cît trăieşte să ştie că n-am păstrat nimic pentru mine (ceea ce ar însemna că am început să mă împac cu plecarea lui dintre oameni şi să am grijă de viaţa mea care va fi de azi înainte). Nu. O să moară şi el aşa cum a murit şi tatăl meu. Sînt convinsă că va avea aceeaşi moarte. Cînd tata a murit, cei trei bolnavi din salon au fugit afară, speriaţi. Nu voiau să vadă cum se moare, nu voiau să se înveţe... Credeau că dacă nu ştii să mori, nu poţi muri. Tata a murit uşor şi frumos (dacă se poate muri frumos). A fost un om foarte curat, delicat. Ultimele sale cuvinte au fost : «Oala ! Oala !» Nici Dumnezeu, nici lumină, nici altceva. Pur şi simplu :

«Oala !» Ca să nu facă pe el. Pudoarea sa teribilă, mîndria sa de bărbat. N-a vrut să facă pe el, cum n-a făcut toată viaţa, trăind curat, cinstit. Şi totuşi, murind, a făcut pe el. Ultimele spasme l-au învins, moartea a învins sfincterele, scîrna n-a mai ţinut cont de om. Moartea, neputinţa a învins. -«Oala, oala, a strigat. Oala 1»“

6

— M-am certat cu Ionescu în restaurant pentru un ***scaun.*** La masă, el vrînd să ocup alt scaun, cu faţa nu spre unde voiam eu. Eram prieteni foarte buni şi atunci eL ca să-şi mascheze vina a zis că eu l-am ***ameninţat*** (eu fiind lector la cursurile de economie politică de la liceu) : c-o s-o păţească cu mine ; şi că nu mai vreau să mă compromit stînd cu el (aşa a zis) la masă. Dar eu eram omul care ***să zică aşa ceva ?***

— Tu l-ai crescut. Aşa te-ai lăudat, i-am zis lui Uie Mânu.

— Nici tu nu m-ai cunoscut, mi-a răspuns. Nici el. Deşi am crezut că l-am crescut, de fapt am stat pe lîngă el şi l-am văzut cum creşte şi el s-a înălţat singur, indiferent de mine. E un tip gălăgios şi recalcitrant şi mie mi-a plăcut atitudinea sa nonconformistă. Asta şi era valoarea lui, gura lui, nonşalanţa cu care ataca şi spurca tot ce nu-i plăcea. Era cumva ca preotul Motocicletă care se ţinea de beţii şi de boacăne şi prin asta avea personalitate. Căci de-ar fi fost un preot cumsecade, fără o motocicletă pe care să o călărească prin sate, întărîtînd cîinii, nu l-ar fi băgat nimeni în seamă şi s-ar fi înecat în propria sa banalitate. Amicul meu nu era un tip deştept, nici informat, şi dacă ar fi încetat să se învîrtească prin toate mediile mereu clănţănind nemulţumit, ar fi apus în propria sa platitudine. L-am simpatizat, crezîndu-i intransigenţa sinceritate şi sinceritatea în orice epocă este semnul unui caracter straşnic şi e deasupra oricărei culturi, care se mai poate însuşi, deci ameliora, dar sinceritatea ori este, ori nu este, e ca nebunia, ori este

adevărată, ori nu este. între nebunie şi sinceritate o singură nepotrivire este că una nu se poate mima, cum l-am auzit mi se pare şi pe procuror : nebunia. Eu credeam că şi sinceritatea este la fel ca nebunia. Mai ales că Ionescu mi se părea nebun de sincer sau de o sinceritate nebună. Se mai înşală oamenii. Şi tu te înşeli în privinţa mea : vreau să spun că nici tu nu m-ai cunoscut pe mine nici cînd cocoşatul, prietenul procurorului, s-a certat cu mine (eu fiind invitatul său la masă). Tu ai zis că e ***imposibil*** ca eu să nu-l fi jignit cu ceva, dacă el a continuat cearta. Deci : eu am ***început-o.*** Eu fiind întotdeauna capul răutăţilor. Dar el m-a făcut tuberculos (l-a apucat boala medicilor) şi altfel faţă de femeile de la masă. Şi dovada vinovăţiei sale a fost rugămintea sa ulterioară (deci după ce tu mă crezusei vinovat) : să-l iert ; în prezenţa ta cocoşatul şi-a cerut scuze (rugîndu-te şi pe tine să mijloceşti împăcarea) şi a plîns ca un cabotin. Revin la Ionescu. Lui nu puteam să-i spun o prostie : să-l ameninţ. Fiindcă atunci n-aş fi fost prieten cu el de mult dacă îl consideram un ins de care mie să-mi fie frică să stau ***alături*** de el în societate. Or tu ştii că mie nu mi-a fost frică niciodată să ies cu el în lume, chit că fusese condamnat ca legionar la trei ani de puşcărie, şi îi îndeplinise. Şi mie nu mi-a fost frică pentru că ***ţineam*** la el mai mult ca la altul, ci pentru că nu mi-a fost frică de ***mine*** (că prin asta îmi periclitez ceva ! N-aveam ce, mă consideram ***liber*** să stau cu cine vreau şi unde vreau la masă sau de vorbă). Şi nu mi-a fost frică de ***nimeni*** c-o să-mi facă nu ştiu ce greutăţi pentru că mă purtam ca un om ***liber,*** ca un om ce face tot ce vrea şi are ce prieteni vrea. Fiindcă eu ***n-aveam nimic de pierdut.*** Funcţia mi-o îndeplineam bine. N-am fost un fricos. Or el aici m-a ***jignit:*** ca să mascheze că ne-am certat pentru un scaun, pentru o poziţie la masa din restaurant (cu faţa spre fetele de lîngă muzică). Şi eu n-am fost de acord cu ce mi-a spus el atunci la masă : să iau un alt ***scaun,*** să-l ascult ete., pentru că eu eram ***invitatul*** său la masă. Şi dacă accept să fiu invitatul cuiva, nu înseamnă că-i accept şi ***părerile.*** (Nu mă vînd [zic vorbă mare] pentru o invitaţie şi nu ***accept*** orice pentru un pahar de vin. Dar astea sînt pretexte. Vreau

să spun că nu accept părerea cuiva decît dacă sínt convins eu că are dreptate. Nu pentru că el plăteşte nota). De era aşa, să-mi însuşesc părerile altora la mese, ajungeam mare, la facultate poate, şef, dar nu mai ***eram eu.*** Nu sínt o sticlă în care poţi turna părerile tale cînd mâ simţi ***flămînd*** — i-am spus folosind un fel de metaforă nu. prea fericită. Eu toată viaţa am fost flămînd. Şi sărac. Şi totuşi am rămas cine am fost. Or lonescu m-a ***jignit.***

—• Adică omul te invită la masă şi trebuie să suporte şi înjurăturile tale, părerile şi capriciile tale.

—■ Vezi cum greşeşti ? Era vorba că eu m-am apărat, deci nu eu am înjurat la masă şi mi-am impus părerile, eu n-am fost de ***acord*** (trăsătură capitală a mea) ; şi cînd nu aprobi pe altcineva, e logic ca acel altcineva (lonescu, atunci) să încerce să-mi ***impună*** opinia sa.

—• Dar era vorba de un scaun, nu de o opinie. De un fleac.

— Fleacurile sînt capitale. Cu fleacuri se pescuieşte. în undiţă pui un ***fleac.*** Şi peştele cade. Capsa e un fleac. Şi o opinie e un fleac dacă un scaun nu reprezintă pentru tine o ***opinie.*** Căci era vorba de o poziţie pe care o aveai pe acel scaun. Or nu numai de scaunul de la restaurant era vorba, ci şi de funcţia, de poziţia, de ***scaunul*** pe care dorea el să-l ocup în viaţă, de cum o să mă comport în problema doctorului Dănilă. Şi a lui Moise. Şi a altora. Orice scaun are alt scaun dedesubt, deasupra unui scaun se află alt scaun şi în această scară de scaune el vedea ceea ce tu nu poţi înţelege că vedea, sau poţi.

— Bine, te-a jignit. Am înţeles. Ei, şi ?

— Cum „ei, şi ?“ De ce iei uşor jignirile ? E vorba de un adevăr. Şi de o prietenie care nu putea să continue dacă nu se mai baza pe ***adevăr.***

— Oamenii sînt maleabili, se mai împacă, i-am zis lui Ilie Mânu.

— Oamenii poate, dar eu nu sînt om atunci. El a zis că l-am ameninţat, şi susţine şi acum acelaşi lucru. Aici e o măgărie colosală care la el se numeşte consecvenţă de opinie. De prostie, de fapt.

— N-are dreptate, e clar, nu erai omul care să-l torni.

— Vezi ce slab eşti ? Imediat zici că el n-are dreptate şi eu am. Spui asta ca să-mi faci mie ***plăcere.***

— Sînt absolut convins.

— Dar nu poţi fi convins fără să-mi spui şi argumentele ***tale*** care te-au convins.

— Tot ce mi-ai spus tu este adevărat; nu e un argument faptul că te cred ?

— De ce nu încerci să nu mă crezi ? Ar fi mai frumos. Să nu mă crezi, cum nu m-ai crezut nici la ***începutul*** discuţiei noastre. Şi să găseşti tu altă probă care să dovedească schimbarea opiniei tale. De ce nu-i dai dreptate în continuare lui Ionescu ? Că l-am ameninţat etc. etc. Uite, eu îi dau lui dreptate. L-am ameninţat, m-am purtat ca un măgar cu el, am spus c-o să se aleagă praful de el. Bun. Am spus exact ce spune el c-am spus. Dar cine este el acum ? Ce funcţie are, te rog să-mi răspunzi.

— Şef în cutare loc, cum bine ştii.

— Şi cînd m-am certat eu cu el era un funcţionar oarecare. Şi eu ce sînt acum ? Asta. Şi ce eram ? Un fel de ins stimat cel puţin (nu vorbesc de funcţia mea, la mine nu contează). Deci, fii atent : de cînd prietenia noastră s-a rupt el a cucerit nişte trepte şi eu am pierdut, nu trepte, ci orice treaptă. Adică n-am pierdut, am fost eliberat din orice funcţie şi am ajuns ce sînt. Or de eram cum zice el că sînt — el ar fi pierdut şi eu aş fi cîştigat; deci dacă era drept că eu l-am ***ameninţat.*** Or eu am continuat să fiu cine am fost, fidel mie însumi, şi el a devenit un burghez în toată puterea cuvîntului, cu frigider, covoare etc. etc. ***tihnit.*** Adică fără ***gînduri.*** Adică fără ***prietenii dificile.*** Adică fără mine. Deci el s-a supărat pe mine şi a provocat toată scena de la masa din restaurant ca să ***scape*** el de amiciţia mea. Eu îi deranjam cariera, deşi eram cineva (cum se spune) atunci. Dar eram ***periculos*** pentru el pentru că nu tăceam şi puteam să-i compromit mersul său ***lin.*** Să nu i se aducă mai tîrziu vina că mă are prieten pe mine, s-a certat cu mine. O prietenie ca a mea era atunci periculoasă pentru el. Şi după ce el măsluieşte totul, dă vina băiatul pe mine. Atunci cum să mai fiu prieten

cu el ? Ca să-i distrug cariera ? L-am ***părăsit.*** Şi uite că istoria (ce cuvînt !), timpul mi-a dat dreptate. El nu mai este ce era — eu am rămas ***acelaşi*** (cu gură idioată etc.). Acelaşi om, vreau să zic. El, nu. Seamănă cu toţi şefii de aprozar (cu toate că nu lucrează la aprozar). Şi eu nu sînt prieten şi nu pot fi cu nişte scaune. Cu nişte oameni care au aceeaşi ***serie,*** fără personalitate căci un ins care, ajungînd înti-un post, îşi pierde personalitatea, n-a avut-o cred niciodată, şi nici el n-a avut-o. De eu aş continua să fiu prieten cu el, implicit aş începe să mă aseamăn cu el. Şi nu vreau. M-ara supărat de fapt cu el pentru un scaun : scaunul era un pretext sau un mijloc prin care el a început atunci, ***din.tr-o dată,*** miraculos pentru mine, să mi se dezvăluie ca ***pier- zîndu-şi personalitatea.***

7

Iolanda era acasă, juca şah singură, cînd Ionescu sosi de la gară, nedormit, neras, cu cearcăne albastre, adînci, de parcă ar fi jucat cărţi o săptămînă întreagă, fără să doarmă o secundă. Aproape leşinat, se aşeză pe dormeza de sub fosta pendulă şi adormi ca un şcolar şi începu să sforăie nelegiuit şi Iolanda îi luă picioarele rămase atîr- nate pe parchet şi le întinse pe dormeză, inerte şi impersonale, ca două bucăţi de lemn îmbrăcate cu pantaloni. Şi jucă mai departe şah şi pătratele negre şi pătratele albe o fascinau prin precizia cu care se conturau, întotdeauna egale şi nepăsătoare la regii şi pionii ce le stăpî- neau. După vreo două ore Ionescu se trezi şi ea îl întrebă direct : „Mai trăieşte sau nu, spune-mi cinstit". „Ce prostie, sigur că trăieşte, boala s-a mai ameliorat". „Ştiu că nu din cauza boalei o să moară, am visat c-o să moară şi dacă n-ai fi un om cinstit pe care să-l cred, ţi-aş spune că eu sînt sigură că în clipa aceasta el e mort". „Trăieşte". „Ştiu că n-are nici o şansă şi că va muri". „Nu trebuie să dăm chiar aşa de mare crezare viselor". „Nu-i vorba numai de vise. Ai auzit de furtul acela de la

C.E.C., rămas nedescoperit ? S-au găsit vinovaţii. A fost prins un oarecare Sfetcu Marcel care a mărturisit că n-a acţionat singur, c-a fost şi bărbatul meu părtaş". „Mă mir, nu cred, n-am auzit." „N-are nici o importanţă că nu crezi şi te miri, şi eu mă mir şi nu cred şi totuşi sînt convinsă că bărbatul meu n-are nici o şansă acum să mai scape : orice se poate spune despre el. Probe sînt : Sfetcu recunoaşte... Judecata o să fie o formalitate. Mi se pare c-a şi fost judecat. Sfetcu a şi fost condamnat la moarte şi executat". „Poate l-a amestecat şi pe Ilie, sperînd să scape el, sau să se împartă pedeapsa. Sau poate i-o fi sugerat cineva. Sau poate a fost pur şi simplu un idiot. Căci numai un idiot intră în amiaza mare într-un C.E.C., în centrul oraşului, la ora de închidere şi ucide două funcţionare ca să fure banii încasaţi în ziua respectivă. Nu cred că-i amestecat Ilie, aş fi auzit". „Eu am auzit. Ţi-am spus că umblă o femeie prin oraş ziua cînd e ceaţă şi ploaie şi noaptea. Ea strigă pe străzi numele lui Ilie. Şi numele altora ca el. Şi nimeni n-o întîlneşte mai de aproape, nimeni n-o poate prinde cumva de mînă. Pe la periferie trece prin grădinile oamenilor şi cîinii o adulmecă de departe, dar nu pot lătra, li se opresc în gît lătrăturile, stau ca otrăviţi pînă ea dispare ; şi cocoşii pe lîngă care trece răguşesc. Eu am văzut-o, fiindcă eu sînt născută sîmbăta. Are ţîţe negre şi lungi şi picioare de vacă". „Da", zise Ionescu. „Poate nu crezi ?" „Cred". „Vine noaptea pe la mine şi linge vasele rămase nespălate în bucătărie şi eu nici nu mă mai scol s-o văd, intră pe uşă sau prin gaura cheii sau pe fereastra lăsată deschisă, pe unde vrea, ca o pisică ori ca un diavol şi se satură şi apoi se spală în vană şi îşi laie şi copilul pe care l-a născut nu de mult şi pe care îl duce de mînă, un copil negru, că l-a făcut negru şi îmbrăcat în negru, îmbrăcat l-a adus pe lume". „Da. Şi nu ţi-e frică de ea ?" „Nu. Caută un om păcătos, să-l sfîşie, un bărbat ce-şi ascunde o vină veche, un păcat vechi, să-i spargă pieptul cu ghearele şi să-i mănînce inima". „Da". „Nu crezi ?" „Cred. Dar cu Ilie nu-i adevărat ce se spune, doar acuma am venit de unde se află el. I-am dus pachetul, hainele, mîncarea. Prin

oamenii aceia, bineînţeles. Se simte mai bine şi chiar a zis să nu mai vinzi nimic". „Nu mai am de vîndut decît cărţile bisericeşti, cumpărate de el de prin anticariate şi cei şapte galbeni moşteniţi de mine de la bunica". „Era supărat pe mine că te-am lăsat să vinzi". „N-are nici un motiv să fie supărat pe tine, de nu erai tu"... „E supărat, e supărat mai demult, crede că l-am jignit cînd ne-am certat odată pentru un fleac la restaurant". „Birjarul o să-mi cumpere mîine cărţile"... „Oamenii aceia care mijlocesc totul între mine şi Il'ie sau alţii aflaţi acolo ca Ilie au devenit foarte scirboşi, foarte lacomi, cer din ce în ce mai mulţi bani, se plîng că de-i prind îşi pierd pîinea şi intră şi ei la zdup". „A.u dreptate, riscă, şi riscurile se plătesc". „Adevărul este că n-ai altă soluţie, în afara lor. Sînt suverani. De nu dai cît vor ei, nu obţii nimic". „Au dreptate". „Au, nu zic că n-au, dar sînt lacomi şi au uitat ce este omenia". „Nu vrei să jucăm o partidă de şah ?" „O să pierd iarăşi". „Nu contează cine pierde sau cîştigă, jucăm ca să jucăm". „Contează, pentru mine, care întotdeauna pierd". „Şahul e îngrozitor, într-adevăr. Regele e la fel de caraghios ca orice nebun, nu vede că nu face nimic altceva decît să păşească de pe. un pătrat pe altul, de pe alb pe negru, de pe negru pe alb sau pe negru, de pe un pătrat negru pe alt pătrat, nu poate trăi decît pe pătrate şi dincolo de un pătrat întîlneşte alt pătrat lîngă alt pătrat, toată tabla e ca o lume din pătrate, sau ca mai multe lumi pătrate aşezate alături. Hai, mută pionul". „Şah". „Eu şi noaptea visez pătrate negre şi albe". „Şah". „A venit Sevastiţa pe la mine şi m-a descîntat nu ştiu de ce, poate mă crede nebună". „Ea e nebună, a îmbătrînit de pomană". „Nu cred. Ea l-a văzut pe diavol în chip de ţap şi l-a văzut pe Dumnezeu şi cine vede ce nu se vede n-a îmbătrînit de pomană". „Nu poate să vadă aşa ceva". „Se văd ele lucruri şi mai de necrezut decît este diavolul şi Dumnezeu şi nu zic cei ce le văd că nu le văd". „Eu n-o cred". „N-ai văzut niciodată nici o minune ?" „Am văzut într-o noapte ceva ciudat, lîngă cimitir. Venisem să-ţi aduc veşti de la Ilie cînd am zărit parcă ieşind din cimitir şi venind prin grădina voastră un şir de morţi ţinîndu-se pe pămînt, prin iarbă, cu faţa

în sus, mergînd adică greoi pe spate şi avînd fiecare pe piept o luminare aprinsă. Se plimbau noaptea morţii cu luminările cu care fuseseră îngropaţi ţinîndu-le între degetele împreunate pe piept. Am fugit speriat şi m-am îmbătat groaznic în restaurantul gării, de unde şi venisem către tine. Cred totuşi că eram beat de-a binelea cînd am crezut că văd morţii". „Eşti foarte fericit că n-ai nici o îndoială. Ai găsit o cauză şi pentru noaptea de-atunci. Eu nu găsesc cauze şi nici nu le mai caut. Diavolul se poate prezenta omului în mai multe chipuri, de ţap, de şarpe, de fum, de lup, de abur". „De femeie". „Poate". „Aşa zice şi Sevastiţa : că diavolul iese în calea omului în toate felurile, să-i bage boala în trup şi să-i strice minţile". „Sevastiţa e bună de legat, încolo tot ce spune ea e foarte frumos". „Nu-i adevărat, ea vede strigoi şi se apără de ei mîncînd usturoi şi m-a învăţat şi pe mine să nu mă culc seara mai ales fără un căţel de usturoi tocat între dinţi şi înghiţit. Ea se freacă şi pe mîini şi pe la încheieturile picioarelor, pe tălpi şi pe la subţiori cu usturoi, şi unge cu el ţîţînile uşilor şi clanţele, dă pe la ferestre cu el şi pe la porţi şi prin grajduri trece cu el în mînă şi unge şi coarnele boilor şi ale ţapilor şi nu păţeşte niciodată nimic. Şi ştie ce să şi răspundă de-o strigă noaptea la fereastră un strigoi : nu-i răspunde, ca să nu i se topească limba şi să amuţească, şi de tace el se duce". „Nu pot să cred în aiurelile unei babe". „Nu-i obligatoriu, dar în ea şi numai în ea cred inşi de pe şapte sate şi vin să-i scape de belele. La ea am fost şi eu să-l scape cumva pe Ilie şi o să vină pe la mine chiar azi poate. Mi-a spus că înainte de-a fi vorba de el, trebuie să mă scape de diavol pe mine". „Bineînţeles c-ai rîs". „Bineînţeles că n-am rîs. Nu ţi-am povestit de muierea ce umblă prin oraş cu băiatul ei negru de mînă ? Eu o văd, dacă ea este diavolul ?" „Da", zise Ionescu, convins că nu mai era nici o scăpare pentru mintea Iolandei decît descîntecele unei babe şi spitalul de boli mintale. „Ea e chemată acolo unde nici medicii, nici procurorii, nici judecătorii, nimeni nu mai poate îndrepta lucrurile. Ai auzit de Celce, cel din Pătîrlagele, care nu poate muri ? A fost ginerele lui Ică, pe care îl ştiau toate împrejurimile, c-a lucrat şi la Cîmpuleţ. Celce a căzut

bolnav şi zace şi nu poate muri ; şi după toate ce le-a făcut oamenilor, acum cînd se află lîngă moarte şi nu poate muri, l-a cuprins spaima de viaţa de apoi, de judecata Domnului, de iad — şi plînge şi se roagă şi se pocăieşte şi spune rugăciuni, şi strigă către Dumnezeu : «Auzi-mă, Doamne, şi mă mîntuieşte» ; şi tot nu-l aude nimeni şi tot nu moare şi nu reuşeşte decît să mai pună o balegă pe viaţa sa de bălegar. Mi-a spus şi birjarul Cuidepăruscat (care i-a vîndut muribundului şaptesprezece bufniţe împăiate, — căci credea Celce că noaptea o să se sperie atît de tare de ochii lor negri şi ficşi, incit o să crape inima în el şi o să moară). Dar bufniţele împăiate cum venea seara şi el le privea fix se speriau de el şi începeau să bată din aripi şi să plece în zbor din cameră şi să nu mai vină pînă dimineaţa, pe lumină, să-şi ia locul lor pe dulapuri şi pe masă. Şi Celce atunci i le-a vîndut el lui Cuidepăruscat, nemulţumit. Dar nu puteau, a zis Sevastiţa, să-l îngrozească nişte păsări moarte atît de tare cît el i-a îngrozit pe alţii şi i-a omorît cu groaza : nu se putea înfăptui nimic (căci el ştia că vrea să se îngrozească dar cei pe care el noaptea îi sculase din paturi şi-i dusese nu ştiau). Celce voia să moară acum ca un om, a zis Sevastiţa, şi aici greşea el : el se făcuse de mult din om bestie, cîine, şi cînd cineva se obişnuieşte cu starea asta de cîine e greu să mai devină om, chiar de-i dat jos din rangul unde fusese înălţat şi i se smulg toţi dinţii de cîine. E ca şerpii ce-şi schimbă pielea şi în loc să moară întineresc. Asta e pedeapsa lui Celce, că anii lui trec şi pieile ce le azvîrle de pe el mărturisind cum a murit cutare sau cum a fost băgat la puşcărie cutare (chiar şi bărbatu-meu) parcă îl întineresc". „De unde ştia el de Ilie ?" „L-a cunoscut în Cîmpuleţ, prin Moise. Şi prin Horia Dunărinţu. Te cunoaşte şi pe tine şi pe Calagherovici şi pe Gălătioan. A fost amestecat în toate cîte s-au petrecut şi e o lege asta : cînd te amesteci, te ungi cu de toate, cunoşti de toate şi nu te mai poţi rupe decît mort din ceea ce cunoşti şi din ceea ce cunoscînd ai fost obligat să zici da sau ba, mai mult da decît ba, ca să nu ţi se spună şi ţie ba, cum i s-a spus lui Ilie. Nu pentru C.E.C. şi pentru c-a mîngîiat o fetiţă în parc este

el acolo, ci pentru vreun bai, dar nici eu nu ştiu pentru care". „Am mutat turnul", zise Ionescu, observînd că ea juca alandala, muta piesele cum voia şi cîştiga (întruna şi fără nici o explicaţie luau de la început o altă partidă pe care o cîştiga tot ea fără nici un efort). „Joci foarte prost, zise ea, sau nu cunoşti bine regula jocului. Căci fiecare joc are o regulă". „Cunosc", zise Ionescu, să întîmpine orice inutile explicaţii şi indiferent în fond de rezultatul partidei : în ultimă instanţă n-avea altceva de pierdut decît timpul. Pe care nu-l pierdea niciodată stînd în preajma ei. „Şah"., zise ea mutînd

un turn peste piesele negre şi albe, în pas de cal. „Da, am văzut", acceptă el. „Nu prea înţelegi nimic, zise ea, cum n-am înţeles nici eu din toate. De-aceea cred în diaVoli, în strigoi ; şi de ce n-aş crede ? într-o noapte m-am dus în cimitir să văd morţii cum ies din morminte, cei ce se fac strigoi, şi i-am văzut cum fără zgomot ieşeau din groapă, se înălţau din pămînt, în picioare, creşteau parcă din propriile lor morminte, fără să lase urme de pămînt sfărîmat, ieşeau ca nişte umbre, dar în carne şi oase, şi plecau în lume. Eu sínt născută sîmbăta, cînd e născută şi Sevastiţa, şi cei făcuţi sîmbăta au putere unii să-i vadă. Şi strigă pe la ferestre să fie lăsaţi în case şi sínt răi strigoii cu cei care le dau drumul sau nu sínt curaţi — şi cred că lui Celce din cauza lor i s-au zgîrcit mîinile şi picioarele. Şi totuşi se teme să moară neiertat, căci el ştie şi i-a spus şi Sevastiţa, cred, că dincolo o să-i ducă în spinare pe toţi cei înjuraţi de el şi ajutaţi să moară ; şi el se vede ducînd în spinare o grămadă de morţi, şi şi urlă noaptea, visîndu-se mort şi ducînd claia de morţi în spinare, gîfîind, plin de sudoare, obligat să-i poarte toată viaţa de dincolo, zi şi noapte, în spinare". „Vise de om bolnav". „Dar eu nu sínt bolnavă cînd îţi povestesc c-am văzut morţi ieşind din groapă, şi nu sínt nici beată, cum ai fost tu atunci cînd i-ai zărit tîrîndu-se pe spate prin iarbă, cu luminări aprinse pe piept. Nu mai încap în morminte, nespovediţi şi necrezuţi, şi umblă prin lume cum o să umble şi bărbatul meu, dacă nu cumva e mort şi a început să umble — căci pentru el mă duc în cimitir, să văd dacă nu vine acolo din alt

cimitir să se întîlnească cu cei ca el, şi nu-l văd încă, nici astă-noapte nu l-am văzut“. „Ai fost în cimitir ?“ „Da“. „E clar“, surise el hotărît să n-o mai contrazică, fiindcă nu mai avea pe cine contrazice.

— Ascultă, dragă Dumitru Pop, părerea dumitale, mai precis, părerea ta care este ?

— Am să ţi-o spun eventual mai tîrziu, însă e mai important să se vadă din mărturisirile Iolandei, ale lui Ionescu, ale Sevastiţei şi ale altora care era atmosfera Cîmpuleţului în zilele cînd se vorbea despre femeia ce umbla prin oraş cu un copil negru de mînă, de parcă era

turbarea, sau ciuma, sau holera, sau buba bubelor, cum o numeau unii, sau nebunia etc. Important e că femeia aceasta reprezenta cel mai precis zilele acelea, de după război, atmosfera lor,

— M-ar interesa să continui cu ce cunoşti prin Joi and a (şi Iolanda prin Sevastiţa, şi Sevastiţa prin Celce) despre Horia Dunărinţu, care, nu trebuie să-ţi mai spun, fiind tatăl meu, mort în condiţii misterioase, mă interesează cel mai mult, deşi acum urmăresc să dezleg viaţa altor oameni şi să văd... în sfîrşit, mă înţelegi.

— Tot în ziua aceea, cînd Iolanda juca şah cu lonescu şi-o aşteptau pe Sevastiţa, despre Celce Iolanda a mai povestit doar ce l-a sfătuit Sevastiţa să facă : să se roage de oameni să nu-l îngroape, de va muri (sperînd să moară, totuşi) ; şi să se roage lui Dumnezeu să-l lase neîngropat şi să nu-l acopere nici cu nisipuri aduse de vînt, nici cu zăpadă, de va sfîrşi iarna, să-l lase gol să-l mănînce viermii şi muştele în soare, de dimineaţa pînă seara, să putrezească în soare şi din el să nu mai rămînă pînă la urmă decît un puhoi de viermi sătui care să se împrăştie dintr-o dată, cum dintr-o dată trupul său s-ar împrăştia, şi pe locul unde stătuse să nu rămînă nimic. Despre Horia Dunărinţu nu s-a mai pomenit nimic. Iolanda doar a repetat, făcîndu-l pe lonescu să-şi muşte buza ca să nu rîdă, ce i-a zis Sevastiţa lui Celce să zică : ,.Eu, Celce, vă rog pe voi, oameni, să nu băgaţi trupul meu în groapă, ci lăsaţi-l neastupat pe pămînt, căci ce folos îmi este mie dacă sufletul meu dincolo este ars în foc fără să poată arde şi este tras la înfricoşătoare munci, iară aici trupul meu este acoperit de luminări aprinse şi dus pe braţe spre mormînt, cădelniţat şi tămîiat şi plîns de voi ?“ „N-o să-l plîngă nimeni“, a rîs lonescu. „N-o să-l plîngă pe Celce, o să plîngă moartea care omoară. Da. Aşa că Celce zice de atunci mereu să-i arunce trupul afară din casă, cînd o muri, şi să-l lase în cîrnp, că nu este vrednic de îngropare. Şi poate trecînd pe-acolo străini şi văzînd oasele tîrîte de cîini, să se milostivească şi să strige către Cel de sus să ajute ticălosul suflet al acestui trup. Şi numai aşa Celce mai

găseşte alinare, vişîndu-se mort. Mort şi tras de cîini, fără groapă, fără

I
U

odihnă, ca apoi să poată primi pacea pămîntului care să-l acopere". „E un dobitoc şi ăsta, a zis Ionescu, îl cunosc. L-au apucat spaimele mistice şi ticălos cum e vrea să-şi aranjeze şi dincolo o viaţă liniştită, el fiind convins acuma că şi dincolo există o lume şi există nişte legi exact ca aici, deci că în moarte există aceeaşi situaţie socială ca şi pe pămînt : şi el nu vrea s-o ducă rău acolo. Un dobitoc care şi despre Ilie e în stare mîine să declare orice, de i se promite că se va însănătoşi ori va muri şi va fi primit în rai", a zis Ionescu şi chiar atunci a intrat Sevastiţa, fără să bată la uşă şi cînd Iolanda a întrebat-o ce face Celce, ea a răspuns : „Îi linge moartea gura".

8

„Fumează o ţigară, Ilie Mânu, poftim. Nu te-am lăsat azi să intri în întunericul dinăuntru ca să nu-ţi strici lumina ochilor şi să lăcrimezi cînd o să revii la suprafaţă. După cum vezi, încep să te respect, fiindcă mă înfrunţi, văd din atitudinea ta că mă dispreţuieşti şi mă simt onorat că sînt urît de un tip atît de întortocheat sufleteşte, ca să nu zic altfel, cum eşti tu". „Atît de pervers, spune, nu te sfii. Poţi, eşti şi mai tare şi tot nu ne aude nimeni". „Te-am apărat în faţa anchetatorilor, am spus că n-ai părăsit mina, cînd a fost ultima poveste cu fetiţa aceea". „Nu-ţi mulţumesc. Aş fi dorit să mă apăr singur". „N-ar fi fost suficient". „Ştiu, însă nu înţeleg de ce mă aperi. Doar nu mai crezi în Dumnezeu." „Nu". „Ce păcat. Pe vremuri credeai". „în tinereţe." „Întîmplător ne asemănăm : şi eu am crezut în Dumnezeu cînd am fost tînăr. Era şi normal, părinţii se închinau lui Dumnezeu, bunicii, la fel. Şi acum nici eu nu mai cred. Dar eu ştiu de ce nu mai cred, însă nu ştiu pe tine ce te-a îndepărtat de religie, fiindcă n-ai fost un credincios oarecare, ai fost un fanatic". „Viaţa m-a convins". „Poate. Poate înainte găseai în Dumnezeu o acoperire şi cînd ai observat că nu-ţi mai oferă nici o siguranţă, te-ai îndepărtat de el. Ar fi o explicaţie prea simplistă, aşa că îţi înţeleg zîmbetul. Dar de ce crezi că eu aş fi amestecat în povestea cu moartea

fetiţei din Tucium ?" „Eu nu cred, alţii cred. Al mai Jost amestecat într-o poveste cu minore". „Nu-i un motiv". „E mai mult decît un motiv, Manule, e o certitudine". „Falsă". „E normal să zici : falsă ! Doar n-o să recunoşti că eşti vinovat şi să te pui singur la zid". „Şi dacă m-aş pune ? De ce nu m-a interogat şi pe mine procurorul Dunărinţu ?" „Nu ştiu, nu l-o fi interesat." ,,E fiul lui Horia Dunărinţu, ceea ce înseamnă că s-a schimbat ceva, Aş fi putut să-i spun ceva despre taică-său", „Ce ?" „Să-i amintesc că taică-său a fost în lagăr înainte de război, cu Calagherovici". „Calagherovici a trădat". „Nu asta contează, c-a trădat sau s-a spus c-a trădat. Am vrut să-i povestesc întîlnirea mea cu taică-său, cînd a ieşit din închisoare, înainte de război ! A ieşit împreună cu doi generali. Foşti generali, degradaţi". „Nu ştiu din ce familie se trăgeau. Şi nici dacă fuseseră într-adevăr generali sau doar nişte simpli militari care în închisoare fuseseră botezaţi generali. Sau li se zisese astfel, deoarece în timpul cît stătuseră închişi ar fi putut ajunge generali. Erau doi generali orbi". „Nimic interesant pînă acum, Manule". „Nimic nu e interesant, Grigore Bondoc, dacă nu te interesează". „Mă rog, te ascult, avem timp". „Da, am să-ţi povestesc, ca să treacă timpul. Erau doi generali fără vedere, orbiseră din lipsă de vitamine şi din cauza întunericului şi a anilor petrecuţi prin închisori". „Te ascult, te ascult". „Observ. Eu eram în parcul de lîngă gară, în Cîmpuleţ, cînd au venit ei, coborîţi din tren, spre mine : adică ar fi trecut pe lîngă mine, pe altă alee, de nu m-ar fi recunoscut Horia Dunărinţu. A venit cu ei spre mine şi s-au aşezat pe banca unde stăteam şi Horia a fost foarte bucuros că m-a întîlnit : eram primul cunoscut întîlnit. Şi mi i-a arătat pe cei doi generali orbi şi aproape surzi şi mi-a şoptit că ultima lor dorinţă fusese în închisoare (crezînd că vor muri) să mîngîie pe cap o fetiţă. Şi prima lor dorinţă acum, descinşi din tren, era să mîngîie pe cap o fetiţă. Şi eu n-am înţeles şi Horia mi-a spus că după infernul ce-l trăiseră ei nu mai voiau decît atît : să-şi plimbe degetele prin părul unei copile. înţelegi, Grigore Bondoc ?" „Da". „Nu, nu-nţelegî. Tu înţelegi în felul

tău". „Cum în felul meu ?" se înfurie Bondoc. „Am

spus : în felul tău : adică aşa cum mă crezi şi pe mine că am mîngîiat părul acelei fetiţe". „Exact". „Tocmai că nu-i exact. Nu erau nişte perverşi. în închisoare ziceau că pot muri, după ce-o să mîngîie o copilă pe păr. Altceva nu mai sperau. Dar îţi dai seama ce oameni teribili erau generalii ? Ei voiau să mîngîie o fetiţă, adică să mîngîie nevinovăţia, să simtă cu degetele lor bătute şi bătrîne puritatea copilăriei". „Mă faci să rîd, Manule". „Rîzi, dacă consideri că e de rîs cînd e vorba de suferinţa a doi orbi care sînt în stare să ierte toată omenirea pentru răul ce îl înduraseră, mîngîind părul unei copile : siguri astfel că mai pot încă o dată, pentru ultima oară poate, să se convingă că puritatea există şi că pentru ea, pentru acea fetiţă şi pentru acele cîteva secunde de mîngîiere se meritase să lupte şi să sufere". „Bazaconii, Ilie Mânu". „Atunci sînt bazaconiile lui Horia Dunărinţu. Aş fi vrut să-i spun băiatului lui Horia Dunărinţu bazaconiile tatălui său". „E o poveste pe care ai ticluit-o ca să-i faci plăcere procurorului. Taică-său fiind mort, orice se poate spune în numele lui". „N-a fost bazaconie, eu i-am văzut pe generali în parc mîngîind o fetiţă pe plete. I-am crezut. Erau atît de caraghioşi şi de tragici cum nu se vede ceva asemănător de două ori în viaţă". „Nişte impotenţi libidinoşi". „Eu am oprit fetiţa, în parc, o cunoşteam, era nepoata vecinei noastre. Mai trăieşte şi n-a uitat nici ea întîlnirea aceea cu generalii orbi, poate mărturisi oricînd". „Orice mărturisire poate fi trucată. Ai inventat chestia cu orbii ca să-i demonstrezi poate procurorului că şi tu în parc ai mîngîiat fata aflîndu-te într-o clipă de mare deznădejde". „Exact". „Şi că de cînd i-ai cunoscut pe cei doi orbi, întotdeauna cînd necazurile te otrăvesc obişnuieşti să-ţi recapeţi încrederea întîlnind în parcuri copii nevinovaţi". „Exact". „Dar de fetiţa din Tucium nu i-ai fi spus nimic ; c-ai întîlnit-o dezamăgit fiindcă lucrezi în mină alături de nişte tîlhari". „Nu i-aş fi spus, fiindcă n-am cunoscut-o pe fetiţa aceasta". „Dar cînd v-am dus eu pe mai mulţi dintre voi intenţionat pe lîngă casa omului a cui era fetiţa şi-am trecut pe lîngă moartă chiar în momentul cînd o opriseră în răscruce şi-i cînta popa, tu ai tresărit văzînd-o descoperită la faţă şi te-ai învineţit

şi ţi-ai acoperit o clipă ochii cu palma. Numai o clipă, fiindcă imediat ţi-ai muşcat buzele şi m-ai privit pe furiş şi te-ai uitat în altă parte. E adevărat ?" „E adevărat". „De*L ai cunoscut-o şi n-ai putut să nu tresari şi să nu te tulbure ochii ei închişi". „Oricare altă fetiţă moartă m-ar fi tulburat". „Mai am şi alte argumente, că nu te bănuiesc de pomană : în vis ai vorbit în noaptea aceea despre moartă". „Dacă eşti sigur, de ce nu mă denunţi ? De ce nu chemi procurorul ?" „Nu ştiu, poate fiindcă nu recunoşti nici faţă de mine adevărul". „Şi vrei cu timpul să mă ţii mereu de vorbă şi să mă convingi să-l recunosc ? N-o să recunosc acest adevăr, fiindcă nu este adevărul meu, este al tău". „Cum al meu ? !" „Nu te înfuria. Al tău : vrei să te joci cu mine ca şoarecele cu pisica şi asta te amuză. Te-ai plictisi de moarte singur la intrarea minei, sau în mină privindu-ne cum lucrăm, păziţi de departe de alţi inşi singuri ca şi tine. Şi cum eşti un fel de mai mare peste alţii, te amuzi acuzîndu-mă de crimă, torturîndu-mă ca să-ţi pierzi timpul pînă la ora mesei. Asta e un semn de ***perversiune*** grozavă !" „Nu mă amuz". „Te amuzi şi mai urmăreşti şi altceva, să mă convingi, din cinism, să ***recunosc o*** vină pe care n-o am". „Vechea melodie : că n-ai nici o vină. E fumată". „îţi baţi joc de mine, Grigore Bondoc, fiindcă ai această putere şi acest drept şi fiindcă eu n-am nici un argument să te contrazic. Toate probele sînt împotriva mea". „Dar tu eşti inocent". „Inocenţa nu-i o probă valabilă în această confruntare". „Chiar inocent ?" „Dacă reuşeam să scap de sub supravegherea ta în ziua aceea, cînd a murit fetiţa, nu mai reveneam aici". „Din contră, reveneai, ca să fii la adăpost, să nu te bănuiască nimeni. Dacă fugeai, ştiam cu siguranţă că tu eşti vinovatul. Şi unde să fugi ? Tot te-am fi prins". „Dar de fugeam atunci, înseamnă c-am putut fugi şi altă dată. înseamnă că de nu găseam fata aceasta, găseam alta în altă parte. înseamnă că paza nu e bună. înseamnă că exista o posibilitate ca să fug. Care este ? Doar ne păziţi foarte bine. Ca să ştiu, şi să nu mă mai înapoiez. Să nu ucid odată o fetiţă şi să dispar pur şi simplu. Nu-mi spui, fiindcă nu există nici o posibilitate să fug. Ştii asta. Dar de ce mă învinuieşti ?

Şi de ce nu mă dai pe mîna procurorilor ? Aceste două întrebări nu le înţeleg. Doar în

8
*

Dumnezeu nu crezi. De ce, Bondoc ? De mult timp caut acest răspuns şi ca să fiu sincer am început să te suspectez". „Mă faci să rîd". „Cînd ţi-oi spune ce cred, n-o să mai rîzi. De mult timp îţi pîndesc toţi paşii, toate vorbele. Şi cînd eu sînt în mină şi tu eşti afară mă gîndesc la tine ce poţi să faci şi încerc apoi să-ţi aflu paşii pe unde ai umblat. Şi eu te-am privit atunci, în răscruce, cînd am observat că mă bănuiai sigur. Te-am privit : şi tu ţi-ai aplecat ochii". „Ca să nu observi că te urmăream". „Poate, mi-am zis atunci. Acuma zic altfel. Te cred un criminal, Grigore Bondoc". „întotdeauna cei păziţi îşi învinuiesc păzitorii de crime îngrozitoare". „N-am încă probe palpabile, dar ipotezele mele sînt mai mult decît nişte probe. Şi tu bănuieşti asta, de tot mă tragi de limbă. Uite că acuma am să-ţi spun totul. Am început să te urăsc şi să te suspectez nu cînd m-ai învinuit c-aş fi vinovat de moartea fetiţei, ci cînd ai început să mă aperi şi cînd nu m-ai dat pe mîna procurorului. Şi mai ales, cînd în inspecţiile făcute, m-ai lăudat şi m-ai absolvit în faţa superiorilor tăi de orice vină posibilă. Deşi mie îmi spuneai că sînt vinovat, lor le spuneai altfel, deci aveai nevoie să păstrezi în mine teama c-aş putea-o păţi, dar aveai şi nevoie ca eu să nu fiu luat de aici şi pedepsit poate exemplar, poate executat. De ce ? Mi s-a părut c-am devenit pentru tine o rezervă, un alibi pentru ziua cînd tu ai putea greşi ceva în planurile tale şi-ai putea fi bănuit de cine ştie ce : şi atunci eu aş fi omul care să plătească". „Nu înţeleg unde vrei să ajungi". „Tu ai acum o aureolă de sfînt". „Nu cred în sfinţi, ai spus şi tu". „Şi aşa şi este. Dar aureolă ai. Ai reuşit s-o ai. Acum eşti simpatic cu mine şi îmi dai ţigări şi din sandvişurile tale îmi dai. Nu pentru că tu crezi în Dumnezeu. Dar odată ai crezut în el. Ţi-ai pus atunci întrebarea pe care şi-o pun toţi credincioşii, şi nu numai ei : de unde venim, ce sîntem şi încotro mergem ? Nu te-au mulţumit răspunsurile date de biserică, în practică. Teoretic, răspunsurile erau acceptabile, dacă nu chiar sublime prin aerul lor de elevaţie şi de mister totodată, dar ele nu-ţi asigurau o leafă şi o siguranţă pămînteană, deci nu erau bune. Dar tu ai fost un bigot, un fanatic ortodox. Te închinai

sfinţilor, minunilor, moaştelor. Doar ne cunoaştem de cînd eram tineri. Cortegii întregi puhoaie de oameni mergeau la mînăstiri de ziua hramului. La Tismana îţi aminteşti că ne-am întîlnit ? Nu, nu poţi spune că mergeai după fete sau să-ţi petreci, cum o făceau poate majoritatea. Tu credeai. Şi şi eu credeam. Erai blînd ca o fecioară, nu burduhănos ca acum, erai fragil şi cu ochii senini. Şi acest bigotism al blîndeţii s-a transformat într-un bigotism al forţei. Cum îţi explici că insul cel mai religios s-a transformat în individul cel mai nesupus, mai pretins revoluţionar, care refuză istoria, lumea veche ? Credinţa veche, căutarea veche de a-ţi explica inexplicabilul, viaţa, moartea, existenţa noastră şi a universului, cine sîntem, de unde venim şi unde mergem a murit ; sau credinţa asta s-a transformat, mai bine zis, în altă religie". „Adică vrei să spui, rîse Bondoc, că revoluţia este o altă faţă a unui act mistic ? Sau că are în ea un fior mistic. Cam simpluţă explicaţie, nu crezi ? rîse el. Tu spui asta care de fapt nu eşti capabil să crezi în ceva, eşti prea slab. Tu nu poţi să înţelegi o revoluţie, tu doar poţi vorbi despre ea". „Nu vreau să fie decît foarte sumară explicaţia, căci nu ea mă interesează, ci : de ce ai omorît fetiţa aceea din Tucium ?" „Eşti complet ridicol, Manule". „înainte te închinai sfinţilor, Bondoc". „Şi acuma vrei să spui că mă închin lui Marx şi lui Engels ?" „Nu crezi în ei ?" „Ba da. Ce întrebare stupidă. Şi de n-aş crede, ţi-aş spune la fel, ştiind că altfel ai putea să mă torni". „Eu nu torn". „Aşa spun toţi cei care toarnă". „Dar tu crezi, sînt sigur, nu te prefaci, tu simţi mereu nevoia să zeifici, să-ţi creezi idoli. Ca să te poţi ascunde în spatele lor. Tu conferi mîine unor altor idoli atributele perfecţiunii pe care înainte le găseai în Biblie. Eşti omul care găseşti mereu adevărul în învăţătura altora, fiindcă eşti slab, nu eşti sufleteşte bărbat". „Ce vrei să spui ?" „Te închinai pe la mînăstiri unor moaşte, ca unor sfinţi, aşa o să faci mereu, schimbînd moaştele după cum se schimbă timpul, fără să crezi, căci tu nu crezi, tu te închini. înainte te rugai lui Dumnezeu să te ierte de propria ta neputinţă trupească ce te ducea să iubeşti ce alţii iubeau altfel ; şi acum te acoperi cu forţa

ce ţi-o dă meseria ce ţi-ai ales-o ca să..." „După cum văd, Ilie Mânu, vrei să-mi dovedeşti că eu sînt un criminal pervers şi că scara valorilor e inversată : tu veghezi, ai grijă de moralitatea societăţii, tu descoperi în mine buba, criminalul, tu aperi lumea de mine..." „Da". „Nu halu- cinezi, dragul meu Mânu ?" „Nu. Chiar merg mai departe şi spun că tu m-ai zărit odată în parc, mult înainte de-a fi arestat, mîngîind o altă fetiţă pe păr..." „Şi i-am sugerat cuiva să te urmărească şi să te prindă asupra faptului... Prea diabolic ar fi fost". „Nu, deloc. I-ai făcut un bine şi lui Moise, ca să scape de mine, c-am fost prieten cu Dunărinţu... Şi poate şi altora. M-ai cerut aici la mină, ai prieteni mari prin Turnuvechi, doar eşti băiat deştept. Şi unii chiar or fi crezut că vrei să mă protejezi. M-ai ţinut aici intenţionat, alibi, pentru orice poveste dubioasă şi nu m-ai dat pe mîna procurorului, cînd a fost bănuit cineva dintre noi cei de-aici, ca să mă poţi avea şi în viitor bun de dat în ultima clipă... Căci de m-ai fi dat vinovat, altă dată pe cine ar mai fi putut să cadă vina şi să fie suspectat ?" „Perfect, Ilie Mânu, ţi-am înţeles raţionamentul. Şi ca să-ţi dovedesc că te înşeli şi că eşti vinovat, am să te denunţ chiar astăzi, şi sînt convins că cele şase fetiţe or să te ducă direct în faţa glonţului".

9

Era ora două şi jumătate (se schimbase mersul trenurilor : vara acceleratul spre Turnuvechi sosea în staţie la două şi trei minute — paisprezece şi trei minute) cînd Ionescu intră în curtea ce-avea în poartă numărul 45, din strada Pantelimon. Petru Gheorghe Ionescu avea tot treizeci şi şase de ani împliniţi în decembrie trecut, dar în această zi (15 iulie) arăta mult mai bătrîn şi geamantanul său din piele scorojită îl trăgea spre pămînt, îi făcea cocoaşă, îl umplea de transpiraţie pe frunte şi pe la subţiori şi poate din cauza mirosului acru de sudoare baba Sevastiţa care uda destul de idilic trandafirii îi întoarse spatele şi nu-i răspunse la salut. Iolanda Mânu se afla în casă, la fereastră, gravidă în ultimele luni, şi cu pete cafenii pe obraz, urîţită şi posacă. Ea se învioră cînd îl văzu pe

Ionescu şi-i făcu semn cu mina că l-a zărit şi-l întrebă curioasă : „Ce este nou ?“ „Dă-mi un pahar cu apă, te rog“, ceru el, rămînînd sub fereastră. Iolanda îi aduse un pahar şi i-l întinse, dar baba care venise lîngă ei parcă să tragă cu urechea, luă paharul din mîna lui Ionescu, înainte ca el să bea, şi vărsă apa în iarbă. Cei doi o priviră cumva uimiţi şi aveau şi de qe : baba îi spusese de mai multe ori lui Ionescu să nu mai calce pragul casei lui Mânu, dar niciodată cu un gest nu se opusese venirii lui aici. Acum aruncase apa şi gestul ei părea să confirme pentru Iolanda ce bănuia că se şuşoteşte prin oraş şi ceea ce într-o noapte o auzise strigînd pe femeia cu copil negru : că rămăsese gravidă cu Ionescu, şi nu cu bărbatul ei. ,,Nu-i adevărat“, îi zise ea babei. „Ce nu-i adevărat ?“ „Copilul e al lui Ilie“, strigă ea. „Ştiu, zise baba. Catîrul este un animal care n-are urmaşi, nu se poate prăsi“. „Despre ce vorbiţi ?“ întrebă Ionescu, bănuind că ele reluaseră o dispută mai veche. „Catîrul iese din discuţie“, susţinu baba şi îşi văzu de udat florile. „Atunci de ce i-ai aruncat apa ?“ trădă Iolanda fără să vrea pe cel numit de Sevastiţa între ele catîr. „Cine bea apă dată pe fereastră turbează“. „Lasă, pot să turbez“, rîse Ionescu de prostia babei. „Mie nu mi-e de tine că turbezi, dar mi-e c-o să-i îmbolnăveşti pe urmă şi pe alţii de turbare“, zise baba. „Totuşi, dă-mi un pahar cu apă“, se rugă Ionescu de Iolanda şi ea îi aduse alt pahar cu apă pe care baba furioasă şi că nu e luată în serios şi că insul o să turbeze cu adevărat îl vărsă de data aceasta aruncîndu-i apa în ochi. „Nu-nţelegi că cine bea apă dată pe fereastră şi mănîncă mîncare dată pe fereastră turbează ?“ Ionescu nu mai insistă şi intră prin bucătărie în casă şi bău apă şi se aşeză apoi în faţa tablei de şah unde îl pofti nevasta prietenului său. Ea se mişca destul de greoi şi capotul înflorat nu mai putea ascunde viaţa care creştea în ea. Jucară trei partide şi ea le cîştigă pe toate trei jucînd după regula ei ce nu respecta nici o regulă de pînă atunci a pieselor de şah şi el tăcu tot timpul şi ea tăcu tot timpul nervoasă, dorind să afle veşti despre bărbatul ei — şi jucau tot mai mult parcă nemaidorind să afle, de teamă. „Sevastiţa, zise ea,

zice că fereastra e locul pe unde umblă sufletele morţilor,

că ele nu ies şi nu intră pe uşă, ca oamenii vii. Şi poate crede că bărbatul meu a murit şi-i umblă sufletul pe-acasă, intră pe fereastră să ne vadă şi să ne asculte şi tot pe-acolo iese ; şi tot pe fereastră pătrund înăuntru şi sufletele celor ce-au murit înainte în casa asta şi din vălmăşagul acesta s-ar putea ca apa dată pe fereastră să fie stricată şi cel ce-o bea să turbeze. N-ai de ce să fii supărat pe Sevastiţa, ea crede în ce spune şi e păcat că nu iei în seamă credinţa cuiva. Ce-i cu Ilie ?“ „Cu Ilie ? Bine. Marcel Sfetcu a murit. A fost într-adevăr condamnat la moarte pentru furtul săvîrşit la C.E.C. şi el a făcut recurs şi i s-a respins şi recursul şi atunci a făcut un memoriu la Tribunalul Suprem şi a început să ***aştepte*** rezultatul, îi era ***frică,*** tot timpul era speriat şi nici nu mai mînca, numai apă bea, şi îi scăzuse şi glasul şi începuse să arate ca un mort. îl măcina spaima, îl durea inima şi noaptea visa urît şi ţipa în somn şi tot timpul zicea că simte o duhoare în gură, de la stomac. Visa că intrase moartea în el şi îşi făcuse culcuş în burta lui şi sta acolo şi dormea şi din cînd în cînd rîgîia moartea în el şi rîgîia şi el, puţindu-i gura. Şi se ruga de paznici să-i aducă o broască vie, de baltă sau rîioasă, ori ţestoasă, s-o pună pe burtă şi să tragă broasca răul din el, moartea din el, că numai ea îl putea scăpa. Credea mai mult în broască decît în memoriul ce-l făcuse. Recunoştea că e vinovat, dar îi părea rău şi zicea că n-o să mai facă nimic rău după cele prin care a trecut. Se ţinea cu amîndouă mîinile de burtă şi se ruga : «O broască, oameni buni !» Şi toţi zîmbeau, dar nu se arătau, era şi asta o formă de ţicneală să crezi în leacuri băbeşti, atunci cînd te aştepta glonţul. Şi fiorosul ăsta de Marcel Sfetcu la toţi le spunea oameni buni, de parcă el îi iertase pe toţi oamenii din lume pentru toate. Şi într-o dimineaţă l-au luat şi l-au dus pe coridorul lung şi subteran ce duce în grădina închisorii şi el se ţinea cu mîna de burtă şi spera prin iarbă să găsească o broască şi era mai vesel cînd ei l-au întrebat : «Tu eşti Sfetcu Marcel ?» «Da, sînt Sfetcu Marcel»-. «Fiul lui Paraschiv şi al Măriei Marcel ?» «Da». «Ai făcut recurs la Tribunalul Suprem ?» «Da». «Recursul ţi-a fost respins» — şi în clipa aceea

focurile de armă l-au doborît. A căzut pe coridorul

subteran : nu i-au spus pînă atunci nimic : i-au spus adevărul doar cu o clipă înainte de a-l împuşca, să nu sufere. Ca să moară aproape pe neaşteptate.[*] Aşa că n-a aflat adevărul decît atunci cînd nu mai avea timp să facă o criză, să se sperie. Şi n-a mai suferit aşteptînd să moară", zise Ionescu şi plecă singur în bucătărie şi mai bău un pahar cu apă. „E şi asta o formă de umanism ?" întrebă Iolanda. „Cred că da", răspunse el. „Mi-ai povestit asta ca să mă pregăteşti pentru o veste şi mai îngrozitoare ?" „Nu, dar era de datoria mea să te înştiinţez exact despre soarta lui Sfetcu Marcel care îl amestecase şi pe Ilie în furtul de la C.E.C., ¿■perind poate c-aşa o să scape mai ieftin". „Eşti nemilos cu mine, zău, simt că acest adevăr nu-mi face nici o plăcere : absolut nici o plăcere n-am simţit c-a murit insul care a vrut să-l ducă şi pe Ilie cu el în groapă. Nu, nu vreau să spun că m-a cuprins mila de Sfetcu : nici milă, nici ură, altceva, nu ştiu ce ; în orice caz simt că-mi plesneşte capul şi că am şi eu în gură o duhoare şi în pîntec îmi zace ceva greu ca o piatră rece". „Scuză-mă, te ştiam tare". „Sînt foarte tare. Hai să mai jucăm o partidă". „Perfect. Eu încep cu albele". „începe cu orice vrei, tot eu o să cîştig. E ciudat : astă-noapte l-am visat pe Marcel Sfetcu ! E ciudat fiindcă am visat un om pe care nu l-am văzut niciodată şi nu ştiu cum arată, înalt, scund, şchiop, bălan, şaşiu. De fapt nu pe el l-am visat, am visat mormîntul lui. Mergea mormîntul lui, cu crucea înainte, tîrîndu-se prin iarbă ca o broască ţestoasă, şi vorbea. Dar nu numai pe el l-am visat. L-am visat şi pe Ilie. Şi pe bunicul. Şi pe foarte mulţi alţi inşi morţi sau vii, toţi în morminte umblînd. Crucile şi mormintele intrau în oraş, pe strada principală, pe străzile periferice, veneau prin grădini, îşi căutau un loc ; nu mai aveau locuri în cimitire şi se aşezau pe trotuare, morminte şi cruci, intrau în case şi rămîneau pe paturi, prin baie, în faţa oglinzilor, morminte şi cruci, în bucătărie, pe peronul gării, pe turnul primăriei, pe acoperişuri, morminte şi cruci, prin poduri, prin pomi, ca nişte cuiburi stranii în toată lumea, înghesuin-

---

* **E clar că povestea aceasta e o invenţie, un mijloc de a o convinge pe Iolanda că el, Ionescu, este singurul ei reazem.**

du-se, făcîndu-şi loc, de nu mai aveau loc vii de morţi, de nu mai era aer şi eu m-am trezit fără aer, sufocată, şi cîteva clipe am tot crezut că dormisem în pat lîngă o cruce şi pînă n-am aprins lumina şi n-am deschis fereastra nu m-am dezmeticit de-a binelea din coşmarul în care mormintele pătrunseseră peste tot şi izgoniseră orice fir de iarbă şi de viaţă". „Dragă Iolanda, zise Ionescu, visele sînt vise; n-au nici o legătură cu realitatea. Ele te înspăimîntă cîteva clipe, cît durează, apoi, cînd te trezeşti dispar, şi realitatea e alta. Ele n-au durată, numai realitatea are durată, ea e consistentă, ca să zic aşa, fiindcă rămîne în timp, atît cît şi noi rămînem în timp. Adică atît cît trăim. Şi cît rămînem în timp trebuie să ne preocupe nu visele. De-aceea te-am întrerupt. Trebuie să-ţi spun o veste foarte proastă. Ilie a murit. A fost împuşcat la fel ca MarcelSfetcu. În aceeaşi zi. E mai bine să-ţi spun adevărul direct, fără menajamente. Trăim vremuri grele, trebuie să poţi suporta. Minciuna e mai inumană. Şi nu-ţi spun adevărul, cum i l-au spus lui Marcel şi lui Ilie, în clipa cînd i-au şi împuşcat. Ţi-l spun ca să-l poţi depăşi. Nu pot să te mint, nu te-am minţit niciodată. Ilie va fi incinerat. Dealtfel, asta a fost şi dorinţa lui. N-a vrut să aibă un mormînt, un loc unde să poată fi plîns, mort. Cei pare, viu fiind, n-au plîns pentru el, nu merită nici o urmă pe pămînt a lui unde să vină cîndva şi să plîngă. Numai pe tine te-a iubit. Dan zicea că tu l-ai plîns destul, n-are rost să-ţi mai risipeşti viaţa plîngînd la o cruce moartă."

— Iolanda a plîns auzind vestea aceasta ?

— Nu, Tică. S-a dus în bucătărie şi a băut un pahar cu apă rece şi s-a reîntors la tabla de şah şi aproape inconştient a început să continue jocul.

— Şi Petru Ionescu a jucat şi el şah ?

— Nu. El era cadaveric, rupt de oboseală, nebărbierit, stors ca o lămîie. Niciodată n-a venit la ea elegant sau spilcuit, să nu trezească gura oamenilor. El nu voia să fie altceva decît prietenul familiei Mânu.

— înţeleg. Deci, ea a jucat şah singură, aproape absentă.

— Da. Şi el văzînd-o atît de distrusă, i-a zis : „Pot să obţin ceva pentru tine, numai pentru tine. Să-l ai

acasă". „Pe cine ?" a întrebat ea. „Pe el, pe Ilie. Pot să ob^în cenuşa lui. S-o fur. Adică o s-o fure cineva. Urn-a lui. Urna cu cenuşa lui. Ţi-o aduc ţie. Şi o ţii ascunsă. Ca o mărturie a vieţii lui. Să nu se piardă". „Bine, a răspuns ea. S-o aduci. Mai am cărţile bisericeşti, cele mai vechi, şi galbenii bunicii. Ştiu că oamenii aceia riscă. Dar merită". „S-au ticăloşit. A intrat însă corupţia peste tot şi pentru bani sînt în stare de orice. Dar nici n-o să fie greu pentru ei. Cine o să se mai intereseze de o cenuşă ?" „Mă duc chiar acuma la birjar", a zis ea şi a plecat şi pînă a doua zi a vîndut tot. Şi de-abia a doua zi spre seară a observat Sevastiţa că-i este rău şi că se zbate pe dormeză ca scuturată de friguri, ori de diavoli, ori de boala copiilor, aiurind. Dar baba nu-i descîntă, era în ziua de 16 iulie şi la Circovul Măririi nu se descîntă. Şi era şi spre seară, cînd nu se primesc descîntecele. Şi ea nu postise peste zi. Şi era şi murdară de pămînt, neprimenită. Aşa că-i descîntă a doua zi dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, pe nemîncate. Zise, blestemînd boala şi diavolul, singură în casă, doar cu Iolanda, întinsă pe pat, nemişcată : „Du-ţe, teme-te, pleacă, necurate, spurcate, ieşi din sîngele ei şi n-o mai chinui, pleacă din ţîţîna uşilor, să nu i se urască de zile, n-p mai munci cu unghiile tale cît secerile, cu mîinile cît prăjinile, ieşi din pîntece, din inimă, ucigaşule, crăpi, carnea nu-i înjunghia, faţa nu i-o îngălbeni, puterea nu i-o slăbi, n-o lăsa cu chip de mort, adîncule, înşelătorule, ieşi de oriunde eşti, cel din cele dedesubt, ţapule, leule, văzut pentru nemila şi cîinoşenia ta, nevăzut pentru feţele tale, ieşi de unde te afli, să nu faci pe om neom, să nu-l amesteci eu norii, ieşi de unde eşti, sau de unde te cutremuri, sau de unde te tîrăşti, teme-te, fugi, cu ochii tăi beliţi, ieşi din cele ce le cutremuri, du-te, pocitule, curvarule, care porneşti gurile spre rîs, ochii spre plîns, de eşti din pămînt, ieşi, de eşti din apă, din rîu, din pîrîu, din gîldău, din noroi, din mare, din fîntînă, din groapă, din soc, din papură, din trestie, din pădure, din păsări, din fulgere, din scaune, din căcat de mîţă, din scîrnă de vacă, de cal, din aburi, din ce ştim, din ce nu ştim, din bufniţe, din noapte, du-te, teme-te, duh viclean, cutremură-te, tu, cel fără de chip, împieliţatule, cel din
chipul şarpelui, tu, cel ca bărbatul, sau ca muierea, sau

ca fumul, sau ca aburul, sau ca banii, sau ca liliacul, sau ca galbenii, mutule, surdule, catîrule, tu, care bîn- tuieşti oasele, care dai somn greu, neputinţă, poftitorule, tu, care te schimbi ca luna, tu, eu dinţii rînjiţi, fugi, tu, cu ochii sticliţi, fugi, tu, cu limbă lăsată, fugi, tu, care te întorci la toate vremile, tu, cel de dimineaţa, de noaptea, cel fără de vreme şi de în toată vremea, bolboiatule, cu călcîiele crăpate, tu, cel din pămînt, de sub pămînt, de prin păduri, ieşi şi du-te, şi teme-te, tu, care împuţi curţile, casele, care strici şi schimbi mintea omenească, teme-te, spureatule, şi nu mai lovi mintea ei şi n-o mai strica". Şi baba Sevastiţa a zis de trei ori în ziua aceea descîntecul ce se zice celor nebuni şi spre seară Iolanda s-a simţit mai bine.

6 „Era cald, vara asuprea oraşul, cum obişnuia să zică Don Iliuţă intrînd în cîrciumi să se răcorească. Foarte multe fapte petrecute în acest timp n-au importanţă, cum nu cred că prezintă prea mare interes nici cele pe care le voi povesti. Dar niciodată nu se ştie ce are şi ce nu are importanţă. Sau se ştie prea tîrziu. Don Iliuţă avea scandaluri la liceu cu profesorii şi directorul, fiindcă le spusese într-o adunare (fiind somat să mărturisească ce se zvonea în oraş despre el) că visul său era să picteze o circiumă. Era îngrozitor pentru ei ca un profesor de desen să le spună şi elevilor ce visa (circiuma !), era imoral şi în afara eticii. Drept pentru care Don Iliuţă din sala profesorală s-a dus direct în circiuma sa preferată (la „Plicul cu trei ştampile") şi s-a plîns babei Sevastiţa, aflată acolo să cumpere apă minerală pentru Iolanda, c-o să se mute la ţară, în Pătîrlagele, dar nu din cauza profesorilor ce-l şicanau, fiindcă îi dispreţuia şi nu-i lua în serios, ci din cauza admiratorilor din Cîmpuleţ, a colecţionarilor din Turnuvechi şi chiar din Bucureşti, a elevilor ce-l iubeau şi a tuturor amicilor. Baba îl ascultă neinteresînd-o nimic din ce spune el, dar voind ca el, după ce termina de înjurat ce avea, s-c

asculte şi pe ea. Avea o mare ură faţă de Ionescu şi cum Don Iliuţă îl cunoştea pe Ionescu, ea era convinsă că o să ajungă la urechea acestuia, prin gura profesorulai născut în Pătîrlagele, tot ce credea ea despre el. Dar nu se întîmplă aşa : pe Don Iliuţă nu-l interesa absolut nimic ce se spunea despre Ionescu, el avea părerea lai despre Ionescu şi cînd. avea o părere despre cineva nu se mai sinchisea nici măcar să asculte ce se spunea despre acest cineva. Aşa că ei vorbeau şi ei se ascultau : el era surd la ce-i spunea baba, şi ea era surdă la înjurăturile lui. Fiecare spera cumva să fie auzit de către celălalt sau poate nu spera, vorbind mai mult ca să se descarce decît ca să fie luat în seamă. Poate că vorbeau cum ar fi vorbit fiecare singur, pentru sine, şi doar jena de a vocifera fiecare singur în camera sa, ori pe drum, jena de a nu fi auziţi de alţii că vorbesc singuri ca nebunii îi făcea să se întîlnească aproape zilnic la „Plicul cu trei ştampile" şi să se spovedească unul altuia. Sevastiţa zicea că Ionescu ieşise atît de plin de scirnă în gură de era în stare să fure o femeie poate nebună sau pe care o dusese spre starea asta, să-i ia banii, minţind că-i duce bărbatului ei, convins că bărbatul ei n-o să scape niciodată de-acolo (dacă fusese amestecat nu cu C.E.C.-ul şi cu fetiţa, ci cu problema celor care făcuseră în politică altceva decît trebuia) şi n-o să poată spune că n-a primit nimic, şi neavînd de fapt nici cui să-i spună dacă boala Iolandei se înrăutăţea (iar ea niciodată n-o să fie luată în seamă dacă şi-o veni în fire, şi n-are nici ce să povestească, sau de povesteşte trebuie să nu uite nici că s-a întîlnit cu strigoi şi cu morţi şi c-o femeie de abur se ducea în mînă un copil negru). Don Iliuţă înţelegea din toată povestea babei doar orgoliul ei de a vedea singură diavoli şi ce nu vede nimeni şi ca s-o oprească din înjurături îi repeta că visul său este să-l lase lumea să picteze o circiumă, gratuit, el fiind convins c-ar realiza cea mai adevărată lucrare a vieţii sale, deoarece circiuma e biserica lui, lumea lui. De ce insist asupra acestor mărturisiri ? Pe Don Iliuţă nu-l interesau strigoii, cum n-o interesa pe babă pictura. Şi totuşi se întîlneau aproape zilnic şi

stăteau, cîteva minute împreună la o masă (el bîndu-şi

coniacul, ea cu sticlele de apă minerală în plasă) şi discutau foarte aprins şi surzenia unuia faţă de celălalt nu contează : era ceva dincolo de surzenie, nevoia de a nu vorbi singuri şi poate mai mult : faptul că îşi dădeau cu sinceritate bună ziua. Cred că asta îi apropia : bună ziua, Iliuţă, bună ziua, mătuşă, la întîlnire şi la despărţire. Restul nu măi conta. Ea îl asculta cu mîinile pe sticle şi chiar de-ar;fi dorit să-l înţeleagă, tot n-avea cum, nu-i înţelegea toate cuvintele. Şi el parcă simţea asta şi folosea cuvintele cum îi veneau, fără să le caute ca să fie pricepute > de ea. Ea îl scuipase pe Ionescu ultima oară în ochi, cînd Iolanda zăcuse mai mult, atît : îl scuipase şi el crezuse; că ea îl învinuia că Iolanda rămăsese însărcinată cu el. Şi de fapt baba ar fi vrut să-i spună să nu le mai calce pragul, să n-o mai înnebunească pe Iolanda cu tot felul de vorbe ce i le şuşotea cînd jucau şah, nu vedea că e grea **şi** că e singură, fără bărbat în casă ? Don Iliuţă se plîngea din ce în ce mai tare de admiratori, decît de duşmani : „Am mulţi, zicea el, elevi, colecţionari, iubitori de frumos, cum se spune, dar uneori mă întreb dacă aceştia mă înţeleg şi mă iubesc cu adevărat sau văd în lucrările mele ceva ce scandalizează pe alţii (doar scandalul văd în mine : cu alte cuvinte, doar cuminţenia lor, refulările lor, pofta lor de scandal potolită de teama salariului, a postului). Şi atunci nu mă bucură ***succesul*** acesta : nu ştiu dacă comunic cu adevărat cu ei.“ Baba Sevastiţa înţelegea doar că-i lipseşte ceva şi cum era sigură că la Pătîrlagele o să găsească acest ceva îl încuraja să se ducă acolo. „Ce prostie, zicea el, lumea merge împotriva ei, împotriva a ce are cel mai de preţ : aerul curat, apa proaspătă şi liniştea. A dat toate aceste trei lucruri pe civilizaţia unui closet, aflat în cameră, sub nas. Şi dacă nu ţii pasul cu lumea asta a Cîmpuleţu- lui care te sugrumă, eşti sugrumat, aşa că trebuie să-i sugrumi tu pe ei, nelăşîndu-te sugrumat“. Don Iliuţă exagera, Cîmpuleţul e tot un sat,' mai mare, e drèpt. Cîmpuleţul era cum era, dar alt Cimpuleţ era altfel, viaţa nu poate fi geamănă peşte tot. însă în orice tîrg (aici el zicea că avea sigur dreptate) bîrfa e la nivelul marilor metropole şi mizeria spirituală e violentă şi atroce. Baba Sevastiţa a simţit că e ascultată, o singură dată : cînd i-a povestit cum a născut lolanda. Două zile s-

a chinuit între viaţă şi moarte, dar cum nu-i era sorocul, n-a zis să cheme un doctor şi pînă la urmă a născut uşor, fiindcă ea, Sevastiţa, a adus din grădină o broască ţestoasă şi i-a pus-o Iolandei pe pîntece şi broasca a absorbit în ea tot răul şi toată durerea şi odrasla a venit pe lume uşor. Şi va fi un copil curat şi luminat. Căci broaştele au darul de la Dumnezeu de a limpezi apele acolo unde stau şi unde sînt puse, apele, pămînturile; ele purifică fîntînile (dacă nu e o broască în fîntînă, apa nu e bună), curăţă de rele locurile ce le ating şi le umplu de lumină. Don Iliuţă i-a sărutat mîna (baba l-a întrebat : „Ce faci, băiete, că doar nu sînt popă să-mi pupi mina") şi a dat bucuros cu pumnul în masă şi a vărsat coniacul din pahar pe jos şi i-a promis că două săptă- mîni n-o să mai pună o picătură de alcool în gură, ca să înceapă să semene cu broaştele ţestoase care nu beau băuturi spirtoase. Şi nici n-a băut; dar zilnic a venit la circiumă şi s-a întîlnit cu Sevastiţa şi a băut sirop de lămîie. „Vin în circiumă, ca la biserică, n-o părăsesc, n-o trădez, zicea, vin să mă umplu de fum şi de înjurături şi de miros de vin acru, să calc în scuipaţii de pe jos şi să ascult cum cîntă ţiganii beţi la vioară şi să mă întîlnesc cu dumneata care cumperi două sticle de apă minerală".

11

Era spre seară cînd a intrat Ionescu în cameră, venind prin bucătărie, ţinînd în mină geamantanul de piele scorojită, greu. Sevastiţa spăla scutece în baie şi vorbea despre Geacără (după băiatul căruia, Ion, e dusă Ioana Tiţii, nepoata Iujii, sora Măriei, mătuşa ta) care s-a în-vîrtit şi s-a sucit şi-a ajuns om de serviciu la Sfatul din Pătîrlagele. „Geacără i-a spus lui Celce în faţă ce nu i-au putut spune medicii : de ce nu poate muri : fiindcă n-are zile bune să îndrepte cumpăna zilelor celor rele". Iolanda a privit geamantanul scorojit cu spaimă

şi a venit lîngă leagăn şi a pus peste ochii copilului ce dormea o cîrpă curată, să nu cumva şi prin somn să zărească ceea ce şi ei îi era frică parcă acum să mai vadă. „L-am adus", a zis Ionescu şi a pus geamantanul

pe masă şi a scos o cheiţă galbenă şi a învîrtit-o în cele două broaşte de metal. „Cînd s-a întors Măria în pămînt, Geacără mi-a spus că Vasile al Măriei dintr-o dată a arătat mai încărcat de zile, şi-a arătat pe faţă toate zilele cînd a văzut cum ochii ei au apus, cum i s-au legat picioarele, mîinile şi auzul cum i-au încetat şi cum limba i s-a îngrădit cu tăcere şi cum s-a dat fără întoarcere gropii". Ionescu scoase din geamantan, precaut, în liniştea aproape de mormînt a odăii urna şi o puse pe un scăunel, de pe care luă nişte scutece şi rămase cu ele în mînă. „Asta e", zise el. Sevastiţa o ţinea înainte cu Geacără : „Într-o zi a tăiat un păr din grădina sfatului şi cum venea o muiere la primărie după ceva, el îi cerea ajutor : «Ajută-mă, zău ajută-mă, că nu pot singur». «Cu ce să te ajut, întrebă muierea, ce ajutor să-ţi dau ?» Şi el răspundea : «Hai să băgăm părul înăuntru». Şi muierile îl drăcuiau şi una l-a dat în judecată, dar Geacără murea de rîs şi nu-i păsa şi la judecată a zis : «Eu mă refeream, tovarăşi, nu la ce le umbla lor prin minte, eu am zis să băgăm înăuntru părul pe care-l tăiasem bucăţi în grădină, să-l băgăm la scuteală, adică să-mi ajute şi ea, tovarăşa aici de faţă, să ia măcar un braţ de lemne şi să-l ducă în magazia primăriei, să nu prindă ploaia lemnele pe-afară, şi tovarăşa nu ştiu la ce altfel de păr s-a gîndit»". Ionescu puse scutecele pe pat şi zise ară- tînd urna : „Aici este cenuşa lui, vrei s-o vezi ?" „Nu", răspunse Iolanda. „Trebuie ţinută urna într-un loc ferit, să nu dea cineva peste ea şi să se afle". „N-o să afle nimeni". „Baba asta îşi bagă nasul peste tot". „Ea nu ştie nimic, nu i-am spus nimic şi nici n-o să-i spun. M-a ajutat doar, şi cînd o să învăţ mai bine să mă descurc cu copilul, pleacă în Branişte". Sevastiţa nu mai povestea, dăduse drumul la apa din vană care curgea cu zgomot şi trase şi apa de la closet şi începu să fluiere. „Cred că e ţicnită", zise Ionescu. Iolanda nu-i răspunse, poate nu-l auzi. Puse mîna pe urnă, palma, şi stătu aşa, nemişcată. „E îngrozitor, zise Ionescu, cum ieri vorbeam cu el şi dintr-o dată a sosit ceasul acesta înfricoşător al morţii. Dar parcă mai înfricoşătoare este situaţia aceasta neobişnuită pentru noi : că omul n-are mormânt. E înfiorător să-l poţi purta cu tine în tren, şi pe stradă, în geamantan : să duci un mort în mînă

printre oameni¹'. Sevastiţa închise şi robinetul care umpluse vana şi acum în baie era linişte şi ea clătea scutecele şi le punea în lighean rîzînd singură de bazaconiile lui Geaeără. „Şi e formidabil, continuă Ionescu cu un glas foarte stins, cum nici o slujbă creştinească nu i se mai potriveşte felului acesta de moarte, cenuşii. Nu mai are nici un rost chemarea de a te gîndi să vezi în mormînturi cum zace grozavă, neslăvită şi fără chip frumuseţea celui dus şi nici nu te poţi tîngui că taina omului viu s-a stricat din moment ce el a fost dat în pămînt stricăciunii, şi nici nu te mai poţi înspăimînta văzînd cum năvălesc viermii să se îndestuleze şi cum lutul din om se înnegreşte fără glas şi fără simţire şi fără suflare şi nemişcat fiind devine mîncare goangelor pămîntului şi duhoare şi nu mai rămîne din frumuseţea şi tăria lui decît o grămadă de oase goale şi albe". „Te rog să mă ierţi", se auzi din baie glasul Sevastiţei care rîdea pe înfundate, fără ca Iolanda şi Ionescu să ştie de ce s-o ierte şi pentru ce rîde. Doar cînd se beşi a doua oară şi zise : „Te rog să mă ierţi, am mîncat fasole astăzi" — înţeleseră de ce-şi ceruse scuze prima oară. „E o bătrînă smintită, zise Ionescu. Nu vrei să-i aprinzi o luminare ? Adică nu, să nu întrebe ea pentru ce"... „Nu vrei să jucăm o partidă de şah ?" „Ba da", răspunse Ionescu, acoperind urna cu o păturică, să nu-i sară babei în ochi cînd o veni din baie. „Oase goale este omul cînd se sfîrşeşte, aşa credeam, şi uite că acuma mă conving că nici atît nu este : e doar cenuşă. Nici măcar nu mai poţi merge să-i dai mortului sărutarea de pe urmă, că se duce şi cu piatră şi pămînt se acoperă şi cu morţii se îngroapă, şi cum se zice şi mie nu-mi place, dar fiindcă se zice zic şi eu — cu întunericul se sălăşluieşte". „Of", se auzi în baie : „Te rog să mă ierţi, zise ea sughiţînd de rîs, îşi bate joc negura de mine, nu-l mai pot opri, am îmbătrînit". „Şah, zise Iolanda, mat, am cîştigat". „Era normal, mereu cîştigi". „Fiindcă tu joci după regulile vechi ale şahului şi nu observi, sau şi dacă observi nu joci ca mine după noua lege a şahului în care calul poate să se mişte ca o regină şi regina poate face paşii calului, regele sare şi el ca un cal şi aleargă toată tabla

pe colţurile negrului sau ale albului ca nebun, tumul se mişcă şi el cu mişcările pionului, ale calului, ale nebunului, ale reginei ; e o altă regulă în care toate mişcările sînt posibile". „Da, caii şi-au pierdut caracterele, reginele, regii, pionii, turnurile, nebunii şi-au pierdut caracterele". „Şi-au cîştigat alt caracter, de care nu ţin seama, fiindcă şi-l schimbă la fiecare nouă mutare, şi nu pot fi înfrînţi". „E un haloimes, nu e nici o regulă şi dacă şi eu joc aşa nu mai e nimic interesant, e o nebunie, ceva absurd, ca o boală a şahului, ca o ameţeală ; joci după o logică fără logică, după cum ţi se năzare, ca şi cum toate figurile ar fi atinse de ciumă sau ar trăi în nişte zile bete, pe o tablă beată. Aşa nu se poate juca şah". „Şi totuşi nu m-ai refuzat niciodată, ai jucat mereu şi ai pierdut". „Fiindcă te respect". „Mulţumesc, am înţeles asta, am înţeles chiar mai mult, că mă iubeşti dar nu-mi poţi mărturisi nimic fiindcă mă respecţi şi l-ai respectat şi pe Ilie : îţi mulţumesc pentriţ delicateţea de care ai dat dovadă". „Hă, hă, hă, se auzi baba în baie, iartă-mă, zău, fasolea asta a înnebunit în mine". „Trebuie să plec", zise Ionescu. Şi plecă, mut.

12

Toate acestea n-au nici o importanţă. Unele amănunte mai deosebite s-au uitat, ori nu s-au aflat niciodată, altele poate sînt eronate : însă nu contează, cum nu contează nici ce-a spus exact baba Sevastiţa înainte de-a pleca în Branişte sau cînd se întîlnea cu Don Iliuţă, nici starea mintală a Iolandei, nici altceva nu contează. Singurul lucru poate mai important ar fi următorul : că în acest timp, deci şi în acest timp, s-a născut copilul Iolandei. Peste comentariile vecinilor şi ale cunoscuţilor, trecem. Şi ca să închei, m-aş folosi tot de o dată esactă : şapte septembrie. Era ceaţă şi Iolanda se afla în grădiniţă sub gutui lîngă leagănul copilului, pe un scăunel, îmbrăcată în negru, ţinînd doliu după soţul ei. Broaştele ţestoase se plimbau prin iarbă cu mersul lor

obişnuit, la fel de egal întotdeauna, fără grabă şi fără lene, aşa cum se mişcă şi secundele. Iolanda privea prin ceaţă c-o veche teamă : să nu se deschidă poarta de la drum şi femeia de fum, cu copilul ei negru de mină, să nu intre şi să se apropie de leagănul copilului ei. Se auzea şi de prin alte părţi că aici o boală umbla. Se zvonise că într-un sat turbaseră cîinii. Unii credeau că boala e dusă prin lume, purtată pe sate de strigoi, însă Iolanda rămînea convinsă că femeia de abur ca o stafie umbla pe la casele şi ferestrele oamenilor şi îşi punea gura ei de mortăciune pe ochii lor şi acolo unde pe poartă îşi punea palma mureau atîţia inşi din casă cîte urme de degete rămîneau lipite de scîndura porţii. Pe spatele fiecărei broaşte ţestoase Iolanda lipi o luminare şi o aprinse şi prin grădina plină de ceaţă broaştele se mişcau la fel de egal ca întotdeauna şi de sigure pe drumul lor şi zecile de luminări arzînde parcă măcinau ceaţa de la rădăcină, de lîngă pămînt, treceau prin ea ca nişte ciudate făclii, împrăştiind-o. Iolanda îşi alăpta copilul şi cînd el adormi privi iarăşi cu spaimă spre poartă* şi spre fundul grădinii, de unde începea cimitirul Cîmpu- leţului, şi văzu prin ceaţa spartă de soare crucile albe de piatră umede încă de rouă, sclipind unele ca nişte curcubeie retezate şi îngropate în pămînt şi lăsate afară numai cu sfîrşitul sau cu începutul. Broaştele ţestoase, stăpîne pe mersul lor şi stăpîne pe ziua lor, treceau ne- păsătoare dintr-o parte în alta a grădinii, ducîndu-şi de vii luminările aprinse pe ţeasta lor, nepăsătoare de desimea ceţei, învelite în carapacea lor luminată de luminările aprinse ce prin iarbă se vedeau cum ard mer- gînd. Iolanda se gîndi la ultimii îngropaţi ieri în cimitir, loviţi de o boală necunoscută, poate înciumaţi, poate turbaţi, poate nevinovaţi, duşi în dealul cel de pe urmă în copîrşeu închis, ca nici rudenie să nu-i sărute şi nici trecător să nu-i vadă. Poate era mai mult o spaimă decît o

boală, însă oamenii nu-şi ţineau morţii în casă caldă închişi, îi lăsau în tinzi sau îi băgau în pămînţ în aceeaşi zi şi de fapt nu de morţi le era lor teamă, cum nici ei nu-i era frică de ei, ci de femeia fără de sînge, putredă de rămăsese de fum şi de boala pe care o ducea cu ea

cum îşi ducea copilul de mînă. Iolanda acoperi copilul peste faţă cu o bucată albă de tifon curat şi privi pămîntul limpezit de ceaţă pînă în depărtări. Soarele lucea orbitor şi luminările se auzeau cum ard dulce pe carapacea solzoasă şi curbată a broaştelor ţestoase ce se plimbau prin grădina întinsă de la stradă pînă lîngă începutul dealului. O dureau sînii de laptele din ei. Un stol de berze trecu peste cerul Cîmpuleţului, rotindu-se. Gutuile îngălbeneau la soare, mirosind a toamnă. Poarta de la stradă scîrţîi neunsă şi printre dalii şi tufănici Iolanda văzu în lumina crudă a dimineţii venind spre ea un bărbat : şi începu să tremure de frig. El veni spre ea, muşcînd dintr-un colţ de franzelă proaspătă, ca şi cum ar fi venit de la un meci de fotbal, flămînd. Se apropia surîzînd, mestecînd lacom pîinea. Ea nu se dezlipi din locul unde se afla, doar se ridică în picioare şi privi bărbatul care venea spre ea ocolind grijuliu broaştele ţestoase. „Ilie, zise ea, ce grozav miroase franzela asta". „E nemaipomenită", zise el şi se apropie de copil şi-l privi fără să-l atingă şi ea era gata să ţipe dacă el l-ar fi atins. Ea îl privi în ochi : îi lăcrimau, obosiţi, şi oboseala lor o învioră, dar tot continuă să tremure. „Te dor ochii ?" îl întrebă. „Din cauza soarelui, mă supără lumina puternică", zise el. „Poate ai conjunctivită... N-ai albeaţă ?" „Nu, nu cred, mă dor, o să port ochelari. Dar tu de ce eşti în negru, cine a murit ?" „Am să te fac bine la ochi, ştiu un leac grozav, de la Sevastiţa l-am aflat, un leac care vindecă albeaţa, orbirea, durerea, baba mi l-a spus, o cunoşti ?" „A murit Sevastiţa ?" „Nu, n-a murit ea." „Dar cine ?" „A murit o broască ţestoasă, rîse ea. Dar văd că-ţi curg lacrimi, te înţeapă soarele în ochi. Ce prostii spun... Lasă, stai aici pe iarbă, lîngă mine, ştiu un leac grozav", zise ea şi se lăsă în iarbă şi se aşeză şi el lîngă ea şi ea îi luă capul în mîini şi îi aşeză

în poala ei şi el rîse de i se văzură toţi dinţii : şi Iolanda îi văzu măseaua din stînga, sus, de argint. „Deschide ochii“, zise ea şi el îi deschise larg şi Iolanda se apropie de ochii lui cu pieptul şi stoarse în ochiul lui drept lapte din ţîţa dreaptă şi în ochiul stîng lapte din ţîţa stingă, îi umplu ochii de lapte de mamă, să-i treacă durerile, să i se limpezească vederile, îi umplu ochii de lapte alb şi laptele îi curse din ochi pe toată faţa.

LINII COLORATE

LENEA ESTE SINGURA MEA LIBERTATE. INUTILA, DEALT- fel. Sau extrem de utilă, nu ştiu. Stau între incertitudini. E o formă de existenţă incertitudinea, cel puţin în ce mă priveşte. Lenevind, ascult şi văd nu doar minunile lumii, ci şi dezastrele ei şi învăţ ceea ce ştie dintotdeauna toată lumea că dincolo de bucurie se află reversul ei. Lenevind, simt cum cresc şi mă maturizez (aproximativ, fiindcă mi-e groază de omul matur care ştie totul şi nu se mai teme de nimic, nici chiar de moarte, mi-e frică de fiinţele stăpîne pe sine, docte, coapte, cum se mai zice ; poate e la mijloc şi o groază faţă de cuvintele : matur, doct, copt etc.), absorb ca un burete o lume care nu este a mea, cum apa nu este organic a buretelui, şi aştept să uit sau să împărtăşesc altora (tot o tentativă — ca să uit) ce-am aflat şi să devin ceea ce ar trebui să fiu cu adevărat eu (curat şi luminat, ca argintul strecurat, cum cer descîntecele să rămînă cel lovit de boli şi blesteme cînd ele vor pleca) şi ceea ce n-o să mai fiu niciodată, am impresia. Lenevind, într-o nepăsare ce refuză şi vinul răstignit în pahare (nu e o metaforă, Tică !) şi mîncînd ceapă crudă în dorul lelii, cu plăcere şi din obişnuinţă, am privit-o pe nebuna servitoare a lui Vasile şi la început nu i-am auzit precis vorbele şi a fost nevoie ca ea să rîdă de ce spusese ca să-mi trezească o uşoară curiozitate, nu de ce spusese, ci pentru ce poate să rîdă o nebună : ce-o amuza în propriile sale cuvinte ? Am îndemnat-o să repete ce vorbise şi nu s-a lăsat rugată, şi nici nu uitase ce spusese (mi-a confirmat Vasile), şi a zis : „Cine mănîncă seara ceapă verde face băieţi !“ Nu era o nerozie (aş putea chiar spune că era o formulare, dincolo de adevărul ei, care mi-a plăcut), era o concluzie moştenită de la bunii ei. O clipă nebuna n-a mai fost nebună, apoi şi-a revenit, plingind că pisica se culcase şi sforăia. Cîteva zile mai tîrziu, tot într-o oră de lene, Pop mi-a confirmat spaima sa : pleca în Vietnam, ca ziarist. Dorise acest voiaj şi n.u-l dorise din motive arhicunoscute : tentaţia unui continent necunoscut, jungla adorată în copilărie, Pacificul visat — şi războiul, amănuntul de metal care poate ucide. Spaima lui avea

o înfăţişare curioasă : nu se temea propriu-zis de moarte, ci de faptul c-ar putea să moară (exista, evident, această posibilitate) şi să lase neterminate romane şi piese pe care le visase şi le trăise şi încă nu le aşternuse pe hîrtie. M-am gîndit o clipă atunci că frica îl face pe om nemuritor, îl îndeamnă să încerce să nu se piardă în van gîndurile pieritorului său drum prin pieritoarele sale zile. Şi mi-am amintit de Fusaru, descendent din rudari dunăreni, cum stătea la umbra casei vara şi făcea fuse şi albii şi fluiera şi cînd cineva îl întreba ce mai face (şi l-am întrebat şi eu) răspundea aproape automat (încît lumea era convinsă că e într-o doagă) că se pregăteşte să nu moară. „Mă pregătesc să nu mor niciodată", zicea aproape behăit şi i se vedeau dinţii galbeni de tutun. Şi de-abia cînd Pop mi-a vorbit de spaima cu care pleca în Vietnam, unde dorise să meargă şi unde mai putea să renunţe să meargă şi unde nu voia să renunţe să plece (deşi pămîntul tragic al acelei ţări era cel mai fierbinte punct de pe glob şi evident că acolo moartea umbla prin aer şi prin copaci şi prin pămînt, bezmetică şi absurdă, şi în nepieritorul ei drum putea să-l întîlnească şi pe el), de-abia atunci Fusaru, cu fusele şi albiile şi fluierele şi scaunele sale nu mi s-a mai părut nici o secundă smintit. înţelesul fuselor şi fluierelor a devenit atît de clar, încît m-am ruşinat că acestor obiecte, pe care el le lucra şi ca să fie şi ca să-i supravieţuiască şi "deci să-l facă nemuritor, nu le dădusem decît o importanţă economică — obişnuit fiind şi cu cunoştinţele mele rudimentare de economie şi de politică economică •— şi nu văzusem nimic dincolo de ele, de aceste umile obiecte. Pop se ducea în. Vietnam să vadă nu doar un pămînt tragic şi necunoscut (orice necunoscut e un continent), ci şi un continent al morţii : cumva se ducea să vadă moartea în plenitudinea ei şi s-ar fi putut ca s-o vadă murind. Putea să renunţe, însă n-avea un curaj atît de mare încît să refuze s-o vadă. Dar nu era deloc mulţumit de ce realizase pînă atunci şi nemulţumirea lui mi-a adus aminte de Fusaru şi de convingerea lui Fusaru : că omul cît trăieşte pe pămînt se pregăteşte să nu moară niciodată. Pop Dumitru nu se simţea pregătit. Lenevise şi el destul, cum lenevesc şi eu. Deşi meseria mea, viitoarea mea meserie n-are nici o tangenţă aparentă cu lenea. Şi totuşi, atît student cum sínt la medicină, lenea e singurul meu reazem. Şi uneori cred că unii oameni dacă ar putea fi mai leneşi n-ar înnebuni niciodată. Nu ştiu dacă lenea e o înţelepciune a biologiei, n-am citit în nici un tratat aşa ceva (savanţii se tem de ridicol şi nu văd că în ridicol de multe ori se află ce caută). Cînd asistentul, bunul şi chelul nostru asistent Dealatul, mi-a zis : „Eşti un leneş, Nicanor!" n-am protestat. Am confirmat : „Da, sínt". Ceea ce l-a enervat cu adevărat. Se aşteptase probabil ca să mă ambiţioneze calificativul („o putoare, Nicanor", cum continuase după primul Nicanor) spus în faţa grupei şi în

viitor să tocesc mai mult şi să „mă achit de sarcinile şcolare ce-mi revin" — cum se obişnuieşte să se spună. „Da, sínt", l-a dezarmat o clipă. Apoi s-a enervat cu adevărat şi m-a dat afară din amfiteatru. „Mai eşti şi obraznic, Nicanor !" a ţipat el cu o intensitate colerică ce nu i-o bănuiam. „Nu sínt obraznic", am răspuns (şi ăsta e şi adevărul : leneş sínt, recunosc, dar obraznic, nú) şi am închis calm uşa părăsind sala. Asistentul meu, Dealatul (ce nume idiot !), cînta la vioară şi, deşi era un medic foarte bun, nimeni nu-l lua în serios, tocmai fiindcă pasiunile sale extramedicale îl proiectau în faţa tuturor drept un multiplu diletant, sau un multiplu ratat, ceea ce era cam acelaşi lucru. Conflictul cu el pornise de la nişte linii colorate. „N-ai subliniat în culori tabelele pe care am spus să le faceţi acasă", mi-a spus răutăcios şi sec, profesoral.' Şi într-adevăr, nu-mi îndeplinisem sarcina şcolară ce mi-o încredinţase — şi nu din tembelism, din tea-voinţă, şi nici măcar din nepricepere nu subliniasem în zece culori (fiecare rubrică, altă culoare, fiecare nume de om, cu altă culoare) sau în cincisprezece culori caietul, ci pur şi simplu fiindcă nu socotisem necesar să am un caiet bălţat în care să-mi notez rezultatul analizelor făcute bolnavilor (al urinei, sîngelui, salivei etc.). Era, mi se părea, de prisos să stea în căsuţe colorate acei indici stricaţi ai organismului bolnav, indici bolnavi care încăpeau, puteau să încapă şi în rubrici simple, necolorate. „Pentru o mai uşoară deprindere, catalogare", mă asigurase asistentul de importanţa culorilor. Şi eu îl ascultasem, formal — căci mă gîndeam la soţia sa care îl părăsise fugind (şi uimind tîrgul) cu fundaşul de margine al echipei de fotbal „U". Şi după un timp soţia revenise în casa lui, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, şi el o primise ca şi cum ar fi fost plecată după roşii la piaţă şi nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit între ei. Şi mi-am zis, ascultîndu-l, gîndindu-mă la voiajul soţiei sale : şi el ne face teoria spaţiilor colorate divers, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic în viaţa lui. Mi s-a părut un act de cinism calmul cu care ne dădăcea cum să colorăm caietele. Şi am crezut că am dreptate. „N-au nici o importanţă culorile, i-am spus, şi el m-a privit nu ostil, ca pe un duşman, ci neted, rece, ca pe un inconştient. N-au nici o importanţă, am continuat eu, frumuseţea meseriei de medic nu stă în aceste rubrici colorate cum nu stă de fapt nici în nimic altceva..." El a rîs şi m-a oprit să mai vorbesc — mai bine zis zîmbetul său adresat mie m-a oprit (repet: numai mie) să mai vorbesc : zîmbetul său a fost mai îngrozitor ca orice morală şi n-am înţeles de ce un om care avea atîta tărie, ucigaşă aproape numai în zîmbet, nu-şi strunise sau nu-şi strivise soţia, eliberîndu-se. Zîmbetul cu care mă privea era de fapt atitudinea lui faţă de înfumurarea cu care-l sfidasem spunînd, sau încercînd să spun, în ce consta sau nu consta frumuseţea medicinii. Siguranţa mea îl făcuse să zîmbească. în acea clipă m-am simţit egalul altor colegi de-ai mei

medicinişti — în general, cei mai tembeli erau şi cei mai aşa-zis neconformişti, revolu- tionari — care obişnuiau sâ-şi pună galoane cu obrăznicie, să-şi facă o personalitate din obrăznicie. Nu din convingere perorau ei despre frumuseţea medicinii, căci nu erau conştienţi ce este frumuseţea unei meserii. Nu ştiau nici măcar ce este frumuseţea în sine — dar pentru asta nu i-aş fi condamnat prea tare : îi condamnam pentru că nici nu voiau să ştie. Nu voiau să ştie nimic. Asta mi s-a părut întotdeauna ceva monstruos. Şi fără să vreau, dintr-o copilărie, cu caietele colorate, reuşisem să fiu egalul lor. Ceea ce mă dezgusta. Cu toate că recunosc : nici eu nu vreau să ştiu totul. Mi-e frică să pretind aşa ceva şi cred că e monstruos şi inuman să cunoşti totul. Inuman, da, nu e un termen folosit greşit. Ignoranţa uneori e mai umană. Asistentul Dealatul (ce nume idiot !) continuase : „Faci matale ce ţi-am spus data trecută : sublimezi rubricile în culori diferite". Adică : imbecilului n-are rost să-i mai explici finalitatea gestului ce i-l ceri, tot n-ar înţelege nimic. Să execute şi-o să fie spre binele său. Dar eu eram convins că nu aici era frumuseţea medicinii — eram convins, nu spusesem din tembelism, din obrăznicie ce spusesem. Şi eram convins, mai mult, că nici el nu crede în povestea cu liniile colorate. El nu bănuia că eu ştiam, că el căuta în altă parte frumuseţea — nu în medicină ! — în vioară, în excursii repetate în Apuseni, în cărţi de beletristică. După ce mi-a spus că sînt leneş, am plecat. Şi a doua zi i-am adus caietul subliniat în culori, exact cum a dorit. Ba cred că mai bine, căci, văzîndu-l, a rămas uimit. Nu atît că executasem ce-mi ceruse (trecînd peste atitudinea mea de ieri, trecînd adică peste o convingere a mea), nu, uimirea ţinea de eleganţa liniilor, aproape perfecte (grosimea minelor creioanelor era egală), de chenarele alternate cromatic armonios. (Avusesem în liceu un oarecare talent la desen, remarcat de profesori şi mai ales de colegi.) Totuşi, verbal, nu mi-a spus nimic. Dar ochii săi au trădat ce voise să-mi mărturisească privindu-mi caietul.

— Dumneata vrei să faci din mine un medic excelent, i-am spus.

— Şi ce-ar fi rău în asta ? a surîs el, cumva ca un con- simţămînt.

— Dumneata vrei să mă faci să cred că medicina e frumoasă, eficientă, nobilă.

— Exact asta vreau, a surîs el ironic, dar cu o ironie ce voia să constituie pacea dintre noi.

— Dar dumneata nu crezi în rubricile colorate. E doar o datorie de asistent, nu o credinţă să ne spui nouă cum e bine să ne pregătim pentru viitor. Repet, o datorie, nu o credinţă.

— Pentru această datorie sînt plătit, mi-a spus el, fără să-şi piardă umorul.

— Perfect. Şi eu, ca student, mi-am făcut azi datoria, colorînd

caietul. Dar nu cred că are vreo importanţă ce-am făcut. Şi cum el a tăcut, am repetat : Mi-am făcut datoria de student. Frumuseţea vieţii e în altă parte, aşa cred eu...

— Poţi să crezi ce vrei, dar o să te convingi că medicina...

— Lăsaţi, l-am întrerupt eu cam brutal. Nu vă cred.

M-a privit jignit.

— Dumneata vrei să fac exact ce nu-ţi place dumi- tale să faci : să se coloreze caietele ! De ţi-ar place, odată colorate, le-ai privi mai atent, ca să vezi calitatea muncii fiecărui student. Dar dumneata doar frunzăreşti caietele : bine că sînt colorate ! Bine că inutilitatea colorată frumos, cerută de profesor, e îndeplinită. Şi apoi sînt sigur, şi aşa este, că nu poate să vă placă o dispoziţie ce ţine de un formalism şcolăresc ; mai ales cînd e dată de profesorul Dunăre I. Dunăre, care, cum bine ştiţi, e o nulitate colorată. Un cuvînt al său e garanţia unei prostii.

-— Cred că...

— Lăsaţi-mă să vorbesc. Nu vă provoc, spunînd despre profesor că e prost — ca să vă fac o plăcere. Ştiu că nu vă face plăcere să aveţi un profesor slab. Nu poţi învăţa nimic de la un superior nul. Decît să fii ca el, nul. Şi nici nu zic că-i o nulitate ca să-mi daţi dreptate — deci un alt fel de provocare, ca apoi să vă tom profesorului. Spun ce cred eu despre el că este, şi ce cred şi alţii şi nu spun, şi ce crezi şi dumneata şi nu spui. Dumneata te-ai împăcat cu el, cum te-ai împăcat cu caietele colorate. Ştiţi că un prost nu e obligatoriu (dacă eşti conştient de asta şi-l laşi în plata Domnului) să te transforme şi pe tine în prost, şi că un caiet colorat nu aduce un spor în însuşirea medicinii, dar nici nu dăunează. Şi atunci puneţi rîvnă să se îndeplinească toate cele care nu dăunează. Chit că sînt inutile. Dar au, poate, un ce pozitiv : sînt inutilităţi nepatogene. Însă frumuseţea despre care vorbeaţi nu e aici, sînteţi sigur, şi nu e în medicină.

— Medicina îţi dă satisfacţii, e splendidă, degeaba rîzi.

— Atunci dumneata de ce cînţi ore în şir la vioară ?

M-a privit descumpănit. Apoi şi-a revenit:

— Cine ţi-a spus ?

— V-am auzit eu, am o cunoscută care vă este aproape vecină. Nu găsiţi în vioară o fugă de această meserie care e murdară (nu mă refer la cinste, ci la natura medicinii), cu toate că se practică în halate albe, care e obositoare şi inutilă aproape ?

— Deci nu crezi în medicină ?

— Nu. Şi nici în altceva. O învăţ, am o datorie. Faţă de tata. Şi o învăţ fiindcă nu cred mai mult — ba din contră — nici în tehnică, ori în artă, ori în agronomie...

— Şi credinţa se învaţă. O să vezi.

Dar a trecut un timp destul de îndelungat şi nu mi-a mai dat nici un fel de atenţie. Nici vorbă să încerce să-mi dovedească ce voia. Ne salutam surîzînd reţinut. Treceam unul pe lîngă altul deloc grăbiţi, evitîndu-ne prin această lipsă de grabă prefăcută, ce-a devenit astăzi o obişnuinţă. Nu ne evitam, paşii noştri se linişteau cînd ne zăream, aproape erau gata să se oprească, însă inerţia mişcării îi ducea lent mai departe şi cumva ne evitam mai penibil decît dacă ne-am fi salutat veseli şi grăbiţi, într-o zi ne-a venit în salon un bolnav trimis de la Medicala II. Un pacient excelent pentru a învăţa pe pielea lui bolile ficatului. Avea aproape tot ce trebuie învăţat pentru examen despre un ficat bolnav. Foile de observaţie care-l însoţeau specificau clar totul, semnate de nume ilustre. Trebuia ca noi să reluăm stabilirea diagnosticului, să facem din nou analizele şi să ajungem de fapt la acelaşi rezultat. Adică : trebuia să învăţăm. Şi învăţam, avînd un ghid în faţă. Am reluat analizele. L-am examinat pe pacient — inutil, dealtfel, doar ştiam ce are. I-am luat anamneza amănunţit — inutil, dealtfel, doar îi mai fusese luată strălucit de cei de la Medicala II. Şi totuşi, altfel n-aveam cum să învăţăm medicina. Şi oricît de exact ne-ar fi spus alţii diagnosticul, trebuia să ne convingem singuri dacă e adevărat sau ba. Să descoperim singuri adevărul, aceasta era frumuseţea medicinii, ne spunea asistentul Dealatul (ce nume idiot !). Dar nu mi se mai adresa mie, vorbea în general, adresîn- du-se grupei ; însă eu ştiam că numai cu mine vorbea. Şi nu mă privea niciodată. Soţia îi plecase din nou de- acasă, cu un ciclist german ce se antrena la Turnuvechi şi prin împrejurimi pentru „Cursa Păcii“. Plecase. Şi el o ierta mereu. O ierta, sau o privea — tot ca pe profesor şi ca pe caietele noastre colorate — ca pe o inutilitate nedăunătoare ? Suferea, şi se încrîncena faţă de noi să pară că nu suferă, ori era un înţelept care vedea în ne- vastă-sa un rău necesar, o gîscă ce nu merită s-o iei în serios şi nici măcar s-o dai afară din casă, căci atunci într-adevăr ar fi însemnat că aventurile ei te-ar fi afectat. O considera ca pe o mobilă, ca pe un scaun sau pat pe care n-are rost să te superi. Nici cînd e folosit de altcineva. El cînta mereu la vioară şi executa fotografii în culori, developa imaginile culese în lungile sale excursii prin Apuseni. într-o dimineaţă, după ce asistentul Dealatul a părăsit salonul, aplicîndu-i bolnavului Cris- tescu (cel cu ficatul, adus de la Medicala II) medicaţia prescrisă şi văzînd că nici o ameliorare nu se observă, l-am examinat din nou, din tălpi pînă în creştet. Şi curios, palpîndu-l, am avut la un moment dat revelaţia adevărului. Pentru prima dată. Stranie situaţie : frică şi curiozitate, neastîmpăr şi un soi de durere. Adevărul ce l-am simţit era acesta : boala de ficat a lui Cristescu era secundară. L-am palpat din nou, transpirat de emoţie : sub degetele mele am simţit cauza

şederii lui în spital, marea sa cauză. Şi-am tăcut, nu i-am spus nimic. I-am făcut doar semn să se îmbrace şi ca el să nu observe totuşi ceva am întrebat-o în faţa sa pe Iordăchescu Paula, ce citea lîngă fereastră „Sportul popular" :

— Cine a marcat gol pentru F.C. Argeş în meciul cu Steaua ?

— Dobrin, de două ori, a răspuns ea.

Eu am rămas pe marginea patului, lîngă Cristescu. Cunoşteam, descoperisem un secret al bolii, şi nu voiam să-l împărtăşesc eu nimeni, era al meu.

— Şi cine a mai marcat ?

— Prepurgel, a răspuns Iordăchescu Paula, competentă în fotbal.

Nici cu bolnavul nu voiam să împărtăşesc secretul, mai ales cu el îmi era imposibil. Mi-am băgat mîinile în buzunare, ca să-mi ascund degetele, să nu trădeze ele, involuntar, tremurînd, roşindu-se, sau nu mai ştiu cum, ce simţiseră. Căci vîrfurile lor pipăiseră întîi boala. Şi profesorul, şi alţi medici scăpaseră din vedere, la vizită, ce descoperisem eu... Sau poate, în graba lor superficială nici nu le trecuse prin cap că...

— Dă-rni şi mie „Sportul", i-am spus Paulei şi i l-am înşfăcat golăneşte şi ea a ţipat şi eu atît am vrut : ca ea să ţipe supărată că i-am luat ziarul şi eu să pot fugi pe coridor cu ziarul. Adică să pot fugi din salon. Să nu mai fiu lîngă bolnav. Şi am fugit. Paula m-a ajuns pe culoar şi a rămas foarte dezamăgită cînd i-am întins „Sportul". Ar fi vrut să se certe măcar cu mine, ori să mă fugărească, pe scara de serviciu, spre amfiteatru — pe acolo pe unde se înfiripează toate acele dulci pasaje de dragoste studenţească, sau dacă nu de dragoste, de plăcere. Eu i-am închis orice unghi de atac, întinzîndu-i ziarul. S-a bosumflat. N-am mai privit-o, n-aveam timp. Am mers să-l caut pe asistent. L-am găsit şi l-am chemat într-un colţ şi i-am spus, privind ca un hoţ în toate părţile, ce boală descoperisem.

— Trebuie să dovedim, a zis el şi pluralul avea o nuanţă ce mă avantaja : să m-ajute să dovedesc, şi nu să dovedesc eu ca să profite el de descoperirea mea. Cum proceda Dunăre.

— E aşa cum spun eu, am zis, sigur, deşi nu mai aveam salivă în gură, ca un sugrumat.

— Fă atunci analizele corespunzătoare...

— Bineînţeles...

— Sînt analize noi, cum n-ai mai făcut...

— Bineînţeles...

— Să-l văd şi eu, a zis el şi s-a îndreptat spre salonul ***1.***

— Eu nu merg, i-am zis.

Nu voiam să-l mai văd pe bolnav. Şi nici să-i mai simt cu degetele semnele bolii.

— Mergeţi dumneavoastră şi-l examinaţi aşa ca şi cum eu nu v-aş fi spus nimic... Şi examinaţi-i şi pe alţii, să nu intre la idei...

— N-ai nici o teamă, mi-a zis şi a plecat.

Am stat pe coridor, lîngă calorifer, dîrdîind. Aş fi dorit din tot sufletul să mă fi înşelaţi Să mă fi minţit degetele. Să nu fi avut în mine priceperea necesară. Să-i dau o dovadă asistentului că nu e nici un adevăr frumos în medicină. Voiam să-l privesc cinic, satisfăcut de nereuşita mea, cînd avea să-mi spună că mă înşelam în privinţa diagnosticului. Dacă el îmi spunea că n-aveam dreptate, că nu descoperisem nimic, aş fi fost un învingător colosal ! I-aş fi rîs în nas. Degetele îmi tremurau ca la alcoolicii notorii. Uşa salonului s-a deschis şi asistentul a ieşit pe culoar. Era foarte grav. Aş fi vrut să-mi zîmbească. Să-mi rîdă în nas şi să-mi spună că sînt un neserios, un prost. Nu rîdea. Aş fi dat orice ca el să rîdă. Dar el venea spre mine sobru, privind în jos. O clipă am crezut că privea în pămînt, învins de nepriceperea altora şi a sa, învins de diagnosticul meu. Se ruşina că un student oarecare a găsit ce ei nu bănuiseră ? A ajuns lîngă mine şi m-a privit drept în ochi : nu avea ochii omului ruşinat. Şi atunci m-am bucurat : greşisem ! El păşise privind în pămînt învins de ignoranţa mea, de prostia mea ! Bravo mie : eram un ignorant! Bravo mie : eram un prost ! Am să merg şi-am să mă-mbăt de bucurie, şi-am s-o iau şi pe Iordăchescu Paula cu mine şi-am s-o îmbăt şi pe ea, ca să vadă cum arată doi proşti fericiţi şi beţi : eu şi ea ! Cum de-mi trecuse asemenea trăsnaie prin cap, cum de confundasem nişte semne ce pot fi fireşti cu esenţa bolii ? Din prostie, desigur !

— Ei, am întrebat, aproape fără glas, căci degetele mă frigeau şi nu mă lăsau să rîd de bucurie.

— Da, a zis el.

— Adică ?

— Trebuie să verificăm.

— Adică ?

— Adică, adică ai dreptate. Diagnosticul tău e bun. Trebuie să-i faci din nou analizele, e necesară şi o ¡biopsie, a zis şi s-a îndepărtat cu paşi egali spre cabinetul conferenţiarului Zgarbură. La jumătatea drumului ă-a oprit — nu era de fapt decît la cinci paşi de mine — şi mi-a zis, fără să mă privească : o să faci singur totul...

Şi a pornit din nou. Adică n-avea de gînd să comunice nimănui descoperirea mea. Voia să fie pînă la capăt doar victoria mea. În momentul acela l-am urît cel mai mult. Pentru victoria ce mi-o acorda, pentru satisfacţia deplină ce mi-o lăsa numai mie.

Am plecat acasă şi noaptea am visat mărgele fierbinţi, arse în foc. A doua zi profesorul Dunăre a plecat la Stockholm la un congres de medicină şi toată suita l-a condus la avion. L-au condus, linguşindu-l : de fapt bucuroşi că-i lasă liberi. De-acolo profesorul trebuia să meargă la Paris şi cum în Turnuvechi rulase cu două săptămîni înainte filmul „Un idiot la Paris“, toţi erau de păi’ere că filmul fusese special turnat pentru şi despre profesor. Cînd au revenit la clinică de la aeroport şuşoteau veseli, pomenind mai ales de sticlele cu ţuică ardelenească, răs- fiartă, tare ca dracul, pe care profesorul le-a luat cu el ca să-şi cinstească colegii congresişti şi să se remarce şi el cu ceva. Ca să mai poată fi invitat şi la alte congrese.

Am făcut bolnavului o nouă vizită. I-am ascultat şi inima, i-am privit şi în gît. Tot ce face un începător cînd îşi dă ifose de maestru şi tot ce un maestru face obişnuit, firesc. I-am palpat ganglionii şi mi s-au părut mai inflamaţi decît cu o zi înainte. Analizele au început să dureze multe zile. Nu mai eram liber să lenevesc, şi ásta mă enerva. Devenisem robul acestui bolnav, robul muncii mele. Tînjeam să redevin insul fără certitudini, gata să mă comport după bunul meu plac. Dar simţeam cum treptat îmi pierd totul şi intru într-un cerc de certitudini şi de adevărurile care nu doream să le aflu şi pe care nu mai puteam să mă dau în lături şi să nu le ştiu. Şi mi-am amintit, Tică, de ziua cînd ţi-am

adus sacul cu nuci de la Pătîrlagele şi tu nu ştiu ce fel de borfaş

anchetai şi mi-ai spus cu amărăciune : „Acolo unde începe victoria mea, Nicanor, victoria noastră profesională, începe dezastrul victimei : cînd noi, procurorii, găsim adevăruL şi ne bucurăm, victima a pierdut ultima speranţă". Şi ai continuat, după o pauză : „La fel o să ţi se întîmple şi ţie odată, cînd o să ajungi medic". Eu sînt încă student, în anii ultimi, ţi-am spus şi n-am vrut să cred că voi păţi şi eu la fel cîndva : acest ceva nu mă privea încă şi această bucurie sinistră nu voiam s-o am deocamdată şi nici nu eram ameninţat s-o am. Nu am fost niciodată un student strălucit la medii. Şi tot amînam acest ceva, ca pe o boală incurabilă de care te temi, dar pe care o amîni ştiindu-te prea tînăr ca s-o ai. Prima nemulţumire nu mi-a venit de la analizele făcute lui Cristescu : ele trebuiau efectuate toate, mai era nevoie de timp pentru concluzii. Prima nemulţumire mi-a adus-o tot Dealatul. Propriu-zis el nu mi-a mai zis nimic care să mă supere, supărarea a venit dintr-o întîmplare ce mi-a povestit-o sora Aurora şi al cărei personaj secundar era Dealatul. Sau principal, cred. Da, principal, deşi adevăratul personaj principal, cel care a murit în acea întîmplare, a fost actorul Marius Fără, prietenul său. Ma- rius Fără era un excelent comediant şi moartea sa a fost mai degrabă o sinucidere. Era bolnav demult (tensiunea sa devenise proverbială) şi cu toate sfaturile şi îngrijirile lui Dealatul, a murit într-o seară ca şi cum nu l-ar fi îngrijit nimeni niciodată. A fost conştient pînă în ultima clipă. „Aici, i-a spus nevestei, arătîndu-şi tîmpla stîngă, aici mă doare, cheamă «Salvarea» şi cheamă-l şi pe el". Şi cînd ea forma numărul de telefon al „Salvării" a zis : „Nu mai chema «Salvarea», e tîr- ziu". Şi a murit. Am zis că a fost un fel de sinucidere : da, a fost. Aşa susţine sora Aurora. Marius Fără sfida boala, nu se îngrijea deloc, fuma ca un turc şi bea cafea cu nemiluita. Şi parcă dorea să moară şi să-i elibereze pe toţi ai lui, şi pe prieteni, şi pe Dealatul mai ales, de povara de a-l şti bolnav irecuperabil. Dealatul a fost foarte trist în primul rînd pentru că şi-a pierdut

cel mai bun amic şi apoi pentru că toată munca, pregătirea sa medicală nu i-au folosit la nimic în faţa bolii prietenului

său cel mai bun. Inutilitatea medicinii, am exclamat eu, însă sora Aurora a trecut ca peste o gafă peste vorbele mele şi a încercat să mă facă să înţeleg că moartea actorului a însemnat pentru Dealatul a cincea mare prăbuşire. Nu mi-a povestit care erau primele patru. N-am insistat să le aflu. Femeile cînd apreciază pe cineva, cum era cazul ei, cu asistentul meu (diferenţa de vîrstă era imensă, ea trebuia să iasă la pensie, aşa că nu putea fi vorba de nimic altceva decît de-o apreciere nedictată de hormoni, cum normal te gîndeşti cînd auzi că o femeie îl apreciază pe un bărbat) devin sentimentale, ceea ce nu le dă o personalitate atît de marcantă ca atunci cînd sînt niţel isterice. Nevastă-sa însă era o femeie cam isterică, avea deci personalitate. Şi ca să şi-o demonstreze şi mai în văzul tîrgului, trebuia nu doar să aibă aventuri fugare cu ciclişti sau aviatori, trebuia să-şi legifereze aventura printr-un act ştampilat şi semnat, ceea ce a şi făcut, căsătorindu-se cu clientul şi prietenul profesorului Dunăre, poetul şi prozatorul şi criticul şi traducătorul (şi ce-o mai fi fost) Ion Logofeţ. Reuşise să obţină divorţul într-un timp record (nepotrivire de caracter etc.) şi mai reuşise ceva : să-l anunţe pe Dealatul de-abia după o săptămînă de la căsătoria ei cu Ion Logofeţ că nu mai este soţia sa de-o săptămînă. Fapt care nu-l surprinsese prea tare pe asistent : de la ea se aştepta la orice, aşa că surpriza pe care actuala doamnă Logofeţ i-o oferise veselă nu-l impresionase, cum sperase ea. Sora Aurora a fost martora acestei scene şi mi-a povestit că Dealatul chiar şi-a felicitat fosta soţie pentru noul ei drum în viaţă, felicitare care mie mi s-a părut idioată. Bolnavul meu (ce pervers e şi simţul proprietăţii !) continuă să rămînă ţintuit la pat, în timp ce în jurul lui toate îşi continuau mersul, meciurile de fotbal se desfăşurau în fiecare duminică, căsătoriile se destrămau şi se înfiripau din nou, Iordăchescu Paula mai spera să învăţăm împreună pentru examenul de stat, ziua şi noaptea, la ea acasă, ca să putem reţine mai uşor amănuntele, bîrfa era bîrfă etc. etc. Mă enerva nepăsarea lui Dealatul faţă de bîrfa ce-l înconjura în cercuri concentrice : părea că uitase cu

desăvîrşire că fusese însurat. Sau poate

se topea în el otrăvindu-se, fără să ne dăm seama, păs- trîndu-şi masca (aşa cum se topeşte în bolnavul de cancer tot ce este viu şi rămîne doar masca din cel ce n-o să mai fie). Mă enervam auzind-o pe sora Aurora că şi-a cumpărat sacîz pentru arcuş. Mă enerva acest om, acest monstru care nu ştia să-şi urască nici măcar pe fosta nevastă care-l făcuse de rîs. Ura e o supapă : înseamnă că eşti viu. într-o dimineaţă l-am întrebat :

— Dumneavoastră n-aţi urît pe nimeni ?

— Ba da.

— Aş fi foarte curios să ştiu pe cine şi de oe...

— Dacă te interesează, am să-ţi spun.

într-o pauză, după vizita generală, m-a luat de braţ şi-am coborît în curte şi mi-a plătit un suc la chioşcul de lîngă poartă. Era foarte vesel. Ne-am dat o întîlnire la ora cinci după-masă, la cofetăria „Independenţa“ (ce nume de cofetărie !). Şi de-abia după ce mi-a povestit de ce l-a urît pe un individ (un miliţian, de fapt) mi-am dat seama că el nu era atît de preocupat de întîmplarea în sine, cît de faptul că pe mine mă interesa ura lui, ceea ce însemna (mi-a mărturisit el) că mă interesa ceva. Ceea ce, iarăşi, însemna (mi-a mărturisit) că eram viu. Nu-i plăceau oamenii sterpi, pe care nu-i afecta nimic. îmi imputa de fapt exact ce eu voiam să-i imput. Ciudăţenia situaţiei m-a făcut să nu dau importanţă atunci poveştii cu miliţianul (de fapt e vorba de un gardian). Am să ţi-o relatez, pe scurt, Tică, ţine cumva de meseria ta de procuror. Pe vremea cînd se petrecea întîmplarea, tu erai, cum se spune, în pantaloni scurţi. Dar nu e bin® să uităm nimic, mi-a spus Dealatul şi aceste cuvinte mi-au plăcut şi încep deci cu ele întîmplarea cu gardianul (numele nu mi l-a spus, şi nici n-are importanţă). Dealatul s-a dus într-o vacanţă studenţească acasă (e de la ţară) şi cum era perioada cotelor a zis ceva (nici el nu ştie precis dacă a zis într-adevăr ceva, deşi mărturiseşte că e foarte posibil să fi zis, căci toată lumea zicea ce s-a spus la proces c-a zis el) şi-a ajuns la închisoare şi acolo l-a cunoscut pe un constructor (nu-i ăsta termenul) de viori (Cucereanu Daniel) şi fiindcă acest ins era o somitate în meseria sa i s-au pus la dispoziţie lemnul şi

uneltele necesare şi a fost întrebat dacă vrea să facă viori. Cum să nu vrea ? Visul lui era să facă viori.

Dacă se afla închis, nu conta, viorile tot atît de grozav aveau să cînte ca şi cele pe care le-ar fi făcut liber. Şi Cucereanu Daniel i-a învăţat pe mai mulţi să facă viori şi i-a învăţat şi să le încerce, adică să cînte cu ele. Cîteodată cîntau toţi cei din secţia „viori" la vioară şi gardianul nu le zicea nimic, îi lăsa să cînte cît doresc. Deşi îţi dai seama că nu era prea plăcut să se audă că într-o asemenea instituţie un gardian se face că n-aude că se cîntă la vioară. Gardianul era delicat, angelic aproape, spunea mereu bancuri, le dădea ţigări. Pe scurt : nu înjura, nu bătea, era liniştit, jovial. Şi nu le spunea decît lucruri plăcute, asta-i esenţa. Numai Cucereanu Daniel nu-l putea suferi şi nici nu se uita la el. Cucereanu era cel mai vechi în închisoare şi a rămas acolo şi după ce DeaLatul a ieşit. Gardianul cumpăra sacîz din banii lui şi le aducea, ca părul arcuşurilor să fie curat şi „cîntecul limpede". Se pare că-i plăcea şi lui să audă cîntece la vioară, mai ales romanţe. îi ruga pe unii să-i cînte „Smaranda e cea mai frumoasă" şi-i răsplătea cu ţigări. Într-o zi, a zis Deala- tul, i-am cîntat şi eu „Smaranda" — atunci o eîntam pentru prima oară — şi mi-a dat un măr. N-o să-l uit : era aproape alb. „Ce să-i faci, mi-a zis gardianul — mi-a povestit asistentul — o să vină o zi cînd dumneavoastră o să vă isprăviţi pedeapsa şi-o să ieşiţi din închisoare, o zi cînd şi eu o să fiu pensionat, şi atunci dacă o să ne întîl- nim vreau să bem o bere într-o circiumă, omeneşte. Eu îmi fac acum datoria, trebuie să vă păzească cineva, nu vă fac nici un rău, şi-o să ne întâlnim atunci ca nişte prieteni".

„De ce ca prieteni ? a sărit Cucereanu. De Temistocle ai uitat ?"

„Care Temistocle ? 1" n-a înţeles gardianul.

„Temistocle Corcodel, fraierul ăla cu ochelari. Ala de-i zicea toată lumea fraierul, pentru că se lipsea în pat."

„Aha, a rîs el, parcă am auzit de unul care uda patul... de mult".

„Da, e mult de atunci, i-au putrezit ochii. Fraierul a murit demult. Ce, ai uitat că ?... Vrei să uiţi, de aceea

împărţi ţigări şi eşti bun, dar moartea fraierului nu se poate uita, că-ţi aduci aminte de ea întotdeauna cînd te duci la budă, cum zic ardelenii. Eu îmi aduc aminte, tu de ce vrei să crezi că ai uitat ? Erai foarte ***uimit:*** cum de-a crăpat dintr-un fleac. Şi erai aproape revoltat că el a ***îndrăznit*** să-ţi facă o asemenea figură. Ai pierdut atunci meciul de la televizor (ce tîmpenie, a zis Cucereanu, să fie aici un televizor, să aducă aici tot ce e în lume, degeaba : dar asta o fi civilizaţia, mă rog !), atît l-ai ciocănit uitînd de o ***plăcere*** la care ţineai : să-i vezi pe fotbalişti alergînd pe micul ecran după o minge minusculă. Ai uitat de ei. Pe Temistocle l-ai dus la infirmerie — toate s-au uitat — şi apoi s-a auzit c-a murit fiindcă avea nu ştiu ce boală şi s-a uitat de el şi acuma tu vrei să uit şi eu, cum au uitat şi alţii, poate, şi cum vrei şi tu să uiţi. Şi mai ales să uit eu, ca să poţi uita şi tu. Şi te văd acum foarte ***uimit*** că eu îţi amintesc de Temistocle fraierul şi nu te las să uiţi şi să asculţi «Smaranda» în linişte şi să ieşi de- aici împăcat că te-ai purtat omeneşte cu oamenii, le-ai spus bancuri şi le-ai dat ţigări şi mere". „Vezi, a zis Dealatul, gardianul acela mie nu mi-a făcut personal nici un rău, dar s-a întîmplat ceva ciudat : am început să-l urăsc cu ura lui Cucereanu, nu cu ura mea, şi ura lui Cucereanu a devenit şi a mea, m-a molipsit, ca o boală. Şi-am început să ţin şi mai cumplit la Cucereanu Daniel pentru felul cum l-a caracterizat pe gardian şi nu neapărat pentru ura ce i-o purta. A zis : Omul acesta (gardianul adică) nu crede în ce face, de-asta nu-l pot ierta. El crede că toate o să treacă şi-o să aibă o altă viaţă mai tîrziu, şi noi alta, şi-o să ne împăcăm şi-o să ne iubim. Nu crede că face bine stînd aici (de frică nu crede), dar nici nu pleacă în altă muncă (tot de frică nu pleacă). E ca unul ce s-ar închina singur într-o biserică în care nu crede. Şi am înţeles din asta că Daniel Cucereanu ne cerea şi nouă să credem mai mult în viorile ce învăţam să le şlefuim şi să nu muncim doar ca să învăţăm o meserie şi să treacă timpul". M-am despărţit spre seară de Dealatul (ce nume idiot !) şi am rămas cu

certitudinea că ultima frază (cam moralizatoare) a lui Cucereanu mi se adresa mie şi felului meu de a învăţa medicina, ca să treacă timpul, din obligaţie faţă de părinţi şi din lenea de a renunţa totuşi la medicină.

La ieşirea din cofetărie ne-am întîlnit cu Pop. Se cunoşteau. Pop venise din Vietnam şi arăta foarte obosit, stors. Slăbise. „Nu te-ntreb nimic", i-a zis Dealatul. Apoi m-a lăsat cu Pop şi-a plecat. Nici eu nu l-am întrebat cum a fost pe unde umblase, toată lumea nu vorbea decît despre Vietnam cu el. Auzisem comentarii. Pe unii cel mai mult îi impresionase faptul că acolo cîinele se afla la mare cinste. Războiul era un rău cunoscut. Nu ştiau însă care este animalul cel mai gustos pentru acele meleaguri. Ne-am plimbat prin parc. Pop mi-a mărturisit că nu poate lucra nimic. Era dezamăgit. N-am insistat. Ştiam doar că ştia toată lumea că în timp ce el se afla plecat, în august, în plină vară, un incendiu bezmetic şi idiot pustiise o casă vecină cu el şi pericolul plutise îngrozitor peste casa şi familia sa. Nu era înfricoşat, ca atunci cînd plecase în vară în Vietnam, nu se mai temea de moarte, dar mi se părea mai obosit ca un mort, dezgustat. Cuvintele lui Fusaru, cel care se pregătea făcînd fuse şi albii să nu moară, nu le mai puteam apropia de el. îşi reluase munca la ziar. Chiar se înapoia dintr-o deplasare în munţi. Descoperise un tăietor de lemne abonat la cincisprezece reviste şi voise să scrie un reportaj. Vorbise cu omul. Prima întrebare, mai apropiată de ce-l interesa, fusese : „Care ziar vi se pare cel mai bun ?" „Ziarul nostru judeţean". „De ce ?" „Fiindcă are hîrtia cea mai moale şi-l pot fuma tot într-o zi". Omul fusese abonat fără voia lui de întreprindere la tot felul de publicaţii pe care nu le citea. Reportajul căzuse. Rămăsese o anecdotă. A sărit apoi, fără să-l provoc, la o întîmplare din China. Apoi mi-a povestit că în Vietnam a văzut un bivol rănit, mare, negru (sînt şi bivoli albi acolo). Avea ochii limpezi, mari, plini de linişte, visători. Privea peste bananieri şi peste lanurile de orez ca şi cum nu s-ar fi întîm- plat nimic, rana îngrozitoare nu-l făcea să se gîndească la moarte, ca şi cum nici nu era posibil vreodată să moară. Visa desigur ceea ce nu se

putea întîmpla. „Mă urmăreşte acest bivol negru, bolnav mult mai grav decît de rănile ce le avea de o boală fără leac, incurabilă, ce se citea în ochii lui mari : bolnav de speranţă, de vise. O să rîzi poate dacă o să-ţi spun că l-am văzut tot timpul în locul bivolului pe un prieten de-al meu din copilărie pe care îl porecleam «Bivolul» fiindcă muncea şi acasă şi la şcoală ca un bivol şi era negru şi bleg ca un bivol. Poate chiar bivolul vietnamez să mi-l fi readus în minte pe vechiul meu coleg şi să-i împrumut bivolului ceva din convingerea în care trăia amicul meu. Nu ştiu. Dar bivolul nu mă lăsa noaptea să dorm". E obosit, mi-am zis cînd ne-am despărţit. Un remediu sigur ar fi vreo dublură de-a Paulei Iordăchescu. După cîteva colocvii cu ea, n-ar mai vedea bivoli negri.

Profesorul Dunăre s-a înapoiat din drumurile sale zadarnice prin Europa, plin de sine şi plin de geamantane. Zadarnică oboseală, cum pleca, aşa se înapoia de deştept. Nimerise într-o zodie norocoasă. Ştiuse să-i sugereze acelui bolnav o boală de durată, ce necesita un tratament îndelungat şi bolnavul îl crezuse şi-l ajutase să ajungă întîi şeful unei clinici (ca să-l poată trata mai bine) şi apoi, convins poate că se afla în faţa unui medic excelent pe care bîrfa confraţilor îl ţinea în umbră, îl mai ajutase, îl mai ajutase. Nu-i important cît şi cum : dacă nu era acel ins, era altul. Dunăre ştia să-şi convingă pacienţii că sînt bolnavi. E un talent, fiindcă ştia apoi să le exploateze boala, cerînd ce-avea el nevoie şi sugerîndu-i bolnavului însănătoşiri la diverse medicamente aplicate (în general lucra cu pacienţi surmenaţi, cărora le găsea boli de ficat, stomac etc. inexistente — şi fiind inexistente le putea vindeca cînd dorea). Nenorocirile, mai mici sau mai mari, nu-l persecutau parcă decît pe Dealatul. Şi totuşi ele n-au reuşit să-l îmbătrînească, asta mă intriga. N-a făcut niciodată politică (nici măcar n-a făcut din medicină o politică, asemeni lui Dunăre), de nici un fel, aşa că m-am mirat a doua zi că m-a aşteptat în salonul unde se afla Cristescu. M-a întrebat de rezultatul analizelor, ca şi cum cu o zi înainte (nici măcar cu o zi !), la cofetăria „Independenţa" n-avusese timp să deschidă acest

subiect. A venit cu mine la laborator, m-a condus pînă la medicul Barna care-i făcuse o biopsie lui Cristescu. Şi tot timpul grija lui pentru mine mi l-a făcut şi mai odios. Pur şi simplu simţeam nevoia să mă opresc şi să-i dau două palme.

Poate tot lenea m-a scăpat de un scandal posibil. Zic posibil, deoarece nu sînt sigur că Dealatul m-ar fi reclamat la decanat. Poate această perspectivă posibilă i-a dictat subconştientului să nu-l pălmuiesc. Mi-am amintit de caietul cu linii colorate şi Dealatul mi s-a părut un farsor ieftin care-mi dădea lecţii despre frumuseţea meseriei şi despre credinţă (vezi stupizenia moralizatoare cu viorile lui Cucereanu), mă forţa să cred în ceva în care el nu mai credea de mult (vezi povestea cu actorul Marius Fără), să mă închin unui zeu mort, unui Dumnezeu pe care el îl detesta (medicina), dar pe spinarea căruia trăia la fel de penibil ca Dunăre, marele parazit. Un clan de bufoni paraziţi. Şi eu trebuia să ajung ca ei — şi el mă intoxica cu parabole ieftine. Nici eu nu sînt curat (cum se spune în descîntece : ca argintul strecurat), mă simt blestemat cumva şi-mi recunosc o singură calitate : lenea. Dar blestemaţi sînt toţi, deşi nu recunosc. Blestemată (nu numai la figurat) e şi Iordăchescu Paula, care în ultima vreme, cu instinctul ei de femeie, văzîndu-l pe Dealatul liber (adică divorţat) începe să-i găsească, în gura mare, calităţi. Mi-a spus chiar lîngă Cristescu (îi dădeam o injecţie) că : „Dealatul e foarte şic !“ Ea care-l înjurase (la propriu) pentru „năzdrăvănia caietelor cu linii colorate“, mi-a spus : „E un romantic ! Eu îl consideram un didact senil, şi el de fapt vrea să colorăm lumea, cum o colorează el cu gîndurile şi sentimentele lui ca să nu pută, ca să nu fie căcănie ca tuberculoza, cancerul...“ „Ho, ho, opreşte-te“, i-am zis şi am ieşit pe coridor. îmi vine întotdeauna să vomez cînd aud că mi se vorbeşte de „gînduri şi sentimente“. E ştiut însă că mai uşor scapi de rîie decît de o femeie care vrea ceva de la tine (măcar să-ţi spună), aşa că nu m-am mirat trezindu-mă cu Iordăchescu Paula luîndu-mă de braţ pe coridor (altă dată mă lua de gît, cică ştrengăreşte), sobră. A continuat : „E un romantic, colorează viaţa

(pînă şi boala şi moartea) ca să n-o lase aşa cum este, exactă şi incoloră, păguboasă şi incertă. Cîntecul său la vioară e o culoare pe care şi-o acordă singur. Vede lumea în culori... etc. etc. ..." Mi-am pus degetele în urechi şi-am început s-o imit : „culoare care şi-o acordă, şi-o acordă, şi-o acordă...“ Şi-am continuat aşa, ca un patefon stricat, pînă m-a lăsat singur. Curioase mai sînt femeile : ele
susţin că au o sensibilitate aparte şi disting omul mai exact decît noi, bărbaţii. Paula voia să mă încredinţeze de ceea ce altă dată sora Aurora încercase să mă convingă. I-am spus Paulei : „Aşa vorbea despre el pînă şi nevastă-sa, înainte de-a fugi cu biciclistul sau cu fotbalistul, sau cu poetul Ion Logofeţ...“ Evident, nu-mi spusese nimeni aşa ceva. Dar totul era posibil. „O, nu-mi vorbi de Logofeţ, a exclamat Paula ca o actriţă proastă. îl cunosc de cîţiva ani, i-a făcut curte unei colege de cameră, de la drept. Poetul acesta mereu suferă“. „Are limbrici ?“ am încercat eu un banc ieftin. „Nici atît. Cauza suferinţei sale e : că nu s-a realizat ca scriitor şi că tot ce publicase era acum aruncat la coş, dispreţuit de lume, şi chiar de el. Dar tocmai în acest dispreţ al propriei sale opere găsea el bucuria : cauza ratării sale, zicea, fusese că alţii îl obligaseră să scrie despre lucruri pe care ei le numeau atunci premisele certe ale fericirii. Dar premisele acestea nu fuseseră confirmate de istorie (sînt vorbele lui Logofeţ) — ci infirmate categoric, fericirea nu apăruse prin achitarea dărilor şi nici prin întovărăşiri agricole de producţie (sînt vorbele lui Logofeţ), fericirea lumii era în altă parte, fericirea e ceva mult mai complex, nu se realizează cum credea el — căci şi comunismul nu începe dintr-o dată, ca de la o barieră, ci se realizează treptat, depinde de oameni şi de omenia lor. Nu se ştie nici acum unde, dar ce e foarte sigur e că nu se află acolo unde propovăduise el în scrierile sale. Şi suferea că propovăduise altfel, fals, ca un proroc mincinos. Dar această cauză care-l făcea să fie nemulţumit îl mulţumea pe deplin, fiindcă se găsea ***nevinovat.*** Alţii îl obligaseră să scrie aşa. El nu crezuse nici atunci (sînt vorbele lui Logofeţ). Nu crezuse — se laudă ca un

prost, fără să se gândească cumva că anulîndu-şi ***sinceritatea*** de-atunci, îşi anula de fapt ***plăcerea*** de-acum de a ***dispreţui*** ce realizase atunci. N-avea de ce să se bucure şi să se ***liniştească acum,*** doar nu făcuse nimic atunci din sinceritate, ori la ***comandă.*** Nu fusese atunci sincer, înseamnă că şi atunci ***dispreţuise*** ce scrisese — deci fusese un mercenar, pe bani şi pe glorie. Şi dacă atunci se dispreţuise, n-avea nici un drept să se liniştească acum dispre- ţuind poeziile publicate atunci. Nu le acordase credit atunci (dacă e adevărat ce spunea), deci acum singurul

drept ce-l avea era să se considere ratat, nu ***nedreptăţit.*** Nu realizase nimic, trebuia să recunoască : se ratase — şi nu că îl rataseră alţii". Pe mine nu mă interesa Logofeţ în nici un fel şi o ascultam pe Iordăchescu Paula doar de dragul de-a desprinde mecanismul prin care o femeie (să-i zic Paulei fată, că nu e căsătorită) îşi găseşte argumente pentru a se apropia de cineva (în cazul de faţă, de Dealatul), respingîndu-l vehement pe altul (respingîndu-l ca individ pe Logofeţ). Totul mi se părea amuzant. O singură frază mi s-a părut prea politizată stîngaci şi anume : „În timp ce el (adică Logofeţ) lua premii de stat cîntînd verzele crescute printre naturi, Dealatul intra la închisoare pentru nişte vorbe despre verze. Unele vorbe erau plătite în bani, altele în zile de nezile, despre acelaşi subiect". Aici prea îi lua direct apărarea lui Dealatul, ca să mai am eu vreo îndoială că ea nu trecuse bîrfind acest subiect prin patul asistentului „ce vedea lumea în culori" (sîc). „Problema e mai complexă, am zis eu, luîndu-i apărarea lui Logofeţ, din distracţie. El a avut talent, incontestabil. Dar a fost obligat să scrie altfel. Şi, chiar de-ar fi scris cum a vrut el, n-ar fi putut să publice un rînd". „Nu l-a obligat nimeni să se bucure de premiile luate, dacă ştia ce-i aceea literatură bună. înseamnă că nu ştia nici atunci ce înseamnă valoarea. De-ar fi ştiut, n-ar trebui acum să sufere, ci să scrie altceva. Dar nu ***poate.*** Şi atunci se lamentează — şi asta îi face plăcere. Face pe victima, pe sacrificatul. Se simte nevinovat. Automistificare, vorba lui văru-tău (e vorba de tine, Tică : te

cunoaşte cumva sau de la mine te ştie ?). A fost copleşit, distrus de propriul său mit. Sfărîmat de propria sa genialitate (inexistentă). Prins într-o morişcă din care n-a mai putut ieşi. Era un ***gol*** atunci — nu erau scriitori noi. Şi el a acceptat să fie, să joace rolul scriitorului de tip nou. Şi l-a jucat. A ajuns imediat mare geniu. Şi încasările au fost mari. Şi drepturile. A devenit eroul oraşului, invitat la toate sindrofiile. Femeile îi făceau curte, i se ascultau anecdotele deşucheate (aşa sînt poeţii, scrîntiţi !), ce voia i se rezolva : casă, străinătăţi ! Şi deodată a venit criza : vede că nu mai este ***el*** ce era, că este altul ce era el (tot cm gol, desigur, dar el nu se gîndea la gol). Este altul. Dar Logofeţ nu se mai poate rupe de poza, de rolul pe care-l juca. Şi atunoi începe să creadă în propria sa minciună. Dar restul — nici cei care l-au umflat nu cred în el şi-l consideră cabotin. Asta e îngrozitor : să fii cabotin şi să nu-ţi dai seama. E cabotin, ei ştiu, şi criticii, şi alţii : doar e opera lor. Ei l-au inventat, ei l-au apărat şi n-au lăsat pe nimeni să-l înjure. Şi dacă acum vrea să fugă spectaculos din cerc va pieri. Căci el de fapt n-are nici o putere, e o rotiţă, e un papagal dresat care dacă refuză să mai spună poezia e dat la pisici". „Paula, îmi place chestia asta cu papagalul dresat. Cine ţi-a vîndut-o ?" „Colega de cameră, Anişoara : Logofeţ avea acasă un papagal pe care ea l-a învăţat să spună două versuri scrise de Logofeţ. Credea că e o glumă. Logofeţ s-a înfuriat şi papagalul a dispărut a doua zi şi Anişoara e convinsă că el l-a dat la pisici, să nu se-audă prin oraş că are un papagal care etc. Din cauza asta s-a şi despărţit de Anişoara". „Anişoara e scroafa aia bălană şi puhavă care mergea la concerte cu o căciuliţă roşie ca să fie băgată în seamă ?" „Ea era, dar de ce-i zici scroafă ?" „Nu te supăra, n-am găsit un cuvînt mai potrivit. N-avea de ce să-şi bată joc de Logofeţ, nici ea nu era mai bună. Se potriveau de minune, cred că de-aceea n-au rămas împreună. El escroca cuvintele (ca să nu zic poezia) şi ea îl escroca pe el. Şi dac-ai stat cu ea în cameră..." „Semăn şi eu cu ea, nu ?" „Tu ai zis, Paula, nu eu". Mi-a cîrpit două palme şi a plecat. A fost cea

mai sinceră despărţire din viaţa mea.

Ce mă îngrozeşte este exemplul altora. Să fiu mai clar : în anul întîi la disecţii n-am leşinat niciodată : sala cadavrelor goale aşteptînd să fie ciopîrţite de bisturiile noastre neîndemînatice nu m-a ameţit cu mirosul ei de formol. Cadavrele acoperite cu pînză, ca nişte sculpturi deşelate de lut, nu m-au făcut să vomez. M-am obişnuit cu starea fizică a lor, cu pielea lor rece şi vînătă, cu ochii deschişi umil sau speriaţi, cu membrele abandonate : parcă nu le era ruşine că sînt morţi, sau uitaseră, murind, să se mai gîndească să se ruşineze de goliciunea lor. Starea lor fizică, zic, şi ambianţa sălii, de biserică păgînă unde se oficia o iniţiere, nu m-au înspăimîntat atît de tare cît m-a îngrozit gluma unei colege care ca să ne demonstreze cît este de tare şi cum nu-i pasă de moarte şi cum deci o să fie o doctoriţă strălucită s-a jucat într-o pauză cu ceea ce nu trebuia să se joace decît nevăzută de nimeni : şi în acest caz acela trebuia să fie viu. Ea nu s-a ruşinat nici de noi (eram caraghioşi, ne-a spus, dacă ne făceam probleme dintr-un fleac) şi pipăind apoi fruntea cadavrului, înainte de a începe să-l disece, a spus un cuvînt pe care nu l-am uitat : ireversibil ! Cam aşa a spus : aici totul este ireversibil. Şi ne-a îndemnat : „Nica- nor, pipăie cu degetele, ai ocazia să simţi ireversibilul“. Era un cuvînt prea frumos pentru a înlocui moartea, acest cuvînt banalizat. Era fata unui lector de ştiinţe sociale şi împrumutase termenul, ironic, de la „ireversibilitatea societăţii burgheze“, mi se pare. Societatea burgheză, odată moartă, devenea ireversibilă, ¿ni-a explicat în pauză mîncînd pe coridor soldăţeşte salam cu pîine. De-atunci poate am urît şi mai puternic medicina. Dar n-am avut ocazia să mă îngrozesc de mine niciodată, nu mi s-a dat nici un caz special să-l rezolv şi în general am fugit cît am putut de orice responsabilitate, sperînd cumva ori să fiu exmatriculat pentru vreo trăsnaie, ori să ia foc universitatea, ca să scap de ea. N-am depus, din lene, nici un efort ca să scap de ea. Lenea este doar suficientă, se vede, ca să absolv facultatea, nu să mă dea afară. Exemplul meu nu mă enervează încă,

mă amuză doar ; mă îngrozeşte însă exemplul altora, trecuţi de vîrste incerte. Gardianul din povestea cu Daniel Cucereanu, pe care nu l-am cunoscut personal, mi-este tot atît de aproape ca şi profesorul Dunăre, ca şi poetul Ion Logofeţ, cel pe care nu-l cunosc decît din vedere : toţi sînt ireversibili. Şi mulţi alţii. Te întreb pe tine, Tică, ce să fac ? Dealatul e un caraghios, Iordăchescu Paula o fîşneaţă, sora Aurora o babă senilă care în pragul pensionării a început să vorbească singură (cam devreme !). Pe cei ireversibili îi văd (pe Dunăre n-aş vrea să-l mai văd în veci, îl văd de pomană, ca pe-un hoit), îi simt (chiar de nu-i cunosc personal) şi mă îngrozesc, căci numai cu ei sînt sortit să mă aseamăn mîine sau poimîine. Ei au ajuns ce sînt fără să creadă în ce-au făcut şi ce fac ; eu nu numai că nu cred

în. eficienţa medicinii, dar nici măcar n-am vanitatea de a fi doctor, cu bani şi „Volgă“. Şi mai sînt unii, şi mi se pare monstruos să clădeşti o lume pe asemenea inşi care nu cred în ea, ci doar profită de ea, neruşinat : exact ca şi cum te-ai închina unui sfînt în care nu crezi. Simt cum în mine ceva ireversibil se naşte şi nu mă pot bucura acum, acasă la Iordăchescu Paula, goi amîndoi ca nişte cadavre, nici de setea ei de nonconformism (aşa o numeşte) şi nici măcar de soiul de mîndrie masculină perfidă ce-ar trebui să mă gîdile c-am reuşit (fără nici un efort, asta-i culmea !) să-i suflu nenorocitului de asistent pe studenta care-mi vorbise cu o zi înainte de el ca de un idol. înainte de-a veni aici cu Iordăchescu Paula, o discuţie cu bolnavul Cristescu m-a făcut să aflu c-a fost cîndva gardian. Imediat m-am gîndit la povestea cu Daniel Cucereanu, dar nu l-am întrebat pe bolnav nimic şi nici pe Dealatul. Pe asistent doar atît l-am întrebat : „Vă e simpatic Cristescu ?“ „Toţi bolnavii nu-mi sînt antipatici“. Dealtfel întrebarea mea (şi mai ales cuvîntul : simpatic) — ce să mai vorbesc ! Lamentabil e puţin spus. Şi chiar de-ar fi fost Cristescu gardianul din poveste, acum era scos în afara oricărei istorii : era grav bolnav. Şi datoria medicinii era să salveze, nu să achite poliţe neachitate, ori să facă dreptate. „Noi n-avem nimic cu dreptatea“, mi-a răspuns Paula la întrebarea : ce-ar trebui să facă medicii dacă ar

afla că un bolnav etc. etc. ... Pe ocolite, îi spusesem cazul gardianului, combinat cu al lui Cristescu. Culmea e că Iordăchescu Paula a continuat şi goală să-mi vorbească strălucit despre Dealatul, şi nu ca să mă facă gelos, nu putea fi vorba de gelozie. Zicea : „Simt că l-am înşelat pe Dealatul, dar asta n-o să-l supere, o să vezi că mîine o să se poarte cu mine ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic, deşi i-am spus că am să învăţ toată noaptea asta cu tine"... „I-ai spus porcăria asta ?" „De ce nu ? Doar n-am nici o obligaţie faţă de el. Ce mai contează o mică nenorocire sentimentală pentru el, după cîte a păţit ?" „Mă mir că nu plesneşte, că nu dă foc lumii !" „De ce să-i dea foc, el crede în lume !" „în cine, tîmpito ? Profesorul Dunăre îi face zile fripte şi de-ar putea să-l azvîrle în stradă, mîine l-ar arunca cu mare plăcere ; nevastă-sa, ce să mai discutăm ; cei care l-au turnat de-o mie de ori, gardianul, şi tu, chiar tu !... în cine, şi de ce ? Eu v-aş da foc la toţi !" „Măi, dar teribil eşti, hai să te pup, pufi, pufi-revoluţionarul mamii !" mi-a zis ea şi m-a mîngîiat pe frunte şi palma ei am simţit-o caldă şi moale, exact cum poate a fost şi palma colegei ce-a palpat în sala de disecţii fruntea celui pe care avea peste o clipă să-l scalpeze cu bisturiul. Să mîngîie morţii înainte de disecţie era plăcerea colegei mele Iordăchescu Paula. M-am îmbrăcat furios, dar ea m-a dezgolit doar cu două vorbe : „Ce, gata ? !" Am rămas. „N-ai nici un haz, mi-a spus. Eşti o brută, atît. Un animal util. Atît". „Mulţumesc". „N-ai farmecul lui... Dumnezeule, cît îl iubesc... El n-o să se supere pe mine, el ştie că-l iubesc, el speră că voi fi a lui... nu ca nevastă, poate..." „Eu nu sper, doamne fereşte !" „Tu eşti un animal de prăsilă. Tu nu mă visezi noaptea"... „Asta ar mai trebui..." „El mă visează". „Eu te am, îmi ajunge". „El mă visează, el ştie să viseze... El ştie să lupte... Deşi n-o să fiu niciodată a lui, e prea bătrîn... El mă visează, visează tot ce el nu poate împlini... Mă visează pe mine, ce mîndrie vrei să am mai deosebită ?" „Mîndreşte-te, deşi ar fi bine să mai destupi şi..." „Animalule... El trăieşte cu iluzia că se poate lupta, şi se luptă, cu prostia ta, cu lăcomia, cu moartea, cu nerozia mea... Căci sînt

neroadă !“ „Te lauzi“. „Şi crede că poate învinge duşmanul de neînvins...“ „Hai sictir, i-am zis, te-ai îmbătat.“ Şi mi-am pus vată în urechi, obosit de soiul acesta de amor modern. în timp ce sta în braţele mele şi mă dezmierda, îmi lăuda pe altul. Şi nu era prima dată. A doua zi Dealatul m-a salutat cordial şi m-a condus iarăşi la laborator. Profesorul Dunăre la curs l-a trimis după cretă, evident ca să-l umilească, şi el s-a dus ! Dunăre nu merita, ca om, şi ca pregătire, nici să-i facă pantofii, cum se spune. Şi el s-a dus şi-a adus creta : o cutie întreagă. Şi cînd le-a aşezat pe masă, a surîs. Surî- sul lui m-a cutremurat : nu era nici o umilinţă, nu era nimic altceva decît un surîs simplu, ceea ce era formidabil ; omul acesta, după cîte nenorociri îl năpustiseră, după cîte umiliri îl copleşiseră, rămăsese întreg : întreg, întreg. Nimic din toate astea nu i-au umbrit surîsul său de om întreg. Iordăchescu Paula îşi lua notiţe, conştiincioasă ca

o şcolăriţă. îşi umplea caietul cu cacofoniile profesorului, îl simpatiza pe Dealatul cum ai simpatiza un bolnav, sau cum ai fi îndrăgostită de „Don Quijote". în rest, îşi urma viaţa foarte realistă. Nu trebuia să fiu de-acord cu ea în privinţa caietelor cu linii colorate. Ea zisese : fiecare linie, un destin, o viaţă. Colorate divers, cu bine, cu rău. Cam aşa ceva susţinea. Cam simplist. Dealatul se aşezase pe un scaun lîngă tablă, ca un om de serviciu, şi privea sala împăcat, fără să surîdă. Ne privea, făcînd cumva abstracţie de profesorul ce ne preda şi care se afla la un metru în faţa sa. Parcă nici nu-l vedea. „Nu te deranjează profesorul ?" îl întrebasem odată. „Nu". „Dar el există, trăieşte." „E o faptă, nu-i un adevăr", a continuat şi n-am înţeles ce-a vrut să spună. O butadă stupidă, probabil, ca să încheie o discuţie la fel de stupidă ce nu-l interesa. într-adevăr, cum ne privea, era clar că pentru el profesorul nu exista cu adevărat. Parcă am început să înţeleg de ce mă îmbărbăta el să învăţ, de ce vroia să mă obişnuiesc cu linii colorate — cu absurdele linii colorate. Nu pentru că Dunăre cerea acest lucru. Profesorul cerea din motive didactice să liniem caietele colorat. Dealatul ne cerea să tragem sute de linii colorate fiindcă era absurd ca la vîrsta noastră să tragem sute de linii colorate, dar trebuia să ne obişnuim. Trebuia să ne obişnuim să tragem linii colorate. Şi după ce le observa trase, nu se mai interesa de erau frumoase sau nu, absurdul (munca aceasta absurdă) nu putea fi frumos sau nu. Era cum era. Şi mirarea din ochii lui, cînd văzuse caietul meu frumos împărţit în rubrici, fusese fiindcă eu luasem absurdul ăsta în serios sau în rîs. Şi eu nu trebuia să-l iau decît aşa cum era, colorat multicolor.

— L-ai observat ? m-a întrebat Iordăchescu Paula, ieşind din amfiteatru.

-— Pe cine ?

— Pe el, pe cine altul ? Visa.

— Crezi ?

-— Sigur.

— Un nătăfleţ ! După ce ***s-a*** dus şi-a adus creta a acceptat să şteargă şi tabla la sfîrşitul cursului. I-aş fi dat dobitocului cu cîrpa în cap, decît să şterg tabla ca o slugă.

— De ce ? A şters prostiile scrise.

— De ce-l scuzi ?

— Visa ! El nu e cinic ca mine, de-aceea îl iubesc.

— Şi tu de ce eşti cinică ? Din plictiseală ?

— Din dezamăgire. Sínt dezamăgită de mine ; niciodată nu fac ce doresc. îl iubesc pe el şi mă culc cu tine.

— înainte mă iubeai pe mine şi...

— Nu fi mojic. Sínt prea realistă, nu ştiu să visez. îl înţeleg perfect. Nu e cinic, nu i-a luat nici o nefericire strălucirea credinţei sale despre studenţi, despre bolnavi, despre oameni. N-ai băgat de seamă cum zîmbea ?

— Cum ? m-am făcut eu că n-am băgat de seamă.

— Dacă n-ai observat, n-are rost să-ţi povestesc. Nu se poate povesti. Deşi te-am văzut cum îl priveai... De ce eşti cinic ?

— Eu?

— Faci pe micul erou, vai de tine ! Ţi-ai pierdut tot hazul.

— Sper să n-ajung un dobitoc ca Dealatul.

— De-ai ajunge măcar.

— Mă compătimeşti, faci exerciţii de bunătate.

— De-aş putea visa ca el ! De-aş putea să mă iluzionez ca el, de-aş avea forţa pe care se sprijină el...

— Ce forţă, Dumnezeule ?

— Iluzia că... Dar n-am ce discuta cu tine, astăzi eşti idiot.

Avea dreptate : eram idiot. Rezultatul biopsiei îmi sosise chiar înaintea începerii cursului. Aveam în mînă toate rezultatele analizelor. N-avea rost să mă iluzionez. Concluzia rezultatelor confirma clar (fără iluzii !) ce degetele mele palpaseră a doua zi după ce F.C. Argeşul învinsese la Bucureşti pe Steaua. Ca să scap atunci de Ior- dăchescu Paula, îi întinsesem „Sportul popular“ pe coridor... Atunci ploua, ploua şi acum. Dar clima n-avea nici o importanţă asupra mea, nu sínt reumatic. Şi că n-are importanţă clima e pentru că mi se pare că ploua atunci! Nu ploua, doar Iordăchescu Paula plecase după „Sportul“ în bluză şi

venise de la chioşc citind ziarul pe stradă şi ziarul n-avea náci un strop de apă căzut pe el. Şi nici acum nu ploua, ce credeam eu că e ploaie, mergînd pe

culoarul clinicii, era robinetul de la chiuveta de lîngă scara de serviciu. îngrozitor de stricat era robinetul şi nimeni nu lua nici o măsură, era stricat de aproape un ceas. Ganglionii bolnavului meu (ciudat cum şi bolnavii devin ca un fel de proprietate personală, cu boala lor cu tot, cu sănătatea lor posibilă cu tot, cu moartea lor posibilă) erau într-o fază fără întoarcere.

— Nicanor, am cumpărat „Sportul“, mă strigă Iordă- chescu Paula.

Se apropie de mine, în bluză, ca şi atunci, şi începu să-mi citească cronica etapei. Cine mama dracului m-a pus să caut adevărul ? De ce trebuia eu să învăţ, să descopăr adevărul, ca să-i fac plăcere jigăritului care se pusese de-a curmezişul în faţa mea, aşa cum stătea la toate după cum îi era numele de idiot ? ! Cauţi, cauţi, şi care-i sfîr- şitul ? Unul singur. O, bucuria c-ai aflat adevărul căutat ! Fleacuri, bune cel mult să consoleze orele de oboseală fizică ale domnişoarei (vorba vine) Paula.

— Mă urmăreşti ?

— Desigur, Paula.

— Boala e o faptă, nu un adevăr.

— Scrie în „Sportul“ aşa ceva ?

— Da.

— Şi adevărul care e ? Şi fapta care e ?

— Fapta e duşmanul adevărului...

— Ştiu predica de la asistent... „Şi adevărul e că omul e curat“... cam aşa, nu ? Adică merită să te zbaţi pentru el, nu ? Nu-i aşa, fetiţo, adevărul e imul singur : îl am în buzunar. Nu e o faptă, să nu ne complicăm în cuvinte. De două luni de zile caut adevărul, mă refer la căznii Cristescu...

— Linişte, vine asistentul...

Dealatul apăru în capătul coridorului, trecu pe lîngă robinet, se opri şi-l închise. Deodată se făcu linişte de mormînt pe coridor.

— Şi eu am crezut că era stricat...

— Era deschis, l-o fi uitat cineva careta băut apă.

— Posibil, posibil, zic eu dîndu-mi seama că şi eu

băusem apă de la acest robinet, cu gura, aplecat deasupra lui

— şi nu era chiar imposibil să-l fi uitat chiar eu deschis. Nu-mi aduceam precis aminte.

Asistentul, fără să i le întind, îmi luă din mîini rezultatele analizelor. Mă luă de umeri şi pornirăm spre camera de gardă.

— Ai avut dreptate, îmi spuse încîntat. Vezi, ai avut dreptate, ai de ce să te bucuri, medicina e frumoasă, ai învins, medicina îţi dă satisfacţii, observi, asta este, vezi ? ! continua el, bătîndu-mă pe umeri.

îmi venea să urlu : omul acesta era complet dement. Ochii îi străluceau de bucurie, ţopăia ca un ţap, parcă nu era treaz, parcă visa. Visa, desigur. Acum am înţeles, privindu-l de-aproape, ceea ce cred că Iordăchescu Paula voise să-mi spună că visase la cursuri şi ce visa de obicei : visa un vis idiot, omul acesta visa un vis irealizabil...

— Vezi, ai învins, mă tot bătea pe umeri, ai descoperit, vezi că medicina e frumoasă, vezi ? Ai nişte degete de aur, de-ar trăi Haţieganu te-ar săruta.

Şi în aceeaşi secundă îmi prinse degetele şi le sărută.

Mi-am băgat revoltat mîinile în buzunare. Degetele mă frigeau. N-aş fi vrut să fie ale mele. Sub degetele mele am simţit atunci, palpîndu-l pe Cristescu, moartea lucrînd tenace, încet, ascunsă, ireversibil.

— Ei, vezi, ai căutat şi-ai găsit... Căutînd, ai găsit...

— Căutînd, căutînd adevărul, ce-am găsit ? Nu uitaţi ce-am găsit, domnule asistent... Ce-am găsit eu în ganglionii omului acela e cancer, nu uitaţi... e cancer... Ce bucurie e în asta ?

Dealatul începu să rîdă behăit ca o capră şi ieşi. Am văzut negru.

VÎNĂTOAREA REGALĂ

1

— **CARE MĂRIRE STA PE PĂMINT NESCHIMBATA, CARE** suflare, care înălţare ? Şi care desfătare lumească este lipsită de întristare ? Toate sînt mai neputincioase decît umbra, toate mai înşelătoare decît visurile... O clipă numai, o clipă, şi pe toate acestea moartea le apucă...

Pe geam, de-afară, pe masa pusă în mijlocul camerei, stătea Crăişoru cel mare cu mîinile pe piept şi cu luminare între degete şi cu luminare la cap, două, şi cu luminări la picioare, două. Gura i se tot deschidea şi frate-său, Crăişoru cel mic, i-o tot închidea şi fiindcă nu reuşea, se mulţumea o vreme să-i şteargă balele ce i se prelingeau pe la colţurile gurii ; apoi reîncepea să-i apese falca de jos pe falca de sus, doar doar printr-o minune vor rămîne lipite — ceea ce, evident, nu se întîmpla. Afară venise seara şi eu stăteam învelit în întuneric şi ei n-aveau cum să mă vadă. Pentru ei, înăuntru, era tot ziuă, luminările, vreo douăzeci, aprinse prin toate colţurile camerei de cu ziuă, ardeau la fel, egal, şi ceea ce-i interesa, lumina lor, nu a orei, era aceeaşi. Sau poate nu-i interesa decît Crăişoru şi eu îmi făceam de pomană gînduri negre c-ar putea să mă zărească prin geam, urmărindu-i. Ştiam că spre seară dinăuntru dacă priveai cerul ţi se părea albastru şi era de fapt albastru, cum albastră era şi zăpada îngheţată şi grea. Stăm rezemat de peretele casei şi de dudul în care vara se culcau găinile şi curcile lui Ţeavălungă şi ce mă adusese aici peste gard şi peste cîini fusese slujba de moarte ce se auzea pînă în drum şi jalea grozavă din glasuri de bărbaţi ce era mai îngrozitoare cînd cineva deschidea uşa casei şi se

putea să răzbată aproape întreagă afară. La Ţeavălungă n-avea

cine să moară, decît el, şi nu mi-ar fi plăcut să-l văd mort pe omul acesta fără barbă despre care muierile spuneau că e mai mic decît ce are el mai mare, lucru pe care n-aveam cum să-l înţeleg atîta vreme cît el de-abia ajungea la înălţimea copiilor din clasa a patra. Nu murise el : l-am văzut de cum m-am apropiat de fereastră : stătea pe un scăunel cu trei picioare lîngă maşina de gătit şi mesteca în căldarea de mămăligă pusă pe foc cu o baionetă. El veni lîngă Crăişoru cel mare şi văzînd că frate-său nu poate să-i închidă gura se duse şi înfipse vîrful baionetei într-un măr roşu ce se afla deasupra dulapului, printre gutui, şi se înapoie fără o vorbă şi vru să bage mărul în gura mortului, fără să-l ia din baionetă, şi Crăişoru cel mic se sperie şi puse dreapta pe măr şi rămase cu el în mînă, rîzînd ca un tîmpit. Ţeavălungă îi luă mărul din mînă cu mîna şi i-l puse mortului în gură şi o clipă toată lumea rîse, gîndin- du-se poate la purceii aduşi la mese pe tavă rumeniţi şi cu mărul în gură. Apoi nu mai rîse nimeni şi glasul Biţei continuă să slujească, răguşit şi cam pe nas, citind din palmele ei lipite în partea degetelor mici şi deschise în faţa ochilor ei ca o carte. Toţi bărbaţii ziseră doamne miluieşte şi Biţa privi cînd o palmă, pe cea din stînga, cînd alta, pe cea din dreapta, cum ar fi privit două pagini scrise şi zise : „Dumnezeule mare, tu care ai călcat moartea şi pe diavol ai surpat, odihneşte sufletul răposatului robului tău Crăişoru Ion în loc luminat, în loc străluminat, în loc tihnit şi îndulcit, în loc cu verdeaţă de unde au fugit durerea, de unde au fugit întristarea şi suspinarea...“ Toţi bărbaţii ziseră atunci : „Doamne miluieşte, doamne miluieşte, popa prinde peşte“ — şi eu tresării fiindcă ei nu puteau să zică popa prinde peşte, ei ziseseră... doar pînă la aceste vorbe cu care eu, desigur că numai eu le-am putut spune : în mine. Dar le-am gîndit atît de tare încît le-am şi auzit. Toţi copiii îngînau prosteşte aceste cuvinte şi le în- gînasem şi eu altă dată, însă acum fusese de-a dreptul ruşinos să le repet. Ce mă îngrozi mai tare decît cuvintele, sau poate din cauza asta mă înspăimîrttaseră cuvintele, fură ochii mortului : ei se deschiseră şi mă priviră exact în clipa cînd se auzise : „popa prinde peşte“. Gerul începu să facă zăpada să tremure sclipind amorţit sub lumina bolnavă, aproape moartă a luminărilor ce răzbea prin geam

şi prin perdele. Zăpada se-ncreţea ca pielea de găină de gerul ce-mi lingea şi mie urechile şi nasul ca o căţea turbată, făcîndu-mi dinţii să clănţăne în neştire. Ţeavă-lungă luă cu baioneta din căldare un trandafir de porc încolăcit şi-l puse pe masă lîngă urechea stîngă a lui Crăişoru (chiar îi împinse uşor mai spre dreapta capul cu cotul, să nu se murdărească pe mînă) şi-l tăie în bucăţi şi toţi cei de faţă luară cîte o bucată din cîrnatul ce încă mai sfîrîia arzîndu-le degetele şi începură să mănînce... Atunci observai că între picioarele mortului, răscrăcănate, se aflau nişte pahare. Ei le umplură cu vin fiert dintr-o oală de plic albastră pusă lîngă căldarea de mămăligă şi închinară între ei şi băură învîrtindu-se în jurul mortului şi cîntînd. De data aceasta însă nu mă înşelai : ei ziceau „popa prinde peşte !“ Ciocănelea ieşi în tindă şi se înapoie cu doi iepuri morţi în mîini şi cu unul pus în jurul gîtului ca o blană. Cu cei din mîini, pe care-i ţinea de cozi, începu să cădelniţeze pe la căpătîiul mortului. Mi s-a părut că visez şi mi-am frecat mîinile şi m-am bătut cu ele peste piept : nu visam, eram treaz. Mă zăpăcise însă gerul şi vedeam vedenii şi ca să nu mai văd şi să nu mă facă sloi plecai spre casă. Eram, ca de obicei, pe picioroange. Pe lîngă casă zăpada se topise cîndva, iar prin curtea lui Ţeavă-lungă erau destule poteci bătute de porci şi de cîini şi nu era o problemă să păşesc cu picioarele mele de lemn lungi de peste patru metri. Pe poartă nu încăpeam şi nu încercam niciodată să intru sau să ies şi acum ajunsei în drum păşind peste gard. Prăjina ce-o ţineam în mîini (să-mi mai ajut echilibrul cînd era cazul, şi să mă apăr şi de cîini şi să am şi un semn pentru glumeţi — să-i pot atinge de la înălţimea mea să le turtesc pălăriile şi căciulile şi glumele) albise de promoroacă şi cuiul ce i-l bătusem în călcîi să prindă în polei sau în gheţuş intra acum în zăpada bătătorită a drumului parcă scîrţîind. Acasă nu mă crezu nimeni cînd le povestii ce văzusem. Rîseră de mine. Şi ţiganul Lereu ce venise să bea la noi o jumătate de ţuică fiartă cu piper cînta din vioară pe-o coardă şi nici nu mă băga în seamă. îmi părea rău că în casă nu putusem intra pe picioroange şi eram obligat să-i ascult pe toţi privindu-i de jos în sus. Pe picioroange începusem să umblu din cauza noroaielor şi fiindcă prin sat trecuseră

nişte circari pe picioroange şi mă uimiseră că puteau fi atît de departe de pămînt şi atît de sus deasupra noastră a tuturor ce căscam gura la panglicile ce le scoteau pe nas şi pe urechi. Întîi pornisem pe două crăcane lungi ca nişte ciomege şi cu timpul ajunsesem unde mă aflam şi unde-mi plăcea : la patru metri deasupra pămîntului. Camera mă înăbuşea, le simţeam la toţi mirosul de obiele ude şi de tutun puturos. Iar lui Lereu îi puţea gura şi mă tot miram cum nu se îneca de-atîta duhoare ce venea din el. Lereu tăia lemne pe la oameni şi ne spărsese şi nouă nişte butuci de prun. Zise, presimţind că-l priveam, cîntînd pentru el mai mult, lîngă pahar :

— Au fost la vînătoare.

— Cine ? întrebai eu.

— Ei, răspunse Lereu. Astăzi e ziua cînd pe vremuri venea aici regele la vînătoare. Adică regele a venit numai o dată. Şi de-atunci în fiecare an oamenii se duc în ziua asta la vînătoare.

— De ce ? nu înţelesei eu.

— Fiindcă în ziua asta vînătoarea e interzisă.

— Şi atunci nu era interzisă ?

— Era, dar regele călca legea, şi el avea voie că era rege.

— Şi ei au voie ?

— N-au, dar calcă legea, să se simtă şi ei regi. Şi în ziua asta ei sînt regi, zise Lereu. Aşa că ei acuma se distrează ca regii şi ca împăraţii lumii.

— Dar l-au omorît pe Crăişoru... Sau o fi murit singur, mă corectai eu.

— Se mai întîmplă, răspunse Lereu. Şi cînd a venit regele a murit un om... A fost împuşcat... Era gonaci, sau poate nu era, nu se ştie precis... Că nu se ştie precis nici dacă ăla care a venit la vînătoare şi-a zis că e regele a fost rege sau a fost altcineva... Nimeni nu l-a mai văzut pe rege nici înainte, nici după aia... Nici pe ăla, nici pe altul...

Eu ştiam că Lereu nu e întreg la minte, dar tot atît de bine ştiam că nu-l întrecea nimeni în scorneli şi scorneala cu vînătoarea la care a venit regele îmi plăcu şi aşteptai s-o continue, gata fiind să-i îndur toată putoarea dinţilor săi stricaţi pe care de pomană

căuta să şi-i spele cu ţuică fiartă — îndulcită şi piperată. Lereu amuţi şi-i văzui pe-ai mei cum zîmbeau pe furiş : se gîndeau că mă păcălise ţiganul ? Dar şi eu acceptasem să mă păcălească şi voiam să mă păcălească şi mai departe — numai să-l aud cum ştie să mintă din nimic atît de grozav.

— A murit Crăişoru, încercai eu să-i dezleg limba.

— N-a murit, de murea o chema pe aia...

Şi el arătă cu bărbia spre fereastra luminată ce se vedea prin fereastra noastră ; acolo, la vecinul din deal, la Ostro- gotu, se afla în gazdă, şi se vedea prin geamul luminat şi fără perdele că era acasă, o doctoriţă de la Turnuvechi ; ea era aia. O chema domnişoara Florentina Firulescu. Seara, înainte de a se culca, punea între geamuri ziare să n-o vadă cineva cînd intră în pat. De la noi fereastra camerei ei se vedea întreagă şi eu tot timpul mă miram de ce strică ea ziarele seara, doar n-avea cine s-o vadă decît noi, care-i eram vecini, şi cei ce se aflau pe la noi în treacăt ori la curăţat de porumbi : din drum n-avea cum s-o vadă cineva, nu se putea, fereastra casei lui Ostrogotu da aproape nas în nas cu fereastra noastră dinspre el. Ne despărţea doar gardul de lemn şi un loc de pămînt doar atît de mare cît să aibă unde să picure apa de pe streşini şi să limpezească putoarea celor ce se ciuceau noaptea acolo ca să nu mai degere pînă în fundul grădinii ori pînă după grajd.

— Dacă spun eu c-a murit Crăişoru, a murit, reîncepui să-l întărit pe Lereu.

— N-a murit, poate s-a îmbătat... ori poate face pe mortu...

Lereu se îmbătase el, nu mai putea să mintă cum mi-ar fi făcut plăcere. Crăişoru n-avea cum să facă pe mortul : s-ar fi trezit cînd i-au pus mărul în gură ori i s-ar fi urît tot să stea întins pe masă între luminări şi alţii să cînte în jurul lui. Şi dacă el se prefăcea şi ei trebuiau să se prefacă, însă ei nu rîdeau, plîngeau. Crăişoru cel mic de bună seamă ştia cine-l omorîse pe frate-său, daeă-l omorîse cineva şi nu-şi sfîrşise zilele singur, de boală sau de cartuş.

— Uitaţi-vă, uitaţi-vă, sării eu pe pat şi-i îndemnai să privească în casă la Ostrogotu.

Uşa se deschisese acolo şi domnişoara Florentina Firulescu se ridicase în picioare şi lăsase pe pat cartea ce-o ţinea pe genunchi şi vorbea cu un ins care nu se vedea. Vorbea insul prin uşa întredeschisă ? Nimeni nu mă lua

în seamă şi eu nu mă lăsai impresionat de nepăsarea alor mei : îi ştiam că nici ei, cum nici eu nu-l credeam în toate doagele pe Lereu, nu mă mai credeau întreg de cînd umblam pe picioroange — şi mai ales de cînd începuseră să mă bată ca să nu mai merg prin sat ca un bărzoi şi constataseră că mă bat de pomană. Uşa se închisese, dar domnişoara rămăsese în picioare şi continua să vorbească. Vorbea cu cineva ce se afla dincolo de uşă ? Ori vorbea singură. Vorbea singură fiindcă începu să se plimbe prin cameră şi se afla cu faţa cînd spre un perete, cînd spre altul, şi tot nu tăcea. Spunea vreo poezie ? Mă gîndii să ies afară şi să-mi pun picioroangele în picioare şi să văd mai bine de lîngă geamul ei, cînd, ridicîndu-mă pe degete, văzui pe lîngă patul ei o pălărie care mergea, care plutea parcă. Şi începui să rîd. Pălărie verde de vînător nu purta iarna decît Ţeavălungă. El era, piticul dracului. Domnişoara îşi luă paltonul pe umeri, stinse lampa şi ieşi pe uşă luminînd cu lanterna în faţa ei, să vadă Ţeavălungă drumul şi să nu se împiedice pe scări. Deci Crăişoru murise. Se împlinise şi condiţia cerută de Lereu ca să moară : să fie chemată aia. O chemase Ţeavălungă. (Nu înţelegeam de ce-i ziceau Ţeavălungă cînd pe el îl chema Ţarălungă. Aşa scria şi pe căruţa lui : Ţarălungă Ionel, comuna Pă- tîrlagele, satul Branişte). Îi privii pe-ai mei şi pe Lereu cu o mîndrie grozavă : avusesem dreptate. Crăişoru murise ! N-avea rost să mai discut cu ei : ieşii afară, îmi pusei picioroangele pe care le lăsasem înfipte în paiele din şopru şi plecai prin întuneric spre casa lui Ţeavălungă. O luai prin grădini, peste garduri şi ajunsei la fereastra unde mai stătusem înainte ca să intre pe poartă stăpînul şi cu doctoriţa. Ţeavălungă avea picioare scurte şi paşii mărunţi — aşa că pînă sosi el o mai auzii pe Biţa cîntînd la căpătîiul mortului pe nas : „Căci tu... tu ai zidit pe Crăişoru din ţărînă şi din lumină... Şi l-ai tocmit şi nume i-ai dat şi glas i-ai dat şi putere... Şi-

acuma ai desfăcut legătura aceasta negrăită şi omul tocmit de tine din pămînt şi din lumină se va risipi în pămînt şi în lumină, întru cele dintru care l-ai alcătuit...“ Nu-mi mai era frig, luasem şi cojocul lui Lereu, uitat pe prispă. Nu mai era vorba să văd vedenii din cauza frigului : cu toate astea nimic nu se schimbase în casă : toţi bărbaţii beau vin fiert

şi Ciocănelea adusese între timp şi o oală cu varză murată şi cu moare din care, ce să mai spun, nu era unul să nu se bucure... Numai Crăişoru nu se mişca de pe masă, cu mărul roşu în gură... Cînd a sosit Ţeavălungă (Ţară- lungă) cu domnişoara a fost o clipă de tăcere : credinţa mea că toate se vor limpezi m-a încălzit ca şi cum aş fi băut din vinul lor, fiert. Domnişoara Florentina Firulescu s-a apropiat de mort, l-a pipăit la încheietura mîinii stîngi şi apoi i-a şoptit ceva lui Ţeavălungă şi i-a făcut un semn cu capul. Acesta a luat pătura de pe pat şi-a acoperii fereastra ce dădea spre drum. Ceva nemaivăzut se pregătea sub ochii mei dacă nu trebuia să fie văzut de nimeni. Bucuria mea s-a stins repede : Ţeavălungă a pus o pătură şi la fereastra lîngă care mă aflam eu. N-am mai văzut decît lumina luminărilor trecînd înăbuşită prin ţesătura de lînă groasă. Nici o gaură, nici o ruptură nu era în pătură. Speranţa care pentru cîteva clipe luase în închipuirea mea forma unei rupturi, şi se putea momi astfel, muri. îmi mai rămăsese doar auzul. însă într-o casă unde fierbe vinul pe sobă şi mortul zace pe masă nu poţi să-ţi dai seama, dacă nu vezi, care este adevărul adevărat. După vorbele lor nu mă luasem exact nici înainte, cînd le văzusem şi faţa. îi auzii repede rîzînd în hohote. Sau plîngînd în hohote, nu ştiu. Plecasem de lîngă fereastră şi cîinii lătrau prin vecini privindu-mă cum trec peste garduri ca o umbră. Amestecul acesta de rîs şi de plîns îl mai auzisem cu cîtva timp înainte, într-o vară, şi Lereu, auzindu-l şi el, zisese : „se distrează“. Ceea ce mi se păruse o prostie. Eram cu Gicu, văru-meu, el pe jos şi eu pe picioroange. Tot satul venea de la muncă, în căruţe şi în care. Praful le făcuse feţele mai palide. Nisipul bătut de vîntul dinspre Serbia le intrase în cămăşi şi în piele. Nemişcaţi, legănaţi de roţi, împietriţi de oboseala zilei

de secerat ce intrase în ei, parcă dormeau. Şi dacă n-ar fi fost ochii, rotunzi şi vii, ai fi crezut că boii şi caii îşi cară în sat stăpîni omorîţi de soarele sub care de dimineaţă aplecaţi tăiaseră grîul şi-l legaseră în snopi. Un lung convoi mortuar curgea dinspre cîmp către sat. Şi praful ce-l mai ridicau copitele primilor cai şi-l mai tîrîiau copitele boilor şi-l mai călcau roţile din faţă era apoi parcă din nou aruncat în sus şi învălmăşit de suflarea şi potcoavele animalelor înhămate şi înjugate la şirul de căruţe şi care şi trecînd ca un nor cînd cenuşiu cînd roşiatic peste capetele oamenilor îi făceau să semene cu nişte oameni de pămînt ce voiau să intre în sat. Şi animalele ce trăgeau parcă un nesfîrşit monstru aşezat pe roate neunse semănau şi ele cu.- nişte cai şi boi de pămînt. Şi nu mai ştiai, ca într-o beţie, dacă ei înaintau prin pulberea groasă a drumului zăpăcit de zilele neploioase ale verii, ori un nor sec, înecăcios şi orb trecea peste capetele unor vietăţi de pămînt şi cum se îndepărta şi nu se îndepărta, le dezgolea şi nu prea, arătîndu-le. Cînd au ajuns la cotul drumului, lîngă Dunăre, la cîteva sute de paşi de sat, unde peste zi pasc gîştele şi copiii joacă purceaua, carele s-au oprit ca la un semn şi oamenii au ieşit din praf ca dintr-o manta şi s-au dus spre sălciile de lîngă apă şi-au început, bărbaţii mai la vale, femeile mai la deal, să-şi arunce hainele şi să sară în Dunăre cu capul în jos ori să intre în ea încet, cu fiecare pas simţind apa cum le pătrunde cu nebunia ei veche carnea. Copiii deshămau caii şi intrau călări cu ei în Dunăre, şi mai la vale, acolo unde boii erau şi ei duşi la adăpat şi la scăldat. Şi oameni şi animale, laolaltă, se spălau de potopul de praf şi intrau în sat luminaţi şi proaspeţi, şi oricum parcă mai tineri. Şi într-o seară ca asta, după scaldă, am văzut şi eu cum erau soldaţii. Au apărut vreo zece, venind dinspre Bistreţ. Eu i-am văzut întîi, dar Gicu mi-a spus : „Ăştia sînt soldaţi". Ţineau în mîini vreo douăsprezece gîşte împuşcate. Exact douăsprezece, le-am numărat de trei ori. Mergeau unul după altul, tăcuţi, atît de tăcuţi că nimeni din cei care se scăldau în Dunăre nu i-a simţit. Au ţinut-o drept spre sat, pe potecă. Am plecat după ei odată cu toată lumea şi nu că mi-ar fi fost frică de puştile lor sau de căştile şi

de mutrele lor : îmi era un soi de spaimă de gîştele ţinute în mîini de gît sau băgate cu capul sub centură... Seara i-am văzut în curtea lui Ciocănelea fierbînd gîştele într-o căldare de făcut săpun. A doua zi au mai venit cîţiva şi au mîncat şi ei din ce mai rămăsese de la cina celorlalţi. Au pus căldarea pe foc şi au luat-o patru, de toartă, şi-au aşezat-o pe nişte lemne ; şi ei s-au suit pe acele lemne, în jurul căldării, şi-au început să mănînce din ea fiecare cu lingura lui, ca la pomană. Treceau pe Dunăre în sus vapoare, bubuiau focuri de tot felul de arme şi tot felul de soldaţi, de tot felul de limbi şi de grade veneau şi plecau de la noi. Ce vreau să spun este chestia cu Lereu, că : „se distrează". Ei bine, într-o seară nişte soldaţi au mîncat tot în curtea lui Ciocănelea — el avea şi căldare de fiert magiun — un fel de ciorbă din boabe de grîu fierte. Habar n-aveam de ce naţie sînt, puteau să fie chiar de-ai noştri, nu ştiam eu ce-s alea naţii : vedeam doar că mănîncă şi rid cu hohote sau parcă unii plîng în hohote. Mai degrabă rîdeau, dacă şi Lereu a zis : „se distrează". „Ce fac ?" am întrebat eu, de pe picioroange. „Glumesc", a zis Lereu. Vorbea prostii ţiganul. Mie mi-a fost milă de ei pînă în ziua cînd au adus nişte prizonieri care de fapt arătau t'ot ca ei, numai că aveau alte haine. I-au ţinut trei zile şi trei nopţi în pătul la Gicu, în pielea goală. „Aşa trebuie să fie ţinuţi ?" l-a întrebat Gicu pe Lereu. „Glumesc", a răspuns Lereu şi atunci m-am convins de ce el era singurul bărbat în puterea bărbăţiei ce rămăsese în sat. Un prizonier a zis într-o duminică ceva, bătînd cu pumnii în lanteţi şi un soldat l-a scos din pătul şi i-a dat înapoi hainele şi a plecat cu el spre Dunăre, către Bistreţ. Lîngă sălciile unde se dezbracă vara cei ce vin din cîmp i-a zis ceva şi prizonierul s-a dezbrăcat. „Aha, mi-am zis eu, a cerut să se spele". Prizonierul s-a scăldat, în pielea goală, şi soldatul i-a ţinut în mînă hainele şi ceasul. Prizonierul nu ştia să înoate, tot pe la mal se bălăcea şi-l privea pe omul de pe mal cu nişte ochi de gheaţă. Eu, fără picioroange, eram într-un plop aproape, cu Gicu. Şi cînd s-a săturat de apă, a venit spre mal ţinîndu-se cu mîna de ce are omul al lui, ruşinat cumva. Cînd a ajuns la cinci paşi de mal, s-a poticnit cu piciorul în nisip. Aşa

am crezut. Dar apoi am auzit. El şi-a lăsat mîna în jos de pe ale sale, parcă zăpăcit, şi a căzut în genunchi. Apa îi fusese pînă peste genunchi şi acum îi era pînă peste gît. A vrut să se tîrască la mal, dar a tresărit ca muşcat de gît de-un cîine turbat şi l-am văzut zvîrcolindu-se cu capul în jos, de parcă uitase că pămîntul e în jos şi pe el pui picioarele, nu te duci cu fruntea în el... A alunecat pe Dunăre în jos, ca o oaie umflată de apă. Cel de pe mal i-a zvîrlit hainele în Dunăre, numai ceasul l-a păstrat. Cînd a trecut pe sub plopul nostru, îi întorcea arcul. Toată noaptea l-am înjurat

pe Lereu, şi atunci, şi acum. Atunci, cînd m-am trezit, am văzut pe geam pe nevasta Ostrogotului scuturînd în fereastra ei nişte pături roşii. Acum, cînd m-am trezit, la fereastra Ostrogotului, deschisă, stătea Crăişoru cel mare şi mînca seminţe şi vorbea ceva cu domnişoara Florentina. Văzusem şi om înviat, nu-mi mai rămînea nimic de văzut. „Dacă vezi om murind, şi mai vezi şi mort înviind, nu mai ai nimic de văzut pe lume, îmi zisese atunci, vara, Lereu. Alte minuni nu mai sînt".

Nu ştia nimic Lereu : chiar din dimineaţa cînd îl văzui pe Crăişoru viu, rămăsei la pat pînă înverzi frunza în salcîmul Ostrogotului unde avea barza cuib. Dormeam învelit în cîrpe muiate în ţuică şi-i vedeam pe cei de la Ţeavălungă cîntînd în jurul mortului aflat între luminări. Intrase frigul în toate oasele mele. Nu-l scoaseră decît cînd vru să plece el. Domnişoara Florentina mă ciurui de pomană cu acele ei fierte. „Ce face ?" o auzii pe mama într-o zi întrebîndu-l pe Lereu ce-şi bea porţia de ţuică. „Se distrează". Mie nu-mi era frică de moarte, mi-era teamă doar de căldurile care mă ameţeau noaptea de vedeam numai soldaţi mîncînd gîşte şi prizonieri ieşind în rînduri din Dunăre ţinîndu-şi mîna fiecare pe ruşinea lui... Şi mă înspăimînta mai ales pătura roşie ce-o vedeam în vis acoperind totul şi apropiindu-se pînă lîngă genele mele, să mă orbească, şi pînă lîngă buzele mele, să-mi ia tot aerul de la gură şi să mă înăbuşe. Şi-mi ieşeau înainte în somn toţi cîinii lui Ţeavălungă şi ai vecinilor săi care mă lătraseră în noaptea cînd îl văzusem eu pe Crăişoru

mort. înotam printr-o apă murdară şi pe malul din dreapta mă aşteptau cîinii cu dinţi de argint şi pe cel din stînga căţele fătate, cu dinţi de aur. Mi-era seara teamă de somn : teama de cîinii din vis. Teamă de pătura roşie. Şi mai rău decît de cîini, teamă de oamenii din vis : Ţeavălungă avea două capete, dinainte avea cap de om şi dindărăt avea cap de cîine şi lătra. Şi gîtul lui Ciocănelea ţinea două capete. Şi şi Crăişorii amîndoi lătrau cîineşte. Şi Biţa avea în gura de om dinţi de cîine şi în gura de căţea dinţi de om auriţi. Cu un cap. vorbeau şi cu altul mîrîiau, cîntau şi schelălăiau în acelaşi timp şi se dădeau peste cap, ori jucau capra şi cînd le era foame veneau şi mîncau un soldat care ieşea din apă viu şi gol. Şi se apropiau şi de mine să mă roadă între dinţi, dar norocul meu era în picioroange : nu ajungeau pînă la mine. însă într-o noapte Ciocănelea începu să sape în jurul picioroângelor şi cum da pămîntul la o parte ele se afundau încet ca într-o mlaştină şi eu le vedeam căpcăunilor ochii cum se măresc : mă apropiam de ei, apropiindu-mă de pămînt. „Mamă !" am urlat şi m-am trezit ud în toate felurile şi în toate apele mele. Ai mei mă băteau cu palmele peste obraji să deschid ochii şi cînd i-am deschis le-am citit în priviri o mare uşurare : ca şi cum m-ar fi trezit din morţi. „Ce-ai visat ?" m-au întrebat şi eu le-am povestit totul cît timp m-au frecat din călcîie pînă în creştet cu oţet. Dar cînd am adormit din nou, visul a continuat de unde-l lăsasem : oameni cu căpăţîni de oameni şi de cîine au mai mîncat nişte soldaţi goi. îi vedeam cum pe o gură mănîncă omul şi pe alta îi scot afară oasele. Eu tot alunecam în pămînt, Ciocănelea săpa zorit. Eram în ţara căpcăunilor şi cînd am strigat iarăşi „mamă" şi m-am trezit bătut uşor peste faţă de ai mei, am răsuflat uşurat, dar nu mă trezisem din moarte, cum credeau ai mei, nu înviasem din morţi, nu. Căpcăunii nu erau nişte morţi, eu fusesem parcă în lumea lor, în ţara acestor oameni care mănîncă oameni. Nu, nu murisem. Le-am spus şi alor mei : „N-am murit deloc, zău. Am căzut într-un vis rău". Şi trebuia să fac ceva să nu mai cad din nou, să nu mai văd pe mîncătorii ăia de carne omenească şi să nu-i

mai aud cum latră. Au chemat-o pe baba Sevastiţa să-mi descînte să nu-l mai visez pe Ciocănelea cum sapă sub picioroangele mele. Sevastiţa a adus păr din căpăţîna lui Ciocănelea. A făcut scrum firele aduse şi m-a descîntat cu ele : şi nu l-am mai visat pe Ciocănelea. Am mai auzit într-o dimineaţă o zarvă mare, de oameni vorbind şi de cîini lătrînd. M-am trezit, sau poate nici nu dormeam, nu mai ştiu precis. Frica a fost şi mai mare : nu eram plin de ape, nu-mi vîjîiau urechile, nu mă dureau oasele şi carnea, vedeam soarele cum intră pe fereastra deschisă cald şi moale, deci eram cumva întreg : şi totuşi glasuri de oameni şi de javre, amestecate, umpleau toată casa, şi parcă toată curtea şi tot satul. Mi-am astupat urechile cu degetele, apăsat : şi parcă nu le-am auzit mai pierit. Am avut o tresărire : glasurile acestea nu veneau din mine, nu erau ale mele. Mi-am scos degetele din urechi şi cum eram singur acasă am încercat să mă ridic din pat şi să văd de aiurez sau ba. Picioarele m-au ţinut. Eram parcă mai uşor, mă întinerise parcă boala, cu doi ani mă dăduse înapoi. Am ieşit rezemîndu-mă de casă pînă la poartă : era clar : pe drum treceau spre pădure cu cîte un cîine de zgardă vînătorii. Erau printre ei şi Ciocănelea, şi Ţeavălungă, şi Crăişorii. Dar nu mai aveau două capete.

Am fost sigur atunci că boala plecase din mine. Sau murise în mine, singură, cum pălăvrăgea Sevastiţa, nu ştiu. Am mîncat la amiază ca un ţigan, tot ce mi-au pus ai mei înainte. Va să zică plecaseră oamenii la vînătoare. Ce să vîneze, nu ştiam şi nici nu mă interesa. La o vînătoare, vînătoarea în sine contează, jură vînătorii, şi ce cade sub puşcă e mai fără semnificaţie. Plăcerea de a vina e totul, am aflat eu mai tîrziu. Plăcerea lor n-o puteam cunoaşte, acolo, pe cîmp sau în pădure unde plecaseră să caute lupi sau vulpi sau Dumnezeu ştie ce. Dar eu le văzusem pe faţă plăcerea cu care îşi duceau cîinii de zgardă. Mai mult decît puşca, moartă, la spinare, ca un par, cîinele dolofan ori cu botul lung, ori cu picioare cît răşchitoarele, era mândria stăpînului. Ţeavălungă îşi botezase dulăul: Cezar. Belivacă : Musolini. Ciocănelea şi-l botezase Franz Iosif. Mîncînd, îmi aminteam toţi cîinii care ieşiseră din sat

: Napoleon, Petru, Filip, Hitler, Vasile, Henric, Rex (al lui Crăişoru cel mare), Leopold, Richard (al Crăişorului cel mic), Iosif, Alexandru... Ştiam de la Lereu că la noi în sat toţi cîinii purtau nume de regi sau de împăraţi. Şi îmi venea să rîd, mîncînd, amintindu-mi cum vînătorii treceau ţanţoşi ca nişte copii, graşi că puteau să comande unor javre cu nume de regi. Măcar aşa poate ei se simţeau deasupra istoriei, mi-am reamintit eu mai tîrziu scena, mai grozavă decît nişte cîini cu nume fudule pe care ei puteau să-i iubească şi să le mîngîie părul, ori să-i asmuţă după iepuri sau vulpi, ori pur şi simplu să-i poată omorî, la nevoie. N-am să uit că în mijlocul vînătorilor se afla, singurul călare, Gălătioan, cel care se mutase de cîţiva ani la Cîmpuleţ. Numai el n-avea cîine şi tocmai din cauza asta mi s-a părut că el era mai fălos decît toţi vînătorii, cel

puţin aşa avea o lumină în ochi : ca şi cum toţi vînătorii ar fi fost cîinii săi.

Spre seară s-au înapoiat gălăgioşi, plini de praf şi cam beţi, fără cîini. Le dăduseră drumul să vină acasă din clipa cînd se aşezaseră în marginea pădurii la mîncare şi la băutură. în jurul lupului împuşcat. Cîinii nu se rătăciseră. Le ieşeau acum în drum stăpînilor, linguşindu-se. Gălătioan mergea şi el pe jos şi pe cal, în locul unde stătuse de dimineaţă, în şa, pus de-a douălea, se bălăbănea lupul, mort, cu limba scoasă şi cu picioarele moi, ca din cîrpe. Ţeavă- lungă îi dădu lui Cezar un picior scurt în burtă să intre în curte, şi Ostrogotu, la fel, căţelei sale Cezara. Şi cînd toţi rîdeau de schelălăitul unui dulău flocos şi uriaş cît un lup cum era Cezar, văzură — şi văzui şi eu, de la poartă — pe Franz Iosif al lui Ciocănelea venind spre cal ca un orb, gata să-i intre sub picioare. Ciocănelea îi dădu şi el un picior între coaste şi Franz Iosif căzu pe noadă, dar se ridică imediat, ca şi cum nici nu băgase de seamă că îl bătuse stăpînul său şi îşi continuă drumul spre cal, ca beat. Ciocănelea îl izbi din nou şi atunci fu clar că Franz Iosif nici nu simţise prima lovitură, deoarece n-o simţi nici pe-a doua, ceea ce însemna că era atît de beat încît nu mai putea simţi durerea.

— Ce i-ai dat, mă, să bea ?

— Eu, pe dracu... Poate copiii acasă şi-au bătut joc de el şi i-au băgat ţuică pe gît...

— Miroase-l, poate duhneşte a vin...

Ciocănelea îl strigă şi Franz Iosif nu-i răspunse : îşi frecă doar botul, din mers, de pămîntul drumului, prăfuindu-se. Şi toţi începură să rîdă cu hohote, mai ales cînd animalul, parcă pus să le facă pe plac, îşi şterse botul cu laba. Vînătorii se strînseră în jurul lui şi cum erau beţi îl luară în braţe şi-l mirosiră pe la bot şi toţi strigară că pute a butoi. Toţi îl împinseră apoi, ca pe o minge, de la unul la altul cu picioarele, fără să-l lovească, murind de rîs. Şi cîinele de atîta tăvăleală prin praf stătea cu coada între picioare şi cînd lătra lătra răguşit de ţuică, cu vocea schimbată, şi căuta parcă în joacă să muşte, şi n-avea putere. Lătratul lui îi făcu pe oameni să se ţină cu mîinile de burtă de atîta rîs. Şi atunci îl văzui pe Lereu apropiin- du-se de cîine şi

strigînd :

— Staţi, ma nebunilor, nu vedeţi că e turbat ? !

— Cum să fie cîinele meu turbat, găroiule, se răsti Ciocănelea la el. E beat, rîse el.

— E turbat, nu vedeţi că-i curg bale din gură şi are ochii roşii ?

Toţi îl priviră pe Franz Iosif dîndu-se un pas înapoi şi nu mai rîseră. Şi se feriră cînd cîinele se ridică din praf ca un bolovan şi vru să-şi continue drumul — şi auzii cum se încarcă armele şi parcă deodată răsunară toate puştile şi cîinele muri fără să audă nimic : căzu cu picioarele în sus, izbit, răsturnat de alice, fără să-l doară.

Picioarele mele prinseseră din nou putere şi puteam să umblu pe picioroange în voie, semn sigur că scăpasem de zilele întinse pe pat şi de nopţile bolnave în care mîncătorii de oameni treptat semănau din ce în ce mai precis cu vecinii şi cunoscuţii mei. Stîrpitura de Ţeavălungă se făcuse şi el căpcăun, un căpcăun pitic ; capul dinainte era al lui Ţarălungă şi capul dinapoi era al lui Cezar. Noaptea prin visele mele fiecare vecin trăia în acelaşi trup cu cîinele său şi era de mirare cum pe Lereu nu-l visam niciodată. Poate pentru că n-avea cîine. Toate visele mi-au pierit de cînd am început să umblu din nou pe picioroange. Seara cădeam lat şi dormeam ca un bolovan pî'nă dimineaţa. Veniseră berzele şi rîndunicile şi îşi întăreau cuiburile vechi şi eu eram singurul ins care puteam să mă uit în cuiburile lor cînd voiam. Eram deasupra cuiburilor lor şi asta cîteodată îmi întărea convingerea că omul cînd moare tot pasăre ajunge, rîndunică sau barză, şi vine apoi să-şi facă cuib sub streaşină sau pe vîrful casei sale de om. În vîrful picioarelor mele de lemn, sus, şi aerul era mai dulce şi praful mai subţire şi mai rar, şi vocile oamenilor mai scăzute, şi privirile lor mai mici. Mă priveau cu faţa ridicată spre cer, cum priveşti norii sau păsările. Mă despărţisem de ei, trăiam cu patru metri deasupra lor, izolat ca într-un alt sat sau într-o altă lume. Pînă la mine n-ajungeau nici cîinii, nici oamenii, nici noroiul, nici turbarea. Fiindcă după ce-l omorîseră pe Franz Iosif, mai loviseră în cap cu parii sau cu securea încă şapte cîini cu fălcile căzute, trişti şi răguşiţi şi fugiţi de-acasă. Căldura verii venise mai

devreme, grea, apăsătoare, fără urme de vînt şi fără cer de ploaie. Se înmulţiră muştele şi începură să pută în curţi

gunoaiele nearse în toamnă şi neduse în primăvară pe loturi. Frunzele de-abia împlinite în verde pe la amiază se blegeau şi foile de dovleac sau de dragavei se topeau, de ceară, şi se întindeau pe pămînt ca şi cum ar fi vrut să moară. Cîinii ţinuţi în lanţuri la loc umbrit lipăiau mereu apa pusă în cratiţe de băut şi lătrau şi se repezeau cu gura după muştele ce viermuiau în jurul lor de parcă ar fi fost morţi. Sau poate că ei puţeau într-adevăr a mort, lucra în ei nevăzuta, cum zicea Lereu. Apa începuse să sece în fîntîni şi oamenii, prevăzători, strînseseră paiele şi finul şi cocenii şi tot nutreţul ce rămăsese din iarnă, gîndindu-se la iarna viitoare. Domnişoara Florentina Firulescu umbla în geantă cu o seringă cu otravă şi cîinii prinşi pe drum de grupurile de hingheri voluntari alcătuite de ea erau duşi în oborul din spatele dispensarului şi fără nici o deosebire, bolnavi sau sănătoşi, erau injectaţi urgent. I-am văzut şi eu pe hingherii voluntari, cum le zicea tot Lereu, niciodată treaz, cum se „distrează" : adică cum îi prind. Aveau fiecare cîte un laţ de sîrmă şi cîinele găsit în drum era aşteptat în dreptul porţilor sau al găurilor din gard şi fugărit cu pietre şi huiduit dintr-o parte în alta pînă intra cu gîtul în inelul ce-l sugruma şi-l îmblînzea : cu cît se zbătea mai mult, cu cît voia să fie mai liber, cu atît leşina mai repede. Ciocănelea devenise un hingher neîntrecut şi în hărnicia lui de a scăpa satul de cîini vagabonzi era mai degrabă o dorinţă de a stîrpi şi altora cîinii din bătătură. Cînd au prins lîngă şcoală căţeaua lui Bodea, Bodea era în curte şi i-a văzut, însă n-a zis nimic : ştia că domnişoara Florentina tot i-ar fi dus cîinele în obor şi pe deasupra l-ar mai fi şi amendat. Dar mai ales se temea să nu se fi îmbolnăvit cumva şi căţeaua lui, rupînd lanţul şi ieşind în drum. Era mai bine fără picior de cîine pe lîngă casă, era mai sigur. Da, da, era mai sigur. Se vedea pe ochii lui Bodea că-i convenea ce vedea : ca şi cum odată dusă căţeaua, era dusă şi turbarea de care se temea, era înlăturată orice posibilitate de a se mai îmbolnăvi el sau ai săi. Fugi în pivniţă şi veni cu o sticlă de ţuică.

Dar rămase cu ea în mînă. Nimeni nu se gîndise că el voia să-i răsplătească pentru că-i omorau căţeaua. Voise, şi mai voia încă : era mai bine dacă ei o omorau, decît dacă ar fi fost el obligat s-o lovească în cap. O crescuse de mică şi avea un fel de milă faţă de ea. Era, ce mai încoace încolo, era fericit c-o omorau hingherii. Bău singur din sticlă şi vărsă cîteva picături, pentru sufletul moartei — care însă nu murise încă.

Îi ajunsei pe hingheri lîngă dispensar. Şi băgai de seamă că aşteptau ceva cu nerăbdare. Prinderea cîinilor fusese un fel de joacă, un soi de vînătoare glumeaţă. Nu le dăduse nici o satisfacţie, ştiau că nu sînt loviţi de turbare : cînd îi prindeau în laţ, nu se temeau de ei. Şi dacă nu se temeau, totul n-avea nici un haz. De aceea aşteptau tăcuţi clipa cînd domnişoara Florentina îşi umplea seringa cu serul acela groaznic. Acolo era moarte sigură, în fiolele aliniate în cutiuţe de carton : şi moartea trecea din sticluţele cu gît lunguieţ în seringă. Şi domnişoara Florentina ţinea seringa în mîna dreaptă, cu acul în sus, şi se îndrepta spre cîinii imobilizaţi în obor. De data aceasta erau vreo douăzeci, flocoşi, ciobăneşti, căţelandri, doi căţei albi şi căţeaua lui Bodea. Seringa îi înţepă pe fiecare şi efectul se văzu destul de repede. Picioarele unora începură să se înmoaie, ochii să se acopere de ceaţă şi să se stingă. Şi abia atunci înţelesei ce aşteptaseră hingherii : aşteptaseră să vadă cum şi cît ştie moartea să lucreze de repede şi de bine.

Şi oricît erau ei de vînători şi de nepăsători, cînd se treziră în faţa a douăzeci de leşuri din care viaţa plecase şi căldura continua să rămînă şi să se zbată, uitară unde se află şi îşi dădură jos de pe cap pălăriile, ca la mort.

Florentina intrase în dispensar şi ei erau încă sub vraja care culcase cîinii, erau încă uimiţi şi niţel îngroziţi, însă totuşi mîndri că văzuseră cu ochii lor ce putere distrugătoare încăpuse în nişte sticluţe şi fusese ţinută în mîna dreaptă de domnişoara Firulescu şi se desfăşurase fără milă şi fără alegere... Văzuseră, da, văzuseră chiar moartea cum vine şi cum se aşază fără

întoarcere în carnea cuiva, îi priveau cum rămăseseră nemişcaţi, tăcuţi, şi-ar mai fi rămas aşa dacă un cîine flocos nu i-ar fi lătrat, speriat de ei şi speriat de cei ce încă nu începuseră să pută decît pentru nările lui în obor. Belivaca dădu cu pălăria după el şi se repezi cu laţul de sîrmă să-l prindă, dar Ţeavălungă îl prinse de mînă şi-l opri.

— E cîinele lui... zise Crăişoru cel mare.

— Ce frumos e, şi tare, îl lăudă Ostrogotu.

— Cuţu, cuţu, îl strigă Ciocănelea şi se căută prin buzunare şi-i păru rău că nu găsi nimic de mîncare să-i dea.

Flocosul sări peste un gard şi îşi văzu de-ale lui prin grădina lui Apăchioară şi ieşi apoi iarăşi în drum lîngă casa lui Bodea. îl văzui şi spre seară intrînd prin grădini şi plim- bîndu-se liber peste tot. Hingherii nu se atinseră de el nici a doua zi şi a treia zi Ciocănelea cînd îl întîlni scoase din buzunar o bucată mare de pîine şi i-o aruncă. De data asta nu uitase să ia pîine. Flocosul o mîncă şi Ostrogotu zise cu mare plăcere, tare, să-l audă toţi :

— Ce frumos mănîncă, fraţilor, ca un om...

După o săptămînă fata lui Apăchioară muri nu se ştie de ce şi toţi crezură că fusese muşcată de vreun cîine turbat. Veni un doctor tînăr de la Turnuvechi, Dănilă, şi spuse că fata murise de aprindere de plămîni. Dănilă rămase în Branişte, ceea ce însemna că primise post aici şi nu făcuse drumul doar ca să vadă moarta lui Apăchioară. Trei văduve voiră să-l ia în gazdă şi el neştiind că sînt văduve nu se duse la nici una. Voia să fie aproape de dispensar. Peste cîteva zile găsi o cameră la Bodea, se-nţeleseră la preţ. Bodea îl întrebă, şoptit, deşi nu erau decît ei doi în cameră :

— N-a fost turbată ?

— Nu... De ce ? rîse Dănilă.

— Că ăştia au omorît o grămadă de cîini... c-a intrat turbarea în sat...

Şi-i povesti cum hingherii prinseseră şi căţeaua sa şi-o omorîseră. Şi cum nici un animal — bou, oaie, capră sau cal sau altceva — n-avea voie să meargă prin sat fără stăpîn, să nu fie muşcat de vreun cîine turbat. Şi toţi cîinii erau legaţi prin curţi, să nu cumva să împrăştie boala de-s

atinşi de ea. Dănilă rîdea şi privea pe fereastra deschisă.

— Prostii, zise Dănilă. Asta ce, nu-i cîine ?

Flocanul se oprise în faţa dispensarului şi se uşura, cu piciorul stîng din spate ridicat şi rezemat de un stîlp de telefon.

— Astae... rîse Bodea.

— Cee?

— E al lui... Adică al părinţilor lui, că el e la Cîmpuleţ... Tot al lui e, dacă e al lor...

— Şi pe el nu-l ?...

— Păi... ştiţi... El e al lui...

— Dă-l dracu de cîine, băga-mi-aş picioarele în el ! se înfurie Dănilă şi plecă în sat şi cînd se întîlni cu Florentina şi află de la ea şi de la inşii care erau pe lîngă ea la dispensar că omorîseră mulţi cîini presupuşi turbaţi, zise :

— Fata lui Apăchioară a fost turbată.

— Ştiam, zise Ciocănelea.

— Aţi vrut să nu se sperie lumea, zise Ţeavălungă.

— Să nu-l supăraţi pe tat-său... Acuma, că e în mormînt...

— Noi n-o să spunem la nimeni...

— Toţi cîinii vagabonzi... înţelegeţi ? îi întrebă Dănilă.

— Fără discuţie, răspunse Ciocănelea.

— Fără excepţie, continuă Dănilă.

— Desigur, întări Crăişoru cel mare.

— Să mergem, propuse Dănilă şi toţi îl urmară, gravi. Şi trei ceasuri au tot adunat la cîini şi pe flocan nu l-au întîlnit. Doctorul voiise doar pe acesta să-l găsească. Dănilă era singurul care ştia adevărul în privinţa morţii fetei lui Apăchioară — de aprindere de plămîni murise, în nici un caz de turbare — dar nu acest adevăr îl interesa pe eh ci altul, care i se părea mai îngrozitor. Spre seară l-au întîlnit pe flocanul roşcat şi cînd Dănilă le-a spus să-l prindă, ei au zîmbit. Şi nu s-au atins de cîine. îi minţise va să zică de pomană, i-a zis el mai tîrziu lui Lereu, fiindcă n-a putut să-i facă să-l prindă pe roşcovan. Sau poate nu de pomană, deoarece tot aflase ceva : că exista un lucru de care lor le era mai teamă decît de turbare. Exista va să zică o boală mai groaznică decît turbarea.

2

Una e să vezi în fiecare dimineaţă cum Florentina deschidea larg fereastra şi apoi ieşea în curte la fîntînă şi umplea jgheabul cu apă şi se sipăla aproape goală şi alta _e să înţelegi că n-o făcea asta pentru mine care eram atunci un
mucos (şi ce-am văzut atunci înţeleg acum, sau am înţeles între timp, ascultînd şi ce înţeleseseră alţii mai mari ca mine) şi nici să-l scoată din minţi pe Ţeavălungă, piticul născut din masculul din el, -ce venea cu noaptea în cap şi se-ascundea printre glodurile din pătulul Ostrogotului ca să nu piardă lumina — cum mărturisea bîlbîindu-se prietenilor — ce lumina pulpele şi pieptul şi spatele domnişoarei cînd apa, bătută de soarele ce răsărea, o răcorea ; şi nici pentru gura babelor nu-şi începea ea fluierînd dimineaţa, şi nici măcar pentru Dănilă, ce se mutase la noi — să aibă grijă de sănătatea mea şi fiindcă nu-i convenise mîncarea la Bodea — şi nici pentru altcineva nu ieşea Firulescu desculţă în curte şi cum o adusese pe lume maică-sa ; nu, pentru nimeni. Ea era frumoasă şi aş putea spune, folosind o formulare a lui Dănilă, ruşinos de frumoasă şi ruşinos de fericită fiindcă se gîndea numai la ea şi la trupul ei şi spălatul şi plimbarea prin curte de dimineaţă nu erau altceva decît un act firesc şi elementar făcut de ea doar pentru ea, ca un fel de rugăciune ce şi-o înălţa singură propriului ei trup, singurul altar dealtfel căruia i se închina.

Era constatarea lui Dănilă. La început şi el crezuse că e niţel excentrică, ori că procedează astfel ca să-i irite pe cei ce de-abia atîta aşteptau ca să poată lungi şi înzeci, după propria lor fantezie, totul. Dar pe Florentina nici bîrfa lor n-o interesa. Era atît de serioasă, încît Dănilă, care la început o urmărise prefăcîndu-se că se bărbiereşte în tindă şi n-o vede, nu se mai bărbierea : o privea pur şi simplu şi-o admira. Şi greşeala mea la început a fost c-am crezut că urmăreşte doar lumina pomenită de Ţeavălungă. Pînă mi-a spus, mai bine zis pînă i-a spus lui Lereu :

„Formidabil cât este de oarbă !“ „Cum, oarbă ?“ „Bine, nu vede pe nimeni pînă nu se îmbracă şi iese în sat, absolut pe nimeni, de-aceea nu-i pasă. Şi nu vede, fiindcă nu se gîndeşte la nimic, decît la ea !“ „Şi cei care o văd ?“ „N-are importanţă de-o vede cineva sau nu : toţi sînt nişte pietroaie, nişte pari, adică nu sînt !“ Nici eu n-am înţeles atunci nimic şi, după cum s-a scărpinat sub bărbie, nici Lereu. „Asta înseamnă ?“ a tatonat Lereu. „înseamnă că nu iubeşte pe nimeni“. „Da, asta aşa sună, a zis Lereu, aşa că v-aţi mutat degeaba de la Bodea“. „Poftim ?“ a zis Dănilă. „Nimic, a continuat Lereu. E oarbă domnişoara, e oarbă“. Şi ţiganul şi-a hlizit către mine dinţii săi de«metal şi eu m-am îngrozit şi m-am strâmbat nu de fantastica descoperire a lui Dănilă, că e oarbă (n-am crezut o iotă, şi n-am înţeles ce voise el să spună) şi nici de gluma lui Lereu la care mă luase complice, m-am strâmbat pur şi simplu simţind — deşi era departe, şi n-ajungea pînă la mine — mirosul putred al dinţilor lui Lereu. Oricât de bine se purta acest om, nu mă puteam apropia de el, din acest motiv. Şi jur pe orice că ţineam la el mai mult decît la şapte sau şaptesprezece sau nu ştiu mai cîţi inşi ce n-aveau pielea neagră ca a lui şi nu le puţeau cămăşile a fum. Fumul ce-l plimba odată cu el, îmbibat în pielea şi în părul şi hainele sale, nu mă îngreţoşa. Doar gura. Baba Sevastiţa îi zisese odată : „Îţi pute gura de cîte păcate ţi-au ieşit din ea“. Era o prostie, nu era vorba de păcate, ci de dinţi stricaţi. „Aşa că ne putem uita liniştiţi la ea, a zis Lereu ; e oarbă şi nu ne vede“. „Exact, a întărit Dănilă. Dar lighioanelor astea oarbe şi egoiste şi somnambule nu le place să le trezeşti“. „Ce-o să facă, o să muşte ?“ „Poate“. „Cine se teme de-o femeie care muşcă ?“ rîse ţiganul.* Şi cînd Dănilă a plecat spre dispensar, Lereu m-a întrebat : „Ai văzut ce urechi roşii are doctorul ?“ „Da, de ce ?“ „El zice că l-a ars soarele... îi ard urechile, aia e !“ Şi m-a lăsat baltă. Am privit-o din nou pe Florentina (ai mei plecaseră la lucru, şi ai Ostrogotului) şi nu mi s-a părut că nu vede : punea săpunul exact de unde-l lua, în cutia de cremă de ghete goală, înţepenită de Ostrogot în popul fîntînii. Am auzit apoi prin pătul un uruit de şobolan mare : Ţeavălungă ieşea

dintre gloduri şi pleca acasă. Florentina intra în casă şi totul se termina pentru el. Ostrogotul avea gard înalt, de scîndură lată : nu se vedea din drum la el în curte. Şi la fîntînă, deloc ; între fîntînă şi şosea se afla bucătăria. Numai de la noi se vedea totul la Ostrogot fiindcă şi de la el se vedea toată bătătura noastră. Plecai şi eu spre dispensar. Aş fi vrut să văd şi eu cum o domnişoară moaşă sau soră medicală e chioară şi cînd un ins la care-i ard urechile după ea (la asta se gîndise Lereu, nu ?) pune mina pe ea şi-o priveşte în ochi. Pentru mine atunci era foarte limpede totul: ea se făcea că nu vede pe nimeni, ca să nu-l vadă nici pe Dănilă şi să-l bage în spital şi să-i arate că toată învăţătura lui n-o să-i folosească la nimic. Aşa cum îl auzisem pe Dănilă zieîndu-i că de turbare trebuia să apere oamenii şi cîinii înainte de a fi muşcaţi şi atinşi de ea, fiindcă odată ce boala apare evoluează fără nici o excepţie spre moarte şi că nici un medicament nu poate opri mersul ei fatal şi nici un tratament nu există şi turbarea nu poate fi înfrîntă, ea infringe tot oe ştiu oamenii, e deasupra medicamentelor şi învăţăturii : e deasupra noastră, ca moartea, zisese Dănilă. Şi poate că Florentina voia să-i arate că şi ea era deasupra oricărei învăţături.

3

— Ascultă, Nicanor : tot ce-mi povesteşti tu e foarte interesant, sau destul de interesant, ca să nu crezi cumva că te flatez. Nu doar faptele relatate mi se par demne de reţinut: reţin mai ales felul cum selectezi tu aceste scene petrecute în copilărie. Cum în memoria ta au rămas întipărite figurile unor oameni şi cum încerci să-i arăţi pe aceşti inşi printr-o prismă, să-i zic, dublă ; prin felul cum i-ai înţeles atunci şi prin felul cum încerci acum să înţelegi şi să-ţi explici ce-ai văzut în anii copilăriei. Dar pe mine mă interesează ceva foarte precis, scuză-mă că te întrerup : aş vrea să aflu mai exact ce ştii tu despre Calagherovici. Despre el te-am rugat.de la început să-mi povesteşti de l-ai văzut sau ai

auzit ceva despre el şi tu nici măcar nu i-ai pomenit numele pînă acum. Sigur, omul e mort, şi poate ţi se pare ciudat să mă interesez de un mort. Eu încă mai sper să nu fie mort. Calagherovici nu e neam nici cu mine şi nici cu tine, şi se pare că atunci cînd a plutit deasupra lui ameninţarea cu moartea nimeni nu l-a mai ţinut de neam. Nu e ceva neobişnuit: condamnaţii îşi pierd neamurile fără să vrea. Ca ele să nu împărtăşească de drept sau dintr-o eroare soarta lui. Şi totuşi cineva nu l-a trădat, altfel nu se explică de ce el a murit — sau a dispărut — atît de tîrziu. A existat un martor care l-a ţinut în viaţă — un neam ce nu-i era neam de sînge, dar a contat atunci mai mult decît o rudă apropiată. Mie îmi place să cred că tatăl meu a fost acest om. E o părere, sau altceva : o explicaţie a morţii tatălui meu. Una dintre explicaţii, poate. Eu vreau să ajung la Calagherovici ca să ajung de fapt la moartea tatălui meu. După cîte am aflat, omul care dorea prăbuşirea lui Calagherovici nu era interesat de soarta tatălui meu : în orice caz nu-i voia răul. Că nu-i voise binele, nu contează. Asta e şi un semn de indiferenţă, să nu-i doreşti cuiva binele. Periculos e cînd dispare indiferenţa, şi ea dispare doar în cazuri mai negre. Calagherovici ce era ? El trebuia neapărat să nu fie nicicum ca să poată fi dat de pămînt. Numele îl avantaja, ca să piară. N-avea alături de el nici măcar propria sa identitate. Toate se orînduiseră în aşa fel, încît n-avea altceva de făcut ca să scape de ce era învinuit decît să accepte învinuirile aduse şi să dispară sau să moară. El n-a vrut să accepte. Tu ai intuit foarte exact psihologia celor care în Branişte n-aveau curajul să se atingă de cîinele lui Gălătioan. Toţi admirau (ţi-ai dat seama cu sensibilitatea vîrstei tale mici, vîrstă ce imprimă ireproşabil orice privire) flocosul roşcovan şi-l lăudau, ca să nu audă cumva Gălătioan că i-au lovit sau bîrfit cîinele-. Sau că i l-au înjurat. Cine să-i insulte animalul ? ! Ştiu că aveau şi nişte porci bă- trînii lui care zilnic mîncau boştină pe la cazanele de fiert ţuică şi nimeni nu-i îndepărta nici după ce se umflau şi sătui se culcau pe unde apucau. Şi mai aveau şi un cal care păştea pe unde se nimerea. Ai sesizat excelent umilirea oamenilor în faţa animalelor unui ins. Şi deduc de-aici

atitudinea lor în faţa acelui ins : nu mai erau umili, erau literalmente hipnotizaţi, transformaţi în ce ? În pietre, în animale, în ce ? În orice caz în ceva surd şi orb, cum trebuie să fie o lopată sau o unealtă oarecare. Eu cred că pe această spaimă a lor în faţa cîinelui roşcovan şi-a construit, cine a fost interesat, lichidarea lui Calagherovici. Ar fi interesant să-ţi aminteşti inşii ce-au mai trecut atunci prin sat şi-au putut deci sesiza — în afara doctorului Dănilă — teama oamenilor de cîinele roşcovan. Teama şi ridicolul acestei spaime : fiindcă ei n-ar fi prins în laţ acest cîine nici dacă ar fi fost bolnav de turbare. E greu pentru tine să-ţi aminteşti exact ce-aş

dori eu şi poate este inutilă încercarea mea de-a descoperi dacă nu adevărul, măcar un fir al acestui adevăr, bazîn- du-mă pe memoria ta, pe impresiile copilului Nicanor şi pe ce mai păstrează din aceste impresii Nicanor cel de azi. Se pierd multe detalii din copilărie, dar persistă unele imagini fundamentale. Ele ne urmăresc pe toţi, ca nişte criminali sau ca nişte sfinţi. Iartă-mi comparaţia nepotrivită. Am vrut să spun că oricît vom fugi de ele, oricît vom înainta în ani, ele vor fi tot mai aproape, detaliile se vor mări ; sînt convins că peste zece ani soldatul prizonier care iese din apă în visele tale şi în clipele cînd ţi-l aminteşti va deveni atît de viu, încît îi vei simţi şi respiraţia şi-i vei auzi şi ultimele cuvinte şi-i vei vedea şi culoarea ochilor şi-o vei spune. Tot ce atunci s-a înregistrat precis dar a fost tulburat de emoţie, tot ce o vreme ai căutat să uiţi, sau ai uitat fără să vrei, va căpăta în timp proporţiile iniţiale, vii şi dureroase. Şi chiar dacă acum tu ţi-ai aminti ceva fundamental despre Calagherovici nu ştiu dacă în faţa legii sau a oamenilor acest ceva ar constitui un punct de sprijin : cine se bazează pe amintiri, pe impresii ? Toţi vor numai detalii fizice, probe materiale, palpabile. Tentativa mea ar părea din capul locului sortită eşecului. Şi poate aşa va fi. Dar chiar dacă nu descopăr ce doresc, acel adevăr, atmosfera care a făcut posibil acel adevăr tot trebuie s-o aflu. Am mai discutat cu o mulţime de indivizi despre anii, despre zilele ce mă interesează. Am ajuns la o concluzie pe care am să ţi-o spun, înainte de a te ruga să povesteşti mai departe. Iat-o : Calagherovici a fost ţinta principală, dar nu el a murit primul, sau nu el a dispărut primul. Cred că mă aflu în faţa unei ipoteze interesante şi a unui tip de criminal inteligent şi deci ieşit din comun. Ţinta, deci : Calagherovici. Dar existau nişte martori care ştiau că trebuie să dispară Calagherovici, sau măcar intuiau. Unora li s-a cerut poate concursul, altora doar un argument, o mărturie mai criminală decît însăşi crima, căci aceasta, crima lor, s-ar fi bazat liniştită şi senină, şi dreaptă în văzul lumii pe această mărturie. Şi cel interesat să termine cu Calagherovici, înainte de-a-l lichida, a făcut ceva nemaipomenit ; a lichidat martorii.

ta e concluzia mea : cînd Calagherovici a murit, nici martor nu mai era în viaţă. O crimă perfectă, s-ar #pune în tratate. Şi aşa şi este. Nu sînt în viaţă, dacă va n-au decedat de vreo boală sau din alte motive jfc asasinii lui Calagherovici. Şi tu. Sau mai precis : memoria ta. Mi-a venit ideea să te rog să-mi povesteşti pre acest om zilele trecute cînd la cofetărie mi-ai relatat asistentul Dealatul a depistat un bolnav de turbare cum tu ai fost aproape bolnav toată ziua amintindu-ţi zilele cînd în Branişte bîntuise turbarea. Eu ştiam că timpul cîinilor turbaţi din Branişte a fost Calaghero- Ici arestat. Evenimentul a fost — turbarea, vreau să *un — atît de impresionant pentru tine, încît după ani zile vestea găsirii unui ins muşcat de-un cîine turbat pus la pat. E deci logic ca zilele acelea să-ţi fi as clare în minte, şi după cîte mi-ai povestit pînă um aşa şi este. în general emoţiile mai puternice sînt ' i dureroase, de frustrare. Mi-a povestit mama că în mpul cînd era însărcinată cu Victoria simţea un soi de dureri surde în spate şi o oboseală haoţică o cuprindea IU fel de haotic şi aşteptarea momentului dureros n-o speria : durerile acestea mici şi sîcîitoare i-au rămas i apoi în minte, copleşind adevărata durere din timpul feerii. Ele erau însă cumva inutile, durerea finală avea “rul să aducă pe lume o fiinţă. Dar îi amărau tot timpul, -o lăsau nopţile să doarmă : a fost o sarcină greu de dus şi poate şi de asta în primele zile nici n-a iubit-o pe ¿ victoria. începuse cumva în subconştient nu să n-o mai dorească, ci mai groaznic : dorise s-o aibă oricum, ,|lumai să termine odată cu patimile ce-o pătimeau. Dar am să-ţi dau un exemplu şi mai bun : că omul păstrează În el mai vie durerea, că emoţia ameninţată de un pericol nu se şterge uşor. Oricum, ea primează, latā exemplul : tot mama îmi povestea că în timpul cînd tata 6 ştia gravidă (cu Victoria) şi se bucura aşteptînd ca un nebun să aibă o fetiţă, bucuria lui de la o vreme parcă i stins, sau trăia în el ascunsă, şi în locul ei a apărut o uită emoţie care-l făcea să tresară la orice zgomot şi l fie mereu pe drum cu sprîncenele încruntate, atent : nepuse să se teamă de cîini turbaţi. Să nu cumva s-o tişte pe mama. Şi cred că un expert în măsurarea intensităţii emoţiilor ar fi găsit atunci dominantă în tata teama de ultravirusul rabic şi nu aşteptarea Victoriei. Eu

aş adăuga, şi în cazul mamei, şi în cazul tatii, o ultra-emoţie, pe care ei nu voiau s-o recunoască sau n-o intuiau c-ar fi atît de îngrozitoare : ea se chema Calagherovici. Ca s-o numim cu numele victimei, fiindcă pe vinovat nu-l cunoaştem. Mai presus de durerile ei haotice — agravîndu-le însă — şi mai presus de minusculul agent cu dimensiuni cuprinse între 140—240 microni, se afla Calagherovici. Aşa că gîndeşte-te la Calagherovici, Nicanor. L-ai văzut, l-ai cunoscut ?

— Nu.

4

— Nu l-am cunoscut, Tică, dar am auzit de el. Am să încerc să-mi aduc aminte cînd i-am auzit numele prima dată. Nu, nu-mi amintesc precis. Pe taică-tău l-am cunoscut, adică l-am văzut de mai multe ori. Venea în Branişte cu Moise, directorul şcolii din Pătîrlagele. Veneau des. Să facă recensămîntul oamenilor, al oilor, al cailor şi cred că şi al cîinilor. Posibil. Am uitat să-ţi spun că în ziua cînd am plecat după Dănilă la dispensar — şi el zisese că Florentina e oarbă — şareta lui Moise era trasă la umbră în dreptul casei lui Belivacă. Era înainte de cincizeci.

Directorul cu taică-tău mîncau dulceaţă de nuci verzi în tinda dispensarului şi Florentina îi servise şi cu apă rece scoasă din fîntîna americană a lui Belivacă. Dănilă nu-i cunoştea şi cînd i-a zărit s-a făcut cam vînăt. „Aţi venit în inspecţie ?“ i-a întrebat. „Nu“. „Sînteţi veniţi pe linie sanitară ?■“ „Nu“. „De la centru, de la Bucureşti ? Politic ?“ Moise răspundea zîmbind : „Nu, nu, nu...“ Şi pe urmă i-a explicat : „Sîntem din Pătîrlagele, am venit cu alte treburi şi ne-am oprit pe la domnişoara Firu- lescu...“ „Aha ! a făcut Dănilă. V-aţi oprit la dispensar să mîncaţi dulceaţă, dacă aici nu se află măcar o cofetărie...“ „Vă deranjează, domnule doctor ?“ „De ce ? Numai să vă facă bine dulcele, aşa de dimineaţă“, a zis Dănilă, şi s-a dus în cabinetul său. Nu se făcuse vînăt crezîndu-i inspectori, cum bănuisem eu : îl deranja intimitatea lor cu domnişoara Firulescu. Şi nu-şi putuse

stăpîni gelozia. Asta a observat şi Moise, fiindcă i-a zis Florentinei: „Am impresia că tînărul domn vrea să ne dea afară". „Tînărul domn poate să vă dea afară din cabinetul său, dar aici sînteţi în tinda casei şi cum bine ştiţi casa e a lui Belivacă, dispensarul are doar cîteva camere închiriate", a vorbit ea fără să-şi voaleze vocea şi Dănilă n-avea cum să n-o audă prin uşa ce-l despărţea de ei. Şi ultimele cuvinte oricum le-a auzit: a apărut în prag îmbrăcat în halat, mai vînăt ca înainte. „Dumneata nu doreşti o dulceaţă ?" l-a întrebat Florentina. „Doresc să chemi oamenii aceia ai dumitale, hingherii, am nevoie de ei". „Imediat o să vină", rîse ea şi-l strigă pe Belivacă şi-i şopti ceva. Oamenii se strînseră în timpul cît domnişoara Florentina pregăti cafele negre pentru oaspeţii din Pătîrlagele. Dănilă se plimba prin oborul acum gol, prin curtea lui Belivacă, pe drum, cu mîinile la spate, vînăt, nerăbdător. Eu, cu picioroangele lîngă pomniţarul uriaş din grădiniţa lui Belivacă, între frunze, mîncam dude negre. „Domnul doctor vrea să vă spună ceva". „S-auzim", a zis Ţeavălungă. „Azi-dimineaţă cînd am venit la dispensar pe lîngă casa dumneatale, Crăişorule, am văzut un cîine". „Da, şi ?" n-a înţeles Crăişoru cel mare. „Privea în pămînt şi vroia să intre prin gard, nu vedea, se lovea de popii şanţului şi nu-i vedea. Şi cînd l-am strigat nu m-a auzit". „Nu vă cunoştea". „Avea bale". „Şi ?" „Se învîrtea pe loc, a început să se învîrtă în jurul cozii. Nu mai era bun de nimic, nu mai avea putere nici să muşte, nici să latre... Nu-nţelegeţi ? Era turbat !" Oamenii rîseră. „E bună, zise Ciocănelea. Va să zică era prididit de turbare ?" Şi iarăşi rîseră toţi. „Şi ce vrei dumneata să facem ?" „Acuma într-adevăr e vorba de turbare", vorbi medicul speriat de rîsul lor. „Nu dumneata ne-ai oprit să mai prindem cîini, că era o gogoriţă şi că fata lui Apăchioară murise de plămîni şi voisei doar să ne încerci dacă avem curajul să-l prindem pe flocanul lui... ?" „Nu mai ţine", rîse Ţeavălungă. „Dar acum e adevărat !" ţipă Dănilă ca ieşit din minţi şi în loc ca

tonul lui să-l facă ascultat, ei rîseră şi mai tare şi rîse şi Florentina. Se plictisiseră oamenii să vîneze cîini prin sat şi să spună apoi că nu fuseseră bolnavi. Şi chiar dacă era

vorba acum de un pericol real, plictiseala lor era atît de mare şi neîncrederea atît de totală, incit nu puteau decît să rîdă. „Noi mîncăm dulceaţă şi oamenii sînt ameninţaţi de o molimă…" „Crezusem că eşti gelos, scu- ză-mă", vorbi Moise. „De ce să fiu ?" răspunse tot burzuluit Dănilă. „Plecaţi", le zise domnişoara Florentina oamenilor şi paşii ei seci în jurul mesei de pe care strîn- gea farfurioarele de dulceaţă şi privirea ei rece vorbeau clar că i-ar fi convenit ca Dănilă să fi fost supărat din cauza prezenţei musafirilor. Cîinele de care vorbise medicul îl învineţise pe acesta, nu gelozia, nu paharele cu apă rece aduse de ea zîmbind. „Plecaţi", repetă ea şi oamenii s-ar fi îndepărtat dacă n-ar fi intervenit Moise. „Să nu plece, domnişoară Florentina, în fond, chiar de n-o să fie toţi cîinii bolnavi, ci numai unul, tot merită să fie omorîţi". Apoi Moise se apropie de medic şi-i puse mina pe umăr, prieteneşte : „Trebuie să-i înţelegi şi pe dînşii, şi pe domnişoara : au obosit… Nu, Horia ?" Dar Horia Dunărinţu nu răspunse şi Moise continuă : „Au obosit să aibă mereu grijă pentru alţii, pentru viaţa altora… şi s-au plictisit să umble să prindă cîini şi să-i omoare… Şi să le spună consătenilor aceleaşi vorbe : aveţi grijă, aveţi grijă ! Au şi dînşii personalitate… Nu, Horia ? E caraghios să simţi că te-ai transformat într-o moară de vorbe… Fiecare vrea să fie el, nu ce vrea altcineva să fie, nu Horia ? Aşa că… Domnişoară Florentina, să-l asculte pe dînsul… E medic. Boala trebuie stîrpită din faşă, nu, Horia ?" „Bine, consimţi domnişoara Fi- rulescu. Mergeţi şi prindeţi… da…", şi oamenii plecară, ascultători şi cumva convinşi. Şi după cîteva clipe, cînd dispărură după primul colţ şi li se auziră glasurile urmărind un cîine, ea îl întrebă pe Dănilă, surîzînd : „Să presupunem c-ai avea dreptate, deşi n-ai, dar să presupunem… Da, dar de ce-ţi iei rolul atît de în serios, ca şi cum ar depinde de dumneata totul ?… Lasă lucrurile să curgă de la sine… De ce nu aştepţi, de ce te bagi ?" „Ce să aştept, domnişoară ?" vorbi tot vînăt Dănilă şi privi ceştile de

cafea în care Moise începuse să ghicească. „O, rîse ea, ce să aştepţi ? Destinul, poftim ! Eu de-abia aştept clipa cînd va interveni «destinul» şi le va rezolva pe toate nespus de prost !" A rîs toată lumea şi s-a mai îmblînzit şi privirea medicului. „Hai, doctore, l-a îndemnat domnişoara, adă şi dumneata o cană cu apă rece... E o dimineaţă atît de idilică, încît e păcat să refuzi o dulceaţă care dă tot farmecul acesta idilic..." Şi Dănilă a adus o cană cu apă de la fîntîna americană a lui Belivaeă şi-a acceptat o dulceaţă de nuci verzi.

Hingherii amatori se înapoiară nu peste mult timp cu vreo zece cîini şi Florentina se duse în obor cu seringa şi cu fiolele cu otravă şi javrele aproape sugrumate în lanţuri muriră fleşcăindu-se ca nişte băşici ce se deşertau prin înţepătura pe care acul le-o făcuse. Soarele le lumina blănile moi, se răsfrîngea strălucitor în părul lor lucios, alb sau roşcat. Doctorul intrase la el în cabinet, fugind, să nu vadă moartea pe care el o dorise. „El vrea să stîr- pească virusul, dar îi e milă de nişte cîini, or şi una şi alta nu se poate", vorbi Moise. Şi Horia Dunărinţu îl privi drept în ochi şi zise : „Da, da, înţeleg..." „E simplu", zise Moise. „Da, e foarte simplu... Te înţeleg, Moise". „De ce să mă înţelegi pe mine ? !" se miră directorul. „înţeleg de ce m-ai tot adus pe-aici cu şareta, de ce m-ai ţinut şi data trecută aici în tindă, cînd domnişoara a injectat dinii... Atunci n-am înţeles nimic"... „Nu ştiu ce vrei să spui", îşi aprinse Moise o ţigară şi după felul cum plimbă chibritul aprins prin aer şi cum îl stinse strivindu-l în ceaşca de cafea eu îmi adusei aminte de ziua cînd văzusem şi eu omorîrea dinilor şi cînd îi văzusem şi pe ei doi în tinda casei lui Belivaeă şi nu-i luasem în seamă : flacăra chibritului îmi aminti gestul de-atunci, şi gestul acela se suprapunea exact pe cel de-acum. Deci şi gîndurile lui Moise de-atunci trebuiau să se suprapună exact pe cele de-acum. Avea dreptate Horia Dunărinţu, mai fuseseră aici. Zise : „înţeleg de ce m-ai adus şi astăzi aici, Moise, ai bănuit c-ar putea iarăşi domnişoara Firulescu să injecteze cîinii..." „E meseria ei, e normal să se ia măsuri"... „Da, dar tu m-ai adus s-o văd nu pe ea, poate, ci cum se poate muri de lesne dintr-un gram de otravă, în cîteva

clipe... O simplă înţepătură şi gata...“ „Eşti nebun, rîse Moise, te-ai îmbătat cu apă rece“. „Măcar de-ar fi aşa... Ai vrut să-mi arăţi această posibilitate... Nu, nu, Calagherovici nu este ce crezi tu...“ „Dar eu nu cred nimic, eu doar te-am întrebat ce ştii despre el...“ „Ar putea să piară aşa, dintr-o injecţie ?“ „Prostii, cine are interesul să-l omoare pe Calagherovici ? ! Dacă e vinovat, o să plătească. De ce vezi totul în negru ?“ „Atunci e vorba de mine ? Dacă nu spun ?“ „Hai să plecăm, ai luat-o razna. Nu trebuie să te temi, n-ai nici un motiv, eşti cinstit“. „Tocmai de-asta mă tem“, zise Horia Dunărinţu şi privi la Moise care rămăsese cu chibritul, altul, aprins în aer, atent : fiindcă simţise că în spatele său se afla cineva. Aşa şi era : Dănilă se afla lîngă prispă, printre butucii de viţă-de-vie plantaţi de Belivacă : ieşise din dispensar pe uşa ce da spre bucătărie şi venise tăcut să vorbească poate cu hingherii ; şi rămase mut, ascultînd discuţia dintre cei doi musafiri ai Florentinei, pe care n-avea totuşi nici un motiv să-i simpatizeze. Ghicindu-l mai ales, Moise stinse chibritul în aer şi rîse, ca să se creadă că era o glumă ce pălăvrăgiseră ei înainte. Numai că Dănilă îi întrebă, vînăt : „Cine e Calagherovici

5

„Ha, ha“, a rîs mînzeşte Moise şi la nunta fetei lui Ciocănelea cînd Dănilă i-a pus aceeaşi întrebare, şi ca şi prima dată, la dispensar, i-a arătat-o cu mîna dreaptă pe felceriţă şi i-a zis s-o întrebe pe ea. Şi cînd Dănilă a întrebat-o, asurzit de goarnele şi de tobele lăutarilor, cum fusese şi la dispensar asurzit de huiduielile şi loviturile cu parul în garduri ale hingherilor, ea a dat din umeri, la fel ea prima dată, şi a răspuns tot printr-o întrebare : „Cine e Calagherovici ?“ „Eu te întreb cine e, nu tu“, a reluat Dănilă exact cu aceleaşi vorbe discuţia şi ea, bînd din- tr-un pahar cu vin şi privindu-l parcă pe deasupra capului, fără să-l vadă, sau voind să nu-l vadă, leneşă, a răspuns tot cu întrebarea lui : „Eu te întreb, nu tu“.

Era la nuntă şi Horia Dunărinţu : mai precis a ajuns întîmplător la nuntă, adus poate nu întîmplător cu şareta de Moise, fiindcă sosiseră împreună. Zic întîmplător, căci Horia Dunărinţu nu ştia să fie nunta fetei lui Cio- cănelea în ziua aceea, el o ştia în sîmbăta următoare, dovadă că purta tot pantalonii de purtare, făcuţi din alţi pantaloni, militari, vopsiţi în coajă de nucă. Moise îşi schimbase şi cămaşa, lucru pe care Horia Dunărinţu nu l-a băgat în seamă decît cînd l-a văzut intrînd în horă, chemat de Gălătioan. Asta a fost se pare a treia surpriză a lui Dunărinţu, după ce-a văzut nunta şi cămaşa, şi a suxîs şi a intrat şi el în horă, chemat tot de Gălătioan, şi i-a zis lui Moise : „Tu ştiai". „Ce ştiam ?" Aici discuţia lor s-a întrerupt, adică a fost întreruptă de Dă- nilă cu : „Cine e Calagherovici ?" Lăutarii erau în mijlocul bătăturii lui Ciocănelea sub dud, şi hora se învîrtea În jurul lor, şi eu, pe picioroange, lîngă dud, vedeam ca în palmă toată nunta. Nimeni nu se uita în sus, să mă vadă, nu interesa pe nimeni să vadă un copil ţicnit pe care toată ziua puteau să-l vadă pe picioroange. Se obişnuiseră cu mine, şi eu cred că se obişnuiseră cu nebunia mea. Eu nu mă obişnuisem cu ei, cu toate că-i ştiam, mereu îi auzeam rîzînd ori vorbind altfel şi ei erau mereu alţii pentru mine, ca şi cum în fiecare zi s-ar fi născut din nou. Nu toţi, e drept. Dănilă, nu. El o ţinea pe-a lui, întruna : „Cine e Calagherovici ?" Şi cum moaşa îi răspundea cu întrebările lui : „Cine e Calaghe- rovici ?" — numele acesta mi-a rămas în minte ca un joc în care unul întreabă şi altul răspunde parcă nu numai cti aceleaşi cuvinte, ci şi cu acelaşi glas. Aici degeaba K-a supărat Dănilă, ea nu-şi bătea joc de el. Am fost gata să jur de-atunci şi-s gata să jur şi-acum : ea nu-l Ingîna, să-l batjocorească, îl îngîna să-l aţîţe. Ca s-o mai întrebe. Ca să aibă ce vorbi. Adică, e clar : ea n-avea uite vorbe pentru el decît vorbele lui pentru ea şi nu voia să le schimbe. Dănilă era însă surd şi orb ; el era orb, nu ea. „La dracu", a zis el. „La dracu", a zis şi ea. Mai tîrziu mi-am dat seama că el n-avea atunci cum să observe că Florentina se îndrăgostise de el şi-l sîcîia. F.1 voia să ştie cine e omul despre care la dispensar auzise fără să vrea c-ar putea să moară şi ea n-avea de unde să cunoască acest nume şi credea că e un nume inventat de el ca să poată glumi amîndoi :

Calagherovici îi suna şi ca un joc de cuvinte. Şi cum Florentina Firulescu nu-i răspundea cum ar fi dorit el, era din ce în ce mai convins că acest ins îi fusese amant sau trebuia să-i fie. Şi pronunţa numele cu o duşmănie acră care pe ea o făcea să rîdă cu hohote. între două hore l-am auzit pe Gălătioan, cînd îşi aprindea ţigara de la o brichetă în formă de pistol, întrebîndu-l pe directorul din Pătîrla- gele : „De unde ştie ăsta de Calagherovici ?“ Moise a făcut ochii mari, ca şi cum şi el era surprins, ceea ce însemna că nu-i convenea să afle Gălătioan că de la el auzise numele. Şi ceea ce era acum altceva decît o glumă pentru mine : Calagherovici exista. Şi am început şi eu să mor de curiozitate să aflu cine este. Belivacă a venit lîngă cei doi şi le-a arătat şoptit în drum cîinele roşcovan : venise şi el la nuntă atras de mirosurile mâncărurilor şi de larmă şi căsca parcă gura. Gălătioan la început n-a înţeles ce voia Belivacă şi ce-i arată. „E al dumneavoastră“, a zis Belivacă. „Ce e al meu ?“ s-a burzuluit Gălătioan, cumva speriat c-ar putea să aibă ceva al său. „Cîinele dumneavoastră“, a repetat Belivacă, aruncîndu-i peste gard un codru de pîine, luat înadins de pe masă. „Nu-i al meu“, i-a retezat Gălătioan tot elanul. „E al părinţilor dumneavoastră, adică tot al...“ „Eu n-am nimic al meu“, i-a spus ferm Gălătioan şi eu n-am înţeles pînă mai tîrziu de ce se lepădase omul acesta şi de un cîine ordinar, de ce avusese el nevoie să nu pară legat de nimic al său. Bănuiam că refuzase să-şi recunoască javra ca să termine o discuţie ce i se părea jenantă din cauza slugărniciei lui Belivacă, slugărnicie de care n-avea nevoie şi-l enerva cum mă făcea şi pe mine să mă strîmb de un soi de scîrbă ce mă amuza totuşi într-un fel. Dar Gălătioan ţintea mai departe : el înjură cîinele şi Belivacă atunci nu mai îndrăzni să-i arunce flocanului pîine, să nu-l supere pe stăpînul ce se rupsese de javră şi rămase în mîini cu pîinea nearuncată neştiind : s-o pună din nou pe masă ori s-o bage în buzunare, să nu-l mai tulbure pe cel care se întorsese cu spatele spre drum, încruntat. Această clipă de cumpănă Moise a înţeles-o, fiind şi mai

deschis la minte şi mai curajos. Neştiind ce să faci o clipă puteai să pierzi totul, aşa cum Belivacă pierduse orice interes şi orice privire din partea lui Gălătioan. „Un cîine e un cîine", a zis Moise şi n-am înţeles de ce-a zis aşa Moise şi de ce i-a făcut semn lui Belivacă să-i lase în pace. „Calagherovici e un cîine", i-a zis Gălătioan lui Moise, rămaşi singuri. Ei da, am zîmbit eu pentru mine, aflînd cine e Calagherovici şi dorind să-i spun cît mai repede şi lui Dănilă: pe roşcovan îl chema aşa ! Va să zică de el fusese vorba la dispensar, nu de un om, de cîinele părinţilor lui Gălătioan. Era un nume ştiut doar de cîţiva sau o poreclă, nu mai conta. Roşcovanu lăţos trebuia, după mintea fricoasă a celor din sat, să nu moară, ca să nu se înfurie stăpînul, şi cînd colo stăpînul, sau chiar dacă nu adevăratul stăpîn, ci fiul stăpînului cel de care se temeau ei habar n-avea de soarta javrei. Nu-l interesa — ceea ce era foarte grav, asta însemnînd un pericol îndoit : putea să se înfurie şi dacă se atingeau de flocan şi dacă nu se atingeau. Moise, cu mirosul său foarte exact, a făcut atunci un gest nemaipomenit: a ridicat o piatră de pe jos şi a dat cu ea în roşcovan, lovindu-l în plin şi punîndu-l pe fugă, schelălăind. Nunta o clipă s-a oprit cutremurată de spaimă, ceea ce dovedea că nu numai Belivacă fusese cu ochii pe cîine : toţi, în loc să-şi petreacă, erau cu un ochi la Gălătioan şi cu unul la cîine. Curajul nemaipomenit al lui Moise i-a albit. Şi cum albiţi erau şi de praf şi de băutură, albul, culoarea spaimei, i-a făcut de var : adică o clipă au părut din var, nu din carne şi oase, ci din piatră arsă şi stinsă. Şi poate de aici a plecat stima sau frica sau cum s-o fi numit ascultarea ce i-au arătat-o ani în şir lui Moise. Gălătioan era cu el, dacă nu i-a zis nimic c-a dat cu piatra, ba chiar l-a luat de umeri şi s-au aşezat alături la masă : era cu el, sau poate, mai teribil : era altcineva mai mare decît Gălătioan ce era cu el, de care şi Gălătioan avea teamă. Nu ştiu de era sau nu şi nici nu contează, fiindcă atunci Moise nu s-a bazat decît pe propriul său miros : a sesizat un lucru teribil : că Gălătioan nu vrea să se spună că are ceva, deci că ţine la ceva al său. Cine ţine la ceva al său, la un fleac chiar, poate să ţină mîine şi la mai mult : şi să se piardă pe sine. Adică,

mai exact : Gâlătioan voia să vadă că trece peste orice, dacă trece şi peste ce este al său. „Doctore, i-a zis el lui

Dănilă, de ce admiţi să umble prin sat cîini vagabonzi ?“ „Ce cîini ?“ „Cîini“, a zis Gălătioan. „Formidabil“, a rîs Dănilă. „Ce e formidabil, doctore ?“ „Dumneavoastră sînteţi formidabil! Mă învinuiţi pentru propria dumneavoastră vină ! Cîinele e al dumneavoastră nu al meu, şi nimeni nu vrea să-l prindă !“ „îmi place că vorbeşti deschis“. „De ce să nu vorbesc ?“ „Aşa, a zis Gălătioan. Cîinele nu e al meu, şi chiar de-ar fi, acuma cînd s-au semnalat cazuri de turbare, e clar că... E clar, nu ?“ „Interesul obştei e mai presus de orice“, a zis Moise. „Dumneata mă faci să rîd“, a rîs Dănilă. „De ce ?“ „Fiindcă spui prostii“. „De ce ?“ „Fiindcă spui prostii, domnule ! Cine spune că nu-i interesul tuturor în joc, cine a zis altfel ? Ce, este interesul meu, sau al dumitale în joc ?“ „Eu am vrut să spun că...“ Şi Moise s-a înfuriat că doctorul îi spunea nişte vorbe care puteau să-i umbrească curajul dovedit înainte. „Dumneata, doctore, vrei să-ţi faci merite batjocorindu-mă pe mine ?“ „Cu ce team batjocorit“, nu înţelese Dănilă. „Dumneata să-ţi vezi de meseria dumitale, a ridicat tonul Moise, pentru asta eşti plătit, nu pentru vorbe !“ „Dar nu vă înţeleg, cu ce sînt vinovat ?“ „Nu mai discut“, a zis Moise. „Ei, lăsaţi, că sîntem la nuntă“, l-a bătut Gălătioan pe umeri pe Moise şi asta a fost a doua victorie a directorului în aceeaşi zi, şi prima înfrîngere a lui Dănilă. Horia Dunărinţu avea un surîs acru pe buze, dar nu părea deloc să ia în seamă ce se petrecea sub ochii lui. Tu, Tică, spui că atunci el mai credea : în ce credea nu-mi spui. Principalul e că ai dreptate, credea, nu părea dezamăgit sau înfricoşat. îmi aduc aminte că a jucat lîngă mireasă, cu hora înainte şi că i-a şi spus ceva ginerelui de s-au topit toţi de rîs. Apoi l-am văzut bînd într-un capăt al mesei cu Lereu şi din discuţia lor am aflat că făcuse războiul cu un frate al ţiganului ce nu mai revenise acasă. „Poate e prizonier...“ „Nu e“, zicea Lereu. „Poate a dispărut şi vine el...“ „Nu vine, e mort...“ „Nu cred“, zicea Dunărinţu. „De ce nu crezi ? Nu ţx-am spus cam primit o hîrtie c-a murit ?“ „Nu cx-ed în nici o hîrtie“. „Dom-văstor, v-aţi îmbătat : scrie în hîrtie !“ „N-a murit, domnule !“ aproape a strigat Dunărinţu, dar nu l-au auzit prea mulţi din cauza hărmălaiei şi a lăutarilor. Tu spui că atunci el încă nu credea în moarte, se poate : nu credea şi nici n-o accepta, era ca un copil care nu ştie ce e moartea

(deşi el o văzuse pe front) sau ca un animal care o ignoră. E adevărat, nu-i dădea deloc dreptate lui Lereu, zicea mereu : nu, nu ! cu încăpăţînare. Lereu şi-a reamintit peste ani de discuţia lor şi povesteşte că s-ar fi încheiat cu vorbele lui Dunărinţu : „Da, poate". Acceptase ceva, punînd totuşi acest ceva sub semnul îndoielii. Lereu a zis : „A murit, domnule, de ce nu-i dai voie să fi murit ? A murit pentru patrie". „Poftim ?" a răspuns Dunărinţu ca şi cum n-ar fi fost pînă atunci de faţă la discuţie. „A murit pentru patrie, a avut şansa asta să moară pentru patrie". „Da, poate"... „Alţii n-au avut nici şansa asta", a zis Lereu. „Da, poate"... Şi aici, exact după aceste cuvinte, Ciocănelea, beat, a început să latre. Se făcuse praf de la începutul nunţii şi umbla pe bătătură tîrîindu-şi paşii. A început întîi să latre la paşi. Belivacă, beat de supărare, îi cînta naşului : „Fire-al dracului de naş. / Cu cine mă cununaşi, / Cu urîta satului, / Cu propteaua gardului"... Naşul rîdea şi-i tot astupa gura cu palma, să nu se supere mireasa, auzind. Dar mireasa intrase în casă cu ginerele şi n-avea timp să se supere. „Ham-ham-ham", lătra Ciocănelea către naş, frecîndu-şi fruntea cu palmele, şi ceafa şi strîmbîndu-se ca de o mare durere ce-l copleşea. Apoi s-a repezit la naş şi l-a muşcat de gulerul hainei şi lumea a început să se prăpădească de rîs. Naşul transpirase rîzînd şi nu s-a supărat nici cînd Ciocănelea i-a rupt cu dinţii mîneca dreaptă, de la umăr în jos, lăsîndu-l să i se vadă cămaşa care avea altă culoare la mîneci decît la piepţi şi la guler. Şi nunta s-a topit de rîs cînd Ciocănelea l-a lăsat aproape fără haină ; naşul avea cămaşa cu mîneci scurte şi peticită la subsiori. Belivacă striga : „Să vă ia dracul, v-aţi înţeles !" Şi bătea cu pumnul în masă şi nu mai rîdea şi striga şi la alţii să nu mai rîdă ; socrul şi naşul se înţeleseseră, după el, să distreze lumea : nuntaşii să se simtă bine şi să dea mai mulţi bani pe masă. Şi nici cînd Ciocănelea l-a tăvălit pe naş pe sub scaune, umplîndu-l de praf şi de vinul şi mîncarea ce căzuseră pe jos, Belivacă tot nu s-a oprit din urlete ; ba a început chiar să plîngă cu hohote că nu-l ascultă nimeni. Toţi se scuturau de nebunia, de rîsete ce-i cuprinsese şi şi cînd Ciocănelea a luat cu dinţii faţa de masă şi-a răsturnat toate farfuriile şi pîinea pe pămînt nu s-au potolit, şi nici cînd el a vrut s-o muşte pe naşă de nas. De-abia cînd şi-a pierdut puterea în

picioare şi-a căzut pe spate şi s-a zbătut ca un apucat de boala copiilor, lumea s-a mai potolit, dar nu atît îngrozită de ce vedea, cît de glasul lui Belivacă : „E nebun ! E nebun !" Belivacă era însă cel mai îngrozit ; va să zică, înţelesese el, Ciocănelea nu fusese înţeles cu naşul, nu, Ciocănelea înnebunise ! „Doamne Dumnezeule, se închina Belivacă, plîngînd, n-am văzut cu ochii mei niciodată cum îşi pierde omul minţile, Doamne, ăsta e nebun, e nebun !" Lumea nu mai rîdea cu hohote de Ciocănelea : dar se auzea cum sughit unii de prea mult rîs. Şi fiindcă nu le venea să creadă ce credea Belivacă, cum nu-l crezuseră nici prima dată cînd uriaşe : „sînt înţeleşi" — uitară de Ciocănelea şi se strînseră în jurul lui Belivacă şi unii chiar îl luară pe braţe şi-l duseră în curte şi-i turnară, tot în glumă, o găleată de apă în cap, să se dezmeticească. „E nebun !" strigă şi după asta Belivacă. „Cum să înnebunească chiar la nunta lui fie-sa Belivacă ?" „De bucurie, de bucurie, şi-a pierdut mintea de bucurie !" strigă Belivacă, şi cînd ei turnară a treia cântă cu apă peste el. Şi ca să se distreze şi mai cumplit, făcură ca Ciocănelea : adică începură să latre. Nu ştiu cui i-a trecut prin minte întîi să latre la Belivacă să-l scoată şi pe el din minţi şi să vadă ce răspuns mai găseşte cînd l-o vedea şi pe altul lătrînd şi nebunind, cum credea el că se poate înnebuni, de bucurie, — de data asta din bucuria dată de rîs şi de băutură, fiindcă ei nu-şi măritau nici unul fetele să-şi piardă băierile ca socri. Care cum ieşea din hardughia făcută din stîlpi înfipţi în pămînt şi legaţi între ei cu paiantă şi pe paiante bătute cergi întinse ţinînd loc de pereţi, să nu bată vîntul sau ploaia de s-ar pune, şi acoperită tot cu cergi şi cu carton peste care se turnase smoală, care cum ieşea din hardughia construită într-o zi în grădină şi unde se servea masa — ca să încapă toţi cei chemaţi şi care în casă n-ar fi avut loc, şi în odăi ar fi fost şi cald — văzînd în bătătură pe unii lătrînd îl apuca şi pe el damblaua şi începea să hămăie dîndu-şi seama că Belivacă era ud ciuciulete şi urla ca un nebun : „E nebun ! E nebun !" Lăutarii mîncau sub dud ciorbă, bucuroşi că nu-i ia nimeni în seamă. Intră pe poarta deschisă, din drum, Margareta, poreclită Cur de fier sau Barza, fiindcă în fiecare an trecea barza pe la ea şi-i aducea un copil şi chiar că nu ştia nimeni de unde-l aducea sau al cui era, şi nici ea nu ştia, nu pentru

că n-o interesa, cum nu le pasă celor ce le place patul, ci pentru că era zurlie şi nu ştia nici cu cine s-a culcat şi nici cînd. Margareta ducea în braţe ultimul ei născut şi-l legăna şi-i fluiera să tacă, dar copilul era tăcut şi cuminte. Lereu cum o văzu se repezi spre ea şi o luă de mînă şi aşa cum era el de ţigan şi ea de româncă şi nu se cuvenea sau poate doar se consideră că nu se cuvine ca un borît, cum li se zicea lor, să se atingă de-o de-a noastră — el se atinse, adică o luă de braţ şi-o scoase pe poartă afară înainte de-a o băga în seamă stăpînii sau ceilalţi nuntaşi aburiţi de ţuică : ea n-avea ce căuta la nunţi, toţi ziceau că n-aduce noroc şi-o alungau de pe unde puteau şi-o mai credeau şi vrăjitoare şi ea nu era decît o biată nebună bună doar de călărit pe întuneric la ea acasă sau peste zi prin pădure sau prin fînaţe sau porumbi pe unde o putea întîlni oricine mergînd haihui. Se aşeza pe pămînt chiar numai de-i făceai cu ochiul, aşa se obişnuise cu gîndul că la urma urmei toţi bărbaţii sînt atît de la fel unul cu altul, în ciuda anilor sau a lungimii sau scurtimii lor, incit n-au decît un singur gînd, şi acela foarte uşor de îndeplinit. Erau ieftini adică, cum zicea Lereu c-ar crede ea, deşi n-avea cum să-şi pună în rînd vorbele ca să închege o judecată din moment ce era lipsită total de orice judecată. Poate că Lereu totuşi avea dreptate : ea nu judeca cu mintea, judecata ei venea din alte părţi, din toate celelalte părţi care o făceau să trăiască şi fără minte şi să mănînce şi să meargă şi să muncească chiar şi să nască fete şi băieţi : judecata venea de-acolo de unde şi la animale vine putinţa de a trăi şi chiar de a vedea lumea şi a socoti pînă la urmă cam unde e rău şi cam unde e bine, aşa cum îşi dădeau seama de căldură şi de frig. Lereu ţinea foarte mult la Margareta şi mulţi erau siguri că şi trecuse pe sub fustele ei şi eu n-aş putea spune da sau ba, n-aş împărtăşi astfel, pronun- ţîndu-mă, nici părerea celor ce vedeau în dedulcirea ţiganului cu o româncă, şi mai tînără cu zece ani, un păcat ce merita nu ştiu de ce, după ei, o muchie de sapă la ceafă, şi nici a celor ce găseau că e amuzantă o asemenea legătură între sînge de culori diferite (la ţigani, ziceau aceştia, sîngele e mai negru, doar de la sînge vine culoarea pielii) — deci n-aş împărtăşi părerile lor, nu din teama de a spune da sau ba, ci pentru că şi a spune da era tot o prostie cum ai spune nu. Şi Lereu

nu era legat de Margareta prin pat, aşa s-ar fi putut lega de alta, sau şi de alta : el ţinea la ea pentru un motiv mult mai serios, şi anume : dacă el se respecta pe sine foarte mult şi zicea că are şi pentru ce — el fiind proba vie că se poate trăi în lumea asta fără nici o avere — pe Margareta avea de-o mie de ori mai mult pentru ce s-o respecte : ea arăta prin viaţa ei că se poate trăi în lumea asta şi fără minte.

Cîteodată chiar o înjura cu invidie şi-mi spunea mie (numai mie, care eram un copil şi nu-l puteam vinde nimănui, şi poate un ţicnit şi eu) că e mai bine de ea : „putorii îi convine să trăiască aşa, ce-i pasă !“ Cînd el a scos-o afară din curtea lui Ciocănelea, m-am luat după el şi l-am ajuns chiar lîngă popul porţii, în drum. Se certau. „Unde umbli cu copilu bolnav, de ce nu-l laşi acasă ?'[1] vorbea în gol şi şi el ştia că era o prostie să-i vorbeşti smintitului despre casă : casa lui, deci a ei, era acolo unde se afla. Sa îl privea cu ochii ei albaştri şi nevinovaţi şi mari şi zîmbitori şi nu-nţelegea nimic şi-şi legăna odrasla. Şi cînd Lereu întinse mina să simtă de mai are călduri copilul, şi-o retrase ca ars. Mă privi şi pe mine şi zise, punînd din nou mina pe faţa celui din scutece. „E rece“, zise. Margareta nu-l auzi sau îl auzi doar cu urechile şi vorbele lui rămaseră doar în urechile ei şi nu trecură mai departe şi ea îşi descheie bluza şi îşi scoase ţîţa albă şi doldora de lapte şi o puse cu sfîrcul la gura celui din scutece. „E mort, zise Lereu, încercînd s-o îndepărteae de nuntă, lasă-l în pace, e mort“. Dar ea cu degetul mare trase în jos buza de jos a copilului şi-i băgă în gură sfîrcul şi se apăsă apoi cu palma pe ţîţă şi văzui şiroind laptele alb ieşind pe la colţurile gurii celui din braţele ei. „E mort, fă“, zise Lereu şi ea tot nu-i înţelese, fiindcă poate ea nU înţelegea ce e moartea, sigur nu înţelegea, nu avea nici o idee despre ea, şi continua să-şi alăpteze copilul mort. „Nu-nţelege, îmi zise Lereu, nu-nţelege tîmpita, şi poate e mai bine, da e mai bine“, zise şi-o luă zdravăn de mină şi-o tîrî după el spre casa ei.

Din curte se auzeau lătrăturile nuntaşilor şi cîntecul lăutarilor sculaţi la treabă. Flocanul lui Găiătioan apăru din nou şi căsca gura la cei ce se prinseseră în horă şi jucau lătrînd şi obligîndu-l şi pe Beli vacă să joace cu de-a sila. „Ce face Ciocănelea ?“ îl întrebă un lăutar pe ginere, vrând să ştie daci e beat şi şi-a mai revenit sau de e cum striga

Belivaeă şi n-avea cum să se mai pună în rîndul oamenilor : şi el, toboşarul, voia să fie beat şi să fie a doua zi, sau a treia zi, iarăşi om întreg Ciocănelea ca să-i poată plăti întregi banii tocmiţi pentru cîntat, Ginerele nu-i răspunse decît aproape peste un ceas cînd îl întrebă din nou : „Se-nvîrte în jurul lui, ca şi cum şi-ar prinde coada, de-ar avea coadă : se-nvîrte să-şi prindă coada pe care n-o are". „Aha, zise toboşarul şi-i şopti celui de la taragot: Nu s-au înţeles la zestre, a şi dat dihonia în ei ; îl făcu pe socru-său oaie căpiată care se-nvîrte în jurul cozii". Într-un colţ de masă rămaseră doar Găiătioan cu Moise, Horia Dunărinţu şi Dănilă eu domnişoara Florentina Firulescu. Lereu veni şi-i scoase în bătătură, chemîndu-l de fapt numai pe Dănilă să-l vadă pe Ciocănelea. „Ce-are, s-a trezit din beţie ?" „Nu s-a trezit din beţie". „Atunci ce-are ?" „E turbat". „Hai, lasă-te de goange, îi zise Dănilă. Parcă eşti blestemat să vezi numai ce e rău şi să spurci toate petrecerile cu veşti de-astea tîmpite". „Nu e vina mea, doctore, dar Ciocănelea se repede să-şi muşte miinile, şi şi le-ar muşca de nu l-am fi legat ţeapăn cu spatele şi cu ceafa lipit de-o blană". „Dezlegaţi-1", zise Dănilă. „L-am dezlegat şi l-am adus din casă în curte, uite-l cum nu se ţine pe picioare". „E beat, omule !" „O fi, doctore, i-o fi ajutat şi ţuica bolii să vină mai repede, dar ea tot ar fi venit : uite-l cum se ţine cu miinile de cap de durere !" „Duceţi-l să se culce !" „Aruncaţi apă pe el, ea pe Belivaeă, să se trezească", zise Florentina. Şi unii şi vrură să arunce, dar Ciocănelea eînd îi văzu că se apropie cu apa dădu să fugă, ceea ce înveseli lumea. Toţi, în afară de Lereu, îl crezură tot beat, ca pe Belivacă. Sau pe Belivacă beat ca Ciocănelea. „Nu vedeţi că închide ochii, nu suportă soarele, nu vedeţi că nu suferă lumina soarelui ?" întrebă Lereu nici el nu ştiu pe cine, probabil pe toţi. Şi trase o pătură aleasă de la intrarea în hardughia cu masa nunţii şi-i făcu vînt lui Ciocănelea ou ea şi acesta se feri de vînt şi dădu iarăşi să fugă. „Fuge de vînt, uite-l cum fuge de vînt", zise Lereu. „Hai să turnăm noi nişte apă pe ţigan, că-şi pierde şi ăsta busola de băutură, ca Belivacă", zise Crăişoru cel mare şi frate-său îl şi scăldă pe Lereu cu o cântă de apă. Dar el, ud, nu se lăsă : îi făcu vînt cu pătura lui Ciocănelea. „Hai cu pătura, ca la tauri, ca la tauri, Lereule ! zise Moise. Dar vezi să nu te-mpungă"... „Hai să-l dăm noi pe el în

pătură“, se auzi Ţeavălungă. Şi-l băgară pe Lereu cu de-a sila în pătură şi îl făcură cocoloş, în pătură, şi-ncepură să-l arunce în sus cu pătură cu tot, ca pe-un sac de came. Şi o dată nu l-au mai prins pe braţe din aruncătură şi Lereu a căzut în praf şi a icnit puternic şi s-a făcut dintr-o dată linişte de mormînt şi nimeni n-a avut curajul să dea pătura la o parte de pe el şi să se vadă de şi-a frînt gîtul sau spinarea. Şi chiar în acest moment de tăcere plină de spaime l-au văzut pe Dănilă lîngă Ciocănelea şi i-au văzut ochii şi i-au auzit limba rostind ceea ce de fapt le spusese mai înainte ţiganul şi n-au mai îndrăznit să treacă peste această linişte şi să rîdă din nou : clipa aceasta tăcută s-a întins, s-a lungit peste toată nunta, s-a lăţit ca o bubă şi în surzenia ei Lereu s-a ridicat din ţărînă scutu- rîndu-se doar pe turul pantalonilor, vînăt numai la amîn- doi ochii, de parcă avea ochelari de cal — două vînătăi plecînd de la fiecare ureche pînă spre rădăcina nasului — şi s-a apropiat de Ciocănelea de care se îndepărtaseră toţi în afară de Dănilă, speriaţi de boala lui, de dinţii şi de unghiile lui şi de aerul respirat de el care puteau să-i facă să-i semene în neputinţă şi în drumul ce-l apucase. S-a răcit ca la o eclipsă toată după-amiaza şi băutura s-a risipit din capete şi din picioare şi cînd Dănilă a zis că toată nunta să plece spre spitalul din Cîmpuleţ, la analize, nimeni n-a zis nu şi toţi s-au urcat în căruţe sau pe biciclete, sau pe cai şi tăcuţi au ieşit în şoseaua de Turnu- vechi şi de-abia pe la capătul satului şi-au dat seama încotro se îndreptau şi ce putea să-i aştepte acolo şi i-a cuprins ca un cutremur plînsul şi ieşeau din sat bocind şi sughiţînd de groază şi cînd au trecut pe lîngă cimitir noaptea li s-a părut foarte aproape intrată în ei, şi se jeleau unul în braţele altuia, jelind fiecare moartea altuia şi jelind şi propria lor moarte şi cadavrul lor de rnîine. Pe Ciocănelea îl băgaseră într-un coteţ mare de găini, din lanteţi, legat de mîiini şi de picioare, şi uitat de toţi, căci nu mai avea nimeni timp să se gîndească la altul. îşi pipăiau picioarele şi mîinile şi-şi dăduseră jos şi cămăşile, bluzele, pantalonii — să vadă de-s muşcaţi fără ştiinţa lor, în somn sau nu se ştie cum, de dinţi de cîini sau de cine ştie ce gură turbată şi deşi nu găsiră nici o rană nouă, urme vechi găsiră şi cum nici Ciocănelea nu se ştia cum turbase era de presupus că turbarea putea să zacă în fiecare mai de mult

şi să-şi arate semnele oricînd. Flocanul lui Gălă- tioan venea în urma convoiului, apăruse aşa cum avea el obiceiul, acolo unde era lume şi văzîndu-i ochii cum le urmărea plînsul oamenii se încruntară în ei şi nu mai plînseră şi se auzi apoi doar scîrţîitul căruţelor şi neliniştea se răspîndi pînă la şareta lui Moise în care încăpuse lîngă Horia Dunărinţu şi Gălătioan, albit şi el la faţă de o spaimă ce venea de dincolo de oameni, de o ameninţare ce nu putea fi înfrîntă, fiindcă era nevăzută şi oarbă şi putea şi pe el ca pe oricare altul să-l ducă lîngă Ciocănelea. El văzu cîinele dolofan urmărindu-i ca un blestem, roşcovan şi lăţos şi neruşinat, şi înţelese cumpăna din încremenirea glasurilor ce nu răguşiseră ca să tacă şi nu ştiu ce mai înţelese sau la ce se mai gîndi cînd duse mina la buzunarul din spate al pantalonilor săi negri şi scoase o brichetă mult mai mare ca prima, la fel de strălucitoare şi în formă de pistol şi eu crezui că-şi aprinde ţigara, dar observai de-abia cînd auzii un pocnet asurzitor că el n-avea ţigară în gură. Roşcovanul nici nu schelălăi, căzu izbit drept în frunte sau drept în inimă, nu ştiu, ce ştiu e că muri ca un purec, dus pe altă lume de-o singură apăsare, într-o singură jumătate de clipă, fără să se zvîrcolească măcar sau să mai aibă răgazul să se chinuie, ori să se mire. Rămase în urma căruţelor, printre băligile cailor, dar mie mi se păru că în scurta sa hotărîre Gălă- tioan ţinuse seama de-o hotărîre mai mare ce exista de mult în el, altfel n-ar fi fost atît de fără urmă de umbra bună sau rea pe faţă cînd trăsese. Căci şi între cei ce-i doriseră roşcovanului sfîrşitul se văzuse pe unii o tulburare în faţa cîinelui ce căzuse trăsnit şi poate nevinovat... dar şi vinovat de vreo boală, tot nevinovat căzuse şi asta pe unii n-avea cum să-i bucure. Gălătioan dovedise în faţa tuturor şi ceea ce-i spuse lui Belivaeă cu cîteva ceasuri înainte că roşcovanul nu e al său. Bun, se lepă- dase de ceea ce totuşi toţi ştiau că e al său, ca să vadă toţi că sa poate lipsi de orice, de vrea, bun, am înţeles şi asta şi că trăgînd un foc voise să arate că el are la el ce n-au alţii şi că este apărat de bricheta aceea strălucitoare ce nu era brichetă, cum brichetă era pistolaşul alb cu care îşi aprindea ţigara cînd fuma, am înţeles mîndria lui că avea ce nu posedau alţii şi că putea ceea ce le era interzis şi de lege altora, şi din lipsă, am înţeles, bun ! Dar mi s-a părut că înţeleg din graba cu

care a ochit şi a tras ceea ce altfel şi totuşi la fel găsisem şi în urletele celorlalţi : că drumul spre Cîmpuleţ pe care erau obligaţi să-l facă era un drum fără viitor, el se putea pentru oricare dintre ei sfîrşi oriunde, chiar peste trei paşi : căci nimeni nu era sigur că nu-i atins de turbare şi nu va începe dintr-o clipă în alta să latre şi a lătra însemna nu doar a deveni animal, pierzînd orice urmă de omenie într-o înfăţişare de om, nu, căzînd din rangul de om, nu cădeai doar în rangul de animal, ci direct în moarte cădeai. Cînd începi să latri, începi să mori. Asta era spaima care nici pe Gălătioan nu-l ocolise, chiar dacă el nu plînse în şareta lui Moise. Focul de pistol fusese ca un urlet de groază. Şi iată cum el care spusese că nimic nu e al său, nici măcar ai săi, care nici nu fuseseră la nuntă, şi ale sale, semăna cu toţi de pe drumul ce ducea la Cîmpuleţ, deci nu era aşa cum zicea el decît pe dinafară. Pe dinăuntru licărea şi în el frica de turbare, cum licărea şi în mine şi în Lereu şi în toţi cei care eram nevoiţi să mergem spre Cîmpuleţ, pe un drum fără viitor, obligaţi să trăim într-un timp şi într-o viaţă fără viitor. Dar nu toate localităţile se numesc Cîmpuleţ. Asta se vede pe orice hartă.

Ciinele a rămas unde căzuse şi a doua zi intrase duhoarea în el şi muştele musteau în jurul lui, lipicioase cum sînt, şi mai ales cele verzi şi mari se înghesuiau să-i smulgă vlaga stinsă, sîngele din jurul frunţii roşu îngălbenit, ca o coroană, pe unde intrase moartea în el. Lereu l-a tras de-un picior în şanţ şi-a răsturnat un mal de pămînt nisipos peste el, îngropîndu-l cu viermii năvăliţi în el şi cu muştele lacome ce nu voiau să se despartă de-o pradă atît de bogată. La Cîmpuleţ am aflat de la Lereu că pe roşcovan îl chema Pantelimon. „Ce nume avea dinele ăla ?“ „Pantelimon“, mi-a răspuns el şi eu nu i-am mai spus ceea ce credeam, că se numea Calagherovici, şi nici nu m-a mai interesat cum era acest Calagherovici. Am şi uitat de el imediat cu gîndul la cei ce intrau şi ieşeau din spital. S-a nimerit acolo şi popa din Pătîrlagele, cel care nu venise la nunta fetei lui Ciocănelea fiindcă nu fusese invitat şi nu fusese deoarece ştiau că n-o să vină să cunune mireasa şi ginerele : el nu slujea la nunţi, nu făcea slujba de cununie, nu credea în cununie şi nu voia citind din cărţi sfinte şi cădelniţînd cu tămîie aprinsă şi cîntînd Isaia dănţuieşte să binecuvînteze o nenorocire. Aşa că oamenii ori chemau popi din alte sate la nunţi, ori ginerele şi mireasa nu-şi puneau pe cap pirostriile şi-şi începeau viaţa în doi fără biserică, aşa cum majoritatea şi-o începeau, şi netrecuţi în acte la primărie, deci fără să fie sub o lege ; fără lege şi fără preot era şi mai ieftin şi dacă era să nu se înţeleagă, nu încăpeau amîndoi pe-o uşă nici de-ar fi fost înlănţuiţi de toate legile din lume şi le-ar fi cîntat în faţa altarului şaptezeci şi şapte de popi. Lui Ciocănelea n-au avut ce să-i facă doctorii. Fie-sa, mireasa (mersese la spital la Cîmpuleţ, gătită cu sovon şi lămîiţă, mireasă, tremurînd de mînă cu ginerele să n-aibă în ei boala), şi-a adus aminte că-l muşcase un cîine cu vreo şase săptămîni înainte, într-o seară cînd se înapoia de la dărăcit de lină : „Au trecut patruzeci şi două de zile şi patruzeci şi două de nopţi, nu mai este nici o ieşire“, a zis Sevastiţa cînd s-au dus

cu Ciocănelea la ea, după ce docto-

rii spuseseră că nu mai pot face nimic. „Dacă-i tăiam la timp de sub limbă şi-l descîntam, şi-i puneam troci la gît, era om, acuma nu mai e“. Dar ea totuşi l-a descîntat şi a spus să-i aducă păr din pârul câinelui ce-l muşcase şi le-a mai dat o speranţă e-ar putea să-l pună pe picioare, o speranţă în care nu credea nici unul. Ar mai fi crezut, de-ar fi ştiut unde să găsească javra : dar cine era cîinele acela ? Şi nu fusese el omorît cumva de hingheri şi de felceră ? Sigur că-l omorîseră, şi atunci nu mai avea cum să trăiască Ciocănelea : cel de care depindea viaţa lui fusese injectat cu otravă. Şi nici unde fusese îngropat nu ştiau, să-l dezgroape şi să ia păr din spinarea lui : adică ştiau unde fuseseră îngropaţi, dar mai puteai să-l găseşti printre alţii ca el putreziţi tocmai pe cîinele ce-l muşcase pe Ciocănelea — dacă de la început nu ştiai care este ? Era ceva imposibil. Numai cel muşcat putea să cunoască javra, dar Ciocănelea nu mai cunoştea nici oamenii. Aşa că4 ţineau în cuşca aceea de lemn şi aşteptau să moară, legat. L-am văzut mereu : nu mai lătra (cum nu cred nici că lătrase cu adevărat la nuntă, scosese doar nişte ţipete ciudate nearticulate care în hărmălaia şi rîsetele de-atunci aduceau a lătrătură), avea o tristeţe în ochi şi-l zăpăceau ameţelile de cap şi setea. Fie-sa sta lîngă el şi degeaba-i ducea cana cu apă la gură, el se scutura şi urla şi nu putea suferi apa şi aici era chinul lui că murea de sete, dar nu putea bea apă.

Şi în toată această vînzoleală, fiecare îşi privea cîinele din bătătură cu neîncredere şi nu se despărţea de ciomag nici cînd intra sub pătură. Ţeavălungă dormea cu parul în braţe, speriat c-ar putea să dea cîinii cumva peste el în casă şi să-l muşte. Lui îi turbă vaca : avea ochii roşii cînd a intrat Dănilă s-o vadă. „Şi-a schimbat privirea[1]'', a zis Ţeavălungă. „Cum şi-a schimbat privirea, c-are ochii roşii ?“ „Nu, că nu mă mai cunoaşte. Vaca are altă privire în ochi, otrăvită, alta, cu care n-are cum să-şi mai recunoască stăpînul, pe mine“. „Ce să facem cu ea ?“ întrebă Dănilă. „Asta înseamnă că ?“ „Că e turbată“. „Aha, ca să fiu sigur. Sînt eu sigur, dar e bine să mi se spună şi oficial“. „Şi de nu ţi-aş spune, ce-ai face cu ea ?“ „Nu ştiu“. „Şi dacă-ţi spun ?“ insistă Dănilă. „Nu ştiu, că n-am mai avut vacă să-mi

fugă de-acasă şi să muşte şi să urle".
„Domnişoara Firulescu n-a fost pe-aici ?" „N-am chemat-o. S-o chem şi pe ea ?" „Cheam-o, dar de tinde ? Că nu ştiu unde e". „O fi şi ea chemată la altă vacă". „Dumneata ai văzut pe vreunul Calagherovici intrînd pe la ea ?" „Cînd ?" „Acuma, sau mai demult". „Nici unul, nici ăsta cu numele ăsta, nici altul. Eu i-am păzit toate nopţile, adică nu i le-am păzit, că nu m-a plătit nimeni, le-am văzut". „Cum i-ai văzut nopţile ?" „Mai bine zis dimineţile : n-a ieşit nimeni de la ea". „Aha", zise Dănilă. „Adică ce-i asta : Aha !" „Nimic. De mâncat mănîncă ?" „Cine ?" „Vaca". „Vaca nu mai mănîncă. Ea doar înghite bani". „Ce vorbeşti ?" rîse Dănilă, fără să-l creadă. „Să facem o probă, doctore, zise el şi scoase din buzunar un pumn de mărunţiş : monezi vechi şi noi, şi din celălalt război şi sîrbeşti. Le scutură în palme ca pe nişte grăunţe şi le aruncă într-o postavă lîngă vaca legată de dud. „Văd că nu mănîncă bani". „Nu-i mănîncă, îi înghite". „Nu văd". „Ai răbdare", zise Ţeavălungă şi intră în magazie şi aduse cîteva caiete pe care le rupse şi le aruncă, cocoloaşe, tot în postavă. Vaca tot nu se aplecă să se atingă de cele din jurul ei şi Ţeavălungă îi împinse cu un băţ pînă lîngă ea cîţiva pumni de cărbuni găsiţi în vatră stinşi. „Poate vrea şi nişte cuie", îi aruncă el şi cuie peste bani şi lui Dănilă nu-i plăcu deloc că el se distra şi-i zise : „Rîzi, hai ?" „Ce să fac, să plîng ?" „Tot n-o să mănînce, nu-i la circ". „Uite-o, uite-o !" Şi într-adevăr, vaca tot păşind pe loc în jurul dudului călcă şi în postavă şi peste cărbunii ce trosniră sec şi cum tot îşi legăna capul în toate părţile în aiureala ei ajunse cu buzele şi pe lîngă cuie pe care le linse cu limba şi le făcu nevăzute cu monezi cu tot în gura ei lată ; şi înghiţi şi cărbunii şi cocoloaşele de hîrtie şi batista murdară aruncată de Ţeavălungă împreună cu tot ce-şi mai descoperise prin buzunare : pachetul cu ţigări şi cutia de chibrite. „Aş putea face bani grei pe ea la tîrg", zise Ţeavălungă sugîndu-şi dinţii de plăcere, dar chiar atunci vaca grohăi ca un porc şi parcă necheză răguşit şi el beli nişte ochi de sugrumat şi-o scuipă. „Să te ia dracu, strigă. Să mă scăpaţi de ea, doctore, asta de rupe lanţul îmi ia pe coarne şi gardurile

şi orătăniile şi uşile şi paturile şi mă calcă cu copitele şi mă înghite şi pe mine !" „Ar trebui s-o omori". „Eu n-o omor, că de n-o nimeresc şi scapă... N-o omor, s-o omoare dracu ! Daţi-i o injecţie ca la cîini !" „Caut-o pe domnişoara Firuleseu". „O caut", zise el şi plecă în sat, trîntind poarta bucuros că pleacă de acasă. Îi pierise veselia cu care se lăudase că vaca lui înghite bani şi cuie. Veni în scurt timp fără Florentina, urmat de o ceată de ţigani. „Asta e", le arătă el vaca, fără să mai ţină cont de Dănilă, ca să nu mai zic de mine, de care nu ţinuse seama nici înainte. „Şi aia unde e ?" întrebă Zăpîrţan. „Care aia ?" „Ce ţi-am zis". „E la lemne". „Bine", zise Zăpîrţan şi se duse lîngă bucătărie unde se tăiau buturile pentru foc şi veni pe spinare cu securea. Lovi scurt vaca în cap cu muchia şi ea îngenunche şi parcă guiţă şi muri în genunchi, cu capul în ţărînă, amestecîndu-şi balele ou cărbunii zdrobiţi înainte cu copitele. „Ai văzut, doctore, şi-a schimbat glasul, zise Ţeavălungă, şi glasul, nu numai privirea". „N-ai întîlnit-o ?" „Bă, ce beţi, ţuică sau vin ?" „Ţuică", răspunse Zăpîrţan în numele ţiganilor şi cît Ţeavălungă coborî în beci să umple sticla ei veniră în grădină cu braţele pline de paie. Dănilă ieşi în drum şi se îndreptă spre dispensar. Ţiganii aprinseră focul şi Zăpîrţan tăie capul vacii cu securea şi-l aruncă în foc. Puseră şi coceni şi gloduri şi crengi uscate de salcîm şi după ce pîrjoliră şi locul unde cursese sîngele şi îngropară la aproape doi metri în pămînt capul tăiat, urcară vaca rămasă fără cap în căruţa lui Zăpîrţan adusă între timp de fiu-său şi plecară. „Ce faceţi cu carnea ?" „O mîncăm". „Treaba voastră", se spălă pe mîini Ţeavălungă. „Tu ne-ai spus ce ?" „Să mă scăpaţi de vacă !" „Te-am scăpat". „Să nu..." „N-ai frică, rîse Zăpîrţan, am aruncat capul... turbarea e în cap."

Plecai să-i spun lui Dănilă să nu-i lase să mănînce carne lovită de turbare, sau măcar lui Lereu să-i spun. Nu-i întîlnii nici acasă la Ciocănelea unde Sevastiţa punea pe rana veche şi închisă a acestuia o para de aramă şi îl descinta, bolborosind ceva neînţeles. Ginerele aduse aproape spînzurat un căţelandru alb şi-i zise babei : „Asta e" — şi în clipa aceea îl şi plesni în

moalele capului cu tăişul sapei şi-l mai izbi pînă-i făcu ţăndări ţeasta. „E turbat, el e ăla“, îi zise şi miresei şi puse peste el o rogojină hodorogită plină cu paie şi din bucătărie veni cu un lemn încins ce pe jumătate dădea vilvătăi şi-l înfipse ca pe o suliţă în rogojină. Întîi ieşi fum puturos, apoi se aprinseră paiele şi părul alb al câinelui începu să pută. Aduseră cuşca cu Cioeănelea lîngă fum, şi cum paiele încercau să se termine dintr-o dată în flăcări le stropea cu apă din cântă să le astîmpere. „Trebuie să se afume bine de la părul lui“. „Da, trebuie“, zise ginerele şi se afuma şi el, deşi nu se simţea muşcat de nimic, dar ce era peste nu strica. Poate aşa se întărea sîngele în el şi la o mtîmplătoare muşcătură ar fi rămas nevătămat. „De-l afumau de la început, scăpa sigur“, zicea Sevastiţa. Mireasa nu mai umbla gătită, îşi luase fustele şi bluzele de purtare, dar era încă în săptămâna nunţii şi tot mireasă îi rămăsese numele şi ginerele numai aşa striga după ea : „mireaso“. Se afumă şi ea la părul ars mocnit al jarului, strănutând ; şi şi ea şi şi toţi ceilalţi se prefăceau sau poate credeau cu adevărat, neavînd în altceva în ce să creadă, neavînd în alt cîine în care să creadă, că alburiul era cel vinovat şi era turbat, deşi, Doamne Dumnezeule, după cum îl tîrîse ginerele în laţ n-arăta decît a căţelandru nevinovat şi foarte prost sau foarte încrezător de se lăsase prins în plin câmp. Nu era din sat, era din altă parte, ginerele îl nimerise pe izlaz, asta recunoştea şi el; dar atdnci de unde mama dracului jura că e cel căutat ? Toţi il credau şi nici nu puneau o clipă la îndoială că ar fi altfel. Mireasa după ce se înnegri bine la fumul înecăcios — mai aruncaseră paie ude pe cîine — îi zise Sevastiţei că i se pare că a fost muşcată şi ea de-un cîine, de ăsta sau' de altul, nu ştia nici ea bine, şi nici cînd, azi, ieri sau altă dată. Arătă chiar o zgîrietură la piciorul sting care putea fi şi un colţ de cîine şi o julitură, căzătură, şi o înţepătură de mărăcine. Sevastiţa îi puse pe rană şi ei un ban de aramă şi-o descântă şi termină aşa : „Banu să nu-l uiţi, mi-l dai mie după ce te vindeci“. Şi mai puse pe 'muşcătură scrum făcut din părul javrei albe şi nişte usturoi pisat şi amestecat cu sare. „Taie-mi şi de sub limbă“, se rugă mireasa şi

nimeni n-o opri pe Sevastiţa (nici Florentina Firulescu ce în sfîrşit apăru şi ea să vadă ce foc era în curtea lui Cioeănelea) să-şi ascută briciul de bărbierit pe o centură lată şi să caşte gura miresei şi să-i taie de sub limbă căţeii. Am văzut cîteva fire de sînge pe brici, dar n-am auzit nici un glas ieşind din gura miresei, spaima parcă luase toate vorbele : atît de mult credea că o muşcase cîinele şi că numai de-i tăia răutatea adunată sub limbă scăpa. Parcă toţi înnebuniseră şi nu aşteptau decît să le zică Sevastiţa orice ca să se supună. „Acuma poţi să dormi liniştită, ţi-am tăiat căţeii, fato. Am să-ţi pun şi trocile şi gata !“ Cîinele plesni de-atîta foc ce-l copsese şi ginerele tot puse paie şi coceni şi lemne pe el pînă se făcu tot cenuşă şi pieri — şi mi se păru teribil să vezi ceva cum nu mai este şi cît de uşor poate să nu mai fie nici măcar mort ceva ce fusese viu înainte, cu picioare, cu coadă, cu cap, cu urechi şi cu ochi. Cînd apăru şi Dănilă adus de Ţeavălungă s-o întîlnească pe Florentina, nu mai era nici cenuşă, ginerele o măturase în balta de lîngă fîntînă unde se scăldau raţele. „Uite-l şi pe Ţeavălungă, zise Sevastiţa. Ce faci, mă, tot cu bubă mare eşti, nu ţi-a mai trecut ?“ „Te găsişi şi mata să vorbeşti, pierduşi ocazia să taci“. „Ce să tac, mă bubă mare“, rîse ea şi intră în casă după mireasă. „Ce bubă ai, Ţeavălungă ?“ îl luă de mînă Dănilă. „N-am nici o bubă.“ „Are, are, rîse Sevastiţa, ia daţi-i jos izmenele să vedeţi cu ce bubă mare l-a făcut mamă-sa !“

Dănilă a luat-o la întrebări pe felceră, în văzul lumii : „Pe unde te plimbi, domnişoară ?“ „Cu mine vorbeşti ?“ „Cu tine, doar nu cu mine, zise şi Lereu, intrat pe poartă, că eu nu sînt domnişoară, sau poate nici...“ Şi aici se opri. O fi vrut să spună : sau poate nici tu nu mai eşti de nu te simţi. N-a spus, l-a şi oprit Dănilă, aspru : „Dumneata să nu te amesteci unde nu-ţi fierbe oala“. „Poate că“, rîse Lereu şi eu cred c-a mai vrut să spună : poate că-mi fierbe. N-a spus, Dănilă l-a repezit din nou : „Mai bine nu i-ai lăsa pe ăia să mănînce carne de vacă bolnavă !“ „Mănîncă de cînd se ştiu şi mortăciuni, şi degeaba“. „Cum, degeaba ?“ „Bine, degeaba, tot nu mor. O frig bine şi-o fierb şi n-are cum să nu crape de foc ce e rău, focul te scapă de orice belele.“ „Lasă...“, a

mai zis Dănilă, dar n-a ştiut ce să-i mai spună să-l convingă. N-avea nici chef de Lereu, de nu şi-a mai găsit vorbe pentru el. Decît pentru Florentina. „Unde ai fost toată dimineaţa ?" „La Cîmpuleţ". „Ce cauţi dumneata în fiecare zi la Cîmpuleţ ?" „Nu merg în fiecare zi, merg numai joia". „S-o ia dracu de joie, azi e vineri !" „Da, e vineri". „Şi-ai fost şi ieri şi astăzi, fără să mă întrebi !" „De ce să te-ntreb, dumneata mă-ntrebi pe mine de ceva ?" „Dar eu sînt şeful tău !" „He, he, rîse Florentina. Şefii mei sînt la Cîmpuleţ. N-ai luat în primire dispensarul, tot eu semnez pentru ce intră şi iese din el, aşa că de fapt eu sînt şefă. Şefă", îi rîse ea în nas. „Cu mine să nu te porţi obraznic ! Ce cauţi la Cîmpuleţ în fiecare joi ?" „Dacă strigi la mine, nu-ţi răspund. Dacă vorbeşti frumos, îţi spun". „Vorbesc frumos", muie Dănilă glasul. „Mă duc la coafor, joia e de serviciu fata care îmi face părul". „Ha, ha", făcu Lereu şi nu ştiu dacă rîdea de Dănilă, că ea mergea la coafor nu unde se speria el, la cine ştie cine — sau rîdea vrînd să spună cine îţi face părul, ţi-l face bine ? „Azi e vineri, azi ce-ai căutat ?" „Ieri n-a fost fata acolo, a avut o învoire la o înmormîntare şi m-am dus azi". „Da, înţeleg", a zis Dănilă şi se vedea pe el că-i convenea ca ea să fi fost la coafor. „Eu nu ştiu de-nţelegi sau bă, dar de văzut nu vezi niciodată", s-a băgat iarăşi Lereu în vorbă. „Ce nu văd ?" „Nu vezi că domnişoara Florentina se face frumoasă la păr în fiecare joi". „Păi, eu..." „N-ai văzut, cu mai una alta, şi ori n-ai vrut s-o vezi, ori n-ai băgat de seamă şi asta e rău ; să nu vezi cînd o domnişoară se face mai frumoasă". „Lasă astea, Lereu". „Ba nu le las : de nu le vezi, înseamnă că nu te interesază". „Cine ?" „Domnişoara, sluga dumitale, că-i eşti doar şef, ai spus-o, şi de nu-ţi pasă atunci cu ce drepţ strigi la dînsa ? Că aşa strigi de parcă ai fi cu căicîiele aprinse". „Hai, hai, termină, Lereu, nu profita de prietenia mea ca să scorneşti tot felul de prostii". „Te superi ?" „Sigur că mă supăr !" „Atunci chiar că-ţi ard căicîiele : altfel nu ţi-ar păsa de nişte scorneli prosteşti". Rămăseseră numai ei doi, lîngă fîntînă, domnişoara intrase după Sevastiţa să vadă ce se mai întîmplă în casă cu Ciocănelea şi cu mireasa. „îţi pasă". „Mie ?" „Că doar nu mie ! Ce e rău e

că n-ai observat că joia se duce ea la Cîmpuleţ şi lipseşte. Ai crezut că-n fiecare zi lipseşte, deci în fiecare zi ai nevoie de ea şi cînd nu eşti lîngă ea crezi că-i la Cîmpuleţ, şi lipseşte întruna de lîngă tine.

Asta e bine. Şi nu e nici unit". „Că lipseşte ?" „Nu, că lipseşte nu contează ! Că-i simţi lipsa ! Asta nu e urît din partea ta. înseamnă că poţi să-i simţi depărtarea." „Vrei să spui că m-am ?... M-am ce ? M-am prostit, m-am îndrăgostit, m-am ce ? Că nu e clar. Că m-am..." „Aia e, te-ai ! Dar e un pericol : ea se face frumoasă joia ! Bun. întrebarea e : pentru cine ? De ce joia ?" „Joia e fata aia de serviciu", zise Dănilă. „Goange ! Fata aia toată săptămîna e de serviciu ! De ce joia, pentru cine se face frumoasă ?" „Asta da, e o întrebare !" „Este. Că nu pentru tine !" „Nu, sigur că nu..." „Ce e bine e că tu n-ai observat că ea lipseşte joia". „înainte ai zis că e rău că n-am observat !" „Nu, e bine ; n-ai observat că lipseşte joia, deci îi simţeai toată săptămîna lipsa, şi cînd era în sat şi nu era cu tine, şi — că mai e un şi : şi nebăgînd în seamă că ea se face frumoasă joia, înseamnă că ea pentru tine toată săptămîna e frumoasă, aşa cum este, dusă la fată să-i pună părul pe fiare sau nedusă. Asta e bine. Din punctul tău de vedere. Eşti lulea ! Să vedem din punctul ei de vedere, ea faţă de cine este lulea ?" „Cine trece joia sau vinerea pe la noi?!" întrebă Dănilă. „Nimeni, întotdeauna". „Şi atunci ?" „Atunci ori se face la păr pentru unul din altă parte, din Cîmpuleţ, să zicem, ori se face pentru..." „Pentru cine ?" „Pentru ea". „Cum pentru ea ?" „Te-ai prostit de tot, doctore ! Nu tu ai zis că ea dimineaţa e oarbă, şi că nu se vede decît pe ea şi că nu se închină decît ei ?" „Am zis". „Ai zis şi-o prostie şi mai mare : că are un singur altar şi un singur Dumnezeu, care e ea. Adică ea se închină ei, ochilor ei, pulpelor ei !" „Nu e nici o prostie, ăsta e adevărul, ea crede în carnea ei ca într-un Dumnezeu ! Ea e convinsă că poate cu pulpele şi cu gîtul şi cu ochii, cu trupul ei..." „Ei, asta e ! Pentru ea se face frumoasă ! Şi are ceva ce nu-i place : părul. Nu-i mulţumită cum îi iese cînd îl pune pe moaţe ea, şi merge la Cîmpuleţ ! Pentru ea, însă, pînă la urmă, pentru ea o să intre mai mulţi în călduri, nu numai Ţeavălungă care n-are noapte liniştită. Ea ştie. Şi tu, cum te văd, o să cazi pe bec. Şi ea ştie c-o să cazi, ba

poate chiar se miră că n-ai căzut pînă acuma. N-o văzuşi ce-i rîdeau ochii cînd strigaşi la ea ? Asta e semnul pentru ea c-ai sfeclit-o, c-ai strigat : «pe unde te plimbi, domnişoară ?»" „Ei, fir-ar al dracului, n-am să mai strig, o să-i demonstrez eu că nu-i aşa, şi-o să vezi că nu-i ce crezi, că te-nşeli". „Eu dacă mă înşel, nu pierd nimic", zise Lereu şi-apoi se făcu tăcere : din casă venea Florentina. Şi-atunei a apărut prin praful drumului, ieşită ca din pămînt, şareta cu Moise şi Horia Dunărinţu şi Dănilă şi-a suflat nasul, ca să găsească ceva de lucru şi să nu pară c-a rămas lemn şi s-a uitat la părul felceriţei. „Ce e nou, doctore ?" „Nimic". „Ceva cazuri noi ?" „Nimic." „Nici animale nu s-au mai îmbolnăvit ?" o întrebă atunci Moise pe Florentina, văzînd că de la Dănilă în afară de nimic, nimic nu ieşea pe gură. „O vacă". „Ce vacă ?" „A lui Ţeavălungă. A şi fost omorîtă", rîse Florentina. „Ce e de rîs, domnişoară ?" îşi suflă din nou nasul Dănilă şi-i privi părul pe care ea şi-l mîngîia. „E unt ?! Ţi se pare". „Nu e de*is". „Nu, nu e, întări Moise vorbele doctorului. Fiecare om trebuie să aibă grijă de el ca să nu..." „Ca să nu turbeze", completă Lereu. „Da". „Păi sigur. Şi dumneata, doctore, care eşti şi şeful meu, eşti cel mai în drept şi cel mai plătit să ne aperi prin măsurile ce o să le iei şi să vindeci satul..." „Domnişoară, de turbare nu te poţi vindeca, decît îmbolnăvi. Nu sînt două variante, e doar una. Şi nu rîde şi nu mai pleca la Cîmpuleţ să-ţi faci părul cînd eu n-am cu cine să umblu prin sat şi să vorbesc cu tot natul să-şi lege dinele şi să nu-şi lase copiii singuri şi să-şi păzească animalele..." „O să-mi cer voie de la dumneata şi de nu-mi dai, o să-mi iau în fiecare joi o zi din concediul ce mi se cuvine şi tot n-o să umblu ca o ţoapă cu părul". „Eu nu zic să nu mergi, dar să-mi spui şi să nu mai rîzi cînd nu se cuvine şi cînd eşti vinovată : trebuie să înţelegi că dacă eu şi dumneata umblăm fiecare cu treburile lui şi nu le spunem oamenilor să se ferească — ăsta e singurul tratament : feriţi-vă, oameni ! — de nu le băgăm în cap adevărul acesta simplu şi ei ori nu-l află, ori nu ne ascultă, putem dormi liniştiţi : toţi vor muri sigur". „Să fiţi mai optimişti, doctore", zise directorul. „Fiţi optimişti, dar nu cînd e vorba de turbare, directore".

Mireasa apăru cu treci la gît, ca o salbă. Sevastiţa o urmă, şi ginerele şi muierea lui Ciocănelea şi încă vreo trei, patru vecini. Moise îl înghionti pe doctor, ca şi cum l-ar fi

întrebat ce zice de mărgelele făcute dintr-o troacă şi legate de Sevastiţa la gîtul fetei lui Ciocănelea : Dănilă nu zise nici albă, nici neagră. „Ce-ai făcut, babo ?“ „Ce să fac, domnule director, făcui şi eu ce putui“. Şi-o privi pe mireasă, şi-i zise de parcă ar fi fost numai ele două : „Ai patruzeci şi două de troci, în fiecare dimineaţă rupi una de pe aţă şi-o arunci spre soare răsare şi zici : «Du-te de la mine ! Piei de la mine !» Şi după patruzeci şi două de zile cînd te-ai lepădat de toate, de te lepezi şi de ultima vie, eşti scăpată !“ „Bogdaproste“, făcu nevasta lui Ciocănelea, dar Sevastiţa ieşise în drum şi trecuse colţul, fîlfîindu-şi prestelca. „Ce zici, doctore, de vacă ?“ îl întrebă din nou Moise în tinda sau terasa dispensarului, acolo unde îi servise mai demult Florentina cu dulceaţă. „N-are cu ce să strice. Poate să se teamă oamenii mai mult de ea decît de mine, asta-mi convine : o să se păzească. Eu nu pot decît să-i amendez, baba poate să-i blesteme, şi e altceva“. „Şi cînd le taie de sub limbă ?“ — aduse doctoriţa nişte ţuică de la Belivaeă şi turnă în pahare. „Chiar de-i amendam, tot se lăsau tăiaţi ăia de vor ; doar ei vor ! Şi de-i păzesc ziua, tot se duc noaptea la ea. Nu oamenii, cîinii trebuie întîi supravegheaţi : în ei e pericolul“. „Cîinele cînd se-ngraşă turbă“. „Nu-i chiar aşa, directore. Trebuie legaţi şi...“ „Şi flămînziţi“. „Nu, domnişoară, hrăniţi cu atenţie !“ „Lumea aşa face, cel puţin cei ce-i ştiu eu : i-a legat şi-i flămînzeşte !“ „E o credinţă, interveni Moise, că de stă legat, cîinele turbează. Mai ales primăvara, nu, Horio ?“ „Da, este“. „Eu cred că nici nu-i vorba de turbare“, zise Florentina, aşezîndu-se lîngă Moise. „Lasă glumele, domnişoară“. „Eu nu glumesc, doctore, şi în nici un caz cu dumneata, care-mi eşti şef. Eu spun ce cred : nu e nici o turbare dacă baba Sevastiţa orice muşcătură o unge cu untură de iepure şi mai pune pe ea a doua zi, sau în prima zi, nu ştiu, o lămîie tăiată în două, ca pe bube, şi ca pe alte muşcături otrăvitoare, de şarpe, le freacă pe astea de-acuma, care mai ales sînt păreri decît muşcături, ori muşcături vechi şi lecuite, cu untdelemn călduţ, ori le spală cu borş acru, le descîntă pe nebune cum o descîntă înainte şi pe fata lui Ciocănelea sub ochii mei cu borş umplut pe numele Margaretei, aia de e singură. Nu, nu e, de s-a apucat Sevastiţa de treabă.

Babele astea zălude de fac pe vrăjitoarele trebuie să trăiască şi ele după ceva — cum trăieşte şi doctorul şi eu

după ceva — şi atunci cînd le miroase oamenilor vreo pacoste, ele zic că pacostea e adevărată, ele descoperă întotdeauna ceva ce nu se poate vindeca, o boală din care nu te poţi salva. Şi-aicea sînt ele mari, că te salvează ! Adică te fac sănătos şi tu n-ai fost bolnav, te pun pe picioare şi te salvează dintr-o boală pe care n-ai avut-o niciodată ! De-ar fi cu adevărat turbare în sat nu s-ar apuca Sevastiţa de lucru, n-ar veni prin case cu leacuri, fiindcă orice prost ştie, nu numai doctorii şi felceriţele, şi babele ştiu asta, că de turbare nu te scapă decît cei doi metri de pământ ce te-acoperă şi te despart şi de necazuri". „Şi Ciocă- nelea ?" întrebă Moise. „Sifilitic, umplut de beţia de la nuntă". „Şi analizele de la Cîmpuleţ ?" „Parcă ăia ştiu ce-i aia turbare, nenorociţii ăia de la laborator ? Au mai văzut ei doctorii din Cîmpuleţ turbare la viaţa lor ? Au citit şi ei din cărţi şi de-am zis noi ce este, ei aşa au zis că este, cum fac întotdeauna. Nici nu există boala asta decît în sminteala şi-n frica oamenilor". „Atunci de-aia mergi dumneata atît de liniştită la coafor ***!"*** „Da, doctore, şi de asta. Dar de ce te-ai întunecat aşa, doctore, îţi pare rău că nefiind boala asta n-o să mai ai ce să învingi ? Şi cum să arăţi lui Lereu şi lui Nicanor şi mie şi altora că eşti nemaipomenit ?"

7

„Dar voi, înainte de-a veni eu în sat, aţi omorît o grămadă de javre şi-aţi declarat boala asta". „Care voi ?" „Voi, satul, tu". „Ei o să spună de orice cîine zăpăcit de foamete şi care nu se ţine pe picioare şi latră cu glas schimbat de nemîncare că e atins de turbare. Şi mie mi-a convenit să zic da : scăpăm repede (şi fără să forţez eu pe nimeni, ei aducîndu-i) de cîinii vagabonzi şi mai şi le lăsam şansa să aibă o bucată de mămăligă în plus pe masă şi să n-o împartă cu javrele ce le ţin de pomană, că n-au de ce să-i apere, n-are nimeni ce să le fure, sînt tot atît de săraci ca javrele lor". „Hai) înjură-mă, dă-mi şi două palme, ridică braţele în sus, Dănilă. Fă-mă escroc pînă la capăt. Fâ-mă nebunul care'născoceşte o boală ca să-şi dea importanţă, înjură-mă şi de mamă, scuipă-ană, ce mai aştepţi". „Adică nu suporţi să-ţi spun adevărul, ce cred. Atunci tac şi te las

mai departe să-ţi vezi de turbaţi şi să te-ngraşi de plăcere că ai dreptate". „Nu, domnişoară, spune-mi verde, îmi face plăcere să-oni spui, că Ciocănelea e sifilitic şi că eu sînt tot sifilitic daeă-mi închipui că el stă toată ziua cu pătura în cap în cuşcă de turbat, şi cînd adevărul e că omul îşi bate joc de mine şi se preface că-i e teamă de lumină şi joacă teatru cînd îi curg balele, cum a jucat şi la Gîmpuleţ, cînd s-a pus pe coridorul laboratorului în patru, picioare şi-a urlat. Joacă teatru şi fie-sa, mireasa, cînd se lasă tăiată cu briciul sub limbă şi tot satul e într-un carnaval : îşi omoară vitele, dau foc la cîini, se distrează şi ei". „Ei nu se distrează, ei se tem de-o prostie pe care, scuză-mă, le-ai băgat-o în cap". „Aşa, aşa, hai, curaj, înjură-mă ! Vreau să aflu pînă la capăt ce crezi despre mine". „Am să tac, mă duc să-i cer lui Belivacă nişte brînză şi pîine, văd că ţuica nu alunecă singură", zise ea şi plecă şi-i lăsă pe ceilalţi trei în linişte. Eu, în dud, printre frunze, acoperit şi de noapte, stăteam pe o creangă şi-mi dezlegasem pieio- roangele să-mi mai uşurez pulpele de greutatea lor. Şi e curios cum în lipsa ei Dănilă n-o bîrfi şi nu încercă să se scuze şi să spună că bate cîmpii, ci rîse în el cu atîta plăcere, incit ceilalţi doi crezură că de ea rîde. „E cam dură, nu ?" încercă Moise să-i afle părerea. „Nici vorbă, e foarte, foarte...", zise el şi Moise n-avu de ce să-l creadă.
Îmi face o mare plăcere". „Te cred", rîse Moise, ceea ce însemna că evident nu ţine cont de ce spune, dar că, între bărbaţi, accepta ce zicea Dănilă, dar nu credea fiindcă nici Dănilă nu credea că-i face mare plăcere să fie înjurat. Horia Dunărinţu se gîndea la ale lui, tăcea mereu, ca absent. Dar unde se înşela Moise era acolo unde credea el că nu se înşală : că Dănilă zicea că-i încîntat şi nu era ! Aici era invers : Dănilă într-adevăr era încîntat că ea-l dădea peste cap, spunîndu-i că scornise o boală ! Da, da, astfel, îi recunoştea un merit : putinţa de-a descoperi ce

nu este, chit că-i o prostie aşa ceva, dar şi o prostie dovedeşte o putere, a aceluia ce-o poate inventa. Era bucuros, nu se prefăcea, aici greşea Moise, erezînd că nu e, şi mai greşea undeva : crezând că Dănilă, după o asemenea înjurătură sau răsturnare a boalei ce devenise cumva a sa, dacă o trata, îşi vedea prăbuşită boala şi deci şi credinţa în ea şi de-aici se trăgea cu adevărat marea lui indignare pe care şi-o masoa zidind : „îmi faci o mare plăcere".,. Erau două lucruri deosebite : lui îi făcea plăcere că ‘domnişoara Florentina îl consideră scrîntit sau dornic de laude şi astfel el avea posibilitatea s-o audă ce părere are despre el şi s-o cunoască şi cunoscînd-o ea să nu mai fie pentru el o taină : era o plăcere : că o cunoaşte. Dacă el turba — ca să folosească acest cuvânt fiindcă tot e vorba de turbane — să afle unde pleca ea în fiecare joi la Cîmpu- leţ şi dacă accepta orice insultă venită de la ea, în public, referitoare la el şi la meseria lui era tot ca să-i cunoască gîndurile şi faptele şi cunoscîndu-le să fie alături de ea, adică să împărtăşească cu ea aceleaşi gînduri şi aceleaşi drumuri, aceeaşi taină a ei : asta era ! Curios e că eu am început întîi să înţeleg dragostea, descoperind-o la alţii, şi apoi s-o descopăr şi la mine, şi să n-o mai înţeleg, cum poate e şi firesc. La Dănilă aşa a început, dintr-o supărare : ce căuta ea la Cîmpuleţ ? ! Şi supărarea era doar un pretext, de care nici el poate la început nu-şi dădea seama, că vrea s-o ştie cum se ştia şi pe el sau cum credea că se cunoaşte şi pe sine. Şi Moise greşea a doua oară erezînd că Dănilă îşi vede prăbuşite ambiţiile, adică boala. Nu era adevărat : el nu putea să aibă ambiţii proaste : să menţină boala. El lupta s-o stîrpească. Dar s-ar putea spune că şi asta era o ambiţie dacă domnişoara îi spunea că turbare nu există şi că dacă nu exista şi aerele lui de doctor se duceau dracului. Nu, era altfel : el nu ţinea la aerele lui de doctor, era doar prieten şi cu ţiganul Lereu şi cu mine, cu oameni adică cu care eşti prieten numai atunci cînd n-ai nici un fel de aere : şi încă ceva : el credea că există boala. Aici e punctul doi, sau, a doua greşeală a lui Moise. Dănilă a rîs ascultînd-o pe felceră fiind lulea după fustele ei, însă n-a crezut-o nici un moment. Şi cînd ea s-a înapoiat de la Belivacă aducînd pe două farfurii pîine şi brînză şi ceapă şi nişte jumări, el i-a zis
cu acelaşi surîs pe buze, ce-l avusese la plecarea ei : „Hai,

ţi-ai mai adus aminte de vreo altă tîmpenie de-a mea, spune-o, înjură-mă !“ „Eu nu te înjur, nu sînt birjar“. „De ce-ţi place dumitale să fii înjurat, spurcat, criticat, cum vrei să-i zici, de ce ?“ „Fiindcă nu mă crede, directore, înţelese ea cu mintea ei de femeie. Asta e : eu îi spun ce e adevărul adevărat şi el mă crede proastă“. „Vai de mine, domnişoară ! De-ar fi aşa, nu te-aş lăsa să vorbeşti, te-aş trimite la culcare ! Dar e bine să ştiu şi părerile altora, să nu mai greşesc“, rîse el. „Atunci de ce rîzi ?“ „Pentru că mi-e foame, domnişoară“, răspunse el şi fu primul care începu să mănînce brînză cu pîine. „Nu e bine să vorbeşti la masă de lucruri neplăcute, dar cum am început, n-am să mă opresc : ai spus, doctore, că fraţii Crăişoru au podul casei şi magazia şi grajdul şi pătulul plin cu şobolani“. „Ei au spus, eu doar am constatat“. „Dar ai constatat nu că au, asta ştiau ei, ci că sînt turbaţi. Chiţcăiau ca loviţi de streche, treceau orbeşte în plină zi pe bătătură, fără să se mai ferească, se aruncau unul asupra altuia, săreau la ce întîlneau, la pisică, la găini“. „Da, turbaseră. Muşcase pe vreunul un cîine turbat sau nu ştiu cum se întîmplase exact“. „Exact e altfel : erau înnebuniţi de foame. Crăişorii s-au trezit peste noapte fără porumb în pătule, i l-au luat, fără grîu în magazie, că l-au vîndut, fără vaci şi porci — şi nemaifiind animalele în grajd şi porcărie nu le mai aducea nimeni mîncare acolo, ca să mai rămînă fărămituri şi şobolanilor. Şi de foame şobolanii au început să se muşte între ei, să se omoare între ei şi să piară. C-au pierit“. „De-ar fi aşa de simplu, n-ar mai exista picior de ei. Au murit turbaţi : ei sînt răi şi se muşcă între ei şi agresivitatea lor din născare în cazul de faţă i-a stins : boala s-a dus de la unul la altul, dusă de dinţii şi răutatea lor şi cercul s-a închis : boala a distrus bolnavii şi pierind bolnavii s-a dus dracului şi boala. înţelegi ?“ „Nu“. „E foarte simplu : cîinoşenia din ei i-a omorît pe ei şi focarul de infecţie odată stins Crăişorii nu mai au şobolani. Nu foamea, ea i-ar fi împrăştiat, turbarea i-a strîns pe toţi, morţi. Şi s-a limpezit locul de ei“. „Asta e o soluţie“, zise Moise. „Care ?“ întrebă Dunărinţu. „Ca boala s-aducă moartea şi moartea să cureţe pămîntul şi apoi să poţi lua totul, de

la început, cum îţi pofteşte inima“. „De ce mă provoci, Moise ?“ „Cum te provoc, Horio ?“ „Bine, ce spui tu sínt vorbele lui Calagherovici“. „Tu ai spus, acuma, că sínt ale lui Calagherovici“. „Fiindcă nu sínt, Moise. Tu ai vrea să fie. Mi le-ai mai spus şi ai zis să le confirm şi eu nu le-am confirmat şi de-aceea le-ai zis din nou acum“. „Şi le-ai confirmat“. „Nu, am zis că-s vorbele lui Calagherovici, şi tu m-ai întrerupt cînd eu am vrut să adaug : ale lui Calagherovici, care zici tu că sínt ale lui. Dar nu sínt. Deşi ar putea să fie, nu văd nimic duşmănos în ele“. „Atunci de ce nu mărturiseşti că le-ai auzit“. „Fiindcă nu vreau să fac ce vrei tu“. „Adevărul e mai presus de ce vreau eu, Horio“. „Adevărul e şi el aşa cum vrei să-l vezi, Moise“. „Adevărul e unul singur“. „Este, dar el poate fi privit şi dintr-o parte şi din alta : şi e altfel, căci nu depinde de el, ci de cine-l priveşte şi de unde“. „Mai clar, Horio“. „Să ne oprim doar la vorbele cu boala care-aduce moartea şi moartea curăţă pămîntul...“ „Da, ce-i cu ele ?“ „în gura ta, erau bune, în gura lui Calagherovici zici că sínt veninoase.“ „El se referea la noi : că de-ar veni o boală să ne facă praf ! Şi el zicea că boala a şi venit, o boală care e mai rea ca o boală şi...“ „Stai, stai, Moise. Ce înţelegi tu prin «noi» ?“ „Ce-nţelege toată lumea ; noi cei care ne străduim să facem o lume nouă“. „Şi Calagherovici ce vrea ? El pentru ce-a stat prin închisori ?“ „A fost băgat în închisoare înainte de eliberare, ca să poată apoi fi scos şi pus într-o funcţie mare, zicînd că are un trecut mare. E un mijloc al duşmanului, o diversiune“. „Aha ! Dar putea să aibă un trecut mare şi fără închisoare, nu ?“ „Nu crezi ?“ „Bineînţeles că nu“. „E şi părerea lui Gălătioan“. „Poate să fie şi-a lui Dumnezeu, tot nu cred. Eu dealtfel nu cred în Dumnezeu.“ „Nu crezi nici în Gălătioan ?“ „Ce-are Gălătioan cu Dumnezeu ? Am spus că nu cred în nimeni care o să-mi spună ce-ai zis tu despre Calagherovici“. „Nu eu am spus, alţii, şi-a recunoscut şi Calagherovici“. „Cu atît mai bine.“ „Cum adică, Horio ?“ „Cu atît mai bine : adică cu atît mai mult n-o să cred cu cît însuşi Calagherovici o să spună ori o să-mi spună că' el a fost acolo, ştii tu unde, ca diversionist“. „N-ai fost cu el acolo“. „L-am cunoscut înainte de-a intra şi l-am cunoscut şi dună ce-a ieşit, îmi ajunge. E prea mult,
Moise“. „Ce, mint eu ?“ „Nu tu, minte Calagherovici, de

spune ce zici tu". „Deci e un mincinos care putea fi şi ce recunoaşte c-a fost". „Moise, cu atît mai rău că minte Calagherovici, dacă cumva e adevărat că spune aşa ceva şi nu e şi asta tot o minciună de a ălora ce vor să-i facă de petrecanie". „Oamenii ăştia nu ştiu despre cine-i vorba : domnişoară, doctore, e vorba..." „Ştiu", zise Dănilă, crunt. „E vorba despre un impostor", continuă Moise. „Ştiu", zise Dănilă, privindu-i domnişoarei Florentina părul ondulat la coafor. „E prea mult, Moise". „Dar este impostor". „Nu contează cum îi zici tu, nu-nţelegi ? E prea mult dacă el recunoaşte ce spui tu : înseamnă că n-a mai putut răbda la ce-a fost supus." „Noi nu torturăm pe nimeni". „Care noi, Moise, ce tot îi dai zor cu noi ? Noi este o persoană aproape totalmente impersonală. Adică tu, x, vorbeşti despre noi, în numele nostru, dar de unde ştiu eu ce spui, şi-ţi dau eu voie să te prezinţi altora în numele meu şi al altora ? Nu-mi place cuvîntul noi, n-ai pe cine să-l tragi la răspundere. Nu-l mai folosi, mă enervează". „Şi pe Calagherovici îl enervează". „Are dreptate : cine vorbeşte să vorbească în numele lui şi să răspundă cu numele lui". „E vorba de o clasă..." „O clasă este suma unor persoane care dacă există şi se respectă răspund la numele şi fapta lor, altfel nu e vorba de clasă ci de turmă. Sper că nu vrei să mă faci să cred că confunzi clasa cu turma, ar fi mai rău de-ar fi aşa, şi foarte rău de-ar fi adevărat. Nu trebuie să tolerăm prostia şi abuzul, Moise. E prea mult, dacă acest Calagherovici a recunoscut ce mi-ai spus. Minte ! L-au ameninţat, l-au torturat şi minte ca să scape. E om, n-a mai rezistat şi minte, îl înţeleg. Dar e foarte rău pentru cei ce l-au determinat să mintă". „Cine minte o dată, a mai minţit şi va mai minţi". „Aşa ajungi să nu mai existe om curat pe lume : nu există ins să nu fi minţit cît de cît o dată. Dar nu orice minciună e vinovată, Moise, nu oricare e criminală. E prea mult pentru Calagherovici să recunoască şi să semneze c-a fost în închisoare ca agent... Nu intri ca provocator şi nu rămîi aşa cînd acolo preţul este cele zece unghii smulse de la degetele picioarelor". „Ca să fie mai convingător". „Taci, Moise, nu vorbi prostii ! Cine se mutilează cu gîndul c-o să ajungă cîndva cineva ? De unde avea el certitudinea că mutilîndu-se va ajunge «mare» ? E monstruos raţionamentul tău..." „Nu-i al meu". „Atunci de ce ţi l-ai însuşit ? De ce nu-l priveşti dinafară, ca pe ceva auzit ? Şi

dumneata, doctore, de unde ştii că omul acesta e impostor ?“ „Am auzit...“ „Atunci nu spune : ştiu. Se zice : ştiu, am auzit. Sau şi mai cinstit : am auzit, dar nu ştiu“. „Am auzit“, zise Dănilă. „Dumneata nu-l cunoşti, doctore. Calaghera- vici e un ins cinstit şi fiindcă e prea cinstit, acuma e iarăşi la închisoare“. „E la închisoare, de cînd ?“ tresări Dănilă. „De-o lună.“ „Formidabil !“ îşi frecă el mîinile mulţumit şi-i privi fără ură părul domnişoarei ondulat la Cîmpuleţ. „Şi de ce a intrat ?“ întrebă Florentina. „C-a zis că e nevoie de o boală ca lumea să uite totul, ori să moară cu toţii“. „Nu, Moise, n-a zis aşa“. „Dar cum ?“ „Ştii foarte bine la ce boală se referea el“. „Nu, Horio, el blestema lumea, în gura mare, şi tot ce se face acuma nou şi pe-un asemenea nebun e bine să-l pui deoparte, să nu te-ncurce“. „De te-ncurcă, Moise, înseamnă că are dreptate“. „N-are ! El vrea pieirea lumii“. „Oho ! Asta cine ţi-a mai băgat-o în cap ?“ „Poate nu m-am exprimat corect. Să zicem că lumea e Braniştea : ei, atunci el vrea să dea şobolanii turbaţi în Branişte, şi cîinii bolnavi, şi toate celelalte, şi să se omoare umil pe altul şi să piară tot satul : ca apoi să vină el să facă totul din nou. Să pună singur mîna pe eîrmă“. „Asta ar fi Q metodă ca să scapi de turbare, de-ar fi turbare“, zise Florentina. „Să moară toată lumea, domnişoară ?“ „De ce să nu moară, directore, dacă e bolnavă ?“ zise ea şi diferenţa de vîrstă dintre ei scăzu şi Moise nu se supără că ea îi zisese directore şi că ea făcuse primul pas acum în operaţiunea aceasta de scădere dintre anii lui şi ai ei care nu putea să dea alt rezultat decît cel exact în afară de cazul cînd unul din ei sau amîndoi puneau la mijloc un cuvînt sau o faptă ce ştergea anii şi scăderea se făcea de la sine, nefăcîndu-se, nemai- avînd rost să se facă, vîrstele devenind egale printr-acel cuvînt sau acea faptă. Zicîndu-i directore e ca şi cum i-ar fi zis tu. Aşa că nu se supără Moise, ci Dănilă, şi-i zise : „Vorbeşte mai respectuos cu oamenii mai în vîrstă“. O punea şi pe ea astfel la punct şi pe Moise îl aşeza exact în anii ce-i avea. „Nu te formaliza, doctore, eu nu mă supăr, zise Moise şi efectiv n-avea de ce să-l supere perspectiva de care se temea Dănilă. El vrea, Calagherovici, să moară şi cei în viaţă ce pot fi infectaţi în Branişte de turbare. Dar se pune întrebarea : dacă nu e vorba de-o boală, cum în Branişte zice şi domnişoara că nu e, atunci de ce vrea el să moară lumea ?“ „Dacă e sănătoasă, nu moare nimeni,

Moise". „E clar, dar de ce blestemă el ? Sigur că n-o să crape nimeni doar la voinţa lui, însă voinţa sa este reacţionară : aşa se vindecă o boală — să acceptăm că este una — aşa ? Mai sînt greşeli, nimeni nu zice nu..." „Pîn-acuma ziceai că nu sînt. Uiţi de la o zi la alta ce spui, sau nu eşti în clar cu ce vrei să spui. Te contrazici, Moise. Şi nu tu ziceai pînă ieri că e nevoie să «stîrpim» — ăsta e cuvîn- tul folosit — tot ce e rămăşiţă veche şi să construim o nouă lume ? Şi cum vrei să stîrpeşti ? A stîrpi înseamnă a extermina şi numai bolile stîrpesc şi extermină şi numai ele nu ţin cont de vinovaţi şi nevinovaţi în drumul lor. E şi asta o turbare : să vrei să stîrpeşti ceva din temelie şi să rămîi apoi tu stăpîn singur pe pămîntul rămas, pe arborii, pe cerul şi pe apa ce tot rămîn oricît ar fi bolile de mari şi nu se îmbolnăvesc niciodată de bolile oamenilor". „Ce vrei să spui, Horio ?" „Vreau să spun, Moise, că iarăşi, cînd zic iarăşi înseamnă că s-a mai întîmplat — s-a privit numai dintr-o parte adevărul. Calagherovici s-a gîndit la altceva cînd a vorbit de boală". „Că noi — iartă-mi cu- vîntul, dar n-am altul şi eu nu m-am lepătat de el — ne îmbătăm de forţa ce-o avem şi-ar fi bine, beţi, să ne crăpăm capetele unul la altul şi să putrezim în şanţuri". „Nu, iar o iei ca la Ploieşti ! în primul rînd nu-i vorba de «forţa ce-o avem». Tu n-ai nici o forţă, şi nimeni, şi nici n-are nimeni dreptul să aibă o asemenea forţă şi nici nu poate s-o aibă decît de-o ia cu forţa de la alţii, lăsîndu-i pe ei fără apărare, adică lipsiţi de libertatea de-a se apăra. Moise, el vorbea nu de voi, — de voi — care e reversul cumva al lui noi — a glumit doar. El zicea aşa : e nevoie de-o boală ca lumea să uite pacostea războiului şi mizeria ce-a urmat apoi şi să uite că şi acuma n-are ce-i trebuie şi nu poate să aibă atîta timp cît rănile vechi nu s-au vindecat. Mă-nţelegi ?" „Nu". „Nu poţi trece de la o stare foarte rea la una foarte bună peste noapte, or unii zic acuma că e foarte bine, şi de fapt nu este aşa şi

lumea vede că nu este aşa şi poate să nu mai aibă încre- ft' dere nici în ziua de mîine pe care i-o prezinţi şi mai lu- R minoasă şi cînd el vede că acuma îl minţi şi de-l minţi p, sub ochii lui despre ce mănîncă el şi vede şi se-mbracă B sau vrea să se-mbrace, e clar că despre ce nu vede omul, BÎ; adică despre viitor (era după război, la cîţiva ani), poţi if să-l minţi şi mai grozav. De-aceea e nevoie de-o boală ca |r oamenii să se poată îngriji de ea şi să scape de vraja în ¡1 care sperau c-o să trăiască după sfîrşirea războiului". „Caii lagherovici seamănă cu doctorul nostru", zise Florentina. ; „De ce, cu mine ?" se burzului Dănilă. „Tu ai şi inventat i; turbarea în Branişte". „Nu seamănă, vorbi Dunărinţu, | Calagherovici se referea la o boală adevărată şi care este cu adevărat şi de care a amintit şi Moise. Calagherovici n-a inventat boala, ea este, dar lumea nu vede sau de-o li vede nu vrea s-o vadă de teamă şi zice că nu e. Ea este, şi din cauza ei este Calagherovici acum la închisoare". „O I să se potolească el..." „Dar nu e trist, Moise, că e acolo ?

El e încîntat c-a fost luat. Asta e cea mai bună probă că el |(. are dreptate : că boala s-a instalat şi a devenit violentă I şi a trecut la fapte în numele microbilor ei". „Cei din i; Cîmpuleţ au pus mîna pe putere." „Cîmpuleţul e o fiinţă i, anonimă, Moise. El se manifestă numai prin fiinţe vii, *I* care acţionează în numele lui, dar de multe ori zic doar | asta şi-şi fac propriile lor interese. Calagherovici n-are | nimic cu Turnuvechi sau cu Cîmpuleţul, el are cu cei care ; calcă ce statul spune să nu se calce. între lege şi executarea ei se interpune omul şi omul, dacă e Gălătioan, poate să schimbe legea prin felul cum o îndeplineşte şi | atunci dă-mi voie să-ţi spun că toată afacerea nu mai are nimic cu statul. S-a spus despre Calagherovici că l-au dat afară din partid fiindcă trăia cu o funcţionară de la poştă şi-şi neglija familia : aşa s-a spus, dar s-a lăsat să se înţeleagă că era doar o formă plăcută de-a-l da afară şi că povestea cu funcţionara nu conta. S-a minţit de două ori : întîi izbăvindu-l popeşte de legătura cu funcţionara, — zic izbăivindu-l, fiindcă de fapt l-au scutit de-o | pedeapsă ce n-o merita : n-a existat o asemenea funcţio- I nară. Şi doi : povestea ce-o cunoşti, Moise". „Eu susţin că e vinovat". „E cel mai uşor lucru. E ceea ce face [şi Gălătioan..." „Sper că oamenii aceştia n-o să te spună lui

Gălătioan". „Dar pot să mă şi spună că şi ei ştiu sau de nu ştiu ei ştie toată lumea că Gălătioan ocupă acum postul lui Calagherovici". „Eu nu ştiu, zise Dănilă. Dar Calagherovici mi se pare un ins interesant, ca să nu zic mai mult". „E bine să nu zici", rîse Moise, dar era clar că nu voia să-l asculte pe Dănilă, să se pronunţe într-un fel sau altul. Nici Dunărinţu n-a sesizat exact dorinţa lui Moise, a crezut şi el, şi de-aceea a continuat discuţia, că e bine să afle ce părere poate să aibă un ins dinafară, neamestecat, despre Calagherovici. în ce-o priveşte pe Florentina, ea era atît de plictisită, încît cînd l-a văzut pe Ţeavălungă intrînd la Belivacă în curte s-a dus la el s-o conducă pînă acasă şi dusă a fost. Dar înainte de a-şi lua la revedere le-a spus că-i este somn şi pleacă şi s-a uitat mai ales la Dănilă, ca şi cum l-ar fi întrebat şi pe el de nu-i este somn şi de nu pleacă, doar erau vecini şi puteau merge împreună, şi el n-a înţeles sau l-a interesat mai mult Calagherovici şi nu s-a ridicat de la masă şi ea l-a privit nervoasă şi după ce-a dat mîna cu Moise şi Horia Dunărinţu cu el n-a dat. Şi în clipa cînd el a observat că e ocolit a sărit în picioare de pe scaun ca ars şi nu ştiu ce-ar fi zis, s-ar fi făcut de rîs, înjurînd-o sau s-ar fi lăsat umilit de ea, de n-ar fi intrat peste el (e bine zis : intrat) plînsul ginerelui odată chiar cu ginerele lui Ciocănelea. „Ţi-a intrat ceva în piele, vreun cui ?" s-a repezit Ţeavălungă spre el, primul. „Dţţ". „Ai înghiţit o o pioneză?" „Dţţ". „Atunci ce mama dracului ai de urli ca muşcat de şarpe ?" „A murit". „Cine, mireasa ?" „El". „Care el, Ciocănelea ?" „El. A sărit în fîntînă să bea apă şi..." „Nu era legat ?" „A rupt legăturile şi a fugit spre fîntînă strigînd : apă ! apă ! Şi a intrat în ea cu capul în jos". „L-aţi scos ?" „Nu, că n-avem cum. El nu se prinde cu mîinile de lanţuri şi nici de prăjinile întinse să le-apuce şi de băgat după el nu-ndrăzneşte nimeni, să nu fie muşcat..." „Să mergem să vedem", zise Dănilă. „De pomană : de atunci tot a murit înecat. De la Ciocănelea pînă aici sînt aproape doi kilometri. Pîn-a venit el, a murit..." „N-a murit", îi zise ginerele lui Moise. „N-ai zis că a murit ?* „N-a murit în timp ce-am venit eu, că nu-l lăsau eu acolo viu şi să plec după doctor : a murit cînd am fost eu acolo, a ieşit cu burta la suprafaţă". „Şi ce nevoie mai ai de doctor ? Du-te la popă", îl trimise Ţeavălungă. „La popă se duse soacră-mea". „Hai să mergem", propuse Horia Dunărinţu. „Hai că vin şi eu", intră în vorbă Belivacă ce apăruse imediat după ginere atras de plîns. „Vino, cine te opreşte ?" „Ţeavălungă, nu mă lua aşa. Vreau să v-arăt ceva... Hai să v-arăt, doar pe domnişoara o rog să nu vină... Să vă arăt calul meu". „Dă-l dracului de cal", zise ginerele. „Aşa ceva n-ai mai văzut tu... Doctore, stă cu măciulia aprinsă de două zile", îi şopti el lui Dănilă. Şi cînd Florentina intră în dispensar şi Belivacă îi împinse pe toţi de la spate spre grajd şi nici unul nu protestă prea tare — în fond n-aveau ce să se mai grăbească, Ciocănelea era dus — zise : „Stă cu pîlnia sculată şi bate din copite, legat, şi nechează răguşit şi se bate cu ea pe burtă !" Mergea cu felinarul înainte. Calul era legat sub şoprul de lîngă grajd şi Belivacă îi lumină partea ce

voia să le-o arate şi nu ştiu care rîse, poate chiar Belivacă. „Stă ţeapănă ca lemnul", rîse el şi eu care mă apropiasem de ei pe lîngă streaşină casei îi văzui faţa luminată la lumina felinarului de mîndria c-avea un asemenea animal. Şi mi se pare că Horia Dunărinţu a zis : „Formidabil !" „E formidabilă, da, a aprobat Belivacă, aşa ceva n-a văzut Parisu !" „Nu, altceva e formidabil !" „Ce ?" Dar Horia Dunărinţu sau cel care vorbise (era hărmălaie şi era destul de departe de mine şi se pusese bine noaptea şi mi-era greu să ştiu cine fusese) n-a mai răspuns ce era formidabil şi toţi s-au gîndit la vlaga calului, însă eu am fost convins şi sînt şi acuma că el a vrut să spună că e formidabil cum moartea unui om nu mai era un eveniment, chit că murise turbat şi înecat, şi că mai degrabă era interesantă vina armăsarului lui Belivacă în faţa căreia se zgîiau cu toţii.

Eu am ajuns înaintea lor la Ciocănelea şi Crăişoru cel mare a zis să intru eu după mort : să mă bag cu picio- roangele în fîntînă şi să mă las pe ele în jos, dezlegîn- du-mi picioarele, cu felinarul în mînă şi să trec pe sub înecat două laţuri de funie şi între ele să pun o blană de-un metru ce-o avea el în mînă, să fie ca un pat, şi să-l poată trage ei la suprafaţă fără să-i rupă, doamne fereşte, în două vreo mînă sau vreun picior şi eu cînd l-o trage ei spre pămînt, de sub pămînt unde se afla în apă
murat, eu să mă bag uşor sub mort şi să-l păzesc dedesubt să nu se zgîrie pe faţă sau pe mîini de ghizdurile de ciment. Şi-am şi intrat, exact cum a zis el şi doar după ce mortul a început să fie tras, şi eu sub el, şi să curgă apa din hainele lui pe mine şi să-mi stingă şi felinarul ce-l aveam m-a cuprins spaima : picioarele îmi tremurau şi le simţeam cum mă lasă şi nu mai stau ţepene încolăcite pe picioroange şi urletele celor de la gura fîntînii şi feţele lor aplecate spre mort şi spre mine şi luminate în cruciş de felinar şi umezeala cimentului simţită în spate şi groaza că mortul ar putea să alunece dintre funii şi să cadă peste mine şi să mă ducă cu el în fundul fîntînii. Toate astea şi altele mă făcură să urlu şi urletul sună atît de îngrozitor în fîntînă, încît mă îngrozi şi mai tare ; dar cei ce trăgeau de funii fură şi mai zăpăciţi, poate crezură că urla mortul înviat şi slăbiră dintr-o parte funiile şi Ciocăneala scăpă dintr-un laţ şi căzu cu capul în jos în apă, pe lîngă mine, de parcă ar fi vrut a doua oară să se-nece şi mă băgă şi pe mine cu el şi înghiţii apă şi ieşii urlînd la suprafaţa apei şi mă prinsei de picioroange şi privii în sus şi văzui o clipă picioarele lui Ciocănelea spînzurate în funie, apoi nu le mai văzui şi nu mai văzui pe nimeni în gura fîntînii : fugiseră toţi, de glasul meu ce poate sus se auzea gros şi dogit ca al lui Ciocănelea eînd era viu şi turbat. Şi rămas singur prinsei dintr-o dată curaj şi-mi zisei : asta e situaţia, nu e nimic de speriat, l-au scăpat nenorociţii ăia. Şi nu mai urlai, începui să-i strig pe nume : „Crăişorule ! Apăehioară ! Boodea ! Zăpîr- ţaane ! Ostrogoootuleee j" şi ei nu-mi răspunseră şi o luară la fugă din curte crezînd că-i strigă moartea. Mi-a povestit Lereu cum i-a întîlnit alergînd : crezuseră că crăpasem şi eu şi-acum apa le cerea şi lor capetele.

8

Carne vie m-a făcut Dănilă cu centura ce-o purta drept curea : m-a bătut peşte

fundul gol şi peste cămaşă şi picioare de-am văzut cum rămîft pe piele vergi din lovitură şi cum se umflă şi se face duluri duluri vinete pielea şi

II

I cum sîngele dă să iasă şi nu curge parcă speriat de alte I lovituri ce-ăveau să cadă potop una peste alta şi de-ar fi Ş ieşit ar fi trebuit să fi scurs tot din mine de cită păruială p am luat. Şi culmea e că Lereu n-a sărit să mă apere, ceea I ce însemna că jumătate din cotonogeală era şi din partea I lui. Fiecare îşi vedea de-ale sale şi ţipetele mele înghiţite I în mine, gemute şi nu urlate numai pe Florentina au făli' cut-o să-mi ia apărarea : şi s-a ales şi ea cu o curea peste palme cînd m-a atins să mă ia din mîinile lui I Dănilă şi tot ce-a mai spus a fost : „Ai turbat ?“ „Vezi-ţi de B;; coafura dumitale, nu te-amesteca !“ Dar ea nu s-a mai dus I acasă cu Ţeavălungă, s-a reîntors cu noi la dispensar. Pe I mine m-a pus în şareta lui Moise, lat cum eram, şi la K dispensar iar mi-a dat cîteva Dănilă, ţapene, de simţeam I cum frige carnea pe mine, ca şi cum nu mai era a mea, ci i a altuia pusă arzînd peste mine ca o pătură. însă tot timpul cît mă snopea cu centura nu simţeam nici o frică : nu I 1 simţeam spaima ce mă înnegrise ca de moarte pe dinăuntru I I şi-mi uscase gîtul de simţeam aerul că-mi trece aspru prin I beregata ca de glaspapir, pe glaspapir, hîrşîit şi puţin, aproape terminat, de ţipam ca să-l trag în mine. Nu-mi era frică şi-aş putea spune că izbiturile îmi produceau un fel de gîdilitură de mă făceau să rîd — şi asta-l enerva şi j |; mai tare pe Dănilă. Mă toca în bucăţi şi eu eram bucuros că j| mă bate şi fericirea asta neroadă şi rîsul meu nu puteau să [spună decît prin ce groaznice clipe trecusem în fîntînă cu , Ciocănelea alături şi cu ochii holbaţi la mine. L-au scos şi pe el, nu ştiu cum, după ce m-au scos pe mine băgînd i ; o scară înnădită şi venind pe ea la mine Lereu. Nici n-am avut timp ieşit la suprafaţă să zic peşte cînd Dănilă - m-a şi luat în primire, scoţîndu-mi întîi mucii cu palmele, l; înainte de-a-şi scoate centura de la brîu. Aşa mi-a înverzit ! fundul că atunci cînd au venit ai mei c-o falcă-n cer şi

■ una în pămînt să-mi mute fălcile pentru că intrasem în fîntînă, văzîndu-mă, au început să-mi plîngă de milă şi să

H strige şi să-l drăcuie pe Dănilă şi să-l dudoaie de la noi.

■ „Şi tu, Lereule, ce zici de ăsta că-mi omorî copilul ? De ce-1

■ lăsaşi, Lereule !“ „Ha ?“ „De ce, mă ?“ „E al dracului doc- f torul !“ zise Lereu cu admiraţie şi ai mei nu pricepură de ce

era al dracului Dănilă : că mă bătuse ori că nu putea fi bătut Hţâe Lereu ? Şi mult mai tîrziu mi-a spus Lereu de ce

zisese : „E al dracului doctorul" -— căci numai un ins dat dracului de deştept putea să facă aşa ceva : să mă uşte în bătăi ca eu să-l drăcui pe el şi să mă vaiet apoi şi să mă oblojesc, cum s-a şi întîmplat şi să nu mă mai gîndesc decît la cureaua lui şi să nu-l visez decît pe el, ceea ce s-a şi întîmplat : îl visam aplecat peste mine cu centura ridicată în aer şi vîjîind spre mine, da, asta voia : ca să nu mă gîndesc la negura rece din fîntînă şi la mortul din care picura apa şi să nu-l visez pe Ciocănelea în fiecare noapte căzînd umed peste mine cu capul în jos şi cu ochii holbaţi. Aici fusese dat dracului doctorul. Şi nu numai aici : bătîndu-mă el zdravăn o dată mă scăpase nu numai de bătaia pe care mi-ar fi dat-o ai mei a doua zi, cînd ar fi aflat şi n-ar mai fi avut nici un chichirez bătaia, că eu în noaptea aia aş fi început să-l visez pe Ciocănelea, dar mă scăpase şi de la alte bătăi date de-ai mei ca să nu mai intru şi altă dată în fîntînă (ori era sigur că eu în fîntînă nici bătut n-aş mai fi intrat), mă salvase de aceste palme şi jordele şi curelele inutile. Căci, vorba lui Lereu, cum să mai bată ei un copil de care trebuia să te-apude mila, mai ales cînd aveau şi pe cine să-şi verse supărarea, pe doctor ? Nu pe mine, eu devenisem curat şi nevinovat, poate doar prost cum şi fusesem, că intrasem după Ciocănelea. Şi cît timp eu încasam atunci centurile lui Dănilă, Ţeavălungă plîngea cu hohote. „De mila lui plîngi ?" l-a întrebat Moise, curios. „Ba". „De mila lui Ciocănelea c-a murit ?" „Ba", zicea Ţeavălungă. „De ce să plîngă de Ciocănelea c-a murit ? intră în vorbă domnişoara Florentina Firulescu. El n-a murit înecat, a fost înecat ***1"*** „Adică ?" tresări Moise. „Era legat şi n-avea cum să scape nici de^arjfi fost taur. Şi-apoi, oricît îi întindeau cana cu apă nu se apropia de ea şi-aş putea spune că în momentele acelea gemea şi mai cumplit şi mîinile îi tremurau de furie şi pulsul i se accelera (i l-am luat : eu nu m-am temut de turbare) şi scîrţîia din dinţii ce-i ţinea tot timpul strînşi să nu cumva să-i bage cu forţa lichid pe gît şi privirea sa fixă avea o strălucire de nebunie (sifilisul, v-am spus) şi se citea pe el clar ce-nseâmnă teroarea ! Ţi se făcea pielea de găină privindu-l şi înţelegînd Că dacă o ceaşcă cu apă poate să nască în öm ö groază, atunci chinurile la care-am auzit c-au fost puşi alţi inşi trebuiau nu doar pe ei sâ-i scoată din minţi, ci şi pe cei ce priveau : adică pe călăii lor !"

„Doamne Dumnezeule !" se închină Ţeavălungă şi se

urcă pe scaun să ajungă la icoana de hîrtie bătută în pioneze lîngă fereastră şi s-o sărute de cîteva ori la rînd. Şi-apoi luă felinarul de pe prispă şi fugi spre grajdul lui Belivacă. „Se-mbătă de ţuica ce rămase pe masă", zise Dănilă, învelindu-mă într-un cearceaf umezit (nu veniseră încă ai mei). „Domnişoară, nu-ţi uita vorba, zise Moise, cum adică a fost înecat Ciocănelea ?" „Bine : cuiva nu-i mai convenea să-l ştie turbat în casă şi să-şi facă neamul de rîs — că azi şi boala, de-ar fi cu adevărat, unii o consideră drept o ruşine. Şi cum nu mai spera să se în- zdrăvenească, i-a slăbit legăturile şi cînd ceilalţi s-au dus să se culce l-a luat uşor de ceafă şi l-a tîrît afară — şi Ciocănelea s-a lăsat, crezînd că scapă din cuşcă, văzîndu-se liber — şi l-a întors cu picioarele în sus în fîntînă prin surprindere". „Aşa crezi dumneata ?" „Da, doctore. A fost ucis : lumea a reuşit atît de tare să se sperie de turbare, că şi crede în ea şi omoară oameni nevinovaţi ca să scape de ea". „Asta e părerea dumitale ?" „Da doctore. Fiindcă atîta lucru ştii şi dumneata că Ciocănelea dacă era turbat cu adevărat în nici un caz n-ar fi cutezat să se apropie de fîntînă, chiar liber fiind". „Era chinuit de sete", zise Moise. „Era chinuit de sete, dar cînd vedea apa ce i-ar fi putut astîmpăra arsura din el nu îndrăznea să se atingă de ea, ba mai mult cu cît cana cu apă se apropia de el cu atît îl teroriza mai mult !" „Ai dreptate", zise Dănilă. „Glumeşti ?" „Nu, ai dreptate : Ciocănelea era turbat !" „N-am spus asta !" „Dar ce-ai spus, domnişoară ?" „Că era aşa de îngrozit de apă, încît nu putea să se ducă la fîntînă şi să se azvîrle în ea". „Exact, turbare !" „Nu, doctore. Eu spun că nu s-a aruncat în apă, ea-l teroriza şi el deşi dorea să-şi astîmpere setea nici cu gîndul n-ar fi .îndrăznit să bea apă". „Da, n-ar fi îndrăznit, dar nu uita că el era într-un stadiu cînd nu mai putea fi vorba de îndrăzneală : el nu mai era conştient! Nu e vorba de nici o crimă, omul • murit pur şi simplu azvîrlindu-se în fîntînă într-un moment de inconştienţă..." „Ţi-ar conveni, cu orice preţ, s& ai dreptate". „Domnişoară, pe mine nu mă interesează la urma urmei dac-a fost omorît sau s-a omorît singur, asta e treaba altora, şi nici a dumitale. Pe noi, pe mine şi pe dumneata, asta ne doare : e virus rabic sau nu ? Şi dumneata, deşi te răsteşti la mine cînd vorbeşti ca un detectiv, ce povesteşti duce exact la ce susţin eu !" „Nu cred". „Exact : doar că dumneata susţii că nu se putea

sinucide — excluzi şi accidentul, fiindcă, vrei neapărat să fie omor ! — pentru că era îngrozit, terorizat de apă, ai spus, iar eu spun că această groază e un simptom specific..." „Doctore ! strigă şoptit Belivacă. Doctore, vino să-l vezi pe Ţeavălungă cum se uită cu falinarul la el şi la cal". Dar nu fu nevoie să plece doctorul — discuţia cu domnişoara fusese ruptă — că veni plîns către noi Ţeavălungă, închi- nîndu-se : „Doamne, Dumnezeule, Doamne Dumnezeule, scapă-mă ! Doctore, doctore... Domnişoară, zău... numai noi..." Şi ea înţelese şi plecă la nevasta lui Belivacă. „Ce-i, mă ? fu curios Belivacă, ce te-apucă ?" „Doctore, eu... ca... calu"... „Ce ?" întrebă Dănilă. „Aia". „Du-te dracului că tu aşa eşti de cînd te-ai făcut, rîse Belivacă. Te ţii de prostii". „Ba nu, de două zile e întruna". „Şi-nainte ?" „Din cînd în cînd, cîte o jumătate de zi, dar acum s-au împlinit două zile şi nu ştiam ce e de nu vedeam calu". „Hai să vedem", rîse Belivacă. „Ţie îţi arde de draci şi eu..." „Du-te pe la Margareta", rîse Belivacă. „Am fost toată dimineaţa. Degeaba". „Mai du-te". „Hai să vedem", zise Dănilă dar nu plecă, nu putu : veniră ai mei şi începură imediat să scapere drăcuiturile.

La înmormîntare n-a venit popa din Pătîrlagele : era chemat la Bucureşti după icoane sau plecase el ca să nu fie acasă la îngroparea lui Ciocănelea, despre care se dusese totuşi vorba că singur se aruncase în fîntînă şi de era aşa popa nu voia să-i cînte ultimul drum şi nici să-l lase în cimitir în pămînt; cei ce-şi luau viaţa, care e dată de Dumnezeu, cu propria lor voinţă nu merită slujbă bisericească la căpătîi (ei sînt de-ai'satanei). Oricum, că fusese chemat sau ba la Bucureşti, era mai bine că lipsea preotul : aşa nu era obligat nici să accepte băgarea lui Ciocănelea pe porţile cimitirului şi nici să refuze slujba, sau poate aşa îi dădea totuşi voie mortului să aibă un loc de veci lîngă neamurile sale pe deal şi să fie cîntat de-un preot mai îndepărtat, de găseau ei unul. însă ginerele

nici n-a căutat ; era Biţa în sat şi ea ştia toate slujbele la mort din timpul războiului unde cîntase în casa celor daţi căzuţi departe. îl cînta şi acum pe Ciocănelea şi chiar de n-avu cădelniţă, miros de tămîie umplu odăile, aprinsă în nişte ceşti de tablă vechi umplute cu jar de gloduri ; şi mirosul era principalul, nu cădelniţa. Se rugă Biţa pe nas, ca să semene a glas de popă, să fie primit Ciocănelea şi rugă toate marginile pămîntului să suspine pentru Ciocănelea ticălosul, pentru care de sus din ceruri a venit ho- tărîre cumplită : să i se lege mîinile şi picioarele şi să fie lepădat afară din viaţă şi din lume. Şi cum Biţa nu mai făcuse pe popa, din război, de cînd nici popi nu mai rămăseseră prin împrejurimi, toţi îşi aduseră aminte de cei căzuţi sau pieriţi fără urmă pe pămînturi străine şi jalea fu atît de mare, că tot satul plînse drumul spre groapă a lui Ciocănelea, plîngînd de fapt fiecare mortul său care nu era de faţă şi nici nu mai sperau să-l mai vadă vreodată. Numai domnişoara Florentina Firulescu nu. scotea o lacrimă şi mi-am dat seama ulterior că ea detesta şi lacrimile inutile, dar mai ales suferinţa în faţa celui învins de moarte şi nu putea suporta decît cu un uşor zîmbet sarcastic în colţul buzelor tot drumul mortului din casa de unde pleca pînă în casa de pămînt în care se muta, fiindcă ea detesta moartea şi era mîndră cumva că n-o putea atinge jalea altora inutilă şi era drept să fie aşa atîta timp cît pentru ea, nefiind nici din sat şi nici rudă cu cineva, moartea nu putea să ia înfăţişarea cuiva apropiat şi s-o vadă în el, aşa cum de obicei moartea ia chipul celui mort. Pentru ea moartea era anonimă, de-aici venea răceala ei aproape neomenească şi n-aveai cum s-o condamni şi nici eu n-o învinuiam, deoarece şi în timpul cînd Biţa slujise ţoalele puse pe patul cuiva care murise pe front şi eu nu-l vedeam la faţă şi nici nu-l cunoşteam decît după nume, fiind prea mic cînd el plecase, totul mi se păruse caraghios. Dar acum era cu totul altceva : moartea se numea Ciocănelea şi avea ochii lui închişi, cei care mă priviseră vii şi glumeţ mai demult şi vii şi tulburi în fîntînă. Şi nu numai pentru mine cîntecul Biţei era de data asta mai plin de friguri : cel care dobîndise lumina, cum zicea ea, şi şe sălăşluia în groapă acolo unde împreună sînt împăraţii şi bogaţii se vedea, era Ciocănelea

îmbrăcat cu hainele negre ale ginerelui şi cu cravata şi pălăria lui. El nu se gîndise c-o să plece dus pe umeri atît de devreme şi nu-şi făcuse haine şi norocul fusese că hainele lui gineri-său i se potriveau : aşa că el pe năsă- lie sta ţeapăn cu mîinile pe piept, ca un ginere, şi Biţa : „Pe cel ce l-ai mutat de pe pămînt, care lăuda puterea ta cea dumnezeiască, primeşte-l, făcîndu-l fiu al luminii şi curăţindu-l de ceata păcatelor". Il şi vedeam pe Ciocănelea luminat în rai, care era partea unde ieşeai pe altă lume, în alt sat, din groapa ce i-o săpaseră : luminat de sus pînă jos şi viu din nou şi curat de turbare. Ciocănelea se muta din Branişte în altă Branişte, asta era tot şi n-aveai cum să nu plîngi pe-un om care nu se mai întoarce, cu toate că aici, aşa cum cînta Biţa, el dobîndise lumea, îşi împlinise ale sale toate. Şi zicea Biţa : „Cînd dobîndim lumea atunci în groapă ne sălăşluim". De-ar fi ştiut Ciocănelea nu şi-ar fi măritat fata : era mai bine să nu dobîndeşti nimic şi să nu te muţi, nu merita jalea în care-i băgai pe toţi. Aşa era : îl plîngeau mai mult decît pe morţii lor şi era mai îngrozitoare moartea lui decît tot războiul care se terminase şi care n-avea chip : era doar făcut din slujba Biţei şi din pomeni. Era chiar bine să nu se termine războiul, cel puţin pentru cei de seama mea : pomenile se ţineau lanţ şi la ele scăpau şi cei de la şcoală. Se mînca şi se bea şi doar ai casei mai plîngeau pe la început pînă nu se înmulţeau sticlele şi uitau toţi de ce s-au adunat sau nu uitau şi se îmbătau de ciudă şi la beţie începeau să nu creadă în moarte. Aşa era : nu credeau în ea şi începeau să cînte cînteoele celui ce lipsea şi să înjure. Acum nu înjura nimeni şi se pare că era mai grav ca înainte : putea muri oricine, nu numai bărbaţii aflaţi plecaţi, nu mai era nici un front unde numai acolo se putea muri dintr-o dată : acum toţi îl plîngeau pe Ciocănelea, ca şi cum fiecare s-ar fi plîns pe sine.

Numai domnişoara Firulescu păşea nepăsătoare şi nici în cimitir n-a încetat să-i spună lui Dănilă părerile ei cu voce tare neţinînd cont nici de cei din jur, nici de mortul ce mergea în faţă dus de alţii pe umeri şi nici că trecea peste morţi şi călca printre ei sau chiar peste ei : vorbea în gura mare ce spusese şi la dispensar şi doctorul o asculta
c-o ureche sau n-o asculta şi ei nu-i păsa nici de-o asculta el, căci nu-i vorbea numai lui : răguşise ; să se

ştie că nu-i turbare şi că fusese omorît mortul. Se împiedică de-un muşuroi de iarbă şi-i căzu tocul de la pantof şi dădu cu pantoful de necaz în pămînt şi apoi îl luă şi continuă să meargă doar încălţată într-un picior în urma lui Ciocănelea, sprijinindu-se de braţul lui Dănilă şi să-i turuie gura pe deasupra celor ce jeleau fără vorbe şi pe deasupra celor ce eram dedesubt. Şi Dănilă era în al nouălea cer că ea deşi-l contrazicea (fără ca el să-i răspundă : căci ea continua discuţia de la dispensar) se rezema de el, avea nevoie de el, cel puţin pxnă la groapă sau pînă ce ieşeau din cimitir sau pînă la ea acasă, şi descoperirea aceasta îl tulburase şi-i roşise obrajii. Şi mai tîrziu cînd mi-am reamintit mersul lor alături şi-am fost sigur că ăsta era înţelesul dragostei, cel puţin pentru el atunci, că nu poate trăi fără ea şi nici ea fără el, m-a cuprins amărăciunea, fiindcă descoperirea aceasta a lui că-i este indispensabilă a fost făcută urmîndu-l pe Ciocănelea printre pomii de la căpătîiul crucilor ; şi cred că întotdeauna am fost convins şi sînt şi astăzi că din acel moment i s-a tras lui Dănilă sfîrşitul. A dus-o pe Florentina pînă în camera ei de la Ostrogotu şi cum ea se şi julise pe talpă într-un capăt de ţiglă el a spălaţ-o pe picioare îngenunchiat ca un tîmpit ce şi-a pierdut minţile sau nu ştie ce înseamnă să speli pe cineva pe picioare. îi priveam pe fereastră de la noi din casă : el voia să-i scoată din talpă nisipul ce intrase în julitură şi nu reuşea şi ea îl privea drept în creştetul capului şi nu părea surprinsă că el nu izbuteşte să cureţe rana şi parcă nici nu dorea să termine vreodată s-o spele pe tălpi ; şi amîndoi erau prostiţi şi tot îşi dădeau sfaturi cam ce ar trebui să facă să nu se-mbolnăvească ea de tétanos şi era clar cel puţin pentru mine că ei nu mai puteau trăi singuri. însă, repet, mereu văd cum el n-are nici pom la cruce şi nici cruce din cauză că s-a descoperit acolo printre pomi cum moare în el singurătatea şi cum n-o să mai poată trăi fără ea, dar a putut muri fără ea. Cînd l-am văzut eu cu mîinile în ligheanul cu apă spălîndu-i fiecare deget de la picioare, m-am spart de rîs că el poate fi atît de prost în faţa unei fete sau muieri şi trebuia să rîd, să continui să rid, fiindcă ieşind din cimitir pe picioroange, trecînd peste cruci şi peste flori şi ajungînd în bojii de lîngă cimitir, îl văzusem acolo, între lăstari, pe Ţeavălungă mototolind-o pe Margareta pînă ce ea după un timp a început să se zbată şi să-l lovească pe unde nimerea cu palmele şi

să-l dea într-o parte cu genunchiul pus pe burtă şi să fugă prin salcîmii tineri spre sat, adunîndu-şi părul din mers sub basma. Iar Ţeavălungă, nemulţumit şi plîngînd, a ieşit la drum din boji şi cum de la mort lumea se ducea acasă el i-a făcut semn cu ochiul Biţei şi ea s-a desprins de nişte muieri şi-a intrat în lăstăriş pe altă potecă decît cea unde se afla jumătate ascuns Ţeavălungă şi s-au întîlnit nu după mult timp tot în bojii înalţi de lîngă văgăuna de unde se ducea nisip cîteodată pentru temelia caselor şi ea s-a aşezat jos şi n-am mai văzut-o şi el a fost acoperit de bojii ce-o umbreau pe ea şi o vreme n-am mai auzit nimic, decît vîntul ce bâtea prin frunza deasă a salcîmilor tineri şi pe urmă am auzit-o pe Biţa cîntînd popeşte ca la mort, pe nas şi slujind : „Cu penele sale te vei umbri şi nu te vei mai teme de nălucă noaptea şi de săgeata ce zboară ziua. Şi pe mîini te vor ridica, ca să nu. lovească de piatră piciorul tău..." „Amin", zicea Ţeavălungă. Şi Biţa : „Adu- su-mi-am aminte de prorocul ce strigă : eu sînt pămînt şi cenuşă ; şi iarăşi m-am uitat în mormînturi şi-am văzut oase goale şi-am zis : oare cine este împăratul sau ostaşul, bogatul sau săracul ?" Şi cum Ţeavălungă a tăcut, Biţa i-a zis : „Zii, mă, amin !" „Amin". Şi Biţa a cîntat atunci mai departe tot ce cîntase la capul lui Ciocănelea.

9

Şi totuşi cred că l-am cunoscut pe Calagherovici; de văzut în orice caz l-am văzut. Dacă cumva el a fost omul acela care l-a căutat pe Dunărinţu în timpul ploilor din luna lui cuptor. Năvălise un frig de toamnă şi cerul era mohorît şi nu mai cîntau nici păsările decît în răstimpuri, între ploi. Zi şi noapte venea ploaie după ploaie, de putreziseră şi trandafirii deschişi. A apărut un ins într-o după-amiază călare pe bicicletă, ud ciuciulete, şi după ce-a bătut toate uliţele întrebînd de urmele lui Dunărinţu s-a oprit la dispensar unde l-a găsit ferindu-se de ploaie împreună cu Moise. De data aceasta domnişoara Florentina nu-i servise cu nimic. Priveau toţi trei ploaia şi aşteptau să se însenineze şi ei să plece la Pătîrlagele şi ea la Cîmpuleţ la coafor. Era joia. Eu venisem să mă panseze Dănilă pe unde mă bătuse şi fiindcă el nu era

acolo nu m-am lăsat atins de domnişoara Firulescu şi-am zis că-] aştept şi l-am aşteptat mai mult ca să stau cu ei decît ca să mă ungă doctorul cu alifii. Şi la el veneam doar ca să vadă că nu sînt supărat pe el că m-a bătut. Teii erau în plină floare şi eu ca să-mi găsesc de lucru am rupt o creangă frîntă de vînt din teiul lui Belivacă şi-am început să adun florile şi să le întind pe masă la uscat. Cînd nu ploua mă obişnuisem de pe picioroange să culeg flori de tei de pe unde apucam şi să le bag în cămaşă şi să umblu prin sat cu ele mirosind în sîn. Dimineaţa mai ales şi mai ales cînd soarele lumina limpede şi alb şi nu cald şi mole- şitor. Toţi teii păreau luminaţi de-o lumină ce venea din ei, din florile lor aprinse. Cînd ploua, şi mirosul era dulceag şi umed şi obosit şi nu-mi plăcea. Calagherovici, sau omul care ar fi putut să fie Calagherovici, cel venit cu bicicleta, după ce-a dat mîna cu cei de lîngă mine a dat şi cu mine şi asta m-a uimit şi chiar că nu mi-a venit sâ cred că un bărbat în toată firea dă mîna cu un mucos. Nu prea se obişnuia ; nu, nu se obişnuia deloc. Dunărinţu i-a zis : „Noroc". Şi : „Ce s-a întîmplat ?" „Nimic. Am venit să te văd". De-ar fi fost sigur Calagherovici ar fi trebuit ca ei să se mire că se afla liber cu bicicleta sa în Branişte. Sau poate că ştiau că nu se mai afla unde fusese, ori poate, chiar se mai întîlniseră. Au discutat despre Dunăre : c-a plouat mult în sus — în alte ţări, asta era ; în sus — şi că apa cară stupi şi trunchiuri de copaci, scaune şi lăzi de zestre, tot ce apucă. Apoi a venit şi Ţeavălungă ţinîndu-se de fălci şi dînd din cap de durere : îl tăiase şi pe el Sevastiţa sub limbă să-i taie şi să-i omoare viermele ascuns acolo în frîul limbii şi nu putea vorbi de durere, doar mormăia pe nas. Era însă bucuros că Sevastiţa tăindu-l îl scăpase de boala dată de vierme sau de căţeii ce se făceau turbaţi sub limbă : sîngele rău cursese, 51

văzuse cu ochii lui cum se duce şi acuma venise de fapt la Belivacă să-i taie armăsarului din grajd cu un brici sub limbă să vadă dacă după asta o să mai rămînă cu mădularul furios. Adusese şi o damigeană cu ţuică să îmbete tun calul, să nu-l muşte cumva. Şi cum Belivacă era la Turnuvechi şi Ţeavălungă nu putea vorbi, de ce dorea el să facă ne-am dat toţi seama după ce-am văzut armăsarul tăvălit în ţărînă, nemişcat : Ţeavălungă îl legase de picioare cu funii şi aproape îl sugrumase cu un ştreang de gît şi-i turna cu damigeana ţuică printre fălcile legate dar între care pusese o pană de lemn. Armăsarul

nu se zbătea. Ţuica era amestecată cu spirt şi şi-a făcut efectul foarte repede ; sau poate nu ; în orice caz era atît de strîns priponit, încît n-avea nevoie Ţeavălungă să mai strice băutura pe el ca să-l facă nemişcat. Eu cred că era mort —• sugrumat — cînd i-a turnat el pe gît ţuica şi l-a tăiat cu briciul sub limbă. A curs totuşi ceva sînge, însă apoi armăsarul nu s-a mai ridicat de la pămînt. A murit însă cu vîna în plină putere.

Ploaia a stat şi Florentina a cerut bicicleta lui Calagherovici — dacă acesta era Calagherovici — să se plimbe cu ea prin sat şi nici n-a aşteptat să-i zică el da sau ba şi s-a dus cu ea şi dusă a fost. (După cîteva ceasuri s-a înapoiat de la Cîmpuleţ, nu din Branişte : îşi făcuse părul). N-am să ştiu niciodată precis de-a fost sau nu omul acela Calagherovici, deoarece, am uitat să-ţi spun, Sevastiţa schimbase numele tuturor oamenilor ca să-i ferească de demonul turbării cum îi zicea ea şi ca astfel piază-rea să nu-i mai afle şi să se lipească de ei. Ştiu că pe mine mă botezase Baltă şi numele meu nou îl ştiuse lumea înaintea mea şi pe urmă îl aflasem şi eu, pe Ţeavălungă îl chema Chilipir, pe Lereu — Gheorghe, pe Margareta — Bombonica, pe Ostrogotu — Sofronie, pe Apăchioară — Zăbic, pe Crăişoru cel mic — Hitler, pe Biţa — Evan- ghelina, pe Dănilă — Acatrinei, pe Florentina — Mia, pe Moise — Cazan şi aşa mai departe : fiecare cu alt nume ca să nu-i recunoască cîinii şi boala. Cînd a venit insul cu bicicleta toţi aveau numele schimbate şi nu-şi mai spuneau oamenii pe nume, iar cei ce nu credeau în poreclele date tot nu-i strigau pe cei întîlniţi pe numele lor adevărat,
să nu-i supere : poate aceştia credeau şi numele lor zis însemna că-i dezvăluit misterioasei şi înspăimîntătoarei boli. Nici în glumă nu-şi mai ziceau pe vechile nume, chiar dacă unii în glumă se chemau cu numele cele noi. Turbarea nu avea nici început nici sfîrşit şi ea putea fi şi cu urechea ei oriunde zicea Sevastiţa şi odată intrată în om se învîrtea în el neîntreruptă de nici o doctorie doctorieească şi domnea peste sîngele şi suflarea omului pînă le stingea şi trecea în altul să domnească. Şi ea de auzea numele cel nou al lui Ţeavălungă, să zicem — Chilipir, se lega nu de Ţeavălungă ci de cine avea pe undeva numele de Chilipir. Aşa că dacă i-a zis cineva, nu ştiu cine, omului cu bicicleta Calagherovici, nu e sigur că era Calagherovici : avea poate numele schimbat şi-l botezaseră aşa să îndepărteze boala de el şi s-o mîne

spre cel chemat aşa. „Uite-l pe Acatrinei", a zis Moise (Cazan), arătîndu-l pe Dănilă. (Am uitat să-ţi spun : Lui Horia Dunărinţu îi dăduse baba numele de Laurenţiu.) „Unde e domnişoara ?" a fost prima întrebare a lui Acatrinei. „Pleacă să se plimbe cu bicicleta dumnealui. Faceţi cunoştinţă : doctorul din Branişte, Calagherovici". Acatrinei (am să le zic cu numele cel nou, aşa cum a fost, să poţi înţelege ce-a fost, de se poate înţelege ceva) s-a burzuluit şi s-a văzut că nu-i făcea nici o plăcere prezenţa celui cu bicicleta şi acesta a zis : „Am ajuns întîmplător aici, am să plec, să nu vă deranjez". „Dar nu mă incomodaţi cu nimic". „Mulţumesc, însă tot am să plec. N-aş vrea să vă incomodez altă dată". „Nu-nţeleg", aproape se răţoi la el Acatrinei. „Nu ştiu dacă aţi auzit de mine". „Domnule, te rog să iei loc şi să nu mă pui într-o situaţie penibilă faţă de mine în primul rînd : oricine ai fi dumneata aici eşti la dispensar, ndică la mine acasă şi eu n-o să te dau afară : mie nu mi-e frică nici de dumneata şi nici de alţii". „De ce să-ţi fie frică ?" nu înţelese acum omul cu bicicleta şi surise. „Lă- .saţi-o baltă, interveni Cazan. Vezi, doctore, că veni copilul ăla să-l pansezi". „Poate să aştepte", se încruntă el la mine şi eu nu mă supărai : ştiam că el se gîndea la domnişoara Mia şi de aceea era încruntat. Totuşi mi-a pus ceva pe vînătăi — cred că apă chioară, să nu zic că n-a pus — şi mi-a dat o palmă peste fund şi mi-a zis : „Valea !" Am ieşit în drum şi-am intrat în grădina lui Cîcea

(Bodea) şi-am trecut apoi din podul grajdului lui Irimie (Belivacă) în podul magaziei (nu era nimeni acasă) şi de-aici printr-o ţiglă trasă îi şi vedeam şi-i şi auzeam pe cei din tinda dispensarului. Chilipir beat de ce mai trăsese din damigeană dormea dus pe spate, sforăind, la datorie, lîngă armăsarul peste care năvăliseră muştele. „îmi pare bine că sînteţi prieteni, i-a zis Cazan omului cu bicicleta, şi că ai venit să-l cauţi (şi l-a arătat pe Lauren- ţiu, adică, pe tatăl tău). Aşa se şi explică de ce şi el a ţinut la tine şi n-a spus o vorbă împotriva ta". „De-aia l-am căutat : să spună, de-o mai fi nevoie". „De ce ?" „Ca să trăiască. Ce rost are să se lungească lanţul şi să vină şi el acolo cu mine şi după el să fie tras altul în lanţul acesta de oameni ? Trebuie rupt lanţul, trebuie să spună ce i se cere". „Adică să mintă ?" „Sigur". „Dar crezi că n-o să-şi dea seama nimeni că sînt minciuni ?" „Ba da. Dar asta şi vor : minciuni". „N-o să-l creadă". „Ba o să-i creadă foarte bine, tocmai pentru că nu-l cred şi nu-l cred fiindcă ei ştiu adevărul, iar de nu-l ştiu îl intuiesc. însă nu mai au timp

să facă lumină şi nici n-au nevoie de aşa ceva, ei au nevoie de inşi care să plătească pentru prostiile lor — cum e şi cazul amicului dumitale Gălătioan". „Nu e amicul meu". „O, nu spune de două ori ! Să n-audă el cumva". „De ce te cerţi cu mine ?" „Nu mă cert cu dumneata, eu îţi spun ce cred — fiindcă sînt sigur c-ai să-i spui". „Atunci înseamnă că m-ai căutat pe mine, nu pe el (şi-l arătă pe tatăl său), este ?" „Pe amîndoi. Ţie vreau să-ţi spun că poţi să-i spui lui Gălătioan că ştiu de ce mi-au dat drumul : ca să vadă unde mă duc şi cu cine mă întîlnesc şi ce vorbesc şi ce complotez, ce relaţii am, ce oameni cunosc : şi nu doar pentru mine, cu mine ei sînt lămuriţi : ei vor să vadă pe cine mai pot băga în belea ca să mă înfunde, înfundîndu-i şi pe ei, pe mine mai tare. Ştiu : şi tocmai fiindcă ştiu că ar trebui să stau acum închis în casă şi să nu mă văd cu nimeni şi să nu periclitez pe nimeni nu stau închis în casă gîndindu-mă că aşa merit şi că pentru mine nu mai e un loc pe pămînt, nu, umblu : să vă găsesc pe voi doi care sînteţi exact ce caut". „Dar nu ne bagi pe amîndoi în aceeaşi oală". „E şi normal, dragă". (M-am gîndit de multe ori dacă omul acesta era Calaghe-rovici : povestea era asemănătoare cu a lui : dar tocmai

pentru asta putea fi altcineva.) „Doctore, fiindcă ai fost amabil şi mi-ai oferit un scaun, nu vrei să fii amabil pînâ la capăt şi să ne laşi un timp singuri ? Dumneata n-are rost să fii amestecat cumva într-o ciorbă atît de murdară“. „Despre ce este vorba ?“ „Tocmai fiindcă nu ştii, ar fi bine nici să nu afli“. „Dar a auzi ceva nu mi se pare o crimă“. „Din contră, e o crimă : adică ai putea fi şi dumneata una dintre victime“. „Ţi-a intrat în cap numai prostii, Calagherovici“, a zis Cazan, fără să-şi piardă zîm- betul de care nu se despărţea niciodată. „Nu, domnule, nu mi-e frică, dar plec fiindcă mă rogi şi nu vreau să fiu prost crescut“. Şi a plecat şi eu l-am crezut că nu din teamă i-a părăsit, dar am mai fost sigur că i-a părăsit atît de uşor ca să vadă pe unde domnişoara Mia se plimba cu bicicleta. „Ai spus că mi-au intrat în cap numai prostii. De-ar fi aşa ar fi rău numai pentru mine. Dar şi tu te temi că stai de vorbă cu mine, deşi n-ai nici un motiv sau ar trebui să ai unul ca să te bucuri : că ai de la mine 0 mărturie pe care să i-o transmiţi amicului tău. Te temi însă şi de această mărturie ce e în favoarea ta, fiindcă nu eşti sigur dacă mîine de se supără el pe tine nu eşti învinuit c-ai stat de vorbă cu un ins atît de putred şi de primejdios ca o boală şi că nu te-ai infectat şi tu şi-ai devenit periculos“. „Exagerezi ca întotdeauna“. „Da ?“ „Din moment ce te afli aici înseamnă că există un spirit de dreptate care nu ţine cont de vorbele tale şi e mai presus decît persoana ta, adică nu se teme nimeni de tine şi de ce spui, lumea este altfel, mai stăpînă pe picioarele ei şi nu poate fi răsturnată de un ins care se zice, pe bună dreptate, că e preocupat numai de propria sa carieră şi H că orice altă poziţie a altcuiva o judecă exact ca o palmă dată carierei sale“. „Văd că eşti la curent : sînt un carie- H rlst. Am recunoscut de cîte ori mi s-a cerut“. „Vezi, tot | ce nu-ţi convine iei peste picior“. „Nu, dragă. Faptele sînt K grăitoare. Am spus întotdeauna că vreau să fiu şef peste K tot din jurul Turnuluivechi, unde intră şi Cîmpuleţul şi ■ Braniştea în care ne aflăm acum. Pe cuvînt de onoare : jf şi acum vreau să fiu şef, o spun din suflet. Şi cred c-am să B ajung. Cînd, doar asta nu ştiu precis“. „Ai spus c-ai venit B »ă-l vezi pe el şi numai cu mine discuţi. Chiar atît de B drag îţi sînt ?“ „Foarte drag, fiindcă nu te înţeleg. Ce

io

te-a dus pe tine altăuri de Gălătioan ? De ce semnezi în alb ce crede el ? Pentru şapte minute de somn dulce ? De ce accepţi calea cea mai ieftină, cea liniştită şi plină de somn ? Din lene sau dintr-o parşivenie pe care nu ţi-o bănuiam ?“ „Sînt parşiv, Calagherovici, surise el. Dar tu de ce faci pe marele apostol cînd înjuri în dreapta şi în stînga, de ce faci pe comunistul ?“ „Fiindcă sînt“. „Crezi ?“ „Eu, da“. „Atunci de ce te plîngi, de ce faci pe victima ?“ „Dragul meu, eu nu fac pe victima, eu sînt o victimă“. „Oho ! rîse cu poftă Cazan. Vezi, nici eu nu te înţeleg, aşa că sîntem chit“. „E normal să nu mă înţelegi, doar judecăm fiecare altfel“. „Eşti un fanfaron şi zău că te cred cînd spui că eşti un carierist. Vrei să se facă vîlvă în jurul tău, să ai printre oameni o faimă de ins care zice nu şi vrea ca un sfînt numai binele. E foarte uşor, zău, Calagherovici !“ „Atunci de ce nu încerci şi tu să faci ca mine ? Să ştii că e foarte plăcut înăuntru cînd bat uşa ca să te bată uşa, e încîntător, de ce nu încerci ?“ „Sărmanul de tine, ai suferit ! Nu vrei să mă faci să plîng ?“ „Nu, doamne fereşte ! Mi-ar fi şi foarte greu să te fac să plîngi şi ar fi şi ridicol ca tu să plîngi, om în toată firea ! Tu nici n-ai de ce să plîngi, eu aş putea fi ridicol să plîng, tu nici măcar ridicol nu eşti“. „Şi tu de ce poţi plînge, Calagherovici, c-ai pierdut ?“ „Ce-am pierdut ?“ „Trenul“. „Nu e vorba la mine de tren : trenul vine şi pleacă şi de-l pierzi pe unul ai pierdut afacerea sau plăcerea unde te ducea el, dar poţi să aştepţi alt tren să te ducă cu în- tirziere la aceeaşi afacere ori la alta. N-am pierdut nici un tren, că n-am aşteptat nici un tren“. „Pentru ce te-ai înscris mai de demult ?“ „Nu pentru tren“. „Ori crezi că acuma e altfel de cum ţi-ai închipuit tu cînd te-ai băgat în horă ?“ „Pentru mine e la fel“. „Chiar de eşti dat afară“. „Eu nu m-am dat afară, ei m-au dat“. „Dă-o dracului de treabă, de ce nu recunoşti c-ai pierdut de nu trenul, perfect : ai pierdut partida“, „N-am pierdut nimic“. „Or ţi-e ruşine să te desparţi de ce-ai făcut şi să spui c-ai greşit şi să-ţi iei viaţa de la început ?“ „Asta ai vrea tu : să recunosc că nu sînt ce sînt. Asta nu, în nici un caz. Uite-o pe domnişoara moaşă“. Domnişoara venea pe bicicletă cu părul făcut, şi în faţa ei, acolo unde se âŞază copiii, stătea doctorul, aflat între miinile ei ce ţineau strîns ghidonul. Trecură fluierînd pe la poartă, fără să se oprească, făcîndu-

le semn cu mina. „Dar de recunoscut c-ai fost în legătură cu Policarp Ionaşcu ?“ „Am recunoscut tot ce mi s-a cerut“. „Şi n-a fost adevărat ?“ „Mie nu-mi place să-mi amintesc zilnic nişte dureri mai vechi : ar însemna ca eu să devin complice cu cei care m-au făcut să le simt Nu mi-a plăcut să merg cînd puteam să merg şi aveam şi dreptul, să-l iau la întrebări pe plutonierul ce mi-a smuls unghiile şi să-i plătesc ce-ar fi meritat şi să-mi plătesc mie, şi prin asta să mi se plătească mie de cei în drept preţul ce mi s-ar fi cuvenit ; dar nu există preţ pentru aşa ceva şi n-am mişcat nici un pas ca să fiu achitat : ar fi însemnat că tot ce-am gîndit înainte avea drept scop un preţ şi nu o raţiune de a fi ; nu, n-am aşteptat un tren şi apoi n-am făcut nici un pas spre plutonierul acela care printr-o coincidenţă bizară locuia chiar pe strada mea, deoarece am oroare de noţiunea de victimă şi n-aş fi dorit să mă răzbun cu vreo monedă asemănătoare şi astfel să devin egalul său şi implicit egalul alor săi, că nu de capul lui mi-a făcut el ceea ce se vede şi azi. Am cerut chiar să mă mut de pe strada Bolintineanu ca să nu-l mut pe el, dar ca să nu-l mai văd şi să-mi reamintesc zilnic că există şi că a putut face ce i s-a cerut şi că deci omul e atît de jos uneori, încît poate face orice i se cere. Am auzit că printr-o ironie a sorţii sau doar din- tr-o neglijenţă sau poate pentru că aşa era destinul său să fie mereu şi oricînd paznic de închisori lucra şi lucrează şi acum la închisoare şi groaza mea a fost cît am fost închis c-am să-l întîlnesc din nou şi el o să-mi zîmbească din nou superior şi cu dreptatea de partea sa, fiind în afara celulelor, şi eu n-o să-i mai pot răsplăti datoria ce şi-o făcea cu nici o unghie validă“, „Eşti aproape un sflnt“. „Aşa mi-a zis şi el mai demult, cînd m-a bandajat la picioare. Nu mă face să-mi reamintesc totul, mi-este foarte uşor şi de aceea foarte greu. L-ai pomenit pe Poli-curp. Da, am fost în legătură cu Poliocarp Ionaşcu. Nevas-tă-mea trebuie să audă şi să înţeleagă c-am fost omul lui Policarp Ionaşcu şi în faţa mărturiilor mele pe care cei Ce mi le cereau trebuiau să i le aducă la cunoştinţă ea trebuie să mă creadă vinovat : cel puţin asta era speranţa

mea : ca ea să mă creadă omul lui Policarp Ionaşcu, adică al omului care, printre altele, era şi iniţiatorul dacă nu chiar responsabil de unghiile mele, ca să le pomenesc doar pe ele, că nu se văd. Dacă eu nu recunoşteam ce mi se cerea, dovezi tot ar fi găsit ei să probeze că eram una cu Policarp şi prima dovadă, mi-au şi spus-o, avea să fie luată de la nevastă-mea : cum, îmi închipuiam eu foarte clar. Şi decît să o aducă şi pe ea unde eram eu şi să rămînă copiii fără nimeni am preferat să rezolv totul mai repede, cu o singură umilire şi bătaie a mea". „Iar te-au bătut, sărmane om, şi ca să nu mai suporţi biciul — biciul, nu ? — ai spus ce ţi-au cerut". „Nu, n-a fost atît de simplu. încă nu, după bătaie : bătaia se suportă, te învrăjbeşte, te revoltă — se vede că n-ai experienţă, n-ai pă-ţit-o — şi nu cedezi. Am început să şovăi cînd bîzîiala bîzului a devenit zilnică. Atunci mi-am zis : dacă ai mei scapă, tot este bine ! El mă înţelege mai bine decît tine, el are copii", l-a arătat pe taică-tău. „Şi nevastă-ta n-a crezut". „Nu, dar nici nu mai era necesar prea tare : mărturisisem, ei erau, speram, dincolo de orice pericol". „Şi uite că acum cu toate mărturisirile, tot eşti liber. Ce faci, nu te simţi penibil ?" „Ba da, discutînd cu tine : de-aceea te-am şi căutat : să trăiesc acest moment penibil cînd eu cu povestea mea o să fiu ridicol spunînd-o în faţa unuia dintre cei care m-au băgat acolo". „Eu ?* „Şi tu. Bineînţeles că n-o să recunoşti, nici nu m-aştept. Ce-am căutat am găsit : să surîzi cînd eu o să-ţi povestesc unde m-ai împins ştii tu cu cine şi eu să mă simt iarăşi umilit şi să mă dezvăţ cumva să mai iert ; asta vreau, să mă dezvăţ să cred că cutare e băiat bun !" „O să mă striveşti acum". „N-o să pot, dar o să pot să te dispreţuiesc". „Mă lasă rece, Calagherovici". „Ştiu, dar tocmai de aceea am vrut să fiţi amîndoi de faţă : să înţeleagă el ce eu n-am vrut să înţeleg : că e o tîmpenie să crezi că omul nu poate fi cumpărat, chit că ţi-a fost cînd va coleg de nădejde". „Eu am fost cumpărat, da ?" „Nici măcar, dar eşti pe cale. Şi faci totul ca să fii". „Eşti plictisitor, zău. Plin de ură că nu ţi-ai atins scopurile. Cine a primit bani de la Policarp, eu sau tu ? Cine a fost cumpărat ca să ţină în casă aparate pentru o muncă clandestină ?" „Eu". „Bineînţeles că tu". „Văd că cunoşti totul : mă predau : au găsit şi dolari la mine şi arme şi scrisori şi au prins şi legătura ce-o aveam prin fiul lui Policarp cu consulul acela străin. Am tăcut". „Nu, nu, Calagherovici, te rog să continui : nu cumva ai fosţ trimis aici să ne provoci ? Nu cumva ai fost pus poate

chiar de Gălătioan să vezi care sînt de partea lui şi care nu ? Spune totul, să afle şi el cum că este o tîmpenie să crezi că omul nu poate fi cumpărat. Hai, spune, nu te sfii. Poate că aşa cum n-ai fost nici prima dată în închisoare (şi unghiile ţi-au căzut cînd ţi-au degerat picioarele la cabană, unde te-ai îmbătat aşa de tare cu fosta nevastă a lui Policarp Ionaşcu, încît nu v-aţi mai putut trezi aproape două zile din pat să faceţi focul) n-ai fost nici acuma şi mărturiile mincinoase ce ţi s-au cerut nu le-ai dat cum ai mai povestit şi prin Cîmpuleţ dictate de alţii şi doar semnate de tine, ci le-ai dat fără să ajungi acolo unde-ai spus c-ai fost, ca să creadă lumea c-ai pătimit şi să aibă încredere în tine şi să-ţi spună ce crede şi tu să informezi pe cine trebuie şi după o vreme de stat în umbră să apari iarăşi şi mai mare, la Turnuvechi, poate cu grade şi mai mari. Chiar aşa prost mă crezi, Calagherovici, să-ţi iau de bune toate balivernele ? Şi nu-mi dai voie nici să surîd şi vrei să te cred cînd spui c-ai trăit în faţa mea nişte clipe groaznice cînd eu am rîs de povestea ta şi deci nu te-am crezut. Mă mir că n-ai povestit, să te-audă şi el, tot ce i-ai povestit şi nevestei tale cînd ai ajuns acasă — şi aici mi se pare că într-adevăr eşti monstruos : să-ţi minţi nevasta ca nu cumva ea să creadă că n-ai fost acolo şi c-ai fost doar învăţat să spui c-ai fost închis şi bătut şi silit să dai mărturisiri peste mărturisiri — ştiind că ea are părinţi şi prieteni şi ca orice femeie îşi spune durerea unde găseşte ascultare şi că această durere adevărată a ei, dar neadevărată cu adevărat, se va împrăştia şi toţi o să ştie ce om minunat eşti tu (un sfînt ! cum ţi-am mai zis eu că eşti) ; deci mă mir că nu i-ai povestit şi lui (are copii şi-o să te înţeleagă) lecţia spusă nevestei tale : că după cinci zile şi cinci nopţi de interogatoriu continuu şi de bătăi cînd nu te mai puteai ridica de jos decît înghiontit ai semnat o declaraţie ce ţi s-a dictat, mai ales ca să-ţi salvezi nevasta şi copiii şi că îngrozitor nu era ce recunoşteai acolo, ci felul cum ei după ce te-au tocat în pumni şi în întrebări au mai apelat şi la faptul că eşti comunist, adică la conştiinţa ta de partid şi ţi-au zis să-i ajuţi, că e chiar o datorie a ta să-i ajuţi să poată zdrobi duşmanii. Şi cînd tu, la început, n-ai răspuns, ei te-au asigurat că aşa, spunînd, ai prilejul să te reabilitezi cumva, adică ei să te creadă că înainte într-adevăr doar din cauza dragostei nenorocite cu nevasta lui Policarp l-ai cunoscut pe acesta, dar l-ai cunoscut cînd deja erai comunist şi ei să-ţi recunoască partea aceea din viaţă ca fiind cinstită, dinainte de nevasta lui

Policarp, şi să-ţi ierte totul apoi de dădeai pe faţă ce şi cu cine lucra Policarp pînă acum cîteva luni. Hai, Calagherovici, spune-i măcar acuma lui (că are copii, să te-nţeleagă) ce i-ai spus nevestei tale : că te scapă de crime dacă semnezi. O, ce mare te crezi, dacă consideri c-ai fost acuzat de crime ! Hai, spune-i că ţi-au zis : nu iubeşti ţara şi nu iubeşti comunismul de nu ne ajuţi ? Spune-le că la sfîrşit n-ai mai putut rezista, mai ales cînd au făcut din nou apel la calitatea ta de comunist, şi-ai spus totul despre Policarp Ionaşcu şi despre legăturile tale cu el. Cum ţi-ai minţit soţia poţi să-l minţi şi pe el care nu-ţi este decît prieten şi poţi să-l asiguri că de fapt tu cu adevărat n-ai avut nici o legătură cu Policarp, însă ai recunoscut ce ţi-au cerut ca să-ţi salvezi familia. Şi nu te sinchisi de nepotrivirea ce există între semnătura şi declaraţia ce ţi-au cerut-o ei în numele calităţii tale de comunist şi între faptul că un asemenea ins ar fi spus de la început c-a avut legături cu nevasta lui Policarp şi atunci n-ar fi putut să aibă legături de afaceri cu el, iar dacă le-a avut cu el, că pe nevastă-sa n-o mai amestecăm, atunci nu mai era comunist şi ei n-aveau de ce să facă apel la o calitate pe care tu ţi-ai pierdut-o de mult, de-ai avut-o cu adevărat vreodată. Povestea că te iartă şi că o să te creadă de spui la fel de curat cum erai înainte de-a o cunoaşte pe nevasta lui Policarpinu'lTadăvămtă din mai multe motive, dintre care principalul este că nevestei tale i-ai spus că poves'tea cu nevasta lui Policarp e intentată de ei şi nu-i adevărată, or ae ei ştiau că o poveste nu-i adevărată ştiau că pu--dxistă, nu putea să fie, altceva, înaintea unei poveşti care n-a fost : n-aveai cînd să fi fost cinstit înainte, neexistînd acest înainte, la tine totul fiind \ neîntrerupt aşa cum zice şi Sevastiţa că neîntreruptă este j turbarea cînd pătrunde în om. Şi apoi totuşi e adevărată legătura ta cu nevasta lui Policarp de la cabana lor de iarnă din Retezat. Acolo ai degerat, aşa că l-ai ocolit pe plutonierul de pe strada Bolintineanu ca să nu se afle cu adevărat că omul pe care l-ai numit tu în toate autobiografiile că ţi-a smuls unghiile nu ţi le-a smuls : te-ai mutat în alt cartier ca să ai o casă mai bună, nu ca să nu dai ochii zilnic cu călăul (!) ce-ţi amintea prin prezenţa sa fizică suferinţele îndurate. De ce taci, dragă ? Nu mai foloseşti cuvîntul ăsta : dragă ? Oare e chiar atît de necinstit Gălătioan cînd spune că Policarp te-a băgat la închisoare cînd a văzut că ai pierdut trenul ca să ieşi de-acolo martir şi să poţi ocupa funcţii mari apoi ? Şi oare mă consideri chiar atît de idiot să

cred că într-adevăr ai venit la Branişte să-l întîlneşti pe el şi să-i spui : Am venit la Pătîrlagele, şi cînd eşti liber puteai să vii cu bicicleta (care nici măcar nu-i a ta, că n-ai) să ne găseşti acolo şi să nu ne minţi, cînd ai dat ca din senin de noi, că ne căutai. Ne-ai căutat prin toată Braniştea pe noi sau pe Cîcea ? Şi te-ai oprit la dispensar să ne găseşti pe noi sau ca să-l vezi pe Cîcea, care stă lîngă dispensar aproape, cînd vine acasă ? N-ai venit oare repede cu bicicleta şi pe furiş, în manta militară, pe ploaia asta care acoperă totul să ai o vorbă cu Cîcea ? Erai şeful Cîmpuleţului, înaintea lui Gălătioan, cînd Cîcea a fost prins în car întîmplător cu nişte candelabre care s-au dovedit a fi ale nevestei lui Policarp (ea e divorţată acum de el). Tras de limbă să se afle de unde le-a furat, cum s-a bănuit, s-a aflat că nu le furase, îi fuseseră date în păstrare : şi în ele nu s-a găsit nici aur ascuns, nici acte suspecte, nu s-a găsit nimic : dar s-a aflat, plecînd de la ele, omul apărîndu-se, că şi tu o cunoşti pe doamna Var- laam, cum i se zice acum, după numele de fată. Este, Calagherovici ?" „Este". „Aşa că nu mai juca teatru cu mine. Il căutai pe Cîcea şi bănuiesc şi pentru ce. Tot soţiei tale i-ai povestit (şi ea, naiva, te-a crezut şi i-ai povestit şi mamei ei şi mătuşei ei Alexandra, care e coafeză la Cîmpuleţ, . şi Alexandra i-a povestit guralivei moaşe cu care este prietenă — îi mai duce şi felcera pui şi ouă şi roşii şi vin — şi domnişoara ce se plimbă acum cu bicicleta ta te ştie din"'poveştile Alexandrei că nenorocitul de Cîcea strîns cu uşa a mărturisit că tu, fiind atunci şeful Cîmpuleţului, puneai la cale prinderea multor inşi cu funcţii politice şi chiar a lui Gălătioan, adjunctul tău, şi băgarea lor la dubă. Voiai adică să dai o mare lovitură politică prin care nu doar să-ţi numeşti în posturile cheie pe cine doreai, dar prin asta să se vadă la Turnu- vechi şi mai sus că ai cap şi să fii pus într-un scaun şi mai mare. Tu negi acest lucru şi spui că-i o trăsnaie de-a lui Cîcea, ca să scape, şi nevastă-ta te-a crezut şi te cred şi eu, însă eu mă întreb acum : de ce-ai venit să stai de vorbă cu Cîcea despre o trăsnaie ? Calagherovici, nu eşti curat : ori ai fost dat jos ca apoi ieşind de unde-ai ieşit acuma să-i poţi băga pe alţii la zdup şi tu pe umerii lor să te ridici mai sus, ori într-adevăr ai plănuit un drac şi mai mare şi cu adevărat ai vrut să-i înfunzi pe cei din jurul tău şi să fii dus la Turnuvechi şi mai sus. în toată afacerea asta eu nu-nţeleg mai multe puncte şi de-aceea te cred un om periculos şi discut deschis cu tine şi cu martori chiar. Am spus că nu sînt prieten cu Gălătioan nu

că în faţa ta m-am lepădat de el. Ar fi trebuit atunci să mă apropii de tine şi să-ţi dau dreptate. Am zis că nu sînt prieten cu el, pentru că nici nu sînt şi nu vreau să se ducă vestea că sînt şi că fac din prietenia cu el un fel de nu ştiu ce în folosul meu. Cîcea însă a fost prieten cu tine şi chiar la el în casă te-ai întîlnit în cîteva nopţi cu doamna Varlaam, venind tu tot pe bicicletă atunci, deşi erai ştab. Era bicicleta ei. Asta ştiu de la Cîcea : cînd a scăpat, el mi-a spus asta fără să-l întreb, ceea ce m-a făcut să cred că minte. Însă acuma te văd cu bicicleta. De ce-ai venit ? Cine eşti tu cu adevărat ? Cel ce spui că eşti sau cel ce minţi că eşti, ori cel ce se spune sau se minte că eşti ?"

10

Bicicleta a rămas în Branişte şi de dimineaţa pînă seara domnişoara se plimba cu ea şi aşa deveniseră de inseparabile că era aproape imposibil s-o vezi pe una fără cealaltă şi pe bună dreptate spunea Gheorghe că una cres-
Î otise din alta, bicicleta în jos din picioarele şi şi din ce 1: avea spre pămînt domnişoara şi domnişoara în sus din bi-
■ cicletă, însă întrebarea fără răspuns era : cine fusese totuşi R întîi, domnişoara sau bicicleta ? Omul ce-o avusese i-o 1 făcuse cadou domnişoarei şi ea la început se codise şi E voise s-o cumpere. însă atît de mult îi plăcuse, observase
el, că n-ar fi avut cu ce s-o plătească (dacă, aşa cum sus- l? ţinea tot Gheorghe, lucrurile cumpărate trebuiau plătite nu după valoarea lor adevărată, ci după cît ţie cumpărător îţi place de mult) aşa că insistase s-o primească drept cadou şi ea îi mulţumise, dar nu chiar atît de mult cum m-aş fi aşteptat eu. Mi s-a părut chiar că se aştepta să i-o dea, fiindcă ea nu avea bicicletă şi i se cuvenea să aibă. | Cel ce-o avusese şi care putuse să fie Calagherovici sau
f nu putuse să fie el, a plecat înghesuit în şareta directo-
[. rului din Pătîrlagele şi era atît de cătrănit, încît mi s-a I părut că domnişoara i-a făcut un bine luînd bicicleta pe 1 care altfel poate că el ar fi lăsat-o în Branişte scîrbit ! de mersul pe ea şi în orice caz la ora aceea neputincios să apese pe pedale prin nisip pînă la Cîmpuleţ. După cum î vezi aveam dreptate prima dată cînd ţi-am spus că nu l-am H cunoscut pe Calagherovici : omul ce l-am văzut atunci I venind cu bicicleta şi plecînd fără

ea n-aş jura că era B Calagherovici iar dacă era el, din discuţiile ce le-am auzit I atunci n-aş putea să spun ce fel de ins era şi deci n-aş putea susţine că l-am cunoscut. I-am povestit doctorului ' ce auzisem („cît te-am aşteptat ca să mă ungi cu alifii")
| şi el mi-a spus că ştia totul de la domnişoara moaşă ; îi B povestise pe bicicletă. Numai că Alexandra se numea Fe- | licia. Era fără importanţă : dacă în Branişte toţi aveau | nume schimbat, poate şi-l schimbaseră şi la Cîmpuleţ : I o fi ajuns şi pe la ei vremea şi-o fi avînd şi ei cel puţin I două babe pricepute în vrăji.

Irimie şi-a îngropat armăsarul la doi metri sub pămînt în grădina cu pruni, tîrîndu-l pînă acolo pe o sanie, ca | să nu-l ducă prin tot satul pînă la cimitirul animalelor. I Seara s-a dus în grajd, după ce văruise între timp şi K. dăduse cu flit să omoare toate muştele care s-ar fi putut I îmbolnăvi, şi i s-a părut ciudat căe linişte şi că nu mai ■ aude nici fornăit, nici gemet; şi de-abia atunci a în- I ţeles cu adevărat că armăsarul murise, în singurătatea întunecoasă a grajdului ce mirosea a lapte de var. Şi într-un fel s-a simţit eliberat : nu mai avea nici o grijă, decît una, că trebuie să-şi cumpere alt cal şi n-avea nici un chef. Doctorul cu domnişoara se plimbau cu bicicleta cînd el a acoperit cu pămînt armăsarul. Şi numai eu şi cu Chilipir l-am ajutat să netezească locul, să nu se observe că acolo e ceva îngropat ; şi în liniştea cu care noi bătătoream cu călcîiele pămîntul încă reavăn, aflîndu-ne la aproape doi metri deasupra animalului mort, Irimie a zis ca pentru sine : „Asta vrea să fie culcată şi tăvălită şi el se lasă dus pe roate de ea şi nu pricepe. E coaptă şi vrea să cunoască ce-i aia de la Dumnezeu lăsată să fie a ei fără să fie". „Da", a zis şi Chilipir, şi s-a uitat acum treaz mai jos de cureaua sa şi spre pămîntul ce-l călca. „Ea vrea să fie". Şi n-a spus ce. „Mai bine i-ai da tu o mînă de ajutor". „Ha, ha", s-a hlizit Chilipir. „Femeie", a zis Irimie. „înţeleg". „Dă-i dracului, la urma urmei că de-o fi scris altfel, gata". ,„Cu toate că şi el s-a mai potolit : se plimbă cu bicicleta. Asta e ceva. A început să o lase şi el mai moale". „Cred că nici n-a fost, cum zice ea, şi nici nu este". „Şi asta ?" „Care ?" a întrebat Chilipir. „De sub noi !" „O fi avut altceva. Dacă el a lăsat-o mai moale şi se plimbă cu bicicleta". „E fiert

după ea, de se plimbă“. „Dar tu ai spus c-a lăsat-o mai moale şi nu numai din cauza ei“. „De asta mă tem, Chilipire“. „De ce, Irimie ?“ „Dacă Acatrinei nu se mai zbate şi nu mai urlă nu înseamnă că nu e ce-a zis el sau că s-a terminat : e mai grav : înseamnă că de-acuma începe marea pacoste şi că acuma este momentul cel mai periculos al bolii : cînd şi el a obosit să mai urle, el care era sigur ! Acum e şi mai sigur de nu ne mai cheamă să prindem javrele : s-a obişnuit cu ele şi cu ideea că tot nu le putem căsăpi pe toate şi cînd te obişnuieşti cu o nebunie te obişnuieşti cu un adevăr : e clar că ea cu adevărat există, înţelegi ? Şi-aici e groaza mea : că el se plimbă cu bicicleta ca şi cum n-ar fi, dar de fapt prin asta ne arată încă o dată că satul e plin de ea şi că el în faţa noastră, şi mai ales a domnişoarei care nu crede, se plimbă ca să ne arate că te poţi şi plimba, nu numai să urli, şi că e o altă treaptă a bolii dacă urlatul nu mai foloseşte la nimic. Este ca la cărţi cînd unul cere şi altul zice : accept ! înţelegi ? E alt fel de joc, dar cu aceleaşi cărţi, adică cu aceeaşi boală, şi el zice : accept. Şi de zice aşa, nu mai e nici o siguranţă că mîine n-o să vedem alţi draci nemaivăzuţi". „Da, dar de ce nu are el grijă de ce vrea ea ? Că e mai omeneşte“. „Poate n-are curajul“. „Dar ea cum are curajul.să treacă pe lîngă orice cîine ?“ „Chilipire, e'altă mîncare de peşte : ea nu se teme de cîini şi merge şi şiioaptea cu bicicleta prin pădure spre Cîmpuleţ ori se întoarce de la Turnuvechi şi ăsta e curaj dar şi un fel de căutare. ‘Las clinii la o parte. Şi hoţii : cine ce să-i fure ? Dar de-ar voi unul să o dea jos de pe bicicletă nu bicicleta i-ar lua-o, ci ce nu poate el fura de la una ca eâ oricît ar fura-o şi ea chiar vrea să fie şi atunci nu mai e vorbă de curaj: e o dorinţă".„Dar cînd bagă otravă în ei cu injecţia nu e curaj ?“ „Se distrează, vorba lui Gheorghe“’. „Dar cînd umblă cu el pe bicicletă în ochii noştri ?“ „Se distrează, una ; şi doi : vrea să fie odată altceva decît fată". „Eu m-aş pricepe. Dar el ?“ „El se teme de cîini. Şi de n-ar fi turbaţi, s-ar teme de ei. N-are un curaj mare în el, are ce n-are ea : inimă largă“. „Ea n-ăre nevoie de ce are el, n-o auzi cum rîde ?“ Domnişoara într-adevăr rîdea şi cum apăsa pe pedale îşi dezvelea fustă şi i se vedea ceea ce nu se vede cînd nu mergi pe bicicletă.

A doua zi în curtea lui Cîcea se strînsese lume şi toţi se mirau văzîn/d cum găinile ăstuia săreau cînd pe un picior cînd pe altul cîrîind şi muşcîndu-se de pene şi de unde apucau. Cum era vecin cu Irimie, Cîcea a zis că galiţele i s-au îmbolnăvit de la armăsarul îngropat în grădină. „Cum dracu, mă, că nu le-o fi călărit, c-a fost legat ?", „Aerul", a zis Cîcea. „Ce aer ?" „Armăsarul a îmbolnăvit aerul, a suflat în el". Întîi a rîs —• mai ales că găinile, ca năucite ori de soare ori de băutură, se roteau cotcodăcind şi dîndu-se peste cap şi dînd cu ciocul după nişte muşte care li se păreau lor că sînt şi nu erau — apoi nu s-a mai scos o vorbă şi fiecare a mirosit aerul să vadă de are alt miros. Cîcea şi-a mînat găinile şi puii în coteţ, ajutat şi de nişte vecine, şi cînd a venit Acatri- nei să vadă ce se întîmplă l-a văzut prinzînd sub o pătură groasă de lînă fiecare găină şi luînd-o de cioc şi ţinînd-o »trins pînă îşi dădea ochii peste cap şi rămînea moale şi
caldă şi moartă în mîna lui. „Ce faci ?" l-a întrebat Acatri- nei. „Să nu infecteze aerul". „Aha", a zis Acatrinei şi nu s-a mirat: dealtfel era şi greu să te mai miri şi nici eu nu mă mai miram. „Dă-i înainte", l-a îndemnat. „Asta şi fac. Dar întîi să aprind focul, că uitai". „Aprinde-1". Şi Cîcea a făcut un băldăuş în curte cu paie şi cu fîn. Şi-a adus şi coceni. „Să se ardă aerul împuţit de armăsaru ăstuia". „Da, da", îl aproba Acatrinei atît de serios, încît de n-aş fi ştiut că el fusese de acord şi cu tăierea de sub limbă şi cu toate celelalte ar fi trebuit să cred că înnebunise şi el aşa cum părea Cîcea că-şi sărise din ţîţîni. „Simţi mirosul, doctore ? Aerul are alt miros, e turbat"... „Cine ?" „Aerul". „Desigur, desigur, miroase, mai pune pe foc". „Asta şi fac", a zis Cîcea şi-apoi s-a dus iar cu pătura să-şi prindă găinile de cioc şi să le omoare, nelăsîndu-le să tragă aer în piept şi mai ales să dea afară aerul bolnav din ele. Nu ştiu de unde aflase el că respiraţia armăsarului lui Irimie îi otrăvise aerul din curtea sa şi-i îmbolnăvise orătăniile. Lumea nu-l crezu, dar plecă totuşi cu mîna sau cu batista la nas. Dacă turbarea intrase şi în aer şi se putea duce dusă în aer de la casă la casă, Irimie avusese dreptate că venise un moment mai îngrozitor decît tot

ce se întîmplase pînă atunci. „Ai avut dreptate, i-a zis Chilipir, o să ne pască oile iarba de pe creştet". „S-a ţicnit Cîcea cînd l-a văzut pe ăla de i-a dat ei bicicleta". „Nu, nu, că şi mie iar mi-a crescut tăria", s-a plîns Chilipir. „Du-te la Margareta să te spovedeşti". A plecat Chilipir c-o mînă în buzunar ţinîndu-se de nas şi cu alta suflîndu-şi nasul de aerul din curtea lui Cîcea.

Cînd s-a limpezit curtea de oameni şi a rămas numai Acatrinei cu stăpînul găinilor moarte lîngă focul pe care eu aruncam, de pe picioroange, paie din vîrful unei clăi, o vreme a fost linişte. Apoi, dintr-o dată Acatrinei l-a întrebat : „De unde ştiai că el, cînd tu erai cu candelabrele în braţe, a vrut să-i pună pe unii la beci ? Nu de la tine, nici de la el, de la ei, nu ? Şi dacă ei ţi-au spus ce-a vrut el să facă, te-ai gîndit că el nu mai era omul ce-l lăsasei cînd te băgaseră înăuntru, şef : că fusese prins. Şi-ai recunoscut ce ţi-au spus ei, ca să te lase acasă, cum te-au şi lăsat după ce-ai iscălit. Ai zis după ei da, ca după popa, fiindcă nu ţi-a putut trece prin minte că omul despre care vorbeau ei cu atîta ură nu fusese prins într-un asemenea fapt periculos : te-ai gîndit c-a fost închis şi că nu mai era ce fusese şi cînd ei ţi-au dat drumul şi-ai aflat că el era tot pe postul pe care-l lăsasei, şef, şi tu semnasei despre el că e un tip foarte periculos, te-a cuprins ameţeala, este ?" „Ajută-mă să prind şi gîştele". „Lasă gîştele în pace, nu mai fă circ că s-a infectat aerul de la armăsarul ăluia. Spune, te-a cuprins ameţeala cînd te-au eliberat ?" „N-am fost niciodată închis, doctore. Poţi să întrebi tot satul : nici măcar un ceas. Şi nu ştiu despre ce vorbeşti". „Dar candelabrele astea ce le ai în camera unde am dormit eu şi pe sală de cînd le ai ?" „Le am de treizeci de ani, le-a cîştigat tata jucînd cărţi cu nişte ofiţeri la care era ordonanţă". „Da, poate. Văd că ai răspunsuri exacte, atunci de ce te prefaci că arzi aerul ?" „Dar cine se preface, eu ? Miroase-l şi dumneata, nu-ţi pute altfel ?" A mirosit el repetat aerul şi l-am mirosit şi eu ; mi s-a părut că avea dreptate : mirosea tulbure a ceva necunoscut, iute şi înecăcios ca o gură moartă de pisică.

în joia următoare domnişoara Mia veni de la

Cîmpuleţ într-adevăr speriată. Alexandra sau Felicia îi povestise cum o verişoară de-a mamei ei, după ce-a fost muşcată de-un cîine turbat şi-apoi dusă la tratament la Tumuvechi, tot n-a scăpat cu viaţă : venită acasă de la oraş a stat la soare, şi nu e bine să te vadă soarele, a băut ţuică, şi nu-i bine să guşti băutură, a mîncat acrituri, sau i s-a dat să mănînce şi să bea să aibă şi ea o bucurie şi să se pună pe picioare şi n-a mai apucat nici o bucurie, a pus capul pe pernă şi s-a dus. Alexandra sau Felicia i-a mai spus că asta s-a întîmplat cînd ea fusese mică şi nu-şi mai amintea decît de nişte mîţe ce scheunau şi zgîriau şi muşcau şi stăteau pe vîrful hornurilor ori pe sub lemne ca şobolanii şi băgaseră copiii în sperieţi. Şi nu şi-ar fi adus aminte de astea dacă nu venea vorba de Calaghero- vici (dacă n-o fi fost vorba de alt ins, cu acelaşi nume) care fusese muşcat de-un cîine sau de-o pisică într-un sat (nu ştia în care) şi cu toate că o babă de-acolo îi arsese muşcătura cu un vătrai roşit la foalele potcovarului el se afla acum la spital la Bucureşti şi nu mai era nici o speranţă c-o să scape. îl luaseră de-acasă c-o salvare şi nevastă-sa rămăsese uimită că-l duc fiindcă el nu-i arătase nici rana, ca să n-o supere, şi nici nu-i vorbise de ce păţise. Turbarea era după Alexandra (sau Fe- licia) ca un fel de strigoi ce umbla ziua şi noaptea pe unde nu te aşteptai şi oricînd putea să se lege de tine şi să-ţi aducă suferinţă şi moarte şi n-aveai cum să te fereşti de ea că nu ştiai în cine zace (nu doar cîinii şi pisicile şi caii puteau fi cu ea în sînge), că ea umbla tiptil şi tăcută şi surdă şi oarbă aşa cum a lăsat-o Dumnezeu sau dracu să cutreiere nechemată şi nedorită lumea şi să se abată pe capul unuia sau altuia cînd nu te aşteptai, şi n-aveai cum să te aştepţi dacă ea aşa fusese întocmită de Cel-de-sus sau cel de jos fără darul vorbirii, mută adică, şi oarbă. Şi în drum spre Branişte, Mia a văzut nişte boi căzuţi pe arătură şi fleşcăiţi ca nişte dovleci transpiraţi de bătaia soarelui, cu gurile deschise, puţind de vii a moarte parcă intrată în ei de trei zile, şi nişte vulpi i-au tăiat poteca dinaintea bicicletei, slăbănoage şi cu părul smuls de pe ele, şi cu cozile între picioare, somnoroase. Şi cum Acatrinei a rîs de ea şi de vulpile somnoroase ce le văzuse, s-a înfuriat

şi l-a întrebat de ce se crede el întotdeauna mai deştept decît ea şi decît alţii într-o boală în care nu existau pricepuţi şi mai pricepuţi, ci nepricepuţi şi mai nepricepuţi, din moment ce n-o puteau vindeca. Şi s-a jurat că vulpile erau somnoroase şi aproape nepăsătoare, că putea să le calce cu bicicleta şi că doar o singură vulpe s-a zăpăcit cînd a văzut-o şi-a sărit spre ea parcă s-o muşte şi chiar şi-a înfipt dinţii în spiţele roţii din spate şi urmele se pot vedea : era o vulpe furioasă şi nebună dacă apoi a început să-şi muşte coada şi picioarele de dinapoi pînă la sînge şi să urle de durere sau de neputinţă, şi să-şi ciulească urechile şi să dea din cap speriată, ca şi cum ar fi sunat deasupra ei goarne sau ar fi bătut clopote sau ciocane pe tinichele uriaşe. Iar cele somnoroase îşi continuau mersul adormit, lovin- du-se cu fruntea de salcîmi (poteca trecea prin pădurea de salcîmi) şi ridicîndu-se nepăsătoare şi văzîndu-şi de drumul lor care nu ducea nicăiri : o luau încotro se ni-
merea, somnoroase şi tăcute, căutîndu-şi un fel de singurătate şi de linişte. Şi pe una a văzut-o scormonind pă- mîntul sub o tufă şi ascunzîndu-se acolo printre crengi şi nisip, slabă şi murdară, lingîndu-şi şi mîncîndu-şi propriile murdării. Şi cea furioasă, care era el, a continuat să schelălăie şi să se muşte de coadă şi de unde apuca şi să-şi sfîrtece coada şi să-şi rupă cu dinţii ouăle şi buricul cu care făcuse, sau n-apucase încă, urmaşi şi urmaşe. Şi prin pădure mai departe dăduse de leşuri putrezite şi respingătoare de păsări şi de iepuri. Şi auzea peste tot fără să vadă nişte cîini sau un fel de duh al clinilor lă- trînd cu glasuri dogite sau sparte şi furişîndu-se prin iarbă şi printre crengile uscate şi căzute şi înspăimîn- tînd iepurii vii ce alergau încrucişîndu-se de parcă nu venea numai dintr-o parte cel ce-i gonea, ci din toate părţile. „Ţi s-a părut, i-a zis Acatrinei. Ai umblat prin soare, fără basma pe cap ca să nu-ţi strici coafura şi ai căpătat insolaţie". „Atunci de ce n-am văzut şi lupi şi mistreţi ascunzîndu-se de lume şi de zgomot ?" „Ce zgomote pot fi în pădure ?" „Zgomotele din capul lor !" „O fi fost atunci numai nişte vulpi lovite de insolaţie şi nişte iepuri fricoşi". „Şi mai ce ?" „Şi poveştile auzite de

tine la coafor şi teama că treci singură prin pădure". „Şi mai ce ?" „Nu ştiu". „Nu, vulpile erau turbate ! Una urla ca un lup şi ţinea gura căscată şi n-o mai putea închide, nu-şi mai putea apropia fălcile". „N-ai visat astă-noapte ?" „Nu". „Atunci poate-mi povesteşti astea ca să-ţi baţi joc de mine că eu am crezut în turbare şi tu nu crezi ?" „Nu. Vino cu mine în pădurea de lîngă Dunăre şi o să vezi". „Nu mă duc". „Vino cu mine în pădure, de ce te temi ?" „Nu mă tem de animale, mă tem de tine", rîse el. „Ce pot eu să fac ? O, de ce te gîndeşti la prostii ? Ce poate să-ţi facă o fată, dacă tu nu poţi să-i faci nimic ?" „De ce vorbeşti prostii în faţa copilului ăsta ?" „Glumesc". „O să vin..." „Trebuie să luăm şi oameni cu puşti şi poate cu cîini să stîrpim vulpile şi iepurii bolnavi". „Şi cu dinii ce să faci ?" „Cîinii o să prindă mai uşor vînatul, îi duce mirosul". „Şi pe urmă n-o să se îmbolnăvească şi ei ?" „Nu, o să-i pun pe oameni să şi-i împuşte, ori să-i Injectez eu". „Lasă cîinii şi lasă oamenii în pace. Oamenii

ăştia şi aşa sînt cheltuiţi". „Cum adică ?" „Bine. Hai să mergem amîndoi şi să-l luăm şi pe el, eh o să stea pe picioroange şi n-o să păţească nimic de-o fi adevărat ce spui tu. El o să fie martor, să vadă cine dintre noi doi minte sau visează." „Nu, cu un copil nu mă duc într-o pădure turbată. Numai cu tine, de ai curaj. Luăm şi puşca lui Chilipir, dacă vrei". „Bine", zise el. Şi merseră şi luară puşca şi pe bicicletă plecară amîndoi în pădurea de pe malul Dunării.

11

Un candelabru cu şase luminări de seu aprinse şi sfîrîind şi adunînd în jurul său un joc de musculiţe negre şi vioaie şi fără zbîrnîit de aripi, doar plutind într-un joc frînt în sus şi în jos şi într-o latură şi în alta, şi sub candelabrul culcat pe o pătură de lînă aleasă cu boboci de trandafiri mici pe margini şi cu păuni uitîndu-se ochi în ochi se afla un cîine cu trei capete, lăţos şi uriaş şi fioros, lătrînd pe rînd din cele trei guri, ca un căţel, ca o căţea şi ca un dulău, şi dintr-o dată cînd muştele nevinovate în nevinovăţia lor li se aşezau pe coadă sau

pe frunte. Parcă simţeam că visez şi nu voiam să mă trezesc, să pot privi atent minunea cu trei boturi care mi se părea c-o mai văzusem pe undeva ori o mai întîlnisem altădată aievea sau poate tot în somn. A apărut şi Ciocănelea în costum de ginere şi verişoara Alexandrei (Feliciei) şi cei cîntaţi popeşte pe nas de Evanghelina să vadă cei şase ochi ai fiarei şi ea începu să latre la ei asurzitor şi ei rîdeau şi nu se speriau şi mie mi se părea normal să rîdă morţii din moment ce se aflau în altă parte de lume plecaţi, dar nu înţelegeam cum de le dispăruse frica de oameni. M-am trezit, mi s-a părut, şi-am adormit imediat şi-am continuat să văd tot ce văzusem ; muştele se înmulţiseră însă, şi candelabrele deveniseră şapte şi morţii şaptezeci şi şapte, fiecare zece sub şase lumînări aprinse, numai cîinele rămăsese cu trei capete şi hămăia pe trei limbi şi parcă în trei limbi şi în zadar încerca să-i sperie pe cei de faţă : nu le putea face nici un rău, ei erau morţi, dar se vedea

că nu le putea face şi nici un bine. Atunci capetele începură să mănînce păunii din pătură de lini alese şi trandafirii şi muştele din aer şi să înghită cu luminări aprinse cu tot candelabrele. Şi nu ştiu ce s-a întîmplat : l-a înghiţit şi pe Ciocănelea în costum de ginere şi pe ceilalţi sau ei au dispărut în întunericul ce s-a lăsat după pieirea luminărilor ? Dimineaţa i-am povestit visul lui Gheorghe şi el nu mi-a dat nici o dezlegare : a rîgîit şi mi-a arătat-o pe domnişoara Mia cum se spăla la fîntîna lui Sofronie privită întotdeauna ascuns între glodurile din pătul de Chilipir. S-a aşezat apoi pe-un scaun şi şi-a spălat picioarele în lighean şi genunchii ei luminaţi de lumina potolită a dimineţii mi l-au adus în minte pe Acatrinei şi parcă l-am revăzut aşezat în faţa lor şi privindu-i şi spălîndu-i (cum îi privise şi îi spălase în Dunăre după ce ieşiseră seara din pădure) şi iarăşi, privindu-i şi spălîndu-i cu apă şi nisip ud. Chilipir n-avea astîmpăr ca un şobolan flămînd printre ştiuleţii fără boabe şi sînt sigur că şi el tot unde mă uitam eu cu Gheorghe privea, dar înnebunit de-o dorinţă pe care n-avea curajul să şi-o împlinească şi nici nu visa s-o împlinească sau încă nu ştia cum. Şi Gheorghe a zis : „Se uită ca la două altare“. Şi eu i-am răspuns şi Gheorghe a dat cu o aşchie în lanteţii pătulului şi a zis : „Huşş !“ — ca la o pasăre care s-ar fi aflat acolo. „Priveşte drept în altar“, a zis Gheorghe şi mi-a rîs în faţă cu dinţii lui putrezi şi puturoşi şi şi-a băut porţia de ţuică de dimineaţă şi a plecat. Aerul a rămas în urma lui plin de duhoare sau mi s-a părut mie că de la el mi-a rămas în nări duhoarea care toată ziua nu m-a părăsit: fiindcă atunci cînd i-am văzut pe cei doi ţigani morţi lîngă pîrîu n-am simţit nimic deosebit în aer. Cei doi nu erau dintre cei care mîncaseră vaca lui Chilipir, erau alţii. Aveam destui în sat şi muriseră şi pînă atunci destui, dar nu-i luase nimeni În seamă şi acum ceva nemaipomenit se întîmplase : ţiganii morţi erau băgaţi în seamă fiindcă se bănuia că

dăduseră ortul popii bolnavi. Deci nu fusese de ajuns lă moară ca să se adune satul în jurul lor, trebuiseră să fie şi turbaţi sau bănuiţi că sînt. De apropiat se apropiaseră oamenii, dar privindu-i totuşi de departe : nimeni

1
N
f
P

nu îndrăzni să vină lîngă ei, de parcă şi din morţi puteatl să se ridice şi să muşte şi să-i umple şi pe ei de bale şi de răguşeală. Nu mai era nici un Dumnezeu dacă nici ai lor nu le puneau măcar peste ochi o batistă neagră sau un şorţ să nu li se aşeze muştele în privirile lor moarte şi să mănînce cu hărnicia lor din ele. Pînă la urmă toată lumea ştiu că erau fraţii Găozaru şi că tatăl lor şi mama lor muriseră cu vreo două săptămîni înainte închişi în casă : moartea venise după moarte, mama după tata, la cinci zile, şi după ce-i înmormîntaseră, cei doi fraţi gemeni nu mai dormiseră acasă, mîncaseră prin vecini şi înainte cu vreo patru zile dăduseră foc casei care li se păruse că e vinovată, cu uşile şi ferestrele ei, cu acoperişul de paie şi cu vatra de cărămidă, vinovată cu paturile ei şi cu locul pe care sta şi blestema. Şi-o arseseră pînă-n temelii şi nu lăsaseră pe nimeni să aducă o găleată de apă şi s-o arunce în foc. Şi turnaseră gaz şi pe gardul ce înconjura casa şi-i puseseră chibrit la rădăcină, şi arseseră şi prunii, doi ce-i aveau, şi nucul (dat tot cu gaz), şi pământul (stropit tot cu gaz) de pe bătătură să nu se mai ducă nenorocirea de la ei la alţii — şi iată că nu se dusese la alţii, venise tot pe capul lor, cu toate că ei dormiseră în nişte clăi de paie prin cîmp. Blestemul era molipsitor, şuşoteau muierile văzînd că nu se apropia nimeni de cei doidelîngă pîrîu. Erau întinşi unul aproape lîngă altul : ca şi cum s-ar fi aşezat alături să se culce şi în loc să-i prindă somnul de noapte îi prinsese somnul cel fără de odihnă. Berlinbei (care arsese capul vacii lui Chilipir) zicea că Găozaru bătrînul presimţea cînd îl apuca furia şi le spunea la ai lui : „Hai, legaţi-mă, şi plecaţi de-aici şi nu v-apropiaţi de mine pînă nu mă potolesc“. Şi ei îl legau cu funia de nuc (stînd pe scaun o vreme, şi apoi doar cu paie sub el) şi pe el îl apuca aşa cum presimţea răul şi făcea spume la gură şi se chinuia şi toţi credeau că e boala copiilor dacă el îşi dă seama c-o să-l ia şi dacă după ce-i trecea îi recunoştea şi-i striga pe nume şi-şi vedea de treabă : făcea cipici şi bătea tălpi la bocanci (era cizmar). Şi cînd după o furie de-asta cînd s-a trezit era mort, ei au zis că tot boala copiilor e. Dar Găozoanca a bătrînă cînd l-a văzut lat s-a gîndit ce

fel de moarte îl lovise (toate morţile erau la fel pentru ea, dacă el nu mai era) şi a început să sughiţă : două zile a sughiţat, pînă l-au băgat sub iarbă. Pe urmă au cuprins-o căldurile la încheieturi unde e locul reumatismului, şi căldurile i s-au urcat la cap : şi noaptea se zvîrcolea şi se trezea zicînd c-o mănîncă şerpii şi că i-au intrat în burtă cînd a băut lapte şi cresc în ea sugîndu-i toată carnea şi-o să moară de nu-i otrăveşte sau îi borăşte. O să moară cînd şerpii n-o să mai aibă ce roade din ea : ei o să apară dintr-o dată în locul ei care n-o să mai fie tot dintr-o dată. Aşa visa şi toată ziua se scărpina pe burtă şi pe şale : zicea că simte furnicături : că şerpii au făcut pui şi cînd se împreună să facă alţii o furnică pe dinăuntru cu limbile şi cozile lor. Şi lîngă sughiţat a venit şi strănutul şi băieţii ăştia ai ei îi ziceau toată ziua : „Noroc, noroc !“ Şi uite ce noroc i s-a tras din străfigat : a mers după ăl bătrîn. A murit cuminte, nu ca o turbată : strănutînd. S-a frînt inima în ea cînd l-a văzut pe Căozaru că nu mai mişcă : şi cred c-atunci a turbat şi ea de-o fi murit cumva de turbare, de inimă rea. Dar ce i-a băgat pe ăştia doi în sperieţi de-au dat foc la casă n-a fost moartea ei (murise ăl bătrîn şi în durerea aia mai încăpea încă o durere, că se duce şi ea), sperietura lor a fost că neştiind de unde vine buba pe casa lor, i-au dat foc casei şi locului şi mai ales sperietura vine totuşi din strănutul ei cînd şi-a dat ultima suflare. „Noroc, noroc“, i-au zis amîndoi şi cînd s-au uitat mai bine nu mai aveau cu cine vorbi. „Uite, domnule, ce chestie“, au zis şi n-au vrut să creadă şi-au pus mîinile pe ea : era caldă. Şi-a rămas caldă şi cînd ei au frecat-o cu oţet, caldă, ca vie, dar fără suflare şi fără bătăi de inimă. „Cum mama dracului, mă, să trăiască omul fără să sufle şi cu inima tăcută ?“ s-au întrebat ei pe ei şi pe noi ce-am venit la ei. Dar a bătrînă murise cu adevărat : şi căldura nu i-a trecut nici după două zile. A început să miroase bine a mort cînd au băgat-o ei lîngă ăl bătrîn : şi tot era carnea caldă pe ea. Şi aici e sperietura lor : c-a intrat în pămînt caldă. O fi fost din cauza verii, nu ştiu. Ei credeau că e vreun blestem, sau că şerpii erau încă vii în ea. Căzuseră şi ei în mintea copiilor, de se luau după vise. Şi uite-i şi pe ei

liniştiţi acum : nu mai au nici un gînd, zise Berlinbei, cel care mîncase carnea vacii lui Chilipir.

Şi cînd a venit Acatrinei cu domnişoara Mia lumea tot vorbea, punea ţara la cale, dar nu făcea nimic : numai cu vorbe nici morţii nu se îngroapă. „De ce nu puneţi mina pe ei să-i băgaţi într-o curte ?" i-a întrebat moaşa şi tot Berlinbei a găsit un răspuns care i-a scos din încurcătură : că-i aşteptaseră pe ei şi aşteptaseră şi pe cineva de la procuratură să vadă morţii şi să stabilească de nu fuseseră otrăviţi sau nu se otrăviseră ei. „Prostii, au murit de turbare, a zis domnişoara foarte convinsă. Puneţi mina pe ei." Dar tot nu s-a apropiat nimeni de fraţii Găozaru şi Acatrinei i-a şoptit ei : „Ţi-am spus eu, sînt oameni cheltuiţi". Şi numai cînd a sosit şi Gheorghe au luat morţii într-o pătură, şi pe o sanie i-au dus pînă în bătătura arsă a lor. Şi pe drum, trăgînd sania pe nisip, înhămat la ea cu Acatrinei, Gheorghe a întrebat şi el : „Cert aia cheltuiţi ?" „De la care nu te mai poţi aştepta la nimic". „Da, am înţeles", a zis Gheorghe. Eu n-am înţeles pînă ce în grădina Găozarilor nu mi-a spus el ce înţelesese : „Ca nişte bani pe care-i ai şi nu-i mai ai, care i-ai cheltuit, s-au cheltuit ei". „Şi ?" „Şi ăia nu sînt întregi, sînt ca nişte umbre de la care nu te mai poţi aştepta la nimic". „Aşa, şi cine i-a cheltuit ?" „Ei, sau ăia sub care au trăit, războiul, primăria, pămîntul, nepămîntul, ăia de peste ei." „Da", am zis, dar tot n-am înţeles atunci. A apărut şi Chilipir cu o mînă în buzunar şi în alta ţinînd o luminare aprinsă : venea cu ea de la biserică unde fusese să se roage pentru ai lui şi pentru el, şi se ruga şi pe drum, zicînd după „Tatăl nostru", singura rugăciune ce-o ştia, „Doamne, iartă-mă". Aşa că luminarea lui i-a luat-o Gheorghe şi a pus-o la căpătîiul celor doi fraţi aşezaţi la umbra nucului ars şi negru ca o sperietoare. Chilipir a scos altă luminare din buzunar şi şi-a continuat rugăciunea, aprinzînd-o. „N-ai nimic", i-a zis Acatrinei, suflîndu-i în luminare. Chilipir s-a supărat foc şi a aprins din nou luminarea şi i-a zis : „Dar armăsarul lui Irimie ? Că tot nu-mi trece !" „E altceva". „Ce ?" „Pria- pism". „Ce-i aia ?" „Nu-i de unde crezi tu". „Dar de-o fi ? De mă păcăleşti, ce pot eu să-ţi fac ?" „Nimic. Nu e, n-ai semne. Şi nici nu e

turbare în sat.“ „Ba este, nu mai minţi“, intră în vorbă domnişoara Mia şi ce mi se păru ciudat nu fu numai glasul ei răstit, nu că n-ar fi fost de acord cu el : ci că părerea lui nici nu mai conta, n-o mai interesa. Şi nici nu se uita la el şi tot aranja cu femeile cum să le facă morţilor colaci şi cu bărbaţii cum să le facă loc lîngă Găozarii ăi bătrîni (avea şi un nume total nepotrivit pentru o asemenea moarte, sau poate potrivit pentru tîmpenia ei). „Nici nu-i greu, pă- mîntu încă nu s-a întărit acolo peste ei, putem să-l potrivim pe urmă peste toţi patru, să fie ca un monument, frumos“, a zis Berlinbei şi chiar aşa s-a şi întîmplat a doua zi : au pus peste toţi patru acelaşi pămînt şi l-au chitit cu flori şi a fost exact cum a zis Berlinbei : frumos. „Şi ei să vadă şi-ar fi mulţumiţi“, a zis Berlinbei. „Pot să fie fericiţi acuma, nici n-au visat ei aşa monument şi aşa cruce mare. E frumos, asta e, e frumos“.

Dar domnişoara Mia tot nu se purta altfel cu Acatrinei : adică se purta exact (sau poate mai prost) cum se purta cu el înainte de a merge cu bicicleta în pădurea de sal- cîmi de lîngă Dunăre. Şi doar eu i-am văzut cînd au ieşit din pădure cum s-au scăldat în apă de plini unul de altul şi cum el i-a spălat genunchii şi nu numai genunchii ; eu, pe picioroange, printre frunzele şi crengile unui plop, unde-i aşteptam, i-am văzut. Şi ea parcă uitase şi chiar de-a doua zi după asta se purtase ca şi cum între ei n-ar fi fost nimic. Nu ştiu de-au găsit ei acolo vulpile şi iepurii şi păsările de care ea îi vorbise : dar sigur era, măcar de atîta eram sigur, că intraseră în Dunăre amîndoi goi ca lumina. Şi măcar pentru atît credeam eu că ea ar fi trebuit să-i vorbească altfel. El pe la amiază şi seara cînd mergeau să mănînce ori să se culce o tot întreba : „Cînd ne mai vedem ?“ şi era şi prostie în vorbele lui : doar tot în sat rămîneau şi ori în aceeaşi zi, ori a doua zi tot aveau să se Jhtîlnească. Dar la ea nu era nici măcar vreo prostie în Sprtare. Nici nu-i întindea mîna la despărţire şi nici nu-i Spunea să se mai întîlnească cîndva, cu toate că de plăcut fl plăcuse atunci la Dunăre. Şi el era şi mai caraghios : seara l-am văzut că bate la ea la uşă şi-i aduce un braţ de trandafiri (cred că-i furase din curtea şcolii). Şi ea n-a zis nici albă nici

neagră, i-a pus într-un lighean cu apă şi i-a aşezat afară, la uşă, şi i-a zis : „Florile noaptea nu-s bune în casă". Şi el a rîs şi n-a rămas la ea (apăruse şi stăpînul casei, de la cîmp, Sofronie). Şi dimineaţa am văzut cum trandafirii fuseseră ciuguliţi de găini. Şi m-am întrebat de ce nu furase el trandafirii de la şcoală înainte de-a merge cu ea la Dunăre şi de ce atunci striga la ea şi-o certa şi acum cînd oricum se scăldaseră în apă (de asta eram sigur) îi tremurau vorbele cînd era cu ea ? „De ce ?" l-am întrebat şi pe Gheorghe. „Nu ştiu, aşa o fi pe la oraş moda". „Modă, nemodă, cu furtul, dar cu vorbele ? De ce acum (că l-am auzit) să-i zică : domnişoară eu... cum să spun ?" „De ce acuma ?" „Simplu. Că e lulea". „Şi ea de ce nu e ca el ?" „E mai dată naibii : vrea să-l fiarbă. Ori vrea să fie liberă, tot liberă". „Dar la Dunăre ?" „Aiurea, mi-a zis Gheorghe, ai visat tu că i-ai văzut în Dunăre. Poate aşa ai vrut tu să-i vezi". „N-am visat !" „Dar dacă ai visat ?"

12

Chilipir a început să umble numai beat şi cu luminarea aprinsă în mină şi oricît nu era nici o apropiere între ţuică şi „Tatăl nostru" pe care-l rostea neîntrerupt aproape, el nu se despărţea nici de sticlă, nici de rugăciune, spunînd că doar atît îi mai rămăsese după ce-şi părăsise şi el casa ca fraţii Găozaru, şi că n-o să mai rămînă în curînd cu nimic, exact ca ei. Se culca pe unde nimerea şi îşi pierduse orice ruşine : se amesteca pe marginea drumului cu Margareta, dimineaţa sau la amiază şi de treceau careva spre cîmp sau călăreţi spre casă habar n-aveau, şi nu-i păsa nici de călcau pe lîngă ei copii sau muieri bătrîne. Margareta n-avea de unde să ştie ce-i ruşinea, ea, cum zicea Gheorghe, era ca o oaie sau ca o cioară sau ca o găină. Dar Chilipir îşi pierduse orice cîrmă şi se aştepta în fiece moment să fie prins de oameni şi băgat ca nenorocitul de Ciocănelea într-o cuşcă şi chiar striga la Acatrinei şi-l înjura şi-l întreba de ce nu-l leagă şi de ce n-o pun pe domnişoara Mia să-i facă o injecţie şi doctorul îi zicea să nu mai bea dacă vrea să-l

creadă bolnav şi să nu se mai roage să fie legat, deoarece atîta timp cît băga în el ţuică şi vin însemna că poate şi boala de care se temea el nu suferea nici un fel de băutură. Chilipir nu se lăsa îngrijit nici de Irimie cu care era prieten, nici de Gheorghe sau de fraţii cu nume atît de diferite, de nimeni : nici mîncare nu primea, nici cămăşi spălate, ca să nu păţească şi ei ce păţiseră fraţii Găozaru, care cu cît se îngrijiseră mai tare de-ai lor şi fuseseră mai aproape de ei cu atît îşi scurtaseră mai mult drumul spre groapă. „Nu veniţi lîngă mine, că cu cît sînteţi mai lîngă mine cu atît sînteţi mai lîngă moarte", zicea el şi Acatrinei îi rîdea în nas şi-i zicea să mai lase sticla să se odihnească şi să mănînce şi să doarmă în pat ca oamenii nu prin paie ca animalele, să nu dea cumva tuberculoza în el. Şi poate din supărare pe Acatrinei, că nu-l ia în serios, şi el deci nici bolnav de moarte nu poate fi luat în serios a început el să-şi facă de cap în văzul lumii şi să nu-i mai pese de nimic şi să nu mai aibă nici o ruşine şi să spună măscări şi să se umple de nisip cu Margareta pe unde se nimerea şi să meargă într-o zi gol la biserică şi să intre în altar şi să latre la sfinţi şi apoi să plîngă şi să aprindă toate luminările din sfeşnice şi să se roage în genunchi cu mîinile împreunate şi să pupe toate icoanele şi apoi văzînd că semnul care-i dădea lui siguranţa că e bolnav nu se răzgîndeşte şi nu se mohorăşte şi nici un duh nu se coboară să-i astîmpere tăria, să latre iarăşi la sfinţi şi să caute să-şi prindă funia de la clopot de gît şi să se omoare şi să nu poată fiind prea scund întîi ca să ajungă la ea ; şi pe urmă ajungînd şi legîndu-se de gît, n-a putut să moară deoarece clopotul fiind mare s-a aplecat într-o dungă, tras de funie şi funia sa nu s-a lungit de fapt, dar totuşi s-a lungit, în sensul că s-a deplasat în jos exact cu distanţa dintre poziţia clopotului nemişcat şi poziţia sa cînd era aproape la maximum tras de toartă în jos şi distanţa aceasta care aparent a lungit funia l-a făcut pe Chilipir să ajungă cu picioarele pe pămînt şi clopotul să-l salte ca pe-o minge, cum era el puţin, şi să bată şi să adune oamenii în biserică şi să-l găsească aşa caraghios şi să-l scoată afară şi prietenul său Irimie să-i zică : „Ce-i cu tine, mă, chiar aşa te-a cuprins frica de ce-o să te aştepte dacă a intrat turbarea în tine că ţi-ai pierdut

mintea şi să vrei să te spînzuri ?“ Şi cînd l-au adus la dispensar, învelit într-o pătură, pe sus, ca pe-un sac, aproape legat în ea, Acatrinei nu l-a trimis nici la spital şi n-a zis nici să-l închidă măcar într-o cameră singur, l-a trimis acasă şi i-a spus să-şi vadă de treabă că n-are nici pe dracu. „Nu şi-a schimbat caracterul ?“ a întrebat domnişoara Mia. „Nu şi-a schimbat nici un caracter, ce vezi dumneata schimbat la el ?“ „E mai nervos“. „Cine ştie din ce cauză“. „Mi s-a schimbat“, a zis Chilipir. „Ce ?“ „Asta cum îi ziceţi“. „Caracterul ?“ „Da, caracterul. Chestia asta nu ţine de caracter ?“ a zis el şi şi-a aruncat pătura de pe umeri şi atunci l-au văzut toţi cum îl văzuseră în biserică şi sfinţii. Domnişoara Mia a intrat în dispensar şi Gheorghe a turnat peste el cana cu apă de pe masă : „Potoleşte-te, mă“. Şi Chilipir şi-a lins apa căzută pe buze. „N-ai nimic, dacă şi azi-dimineaţă am văzut că te-ai sculat dintre glodurile lui Sofronie. Ştiu eu ce vrei“. „Ce vreau ?“ „Ştiu eu şi nu vreau să spun !“ „Dar am vrut să mă omor !“ Asta era drept şi nimeni n-a găsit ce să-i spună şi Chilipir a plecat ducînd pătura de jos în spinare şi învelindu-se în ea ca într-o iepîngea. Şi Acatrinei a zis ceva despre gust, că nu-l are schimbat şi că nu face ce de fapt obişnuiesc cei atinşi de virus şi că pot vorbi cu el şi cred că a zis că n-are gustul pervertit ca sâ-nghită pietre sau bani sau altceva ; şi că Gheorghe a fugit după Chilipir şi l-a adus înapoi de mînă şi a suflat peste el aer din gura lui puturoasă şi i-a făcut vînt cu pătura şi i-a dat să bea o cană cu apă şi i-a spus : „N-ai nimic, nu-ţi pasă nici de apă, nici de vînt, ţie îţi pasă de crăcii cui ştiu eu : ăia te-au făcut să latri !“ şi i-a dat un picior în partea din dos a omului şi l-a scos în drum.

Sofronie a început să povestească cum şi pe lîngă Calafat, unde fusese el la o mătuşă, căldura şi seceta bă- gaseră turbarea în sat şi toţi oamenii, nu ca în Branişte, au adus cîinii legaţi în curtea şcolii şi i-au omorît cu parii unul în faţa altuia (fără să fie toţi bolnavi sau poate nici unul nefiind atins) şi i-au jupuit doi hingheri de meserie aduşi din Tumuvechi şi pe piei au cumpărat covoare pentru primărie şi şcoală şi ce-a mai rămas după ce i-au belit au îngropat la marginea

satului într-o varniţă, însă n-au aruncat pămînt peste hoiturile acelea care nu mai aveau culoare, nici nume (jupuiţi, toţi cîinii semănau şi asta i-a uimit pe stăpîni, că nu şi-i mai recunoşteau) pînă nu le-au stropit cu gaz şi nu le-au pus foc (ardea untura de pe ei sfîrîind). „Covoarele alea o să latre şi-o să-i muşte de picioare", a zis Gheorghe. „Unul şi-a ascuns Clinele, n-a vrut să-l omoare şi javra l-a muşcat şi omul a murit lătrînd". „Poveşti", a zis Acatrinei. „Nu, i-am văzut şi eu crucea ! Turbarea a început acolo dintr-o dată, căzută ca din aer, că e sat între ape, pe un ostrov al Dunării şi la ei nu călcase picior de cîine străin de ani de zile şi nici oameni din alte comune nu trec la ei cu luntrea decît de trei ori pe an, la Paşti, la Rusalii şi la ruga de Sfînta Maria". „De aceea nu cred. Peste tot cade din cer molima sau se iveşte dintr-o dată, cum ai spus, nu cred, turbarea nu vine dacă vine, fără să vină de undeva". „Dar de unde vine ?" „Nici eu nu ştiu precis. De la cîini, în primul rînd". „Şi la ei ?" se interesă Gheorghe. „Nu ştiu precis." „Vezi, tot trebuie să vină de undeva, din căldură, din sete, din aer, din pămînt", zice Sofronie. „Din aer", fu de părere Cîcea. „Dumneata mai bine să taci", îi zise Acatrinei. „Bine, tac", răspunse Cîcea şi plecă, dar la poartă întrebă : „De ce să tac ?" „Ca să nu baţi aerul cu gura !" „Bine". „Domnişoară, dă-mi împrumut bicicleta", zise Acatrinei. „Iar te duci ?" „Iar". „De pomană". „Nu cred". Şi Acatrinei a plecat pe bicicletă şi numai cînd l-am pierdut din ochi am aflat din vorbele celorlalţi că plecase la Cîmpuleţ la spital să-l caute pe Cala- gherovici şi să-l scoată de acolo de pe mîna unor nepricepuţi care nu văzuseră în viaţa lor turbare şi puteau să-l omoare de viu cu medicamente zicînd că vor să-l facă sănătos. Mai fusese şi nu-l aflase şi seara cînd s-a înapoiat tot cu buzele umflate a venit: nu dăduse de el nici la spitalele din Turnuvechi unde reuşise să ajungă cu un camion. A aflat doar că fusese cu cîteva zile înainte la spitalul de nebuni şi încercase să-şi taie beregata cu o tinichea şi nu reuşise : îl scăpaseră. I se părea ciudat că nimeni nu-l văzuse nici acolo, dar toţi povesteau c-a fost dus cu salvarea, şi după încercarea sa disperată, dus tot cu salvarea nu se ştie unde, la alt spital de bună seamă. Nu exista nici o

foaie pe care să fie trecut numele lui.

Pînă la urmă tot la Cîmpuleţ a auzit că se afla, izolat într-o cameră dintr-un fost conac boieresc unde se deschisese un sanatoriu pentru tuberculoşi. „Dar ce-ai tu cu el că doar nu ţi-e frate ?" l-a întrebat Irimie. „N-am nimic, dar aş vrea să-l văd şi să ştiu dacă este sau nu bolnav : şi dacă este, de-aici a plecat bolnav — cînd a venit şi i-a dat domnişoarei bicicleta era întreg — iar dacă nu este, e şi mai rău şi tot de-aici din Branişte cred că se trage boala ce se spune c-o are. Şi mi se pare, Irimie, grozav să moară un om de o boală pe care n-o are". Şi o săptămînă a fost degeaba în fiecare zi la Cîmpuleţ şi directorul care a venit prin Branişte în şaretă din Pătîrla- gele aflînd că tot umblă cu bicicleta încoace şi-ncolo zilnic a zis că poate şi doctorul o fi fost muşcat de vreun cîine de nu-şi găseşte astîmpăr, sau poate, a rîs el, şi-a găsit pe vreuna şi se duce la ea şi minte că-l caută pe Cala- gherovici. „Doar Calagherovici nu e bolnav, cine a venit cu minciuna asta ?" Şi s-a dus cu şareta lui şi seara cînd Cîcea i-a spus lui Acatrinei ce-a zis directorul, doctorul n-a răspuns nimic. Doar a doua zi dimineaţa l-a chemat prin mine pe Cîcea la dispensar şi l-a întrebat: „Ce-ţi mai fac găinile ?" „Le-am omorît pe toate." „Şi gîştele ?" „Şi pe ele". „Şi Calagherovici ?" „Ce-i cu el ?" „Nu l-ai omorît şi pe el ?" „Cum să-l omor ? !" „Cu pătura pusă în cap, să nu mai aibă aer". „Doamne fereşte", a zis Cîcea şi cînd a trecut pe lîngă domnişoara Mia i-a povestit ce-a vorbit eu doctorul şi a adăugat : „Nu e normal. Avea dreptate directorul". „Ce-a spus directorul ?" „Ce-au auzit şi alţii". „Ce ?" a insistat domnişoara. „Nu ştiu, c-am uitat". „L-ai găsit pe Calagherovici ?" l-a întrebat domnişoara pe Acatrinei. „Nu". „Nici nu-l mai căuta, poate nici n-a fost el aici sau nici nu există, dar de exista şi-a fost aici poate n-o să-l găseşti niciodată". „Am să-l caut". „Mai bine rămîi în sat, nici eu nu mai mă duc joia la Cîmpuleţ : au turbat oile în Branişte". „Trebuie să mă duc, aici le-am spus oamenilor ce să facă şi n-au făcut toţi de zici c-a venit şi rîndul oilor." „Rămîi, să-i convingi să-şi omoare oile". „Trebuie să-l găsesc pe Calagherovici pînă n-o să fie prea tîrziu." „Poate l-au dus

la Bucureşti". „Am să mă duc şi-acolo". „Sau în altă

parte". „Am să-i dau de urmă". „Şi oile ?" „Dă-le dracului de oi, ai grijă de ele, doar te pricepi ce să le faci". „Bine. a zis domnişoara Mia şi s-a dus la Irimie, în bucătărie, şi l-a întrebat ce-a zis directorul din Pătîrlagele. Dimineaţa devreme doctorul a plecat din nou cu bicicleta la Cîmpuleţ, iar domnişoara Mia înconjurată de Zăbic şi de Chilipir (care a uitat ce are cînd i-a trimis ea vorbă că are nevoie de el), de Irimie, de Cîcea, de fraţii cei cu nume atît de diferit şi de alţii a bătut din poartă-n poartă şi a privit fiecare oaie în parte : după unele căzuse lîna, în petice, altele erau aşa de slăbite că nici să behăie nu mai ştiau. Pe cîmp nu le mai dăduseră drumul, de frica cîinilor, şi acuma atîrna pielea pe ele. Şi de foame, sau de boală nu se mai atingeau de găleţile cu apă puse înainte şi nici de jgheaburile pline cu apă. Şi ăsta era „semnul lui Ciocănelea", cum i se zicea în Branişte : să mori de sete înainte de-a muri cu adevărat. Sau mai bine zis, pe limba lui Gheorghe : să se stingă întîi sîngele în tine şi pe urmă să moară setea din tine, adică să nu moară setea din tine înainte de a muri inima-n tine. Şi-au înjunghiat oile în ţarcuri ca să nu le îngroape de vii şi le-au ars pe maldăre de crengi uscate şi nu le-a plîns nimeni : copiii au fost închişi în casă cu lacăte la uşi să nu vadă şi mai ales să nu cumva vreo oaie nebună să-i însemne cu privirea ei bolnavă (de muşcăturile lor nu le era frică), fiindcă se putea, ziceau babele, să se ia boala şi din priviri. N-au mai avut loc pentru ele să le-ngroape sau să le ardă în cimitirul animalelor de la marginea satului şi atunci în fiecare grădină s-au făcut gropi şi fiecare grădină a devenit un cimitir.

Şi toţi săpau pămîntul cu o furie nemaipomenită şi aşteptau ca domnişoara să le pună în ochi la fiecare oaie oglinda să vadă de se feresc şi le apucă damblaua cînd se văd în oglindă, aşa cum zicea baba Sevastiţa că-l apucase pe Ciocănelea. Şi ori că se vedeau oile şi se mirau de ele, ori le orbea raza oglinzii, ori era un semn al bolii să fugă şi să behăie văzîndu-şi ochii în oglindă — toate sau aproape toate trebuiau apoi tăiate şi jupuite. Dar oamenilor, aproape la toţi, nu le mai trebuia pielea sau lîna : le ardeau aşa cum erau şi tot satul mirosea a seu de

parcă peste tot fuseseră aprinse lumînări de seu şi toate şi toţi se aflau într-o biserică uriaşă şi nevăzută, dar biserică dacă mirosea aerul a lumînări aprinse.

La Sofronie s-au isprăvit lemnele şi atunci au golit pătulul de gloduri şi au pus pe foc şi coceni şi bălegar uscat, numai să fie focul mare. Voia Sofronie să piară odată toate oile şi toată boala şi să rămînă curtea sa luminată. Şi-a dat Sofronie şi cu împrumut gloduri şi oile lui şi ale altora au murit privite de ei şi nu s-a găsit nimeni să verse o lacrimă, cum nu s-a găsit nici la moartea fraţilor Găozaru cineva să-i jelească. Şi şi-au adus aminte de fraţii Găozaru c-au fost băgaţi lîngă bătrînii lor fără nici un suspin şi s-au gîndit că şi ei erau oameni şi că nu puteau să doarmă în pămînt nejeliţi şi că de atunci sufletele lor rătăciseră prin sat bolnave şi poate ele duseră boala din bătătură în bătătură : cîinii care mai trăiau erau legaţi. Şi ca să doarmă liniştiţi fraţii Găozaru merseră femeile şi-i tămîiară şi-i plînseră lîngă cruce. Şi plînseră atunci fiecare după oile lui, căci şi ele erau suflete şi şi ele puteau rătăci nebocite prin sat ducînd groaznica molimă. Albe, ca nişte moarte, oile aşteptau să moară fără să putrezească, arse, şi ascultau tăcute plînsul lui Sofronie sau al lui Zăbic sau al altora şi nu-şi dădeau seama bineînţeles că ei îşi puneau lacrimi de scuipat la ochi, cu degetul, şi se jeleau strîmbîndu-se şi făcîndu-şi cu ochiul, doar să creadă ele că plîng.

Şi după ce-au terminat cu oile, domnişoara Mia le-a zis să mănînce bine şi să bea ceva şi să vină la dispensar şi să plece cu puşti şi cu cîini în pădurea de lîngă Dunăre să ardă tot ce este acolo plin de viermi şi să vîneze tot ce este atins de boală, să cureţe locul şi să rămînă pădurea neprihănită ca înainte. Şi cîinii să-i ducă cu ei ca să simtă vînatul, ţinuţi de zgardă, şi cînd nu s-o putea prinde vreo vulpe sau vreun iepure decît cu pasul cîinelui, să-l dezlege, şi cel care o să prindă fugarul şi-o să-l răpună cu gura şi cu ghearele, sau numai o să-l atingă, să fie şi el răpus de glonţ ca să se stîrpească sămînţa molimei. în ziua aceea eu nu m-am dus în pădure cu ei şi nu l-am văzut pe Acatrinei întîlnindu-se şi certîndu-se cu ei, cum i-am auzit pe ei, a doua zi dimineaţa cînd eu mă aflam în pădure cu noaptea în cap într-un plop chiar de pe marginea apei şi ei au trecut pe lîngă mine gălăgioşi, cu cîinii

de zgardă. Domnişoara Mia zicea să se întîlnească pe la amiază lîngă locul unde Sîmbăta se varsă în Dunăre şi să aibă grijă să nu se înşele cînd o să vadă vulpi tîrîn- du-şi ca ieri picioarele de dinapoi, tăcute : şi alea sini tot turbate, să le dea foc tot lîngă Dunăre să nu se aprindă şi pădurea. Lui Chilipir i-a zis să rămînă cu ea să bată împreună malurile pîrîului Sîmbăta unde veneau altă dată să-şi astîmpere setea lupii. S-au despărţit şi toată ziua am auzit puştile bubuind şi am văzut frunza tremu- rînd de bubuituri şi nu m-am dus după ei de teama vreunui alic rătăcit. Din plop se vedea poteca spre Cîmpuleţ albă printre ierburile de pe malul Dunării, poiana şi nisipul din jurul Sîmbetei şi puteam peste pădurea de salcîmi să văd şi vedeam fumurile focurilor aprinse. Chilipir venise tot beat (însă îi luase domnişoara puşca din mînă să nu facă vreo prostie) şi cînta speriind păsările şi veselia îi dădea impresia că se îndepărtează de boala pe care încă mai era convins c-o are. Zăbic şi Sofronie şi fraţii cu numeatît de diferite şi Cîcea şi Irimie erau nerăbdători şi speriaţi şi de-abia atunci am înţeles eu vorba lui Gheorghe despre ei : că sînt electrificaţi. Lucrau unii de la Turnuvechi să introducă electrica la moară, în şcoală şi în biserică şi asta se zicea că este electrificare şi nu auzisem pe nimeni, în afară de Gheorghe, spunînd că şi oamenii pot fi electrificaţi. Erau, după el, fiindcă turbarea intrase în sat şi în fiecare, dacă nu ca boală, ca frică de boala asta : fiecare cu a lui, temîndu-se de-a altuia, de boală sau de frica altuia ; electrificaţi adică, voind să scape cu orice preţ şi făcînd orice pentru asta, aprinşi ca becurile în formă de luminări din biserică sau aflaţi în mişcare ca gaterul de la moară sau ca valţurile morii. Şi cîinii, flămînziţi ca să nu turbeze, văzîndu-se în pădure şi ştiind pentru ce, că mai fuseseră aduşi altă dată la vînătoare, tremurau de nerăbdare, cu nările umflate şi urechile ciulite la orice pală de vînt, cu ochii mai sălbăticiţi şi mai ageri. Acum cînd lătrau răscolind pădurea era ca la o nuntă a lor sau ca în ceasul lor de împreunare. Ascultîndu-i am văzut-o pe domnişoara Mia venind singură şi goală în Dunăre. Scăpase de Chilipir,

îl trimisese poate în urma celorlalţi. Se bălăcea în apă şi apoi ieşea să se culce în ţărîna fierbinte de pe mal şi

nu-i păsa de hămăitul cîinilor şi cred că nici nu-i trecea prin cap că în ceasul acesta al cîinilor dispăruse orice linişte din pădure : fiindcă în jurul ei era linişte şi pace şi soarele îi bătea fierbinte pe piept şi mai jos adormitor. Ea se trase mai la umbră, doar cu tălpile la soare şi adormi sau aţipi; rămase nemişcată multă vreme, apoi se duse spre coşul cu mîncare ce-l avea mai în pădure, în vreo creangă, unde erau şi hainele, şi se înapoie după aproape un ceas mîncînd mere şi intră în Dunăre, şi mîncă şi acolo mere. Şi iarăşi se întinse pe nisip şi de-abia atunci observai eu bicicleta primită de la Calagherovici rezemată de un sal- cîm şi cînd mă uitai mai bine îl zării şi pe Acatrinei. De-ar fi fost cu ea nu m-aş fi mirat, nu m-aş fi mirat nici pentru ce nu intrase cu ea în Dunăre — să nu-i vadă cumva vînătorii. Dar nu era aşa : Acatrinei era îmbrăcat şi cămaşa în spate îi era udă şi o privea fără să-şi fi luat mîinile de pe ghidon şi asta însemna că nu sosise de mult de la Cîmpuleţ. Şi cînd ea a plecat din nou spre locul unde-şi lăsase hainele şi el i-a ieşit înainte, lui nu i-am văzut faţa, numai ei : s-a speriat şi-a început să ţipe. Şi eu am rîs în mine şi am rîs şi cînd el s-a luat după ea şi-au dispărut spre locul unde trebuiau să-i fie hainele ei şi ea tot continua să ţipe. Vînătorii erau departe. Ea veni spre mal strigînd şi ţinîndu-şi în braţe hainele şi voind să se îmbrace şi nereuşind în graba ce-o apucase : şi eu nu vedeam decît o aţîţare în glasul ei şi de fapt nici nu mă interesa că ţipă : era goală, aşa că acuma nu mai putea Gheorghe să-mi spună c-o visasem aşa, pe malul Dunării. Şi dacă ţipa era un semn şi mai sigur că era vie şi că nu era în visul meu. Acatrinei a venit furios după ea şi ea n-a aşteptat să se apropie şi-a fugit din nou spre locui acela unde eu nu vedeam din plop nimic. Poate ea se supărase c-o văzuse aşa, ori poate el îi zisese ceva, ori poate ea nu voia să-l mai vadă şi-i zisese că venea de la vreuna din Cîmpuleţ. Vina părea a lui, că venise şi-o văzuse, neaşteptat şi nechemat, dar cu toate că ea ţipa şi ochii i se aprinseră de furie, ochii erau şi mai grozavi aşa şi furia o făcuse şi mai frumoasă şi de-aceea nu puteam decît să rîd şi să aştept să se potolească şi să-l prindă pe el de mîini şi

să-l ducă în Dunăre aşa cum îl mai dusese atunci cînd îi văzusem eu, sau cînd îi visasem, sau să nu se potolească şi nepotolită şi plină de ciudă să-l ia de mîini şi să ajungă tot în locul acela din Dunăre. Dar ea dispăru din nou printre salcîmi şi auzii un foc de armă şi tresării. Degeaba : Acatrinei veni singur pe mal, nu trăsese în el. Era însă supărat şi avea credeam eu şi de ce : jocul prea se lungea sau supărarea ei se prea lungea şi începea să semene a fi adevărată. Şi era, fiindcă el strigă ceva foarte furios spre locul unde ea se afla. Se certară, fără să-i mai văd şi fără să aud ce-şi spuneau cu adevărat. Şi atunci îl văzui şi pe Chilipir venind spre malul Dunării. Auzise focul de armă şi venise primul, mă gîndii. Nu mai era nimic ce să aştept : ei doi nu mai puteau intra în Dunăre. Se auziră şi cîinii apropiindu-se lătrînd. Acatrinei coborîse vocea şi veni după ea lîngă Dunăre, rugînd-o ceva şi încercînd să-i explice ceva : degeaba, ea, care se îmbrăcase, fugea de el, desculţă încă şi încercînd să-şi adune sub batic părul despletit. Şi el se aşeză pe o salcie adusă albită de valuri pe mal, cu faţa în palme, şi ea se depărtă cu Chilipir de el şi rămase aşa departe de el pînă veniră toţi cei plecaţi şi-l priviră şi ei şi cîinii lor ce lă- trau în zgărzi. Şi el se uită la ea şi la ei şi zise, întinzînd mîna spre ea şi spre ei şi chemîndu-i lîngă el: „Domnişoară"... şi nimeni nu-i răspunse şi eu înţelesei că supărarea lui venea din descoperirea lui: că ea putea să nu stea lîngă el şi că putea chiar, şi asta şi voia ea, să trăiască fără el şi el deci rămînea singur, aşa cum şi stătea pe salcia albită şi putrezită de ape, şi singur stînd însemna că nu-i este ei indispensabil şi asta că lipsa lui ea n-o simţea era mai gravă decît singurătatea sau la fel de gravă : el nu mai avea nici un rost. M-am gîndit de multe ori apoi la clipele petrecute de el stînd pe cioturi de salcie şi sînt convins şi acum că el atunci a descoperit gelozia : repet, gelozia, fiindcă la altceva nu s-a gîndit. Gelozia, frica asta a lui c-o să stea singur pe malul Dunării şi ea o să plece în sat şi n-o să-i zică nici la revedere : ăsta era pericolul ce l-a simţit : singurătatea, adică exact ce este în esenţa ei gelozia. Şi a rîs, totuşi, şi i-a zis domnişoarei Mia : „Fii

serioasă !“ ... „E turbat“, o auzii pe ea. „De ce vorbeşti prostii ?“ „S-a luat după mine să mă muşte“. „M-am luat după tine ca orice om şi te-am speriat că te-am găsit cu...“ „Aiurează. Are ochii roşii, priviţi-l !“ „N-am dormit...“ „Mi-a zis... Vai, cum mi-a zis ! Ce mi-a zis ! Şi cît a alergat după mine să mă sfîşie... Aiurează... Nu se atinge de apă... Hai, intră în Dunăre şi bea apă !“ El nu i-a răspuns, a «tat cu faţa în palme. „îl doare capul, ca pe Ciocănelea“. „Să-l prindem şi să-l legăm“. „Şi dacă ne muşcă sau ne zgîrie ?“ „Să-l lăsăm aici“. „Şi dacă vine în sat şi muşcă vreun copil ?“ „Să-l prindem şi să-i legăm mîinile“. „Te apropii tu de el ?“ „Fiţi serioşi, le-a zis el, mergeţi şi vedeţi-vă de-ale voastre“. Toată pădurea mirosea a carne arsă şi focurile fumegau pe mal. „Calagherovici trăieşte“. „Aiurează“... „Fii serioasă“, a zis el şi s-a ridicat în picioare şi s-a apropiat de ei. Dar numai cîinii au rămas pe loc, lătrînd, ei şi ea s-au dat un pas înapoi. „Stai acolo !“ a strigat Cîcea. „Tu l-ai vîndut pe Calagherovici“... „Aiurează, eu nici nu l-am cunoscut“, a zis Cîcea. „Na, bea apă din bidonul ăsta“, i-a aruncai Sofronie un bidon militar. Acatrinei i-a dat un picior şi l-a trimis în Dunăre. „Nu vrea“... „Scaldă-te, i-a zis Iri- mie. Dă-ţi jos hainele şi intră în apă gol să te vedem că nu te temi de ea...“ Acatrinei a rîs şi s-a apropiat de ei, ră- mînînd de fapt la aceeaşi distanţă, căci cu fiecare pas făcut de el spre ei şi ei se îndepărtau cu un pas de el. „Hai, intră în Dunăre !“ „Nu ţi-e ruşine, tîmpitule ?“ „Ne-a făcut tîmpiţi“, a zis Cîcea şi a aruncat un retevei ce-l avea în mînă. „Ce vrei, să-l iau în dinţi şi să vă arăt că sînt cum vreţi voi ? Poftim, îl iau, a zis şi a luat bucata de lemn în gură, nervos, şi apoi l-a aruncat înspre Cîcea şi a început să rîdă. Hai, gata cu jocul ăsta, să mergem acasă“, a mai zis. „Intră în Dunăre“... „Termină cu joaca, zău, că n-aveţi umor“... „Bea apă...“ „Are ochii roşii“. „Vă las, plec singur în sat“, a zis el şi s-a dus să-şi ia bicicleta. Chilipir i-o luase însă de mult de unde fusese rezemată. „Domnişoară, spune-le să-mi dea bicicleta“... „Se împleticeşte în mers“. „Se învîrte pe loc...“ „Caut bicicleta... Hai, zău, şi-aşa sînt destul de supărat... Mîine trebuie să-l văd pe Calagherovici“.

„Aiurează“... „Uite-l, căzu în nas...“ „O buturugă, prin iarbă...“ „Sînt obosit, vreau să ajung acasă, să dorm, n-am chef de bancuri proaste“...

„Leagă-te singur cu funia asta“, i-a aruncat Cîcea o frînghie scoasă din raniţa sa devenită traistă de vînătoare. El o aruncă în Dunăre şi nu-i răspunse. Ea îi puse oglinda în ochi şi Acatrinei se feri şi surise trist. „Nu-mi plac copilăriile dumitale, jocul cu oglinda, după toate ce le-am văzut...“ „Ce-ai văzut ?“ întrebă Sofronie. „Aiurează şi nu suportă oglinda, semne sigure...“ „Ce prostii... Cum e şi prostie goana asta a voastră prin pădure după iepuri... Arătaţi ca nişte caraghioşi cu puştile voastre şi cu javrele voastre... Hai, căraţi-vă“, zise, şi se aşeză iarăşi pe salcie, cu faţa în palme. Cîcea mai avea o frînghie în traistă : o scoase şi le făcea semn să se apropie cineva pe furiş de el şi să-l lege. Nu vru nimeni şi în hărmălaia cîinilor nu auzi ce-şi spuneau pe şoptite. Unul îşi scăpă din mînă cîinele cu zgardă cu tot şi dulăul se apropie de Acatrinei lătrînd. Acatrinei luă de jos o parte din salcie, să se apere, şi-l lovi pe cîine în cap şi-l dădu cu picioarele în sus. Cîinele se zvîrcoli şi se repezi apoi la el şi mai furios, schelălăind, şi el iarăşi îl lovi şi-l doborî în nisip, dar se văzu în înjurătura sa că frica se apropiase de el mai tare decît cîinele. „Cheamă-ţi pocitania“, strigă el, dar nimeni nu scoase o vorbă. Îl priviră cum se bate cu cîinele, cum dă în el, neîndemînatic. Se apropie de un salcîm şi vru să se urce în el şi să scape de încăpăţînarea javrei lovite : nu se urcă, poate de ruşine. „Spune-le să-şi cheme javra“, strigă. Nu-i răspunse nimeni. „Eşti foarte mîndră, îngrozitor de răutăcioasă... Aşa vrei să te răzbuni, bătîndu-ţi joc de mine cu jocul ăsta tîmpit ?“ Se învîrtea în jurul salcîmului, apărîndu-se cu nisip şi cu haine de javra aţîţată de lătrăturile celor din zgărzi. „Ei bine, o să spun că ai dreptate, că eşti mai pricepută ca mine în toate bolile, n-o să-ţi mai iau cum crezi clienţii la care le faci injecţii pe ouă şi pe găini ca să te poţi duce la Cîmpuleţ la coafor... Hai, nu mă fă să fiu şi eu meschin... De ce eşti atît de mîndră că te-ascultă nişte... Uită-te şi la ăla micu... Du-te cu cine vrei, unde vrei, n-am să-ţi mai...“. „Aiurează, îl auziţi ?“ „Cu ce mama dracului te-am supărat, de nu termini cu ?... Tot eu sînt de vină ? Bine, ce vrei atunci, să-ţi cer iertare, să-ţi cad în genunchi ? Voi ce-aveţi, sînteţi tîmpiţi, ce v-a apucat ?“ „Ne face şi tîmpiţi.“ „El“. „Pe noi“. „Nu ştie ce vorbeşte“. „E ca

Ciocănelea, nu-l auziţi cum urlă ?“ într-adevăr el urla, transpirat, furios pe cîinele ce şchiopăta şi schelălăia. „Sâ vă ia dracu“, zise şi intră în pădure, aproape alergînd, să scape de javră şi de ei şi pe alt drum să se ducă spre sat. Şi atunci ei fugiră după el şi cînd el apăru iarăşi pe malul Dunării se lupta cu o creangă cu o hărmălaie de cîini. Veni spre domnişoara Mia, urmărit de ei, şi mi se păru şi mie că jocul devenise prea fără haz şi nu mai era joc cînd ei îl prinseră de pantaloni şi-i smulseră haina din mîini. El fugi pe malul apei, dar cîinii fură mai iuţi ca el şi-i veniră în faţă şi-l înconjurară şi unul mai arţăgos îl prinse de pulpa pantalonului şi-l tăvăli pe nisip. „Intră în apă“, zise Irimie şi atunci îi văzui pe toţi pri- vindu-l cum se luptă cu pocitaniile. „întră în apă“... „Fiţi serioşi, ce mama dracului v-a apucat ?“ Şi iarăşi fugi în josul apei, dar nu mai intră în pădure : aici măcar avea apa în spate şi nu-l puteau încolţi din toate părţile. Luă o altă bucată de salde şi prinse curaj şi-i altoi la mir pe cei din baltă şi se învîrti printre ei şi urlă ca turbat cu ochii roşii şi cu spume la gură. Ajunse în goană pînă unde se varsă Sîmbăta în Dunăre şi se opri chiar pe malul ei şi cînd privi înainte apa limpede se sperie fie de adînci- mea ei, fie văzîndu-şi ochii măriţi de spaimă şi faţa şi hainele sfîrtecate şi părul zbîrlit şi tot tremurul din sine tremurînd pe suprafaţa lude a rîului ca tremurul altei fiinţe pe care n-o cunoştea. Sofronie şi Irimie şi Cîcea şi Chilipir şi Zăbic veniră gîfîind şi el fugi înapoi de ei şi de cîinii lor şi de prostia lor şi nu le mai ceru ajutorul cum le ceruse altă dată ca unor ajutoare ce-i fuseseră şi cum le ceruse şi mai înainte, cînd începuse jocul, şi nici nu strigă, nici la ei, nici la cîini, şi nu scoase o vorbă nici cînd o văzu pe ea acolo unde o lăsase : o privi doar şi chiar cînd după o clipă parcă vru să-i spună ceva sau să strige, gura îi rămase deschisă fără cuvinte şi dacă nu avu vorbe nu putui să aflu ce gîndise şi ce voise. Cîinii nu-l slăbiră şi teama de ei şi de jocul nebun ce mă scotea şi pe mine din fire îi făcură fuga mai uşoară, dar oricît alerga nu avea unde să scape : să intre în pădure şi să se ascundă îi fu şi mai frică şi poate i se păru imposibil să nu-l găsească acolo, iar în salcîmi sau în plopul în care mă

aflam eu îi fu ruşine să se urce : mai era o ambiţie în el, să nu rîdă ei de el, aşa că rămase pe mal şi lovi unde nimeri şi urlă şi înjură şi cum fu din nou tăvălit prin nisip se umplu de scai şi cînd se ridică dintre sălciile tinere şi dintre lăstarii de salcîm îl văzui plin de băligi pe picioare şi pe cap cu o tufă uscată din care căzuseră frunzele cafenii acoperindu-l şi rămaseră negre şi lungi şi întortocheate ca nişte coarne doar crengile subţiri şi moarte. Şi primul cîine care îi sfîrtecă pulpa şi-l umplu de sînge fu împuşcat pe loc de Sofronie şi ceilalţi asurziţi de cartuş şi aţîţaţi de mirosul de sînge şi de praf de puşcă săriră pe cel mort şi-l hărtăniră ca pe-o obială şi-o vreme Acatrinei scapă de urmărirea lor şi o privi crunt pe ea cum rezema un salcîm netulburată, dar încă supărată pe el. Răsuflă ca după o luptă bicisnică şi cînd ceata de căţele slăbănoage şi de dulăi flenduroşi se repezi să-l dea de pămînt, lovi cu o creangă dreaptă ca un par ; şi cum strîngea din dinţi şi cum îi privea arăta ca un animal, nu turbat, uimit şi c-o minte rămasă omenească, fiindcă, îşi dădea seama ce se întîmplă şi în răstimpuri o privea şi pe ea şi pe ei şi tot aştepta să înceteze gluma lor sau răzbunarea ei, şi cum nu înceta nu înţelegea cum bîz- dîcul, capriciul sau mîndria sau prostia unei muieri te pot pierde din viaţă. Eu lăsasem lipite de alt plop mai îndepărtat picioroangele şi venisem tiptil spre ei şi îmi părea rău că n-am o puşcă să dobor toţi cîinii şi mă temeam să nu mă simtă cu mirosul lor flămînd şi să mă tăvălească prin nisip şi m-am urcat în alt plop, chiar aproape de vîrf : îi vedeam pe toţi din spate. I-am făcut semn cu cămaşa lui Acatrinei că sînt acolo şi-l văd şi l-am chemat învîrtind cămaşa în aer să vină în plop lîngă mine şi să scape de gluma lor şi el nu m-a văzut. Ei tot îi strigau să intre în apă ori să se lase legat şi el poate şi-a dat seama mai bine decît mine în ce nimerise şi că din prostia şi teama lor de turbare şi din neînduplecarea ei nu mai era vreme să scape. Şi a început să urle, răguşit de cît strigase : sau poate avea vocea lui Ciocănelea. Aşa părea. Şi răguşeala lui fără vorbe (un fel de geamăt răstit) i-am auzit-o mai bine cînd a ajuns sub plopul meu : probabil îmi văzuse semnele şi cămaşa. S-a urcat în plop

18*

27
8

chinuit şi cîinii au venit şi l-au tras de tălpi şi cum avea mîinile muşcate şi nu se putea ţine în ele ca să urce ei l-au doborît de cîteva ori pe pămînt : însă tot a reuşit să se desprindă de ei. Chilipir a rîs arătîndu-l cu degetul şi toţi au rîs şi i-au dat ei dreptate cînd a zis : „E atins, se urcă în copaci". El plîngea sau se smiorcăia sugîndu-şi muşcăturile ce-l dureau şi eu i-am zis pe nume şi l-am chemat mai sus, dar nu m-a auzit. Ei nu s-au apropiat de plop, aşteptau, ştiau că n-o să rămînă toată viaţa acolo : sus el era mai uşor de legat. îşi desfăceau curelele şi le puneau cap la cap, să-l poată lega. Cîinii se încolţeau între ei privind în sus. Lipsa lor de grabă, nu a cîinilor, mi s-a părut plină de încredere şi şi el poate a observat asta, dar ce l-a determinat să coboare a fost altceva : că m-a văzut. A căscat gura ca un căzut în nori, ceea ce însemna că nu-mi văzuse semnele făcute cu cămaşa : se urcase din întîmplare în acelaşi plop cu mine şi cînd m-a zărit s-a speriat mai rău ca de cîini. Şi nu ştiu ce semn mi-a făcut, îngrozit, înspăimîntîndu-mă cu spaima din el şi a sărit între cîini fără nimic în mîini şi ei s-au tras în lături şi au tăcut o vreme şi nu s-au apropiat de el şi el n-a fugit. Totul intrase într-o linişte ce nu ştiai ce acopere şi el s-a dus către ea cu mîinile în ce-i mai rămăsese în buzunare, murdar şi zdrenţuit şi tăcut, şi apoi cu mîinile întinse ca şi cum i-ar fi rugat să-l lege dacă jocul lor aşa trebuie să se încheie. Ei nu l-au legat, s-au îndepărtat, şi cînd el a început să alerge spre ei şi să-i oblige, înainte de-a-l ajunge din nou cîinii, să-l lege şi să fie între ei, potăile l-au înconjurat şi mai violent şi el văzînd că pierduse din nou sfîrşitul glumei a vrut s-o încheie cumva : s-a lăsat muşcat, nu s-a mai zbătut, să-i oblige astfel să-şi oprească javrele. Dar Chilipir a tras şi el în alt cîine. Inima îmi bătea zăpăcită şi cum ţineam plopul strîns în braţe îmi simţeam bătăile intrînd în el şi şi fiind şi ale lui şi bătînd parcă din inima lui. Cîinii loviţi de alice erau şi mai întărîtaţi. Cei morţi erau împinşi cu nişte crengi în Dunăre şi apa îi lua şi îi ducea la vale ca pe nişte saci. El a venit pe mal şi sleit de puteri s-a aşezat pe iarbă şi se vedea că ori nu mai ştie ce se petrece cu el, cum ziceau ei, doborît ea Ciocănelea, ori îşi pierduse orice nădejde că mai poate scăpa viu dintre

ei şi vedea singura salvare, dacă tot era să nu mai scape, în sfîrşitul său cît mai grabnic cu putinţă şi sfîrşitul acesta nu putea să se înfăptuiască dacă el se mai zbătea de pomană, chinuindu-se de pomană. Ei aruncau cu bulgări de pămînt în el şi el nici nu mai tresărea. „Nu mai simte durerea, exact ca Ciocănelea", zicea Chilipir şi pentru mine era foarte curios cum stîrpitura se însănătoşise peste noapte şi era acum mai priceput în semne decît oricine. N-aveam nici puşcă şi degeaba priveam în toate părţile aşteptînd pe oricine să se nimerească în trecere spre sat sau spre Cîmpuleţ. El se muiase şi nu-i mai păsa de muşcături şi nu se mai ferea de gurile lor negre şi ori că era ca Ciocănelea, cum ziceau ei, şi atunci tot îngrozitor era ce făceau ei, adică exact ce nu făceau ei, ori se lăsase hărtănit, ca să termine odată cu ce aveau ei în gînd cu el şi ceea ce-i puteau face javrele pînă atunci : fiindcă zbătîndu-se îşi prelungea de pomană durerile şi nu-i mai folosea la nimic şi nici nu-i convenea poate să-i vadă cum îl privesc la nesfîrşit. Doar îi privea. Dar spre plopul meu nu se uita, fie că mă uitase şi atunci era turbat şi nici nu mă reţinuse în minte ca să mă uite, fie ca să nu-i ducă spre plop cu gîndul şi să mă găsească acolo şi să-şi dea seama că-i văzusem şi să mă creadă şi pe mine ca pe el, sau de teama că am să-i spun să pună şi pe mine cîinii. Nu ştiu ce era sau nu era în capul lui. Dar el chiar de era cum ziceau ei, ei îl lăsau pe seama javrelor cu strîmbătate şi pe nedrept şi orice s-ar fi întîmplat, de-ar fi murit el sau nu, bolnav sau nu, din capetele lor trebuia să-i fie răscumpărată pieirea. M-am gîndit că el putea muri atunci cînd s-a ridicat din nou în picioare şi-a început să se bată cu haita de cîini; nu mai putea să-i vadă încolţindu-l şi să mai asculte pocnetele de armă ce-i aţîţau şi să stea de lemn. Dar era fără vlagă şi cădea în genunchi şi-i întărită şi mai tare lovindu-i şi încercînd să scape de ei, alergînd. Doamne, cum de la noi în sat înnebuniseră cîinii, că prin alte locuri din împrejurimi îşi vedeau de mămăliga lor, n-aveau bale, ori îi duseseră din timp la injecţii şi-i priviseră în gura lor căscată, de ce la noi ? Şi atunci m-am întrebat: dar dacă el nu era turbat ? Dacă erau ei, cei care încercau să-l piardă ? Şi ei

asmuţiseră

cîinii pe el şi-l împingeau spre groapă fără vină. Bar atunci nici ei poate n-aveau nici o vină. Şi era şi mai groaznic, că ei aveau să trăiască şi seara să meargă în sat şi fără dreptate puteau şi pe altcineva să-l pună în locul lui. Au tras cu armele în vînt, umplînd aerul cu miros de pulbere arsă şi cîinii încălziţi şi sleiţi şi ei de vlagă l-au împins pînă în Dunăre şi el a început să se apere azvîr- lindu-le apă în ochi şi ei au năvălit pe el şi l-au doborît la mal în apă şi nu se mai vedea între valuri om de cîine, erau unul peste altul, ca un alt soi de animal : făcut din capete de cîine şi din trupuri de cîine şi avînd şi un cap de om şi mîini şi picioare de om. în cîinii ce se speriau de apă şi voiau să vină la mal ei trăgeau cu alice şi-i forţau să nu păşească pe pămînt şi ei se întorceau spre el şi unii de-abia lîngă el erau cuprinşi de moartea dată de alice şi începeau să plutească fără suflare în jurul lui. I-a luat apa şi a început să-i înece învălmăşiţi şi să-i ducă în jos, plutind şi nu prea. Nu l-am mai zărit dintre ei şi dintre schelălăiturile lor pline de apă. îl băga Dunărea la fund şi ce era formidabil era că soarele strălucea roşu în amurg şi frunzele fremătau şi răsărea luna.

ORIZONTUL NI SE PARE ÎNTOTDEAUNA MAI DEPARTE DECÎT ZENITUL

IN CIMITIRUL ACESTA DE OAMENI CRUCILE SINT TOATE de lemn, înalte şi foarte înalte, după statura celor duşi, fiecare cruce măsurînd cînd a fost pusă la căpătîiul celui mort cît măsura el în viaţă stînd în picioare. Negre de timp, aplecate în faţă, gîrbovite, pitice, intrate în ţărînă pînâ la creştet, aplecate într-o dungă, lăsate pe spate, nu erau egale şi această inegalitate fantastică te înspăimînta. Dar iarba creştea peste mormintele intrate în pămînt şi peste potecile dintre ele şi astfel totul devenea egal, nivelat ; o cîmpie sălbatică în care zăceau înfipte cruci negre de lemn, mîncate la rădăcină de umezeală, de muşchi subţiri şi firavi ea o lepră vierzuie, de un soi de ciuperci albe ca nişte băşici pline cu puroi. Cum putrezeau în pămînt, crucile se scufundau şi, după mersul lor lent, dar sigur în jos, îţi dădeai seama de vîrsta omului mort, de anii lui petrecuţi în pămînt. O femeie stătea în genunchi tăcută în faţa unei păsări de lemn (crucile semănau cu nişte păsări) şi nu plîngea şi, cum noi îl urmam pe profesor căutînd mormintele unor foşti profesori pe care nu i-am cunoscut niciodată, ea ne privea înspăimîntată văzînd cum trecem pe unde se nimereşte, ca nişte oi; şi doar din ochii ei am înţeles că fiecare om dus avea un loc al lui pe care noi nu-l ştiam şi-l călcam, ca şi cum am fi călcat-o pe ea în picioare. Profesorul Haralamb voia să refacem mormintele profesorilor şcolii noastre şi să le îngrijim, şi să nu-i lăsăm să moară de tot pe cei care cu ochelari, şi cărunţi, mai stăteau pe coridoare în tablouri de sfîrşit de an ce aveau toate în partea de jos cu litere de-o şchioapă scris : La revedere în anul cutare. Aceşti ani cutare trecuseră unii şi ei. Şi acest „la revedere“ care-i chema pe elevi şi pe profesori să se întîlnească într-un an care trecuse (murise) şi el de mult mi se pare straniu ; şi coridoarele mai ales ale internatului îndesate cu dulapuri pentru haine peste care surîdeau plini de praf dascălii şi elevii de altădată mi se păreau nişte cimitire fără cruci.

L: Trecuseră zăpezile în cîteva rînduri peste Cîmpuleţ şi acum ploua încet, rar. Deodată s-au auzit tunete şi ne-am uitat spre cer şi profesorul a zis : „Gata, de-acum vine primăvara, dacă se-aude cum tună, s-a dus iarna“. Aceste

vorbe le reţin. Şi grija lui pentru foştii profesori. A doua zi, Haralamb n-a mai apărut la şcoală şi nimeni n-a ştiut unde s-a dus. N-o să-l uit niciodată cum privea cerul as- cultînd tunetele şi cum ploaia îi cădea pe ochi şi stropi de apă îi picurau de pe vîrful nasului : cred că atunci l-am iubit.

— Culmea e că toată lumea crede că noi ne iubim. Sigur că, teoretic, e posibil. Şi un amor din şcoală nu ne poate împiedica să ne iubim. Eu totuşi cred că nu ne iubim, cel mult ne simpatizăm. Tu-mi vorbeşti despre Haralamb ca şi cum eu aş fi o prietenă de-a ta.

|k ■— Tu m-ai rugat să-ţi povestesc ceva despre Haralamb.

— E drept. Deci eu sînt prietenul care te ascultă. Dar ca să fiu sincer mă interesează nu atît dragostea ta de elevă, cît dispariţia lui. Unii au spus c-a fugit în străină-
ftftte» trecînd noaptea Dunărea cu o cameră de autobuz peste piept, alţii c-a dispărut cu un planor. Tot felul de presupuneri. Nu s-a exclus nici varianta : c-a murit pur şi simplu. Un lucru încurcă şi descurcă orice presupunere : nu s-a aflat cadavrul său. Tu mi-ai mai spus o dată c-ai fost cu el şi cu alte eleve şi cu alţi elevi într-o plimbare În una din ultimele zile cînd el a fost văzut. N-am reţinut atunci că era vorba de ultima lui zi. Şi nu te-aş fi întrebat poate niciodată despre el dacă n-ar fi dispărut acum tot fără nici o urmă Patriciu Ion, administratorul de-atunci Al şcolii din Cîmpuleţ unde învăţai. Patriciu a fost însurat CU Petra, secretara pe atunci a şcolii. Acestea ar fi datele, pe care le cunoşti, desigur. Patriciu era un ochelarist cu nasul mic şi plin de negi, un funcţionar rotofei, tot timpul cu pantalonii necălcaţi, strivindu-şi cînd îşi dădea importanţă vîrful nasului cu podul palmei stingi şi cu arătătorul sting, plin de ticuri, ca un om mediocru ce şi era, un încurcălume mincinos şi uituc, contrazicîndu-se de la o zi .la alta, datorită minciunilor care nu mai ţineau cont azi de cele de ieri, sau datorită începutului de scleroză ce-l făcea sâ nu-şi mai amintească exact şirul, hai să le zicem, fanteziilor sale. Dar nu erau fantezii, căci nu inventa de dragul de a fantaza, ci pentru a-şi încropi un soi de personalitate şi de-a cîştiga un loc la masa profesorilor sau a celor mai sus aflaţi decît el. Ca să-şi menţină postul de administrator al liceului (de fapt al internatului) era în stare să spună că a fost amic şi este cu tot felul de persoane pe care n-aveai cum să le întrebi de este adevărat sau nu, ele fiind ori moarte, ori în alt oraş, şi la Bucureşti mai ales, în lumea aşa-zisă de elită. Patriciu fusese deci, după spusele lui, prietenul lui Liviu Rebreanu bunăoară, jucase cărţi în lagăr cu un general sovietic etc. Un guraliv care voia să trăiască cu orice preţ. Chiar nu doar băs- nind, ci furînd, umilindu-se etc. Pe scurt, un nimeni. în atîtea potlogării s-a tot băgat, încît, acestea tot mărin- du-se şi agravîndu-se, ca să scape nu-i mai rămînea decît moartea. Dar el n-a murit, ca să zici c-a scăpat. A dispărut de cîtva timp. Exact ca acum cîţiva ani Haralamb. Nu-ţi asuma convingerea mea că el se află, viu sau mort, în

această clădire în care ne aflăm. Te-am rugat să mă conduci sau să mă însoţeşti prin această fostă şcoală a ta, cunoşti mai bine fiecare etaj, fiecare sală de clasă, bucătăria, subsolul cu sala cazanelor şi spălătoria, pivniţa plină de enorme butii şi butoaie, laboratoarele, dormitoarele. Atunci era o şcoală normală mixtă, cu internat, acum e un liceu agricol, specializat în viticultură : fostele terenuri ce formau aşa-zisa fermă a şcolii au rămas ale şcolii şi cu toate că vinul se comercializează prin MAT ele nu încetează să fie pentru toată lumea vinurile şcolii, deci proprietatea şcolii. îţi reamintesc aceste amănunte ca să mă poţi contrazice în caz că greşesc, deşi amănuntele strict organizatorice ale şcolii nu mă interesează decît în măsura în care ele se vor lega cumva de viaţa şi moartea lui Patriciu. Dar sínt absolut convins că nu se vor lega. Acum toată lumea se află în vacanţa de vară, profesori şi elevi, deci clădirea e goală. E seară şi personalul administrativ de mult a părăsit clădirea. Nimeni nu ştie că ne aflăm aici, decît paznicul. Dar el mă cunoaşte şi n-o să anunţe pe nimeni că ne aflăm aici. Chiar de nu l-aş fi rugat, n-ar fi îndrăznit să se alarmeze. Dar pentru orice eventualitate l-am lăsat pe Liliac să-i ţină de urît. Totul este în regulă, n-o să ne tulbure nimeni plimbarea. Ştiu că poate nu e o mare plăcere să-ţi revezi şcoala, căutînd alături de mine un mort care nu există. Patriciu locuia în incinta internatului, în clădirea de lîngă administraţie. Nevastă-sa, Petra, e la spital acum. Deci în toată această imensă clădire — sau în acest castel boieresc, cum era la început — ne aflăm doar noi doi : şi eu zic că şi Patriciu care se ascunde nu ştiu unde. Sau bănuiesc unde se ascunde, ori e ascuns. Cum şcoala e la marginea Cîmpuleţului, înconjurată de brazi şi de pruni şi meri şi apoi de zeci de hectare cu viţă-de-vie, putem aprinde lumina şi putem chiar urla, n-o să ne vadă şi audă nimeni. Propriu-zis nu mă interesează crima, ci mecanismul ei. Tu o să-mi spui că de la tine n-o să aflu mare lucru. Nici nu aştept altceva decît să-mi arăţi clădirea, sau clădirile. Şi să-mi vorbeşti despre ce vrei. Nu cred c-o să descopăr în această seară nimic. Clădirea a fost cercetată pas cu pas de miliţie şi nu s-a aflat absolut nimic dubios, nici măcar un fir de păr, cum se spune, legat de dispariţia lui Patriciu. N-o să-l în- tîlnim pe Patriciu mort, n-ai nici o teamă. Am mai avea o şansă, să-l întîlnim viu. Asta ar fi de fapt şansa lui.

— Acest om era tot timpul disperat. Să intrăm întîi în cancelarie, vrei, Tică ? Bine, o iau înainte. Aici era secretariatul şcolii şi lucra nevastă-sa, Petra. El era disperat şi din cauza ei, că-l înşală cu profesori sau cu pedagogi, cu inşi deci superiori lui şi în grad şi în prestigiu, sau cu elevi din clasele mari, şi ei mîine superiori lui, căci aveau o perspectivă măcar de a fi mai sus decît el. Asta îl exaspera. O pîndea pe Petra ascuns seara după dulapurile acestea pline cu pietre şi cu păsări împăiate. Era disperat şi fiindcă lîngă clădirile ce formau corpul administraţiei, în fostele locuinţe ale slugjlor boiereşti şi în

partea aşa- zisă conac de vară, se aflau trupe şi un spital militar — şi soldaţii, ca soldaţii se chior au „printre“ gardul de sîrmă ghimpată la fetele noastre şi poate şi la nevastă-sa ; ei n-aveau voie să treacă la noi şi nici noi la ei, dar privirile trec prin orice gard de sîrmă şi poftele şi dacă militarii erau stătuţi şi plini de dorinţi, el, care-şi cunoştea muierea cît e de plină de căldură, se temea de o aventură a ei ca de dracu şi ca s-o sperie pe ea ne speria şi pe noi cu siluiri înfiorătoare şi cu pedepse groaznice la care militarii erau supuşi cînd erau prinşi călcînd, cum zicea el, pe bec. El n-avea curajul să spună că urăşte haina militară, nu risca o asemenea afirmaţie : dădea vina pe femei. Santinele ziua şi noaptea, patrulau şi parcă această zonă interzisă fascina, mai ales aflînd că în capelă sînt aduşi cei morţi în spital să li se facă autopsia. Pe vremuri fuseseră aici şi cîteva maici ce ţeseau covoare şi aprindeau luminări. în capelă era acum sala de disecţie, morga, aici era ultima haltă mai ales nocturnă a celor muriţi. Ni se vorbea de băi cu formol în care erau conservaţi cei cărora încă nu li se descoperise prin autopsie exact cauza decesului, de mese acoperite cu tablă pe care zăceau goi, doar acoperiţi cu halate albe şi cu luminări la cap, soldaţii în ultima lor haltă, spre casă ori spre groapă. Şi într-o noapte, spre dimineaţă, eu cu Nuţa Dobrescu, colega mea de bancă, moarte de curiozitate am trecut gardul pe sub sîrma ghimpată şi-am ajuns tîrîndu-ne printre rondurile cu flori şi printre arbuşti la capelă. Să vedem cum arată oamenii morţi, soldaţii, cum arată cei tăiaţi la autopsie peste piept şi cum sînt cusuţi cu aţă la loc să nu se vadă urma mîinilor de doctor în ei. Cu nişte chei false, printr-o uşă din dosul fostei săli de gimnastică (actuala sală), am ajurîs în capelă şi-am aprins un chibrit şi-o luminare ce le aveam cu noi şi capela s-a luminat dintr-o dată : dar era goală. Doar prin colţuri puţeau nişte sticle destupate şi nişte gunoaie de păsări şi nişte cîrpe negre de motorină. înfruntasem ca nişte proaste fie eliminarea, de eram prinse, fie vreun cartuş bîzîindu-ne pe la urechi tras de-o santinelă mai slabă de înger (la moarte nu ne gîndisem) ca să vedem cum oamenii morţi stau noaptea părăsiţi — şi cînd colo în capelă nu găsisem decît o minciună de-a lui Patriciu. Gardul de sîrmă nu mai există, după cum vezi. Iar capela este aceasta. Trebuie să intrăm, sînt curioasă dacă au fost de-atunci măturate gunoaiele, fiindcă în memoria mea ea a rămas plină de murdării şi duhnind îngrozitor. E foarte greu, dacă nu imposibil, să-l aflăm aici pe Patriciu. Mort, în nici un caz n-o să-l găsim.

H; — Aş prefera să-l găsim viu. Dar să nu intrăm în capelă, deocamdată.

— Cum doreşti. Să intrăm în WC-ul acesta ce are o fereastră spre merii din faţa camerei unde locuia Petra atunci cu Patriciu. E un WC rezervat cadrelor didactice. Dar seara şi noaptea cînd în internat nu mai rămînea decît portăreasa şi profesoara de serviciu mergea acasă (şi chiar de rămînea cineva, pe coridoare becurile erau stinse şi nu te observa nimeni dacă te plimbai prin şcoală), veneam din dormitor în cămăşi de noapte şi din acest loc unde ne

aflăm aici vedeam totul în camera lui Patriciu. Se pare că Nuţa Dobrescu descoperise această fereastră miraculoasă prin care ca la cinematograf vedeam plăcerile de seară ale familiei : Patriciu umblînd în chiloţi prin cameră, Petra punînd masa şi făcînd patul. Cînd stingeau lumina, rămîneam şi mai fascinate, ştiind că în acel întuneric se-ntîmplă ce se-ntîmplă şi aşteptam ca ei să aprindă din nou lumina (în general aprindeau o veioză verde) şi să meargă desculţi în baie. Cînd era cald, lăsau fereastra întredeschisă şi, cu toate că mare lucru nu distingeam din conversaţia lor, reconstituiam din clinchetul tacîmurilor sau din scîrţîitul vag al podelei o ambianţă pe care o găseam plină de haz, dar şi plină de mistere. Spuneam că Patriciu era mereu disperat, deşi în acele seri, în doi, n-ar fi avut nici un motiv să nu fie fericit : Petra îi sărea în braţe şi rîdea pe întuneric ca o nebună din dragoste. El ştia că ea e frumoasă şi că nu se poate niciodată mulţumi cu nimic ; serile ei totuşi erau un chin pentru el, căci nu se terminau niciodată, ele se reluau identic Ifi se pare că această nesfîrşită perpetuare a rîsului ei îl epuiza şi-l enerva şi-l secătuia de puteri. Această seară ce părea că se continuă la fel şi nu se va sfîrşi niciodată devenise pentru el ca o corvoadă din ce în ce mai blestemată, de care nu se putea despărţi, fiindcă totuşi îi făcea plăcere (şi mai ales fiindcă i-ar fi produs o mare neplăcere s-o ştie a altuia). Ea îl aducea seara acasă de pe drumuri şi de fapt seara el şi-o dorea a lui, căci în orele de sus ale zilei se obişnuia să se ţină în Cîmpuleţ întîlnirile şi adunările şi şedinţele care schimbau faţa zilei şi într-un fel destinul oamenilor. Prin programul său domestic el era exclus, sau se excludea singur şi cădea în rîndul inşilor care nu decid, ci doar execută ce se decide în lipsa lor. Şi de la o vreme a început să lipsească de-acasă şi Petra îl aştepta cu lumina aprinsă şi cînd el venea scandalul era gata. Şi tot nu scăpa de rîsul ei. Patriciu nu se decidea să rămînă mereu cu ea sau nu seara şi nehotărîrea asta a lui şi-o plătea cu certuri şi farfurii sparte şi cu o epuizare nervoasă ce devenea tot mai evidentă pe faţa sa palidă sau mai bine zis veştedă, sau şi mai bine zis veştejită. Pînă cînd s-a-mbolnăvit Petra de-o boală necunoscută de doctori : îi cădea capul în piept de slăbiciune şi se topea pe picioare ca o muiere de ceară pusă la soare, bube mărunte îi spuzeau pielea ca păsatul şi-o iritau ca rîia şi nu erau bubele rîiei, se băteau şi se-mpreunau rotunde şi ajungeau ca nişte bani de cinci bani roşii, încheieturile rămîneau blege şi-o apăsa şi cămaşa şi-o durea capul parcă şi de greutatea părului şi toată carnea se strica în ea şi mîncărimea de piele n-o mai putea ţine pe loc şi-o alunga şi n-avea de slăbiciune putere să se mişte sau să fugă undeva unde să scape de ea însăşi, să se lungească undeva sub un soare care s-o tămăduiască de bubele ce se-ajun- geau, ori să găsească o apă neştiută sau fermecată care s-o scape de arşiţa grozavă ce-o chinuia nespus. Era roşie toată, ca o flacără, boala se aşezase în ea şi nu mai pleca şi unii ziceau că e ciumă şi alţii că e rău din vreo dragoste. Patriciu slăbise şi-l apucase un soi de

isterie povestind cum bubele roşii intraseră şi în gura ei, şi în nasul ei, cum pătrunsese boala pe gură în măruntaiele ei şi-i rodea ficaţii şi inima şi-i ieşea pe unde intra, pe gură şi pe nas îi ieşeau semnele bolii, muci putrezi şi viermi gălbui. Chemase şi popi s-o slujească şi-apoi îi alungase spunînd că nu i-a rugat el să vină, şi nu se ştia de ce se purta aşa, din teamă c-o să fie învinuit că el crede în Dumnezeu, sau din convingere că preoţii nu puteau face mai mult decît medicii. Dar ce n-au putut biserica şi medicina a putut

Haralamb : s-o facă sănătoasă, simplu, frecţionînd-o de trei ori pe seară cu gaz amestecat cu oţet şi usturoi şi pu- nîndu-i cărămizi calde la picioare după cum îi spusese baba Sevastiţa, o rudă de-a lui, adusă şi ea s-o vadă pe bolnavă. Dar culmea e (cum am aflat după dispariţia lui Haralamb) că baba i-a spus profesorului că doar el o poate pune pe picioare ; şi aşa s-a şi întîmplat şi toţi atunci au zis că el ştia din copilărie să atingă cu palmele acele tainice puncte ale corpului care ascund secretele vieţii şi care apăsate şi mîngîiate cu pricepere trezesc în om rezervele sale vitale şi-l scoală şi de pe patul morţii. Noi însă, proaste, de la această fereastră vedeam numai cum mîi- nile profesorului întîrzie peste pieptul şi pîntecul şi coapsele femeii şi uitam că ea e bolnavă şi că el e un fel de tămăduitor. Şi noi am simţit că e imposibil ca mîinile lui să n-o vindece : şi aşa s-a şi întîmplat, s-au trezit în ea toate simţurile rătăcite de boală şi s-a pus pe picioare. Fapt ce l-a înnegrit şi mai tare pe Patriciu, căci nu i-a convenit să-l vadă pe Haralamb în asemenea chip tămă- duindu-i nevasta. De atunci l-a urît, de cînd ea a scăpat de boală. Haralamb nu s-a atins altfel de Petra, n-a avut nici timp, a dispărut nu după mult timp. De fapt a dispărut aproape odată, sau imediat după moartea armăsarului Irod. Evident că Haralamb a devenit un rival pentru el, care-l anula : înfăptuise ceea ce nici doctorii, nici popii şi nici el nu putuseră realiza. Se simţea umilit şi în faţa celor care auziseră cum se însănătoşise Petra, şi în faţa ei. Ea se ruga sub icoane pentru Haralamb, începuse să creadă în Dumnezeu, îi trimisese omul care s-o scoale din moartea pe care-o văzuse în clipele ei de febră. Şi Patriciu a început să-l înjure şi pe Dumnezeu, dar înju- rîndu-l el nu-l nega, dovedea astfel că exista, din moment ce poate fi batjocorit. Şi prefera să se audă că-l înjură nu doar pentru că astfel prietenul său Moise zicea că dovedeşte că nu crede în. sfinţi şi deci s-a lepădat de religie şi e liber, ci pentru că înjurîndu-l ca să fie auzit de alţii el în sinea sa îi recunoştea existenţa şi această recunoaştere nu putea să nu-i aducă iertarea, Dumnezeu iertîndu-şi păcătoşii. Dumnezeu într-adevăr trebuia să existe, altfel însemna că miracolul vindecării Petrei venise de la Hara-

lamb şi venind de la un pîrlit de profesor însemna că un pîrlit de profesor înseamnă ceva, însemna că trebuie luat în serios acest om, şi nu numai omul, ci şi părerile sale şi libertatea sa de-a spune şi face ce dorea. Şi ţinînd cont de un om trebuia să ţină cont de istorie, nu pentru că Haralamb era profesor de istorie, ci pentru că Haralamb susţinea că fiecare om înseamnă istorie, or el nu-l putea înghiţi pe Haralamb, nu numai din cauza Petrei, ci şi pentru că nu-l înghiţea Moise, cu care el, Patriciu, era de acord, cu Moise, cu părerile lui — cu istoria ca să zic aşa a lui era de acord. Fiindcă fără Moise el n-ar fi ajuns în postul pe care-l avea şi în Cîmpuleţ. Şi dincolo de acest ajutor, nu întîmplător, căci erau prieteni, Moise îl cununase cu Petra şi el nu putea să uite clipele cînd în biserică intrase de mînă cu Petra şi trecuse cu ea prin faţa altarului cu pirostrii pe cap, şi nu le uita pentru că Moise îi spusese să fie atent : a cui mînă era mai rece, a ei sau a lui, mina aceea va muri mai întîi; şi mîna lui fusese mai rece, simţise căldura mîinii ei şi în tot timpul slujbei se gîndise că el va muri înaintea ei. Şi dacă crezuse atunci în biserică precum că ea îl va înmormînta, nu se alarmase prea tare (ci doar îl apucase isteria că lumea o crede pe ea bolnavă de moarte) cînd ea zăcuse cu bube şi fierbinţeli, fusese sigur că ea nu va păţi nimic, deoarece el era sănătos tun şi-i spusese asta şi ei, dar ea nu-l crezuse, şi neîncrederea ei îl durea. Şi încrederea ei apoi în Haralamb îl scotea din fire : acest profesoraş îl năruise în ochii ei. Şi doar nu săvîrşise nici o minune cu oţetul şi gazul ce le amesteca, era un nimeni. Şi ca să fie şi mai convins că nu înseamnă nimic acest om, credea şi mai fierbinte în Dumnezeu. Căci însănătoşirea Petrei adeverise căldura mîinilor ei din faţa altarului, ceea ce Dumnezeu atunci le hărăzise. Şi-i spunea şi Petrei ce credea şi ea (era consăteană cu Nuţa Dobrescu şi i se spovedea Dobreascăi cînd se certa cu Patriciu) îi rîdea în nas, umilindu-l şi mai îngrozitor şi-i spunea : „Nu crezi în nici un Dumnezeu, te prefaci, nu crezi nici în Haralamb, nici în el, nici în om, în nimic, căci nu crezi în tine, în ce spui şi-n ce faci. Adică nu, şi mai rău, zicea Petra, crezi şi nu crezi şi de-asta eşti mereu încruntat de parcă te-ar

ploua şi te-ar bate zăpezile şi frigul întruna“. Vezi, Tică, eu cred că de-aici Într-adevăr venea disperarea lui, din această continuă ruptură ce exista în el, din nehotărîrea de-a fi într-un fel sau în altul. Şi aşa cred c-a ajuns el în stare să-l omoare pe Haralamb, din disperare. Dar să mă explic. Uite, ne aflăm în sala de mese a internatului. Aici lîngă soba de teracotă era locul meu la masă. Să ne aşezăm.

— Să ne aşezăm. Dar aş vrea să te întreb, înainte de a încerca să-mi explici părerea ta despre relaţiile dintre Haralamb şi Patriciu, de ce crezi că vă ducea profesorul prin cimitir ? Doar pentru a îngriji mormintele dascălilor ? Unii au zis că-l chema diavolul, il tenta, de vizita mereu cimitirul înainte de a muri, îl chema. Deşi părerea nu se susţine, sau se susţine prin aceea că Haralamb murind n-a avut parte de cimitir. Fiindcă n-a fost găsit nicăieri cadavrul său. S-ar putea spune că el n-a murit, a dispărut. Alţii susţin că în cimitir cu elevii Haralamb ţinea un soi de lecţii ciudate, căutînd să-i convingă că viaţa se desfăşoară altfel decît sînt ei învăţaţi la şcoală şi că are alte dimensiuni reale. Era un prilej, în cimitir, la adăpost de orice bănuială, de orice martori nedoriţi, într-un loc fără pereţi cu urechi să vă deschidă ochii asupra lumii. Un loc cam romantic, dar un loc. Dacă în altă parte nu mai rămăsese un asemenea loc, nici măcar în şcoală unde de obicei se învaţă totul. Un fel cam romantic de a discuta, în cimitir. Mă rog, alţii susţin că era un joc prin care el îşi recruta eleve pentru nopţile sale de burlac. După cum vezi, ipoteze există. Noi n-am dus niciodată lipsă de ipoteze, de suspiciune ; noi — vreau să spun lumea. Dar jocul cel mai teribil legat de Haralamb este nu legat de moartea sau dispariţia sa, ci de ce s-a spus despre el. Aici, totul o ciudat. Jocul e simplu şi constă din a căuta cadavrul, şi nu din a-l găsi pe ucigaş. De ce oare ? Se consideră mortul atît de vinovat, îneît e implicat în propria sa moarte mai rău ca un sinucigaş, sau se crede că e inutil să cauţi ceea ce nu vei găsi cu siguranţă : vinovatul ? Victima e atît de adînc dispărută, îneît aproape e o performanţă să o scoţi la suprafaţă, să-i descoperi adică rămăşiţele. Vinovatul e de negăsit, ca şi cum n-ar exista, secretele sale eînt insondabile. Tot ce ne rămîne nouă de făcut e de a

descoperi unde zac morţii. Bine, şi asta ar putea fi o treaptă, dar pentru mine nu ultima, Tu-l crezi pe Patriciu vinovat de dispariţia lui Haralamb, e o părere personală. Ai şi motive, poate, dar nu probe. Presupuneri. Plus un amănunt, nu de neglijat : l-ai simpatizat, ca să nu zic iubit pe profesor. Dar uite că a dispărut şi Patriciu, la fel de misterios. Umblă fel de fel de presupuneri : una te vizează chiar pe tine. Ca să te răzbuni pentru moartea lui Haralamb, i-ai făcut de petrecanie...

— Şi m-ai adus aici ca să-ţi arăt unde l-am ascuns.

— Nu chiar, fiindcă ştiu aproape precis unde se află Patriciu. Am spus că presupunerea ce te vizează e o presupunere, nu neapărat un adevăr. Deşi ar fi interesant şi chiar romantic să caut împreună cu asasinul cadavrul lui Patriciu. Ca ipoteză îmi place. Nu e chiar atît de romantică scena ca plimbările voastre prin cimitir, ar zice Patriciu.

— De ce chiar Patriciu ar zice astfel ? El nu mai poate zice nimic, el e mort.

— Am o scrisoare de la el în care zice aşa : că îl vom căuta împreună prin internat, eu şi tu, procurorul şi asasinul. Te bănuia că voiai să-l suprimi. Şi omul s-a asigurat : a lăsat cîteva scrisori. Una chiar îi indica locul unde bănuia că va fi aruncat.

— Atunci înseamnă că Patriciu a dispărut şi nu e mort. Nu vreau să spun că a dorit să mă bage pe mine la apă, cum se spune, nu fiindcă noi, căutînd în locul indicat de el, n-o să-l găsim acolo şi eu o să rămîn liberă. El a vrut, scriind, să cîştige timp, să fugă cît mai departe de-aici. Dar unde să se ascundă mai grozav decît în moarte, căci el doar acolo putea scăpa de ce-l bănuiesc.

— Şi dacă-l găsim aici ?

— Eşti convins ?

— Absolut convins că-l vom găsi aici.

— N-o să-ţi spun că n-am omorît pe nimeni, aşa spun de obicei toţi care au săvîrşit o crimă. N-am să mă scuz, în primul rînd pentru că nu ştiu precis ce este o crimă. A suprima viaţa cuiva, da. Dar cînd această viaţă trebuie suprimată ca ea să nu distrugă alte vieţi tot o crimă se cheamă că ai făcut ? Probabil. Nu neg însă că de multe ori am simţit nevoia să ucid. Poate e un semn de slăbi

ciune feminină : să constaţi că eşti neputincioasă total, să înlături altfel decît prin sugrumarea unui ins un rău care te copleşeşte nu doar numai pe tine. Am vrut să-l sugrum pe Patriciu, deşi ştiam că nu aveam forţă în degete să-i opresc în gît respiraţia. Şi nici locul unde să-l găsesc pe el begt mort sau legat de mîini şi de picioare ca să-i văd cum se stinge în ochii lui scăpărarea aceea de otravă blajină cu care ne privea picioarele şi ţîţele mici cînd intra dimineaţa în spălător să controleze, pasămite, de arde focul şi curge apa. Ura mea n-a venit însă propriu-zis din dimineţile cînd ne găsea dîrdîind, aproape goale, în spălător. Unele se ruşinau, altele erau mindre că le vede ochi de bărbat goale, poate primul bărbat care le măsura trupul şi se bucura că le descoperă şi că sínt frumoase. În fond nici nu era un rău .prea mare că ne vedea spălîn- du-ne : se bucura doar primul de pulpele noastre atunci în creştere şi de pieptul nostru ce se împlinea. Dobrescu era chiar mîndră că el îşi întîrzia privirile pe sînii ei, şi se freca leneş cu săpun pe piept şi-l privea şi ea în ochi şi toată tremura de plăcere, şi nu atît pentru el cît pentru Petra ; dacă omul care avea o soţie atît de frumoasă ca Petra o privea pe sub gene, prefăcîndu-se că pune lemne pe foc, atunci era ceva în ea care în viitor avea să-i aducă ei mari bucurii : în ochii lui, Nuţa Dobrescu simţea cum nu mai este o mucoasă şi cum devine femeie înainte de a fi. Altele ţipau, se ascundeau. însă Patriciu rămînea omul aflat deasupra oricărei bănuieli dubioase, nimeni nu se îndoia de purtarea sa ireproşabilă — diriginţii, sau profesorii, sau directorul. Era prea legat de soţia lui, chiar foarte gelos etc. Nici eu nu pentru asta am vrut să-l sugrum, ci pentru altceva. O să afli mai tîrziu pentru ce. Ba nu, acum. Pentru un cal. Internatul avea un armăsar, Irod, cu care transporta lăturile de la sala de mese, rămăşiţele alimentare mai bine zis, la crescătoria de porci din fundul grădinii, cu care se duceau coşurile cu cireşe culese de noi la piaţă. Şcoala căutase să cumpere un cal şi nu găsise decît un armăsar, pe Irod. Trebuie să fac o paranteză : armăsarul fusese al lui frati-meu Vasile, şi Vasile-l vînduse ca să scape de chiaburie. Să-ţi explic : fratele meu se însurase cu o fată de plăpumar din Cîmpuleţ şi primise drept zestre o şaretă. Frati-meu avea un cîrlan, Irod. L-a pus la şaretă şi-a început să se plimbe prin sat cu mireasa, pînă i-a aruncat într-un şanţ. Mireasa a scăpat c-o mînă frîntă şi cu trei coaste rupte. Vasile n-a păţit nimic. A dus mireasa la spital şi medicii i-au pus mina în ghips. N-au lăsat-o acasă şapte zile. Vasile a lăsat şapte zile totul baltă

şi s-a ocupat numai de armăsar, să-l înveţe să tragă la şaretă. în fiecare seară mergea cu şareta la spital cu o sticlă de vin şi cu doi viorişti să dea noroc cu mireasa (hainele ei de mireasă rămăseseră la spital şi ea în pat purta mereu pe cap coroniţa de lămîiţă) ; bea cu lăutarii vinul şi-i cînta ei la fereastră cîntece de lume şi pleca doar cînd chema portarul miliţianul să-l amendeze. Sectoristul era tot din Malovăţ şi nu-i zicea lui Vasile nici pîs, bătuseră amîndoi purceaua pe izlaz şi se învăruiciseră de mici pe pîrău şi-şi ziceau vere. Şi-a adus mireasa în Malovăţ cu şareta şi a luat nunta de unde o intrerupseseră. A venit şi doctorul Moisescu la nuntă. Şi l-a întrebat de ce nu-l face pe Irod din armăsar cal, să nu mai aibă cu el de furcă, şi Vasile a zis că un cal n-are nici un haz să tragă la şaretă, de şaretă e bun armăsarul, focos şi nemuncit, calul e pentru căruţă, armăsarul pentru plimbări. De-aici i s-a tras : că se plimba... Adică avea timp să se plimbe, ceea ce era suspect. Decu Crîngaşu, preşedintele, i-a cerut lui Vasile şareta să se plimbe şi frati-meu i-a arătat degetul mare între mijlociu şi arătător şi Decu i-a zis că-l face chiabur, că numai ei se plimbă singuri şi Vasile i-a zis să-l pupe unde este mai negru. Bătuseră purceaua pe izlaz şi se-nvăruiciseră pe pîrău şi-şi ziceau vere. „Vere, i-a zis Decu, te făcui chiabur". „Vere, i-a zis Vasile, de mă făcuşi ce nu mă făcui, pupă-mă sub noadă." Decu a rîs, şi Vasile a rămas chiabur. Tata avea un hectar de pămînt — eram cinci fraţi. Vasile sta cu noi şi cum el a fost făcut chiabur, noi, toată familia, am fost mîndri că sîntem chiaburi : adică sîntem cineva, dacă avem faimă. Vasile se mîndrea şi el dar mai în glumă. Tata i-a trimis lui Decu Crîngaşu o găină drept mulţumire. Eu eram elevă şi rîdeam că fratele meu e chiabur şi tata nu, dar îmi părea bine că el, chiar de era prieten cu Decu, s-a ajuns şi are acte de chiabur. Şi într-o zi a venit plata pe chiaburie : 1 200 de lei şi 1 500 kilograme de grîu. Atît costa. Am mai rîs pînă n-am mai rîs. Tata a zis că vinde boii şi plăteşte impozitul de chiabur. Apoi s-a răzgîndit şi-a zis să-şi vîndă Vasile armăsarul — că scapă şi de plimbări cu şareta. La treierat n-a scos decît trei sute cincizeci de kilograme de grîu. Nu l-a lăsat Decu pe tata să-l ducă acasă, trebuia dus la bază. Au ţinut griul pe arie — şi zicea Decu Crîngaşu că-l ţine pînă o să ducă Vasile la bază toată darea, de o mie cinci sute de kile. „De unde, Decule ?" „Nu discut", zicea Decu şi nu discuta, însă pusese să-l calce pe tata pe urme : nu cumva ascunsese grîul ? Şi cu cine se întîlneşte Vasile ? Ce pămînt avea plăpumarul

de-i dăduse o şaretă ? Venea toamna şi trebuia să merg la şcoală şi acolo mi-a spus Patriciu că nu mă mai primesc de eram soră de chiabur. însemna că mă tutela un chiabur, chiar de tata era ţăran sărac. S-a dus tata la Cîmpuleţ şi-a intrat la un şef : eu m-am jucat prin curtea sediului şi l-am auzit prin fereastra deschisă vorbind cu unul cu voce de cocoşel. Acel cineva a răcnit odată de m-a apucat rîsul : avea o voce foarte caraghioasă. Zicea : „Nu ţi-e ruşine chiabur veninos să vii la mine cu asemenea prostii ?“ Eu rîdeam de cum vorbea, nu de ce vorbea, că tot prostii vorbea şi aş fi putut şi de asta să rîd, însă cum piţigăia el răcnetele era grozav ; mi-au dat lacrimile de rîs. Şi tata a ieşit pe uşa sediului tot cu lacrimi în ochi şi eu cînd am văzut că şi el rîsese âm început să rîd şi mai tare, ca o zăpăcită. Şi nu mi-am dat seama că tata nu rîdea ; în viaţa mea nu-l văzusem trist ori plîngînd şi de un cocoşel mi se părea foarte câmic să nu rîdă. Dar el nu rîdea, se strîmba, sughiţa — şi eu am crezut că tot din rîs sughiţă şi-mi plăcea cum îi curg lacrimile şi sughiţă tăcut, rîzînd în el. Nu rîdea nici în el, mi-âm dat seama cînd m-a privit furios cum behăiam — şi din ziua aceea tata nu mă mai iubeşte. Au trecut ani şi el (deşi şi-a dat seama că eu atunci din prostie rîsesem şi că atunci ce i se întîmplase lui fusese o prostie) chiar cînd mă vede după o lungă despărţire mă întîmpină cu un fel de răceală ; şi eu ştiu că atunci l-am pierdut, şi n-a fost vina mea. Şi nici vina lui.

— Şi armăsarul ?

— Nu te grăbi. Trebuia să scape frati-meu de el, ca să scape şi de plimbări şi de văru-său Crîngaşu. L-au adus la Cîmpuleţ să-l vîndă. Şi dimineaţă au trecut şi pe la mine, să-l mai văd înainte de a-l da şi aşteptîndu-mă la poartă să vin din sala de meditaţie, tata a vorbit cu Patriciu despre Irod, că-l mărită. Nu i-a spus pentru ce, doar că : „îl mărit, gata, şi-l beau la bufet“. „Nu-l bea, vinde-l internatului, că tot căutăm noi un cal, şi banii pe el trec în contul taxelor şi-al raţiei de făină, fasole etc.“ „E o idee, a zis tata, dar nu e cal, e armăsar.“ „E bun şi ca armăsar“. „E o idee bună, îl dau“. Şi l-a dat şi a zis că face două afaceri : îl scapă şi pe Vasile de ehiaburie şi scapă şi de taxe. Vreau să mă înţelegi exact : n-am spus că tata din sărăcie a vîndut armăsarul şi că eu în internat am mîncat prost şi-am îndurat frig ; eu nu mă plîng de mizerie, ea a existat, dar a fost ceva mai grozav pentru mine decît mizeria, tristeţea acelor zile cînd Vasile pusese în şaretă o tîrnă cu paie să clocească ouă de raţă în ea o găină albă şi tristeţea zilelor cînd Irod după săptămînile lui de glorie nărăvaşă prin oraş şi curtea

internatului a fost dus la Patriciu la un veterinar şi făcut cal şi lăsat să se plimbe spăşit prin grădină, fără poftă de iarbă şi de apă, neştiind ce se întîmplase cu el de nu mai era el, nere- cunoscîndu-se în paşi şi în nechezat şi în puteri. Eu am văzut cum se seopesc vierii în Malovăţ şi cum le trec fierbinţelile şi devin porci potoliţi care prind pe ei grăsime văzînd cu ochii, dar doar atunci am văzut cum un animal nu mai este ce-a fost cînd a venit pe lume şi cum din furios şi sălbatic un armăsar devine un patruped blînd şi leneş şi doar păstrînd pielea şi părul din ce-a fost cînd nu era lipsit de cea mai nobilă parte a corpului său. Tristeţea aceasta a lui Irod am observat-o şi eu, dar n-am înţeles-o şi n-am definit-o : era ceva tulbure ce simţeam. O să spui că bineînţeles că profesorul Haralamb mi-a deschis ochii asupra misterului ce se întîmpla cu Irod. Bineînţeles, aşa a fost. Nu ne învăţa atunci nimeni să observăm durerea, ni se explica doar, mai ales de către diriginta Anişoara Caramalis, că fără optimism omul este o bestie şi că sentimentele nobile sînt cele care izvorăsc din ura de clasă. Aici n-aveam pe cine urî (Irod era un cal) şi nu voiam să fiu bună privind starea aproape de halucinaţie a bălanului ce-l răsturnaSe pe Vasile în ziua nunţii sale cu mireasa într-uri şanţ — şi nu voiam să fiu nici rea, nu voiam să fiu în nici un fel, ci doar să înţeleg ce se petrece cu mine şi ce se petrece în jurul meu ; şi dacă n-ar fi fost Haralamb, acel moment din viaţa mea, mărunt, desigur, ar fi rămas suspendat, poate fără ecou, poate mort. Dar Haralamb m-a făcut să înţeleg mai mult decît dorisem, şi anume : că poţi ajunge să nu înţelegi dacă nu eşti învăţat să înţelegi şi dacă ţi se înlătură acele simţuri date din naştere ca să pricepi lumea şi să nu intri în lumea de jos a umbrelor de-i zicem moarte ca un om mort de mult fără ca să ştie — cum nu ştia nici Irod că sămînţa ce dădea viaţă secase în el şi el nu mai era bun decît să mănînce iarbă şi să care butoaie cu lături la porcii ce se îngrăşau în coteţe. Dar n-am înţeles atunci dorinţa lui Haralmb de a muri mai bine oricum şi oricînd, dar să moară deodată şi întreg, decît să moară liniştit şi bătrîn şi lipsit de-o fărîmă din el. După cum observi este mai interesantă viaţa lui Irod decît a mea, pentru el am simţit că-l pot sugruma pe Patriciu, pentru mine nu. Sigur că nu pot confunda istoria unor ani cu viaţa în acei ani a unui pal. Totuşi de Irod se leagă multe întîmplări. După ce-a murit, unii spun că l-au văzut noaptea plimbîndu-se pe străzi, uriaş, oprind maşinile înspăimîntate prin intersecţii, dîndu-le peste cap, scoţînd în Turnuvechi tramvaie de pe şine, mîncînd capete de oameni cum ar fi mîncat turte verzi

doar înflorite de floarea-soarelui şi dispărând fără urme ca o umbră de groază. E o legendă : că intra prin case şi lua oameni din aşternuturi şi dispărea cu ei pentru totdeauna şi că nu putea fi recunoscut decît după burta sa uriaşă în care troscăneau atingîndu-se ţestele celor înghiţiţi. Poate că numele de Irod îi făcuse pe oameni să-l băţiuie ucigaş. N-am crezut deloc în această legendă crudă şi absurdă, dar morala ei m-a pus pe gînduri : de ce trebuia armăsarul fost al lui Vasile să mănînce oameni ? Imediat după moartea calului a plecat din şcoală profesorul de matematică Ciorănescu şi dus a fost nu ştiu unde şi în locul lui, fiindcă tot ştia să adune şi să împartă Patriciu cifre, a fost numit el suplinitor din nici contabil plin ce era, de fapt şi acesta a fost după mine primul defect al lui, care a sfîrşit prin a-l sluji. Pentru că nu deosebea sfinţii din icoane, iarăşi i s-a dus vestea : nu deosebise pe sfîntul Haralamb aflat pe tron cu moartea legată cu lanţ de el, moartea avînd barbă ca un bărbat şi părul pieptănat în două părţi pe mijlocul capului, moartea fiind culcată pe spate la poalele sfîntului, cu coasă de aur în mina dreaptă, cu stingă lungită peste corpul ei gol, acoperin- du-şi şi nu prea partea care nu mai era nici bărbătească, nici femeiască, partea de piele întinsă, unde alţii aveau sexul şi unde ea, moarta, n-avea nimic, nici păr, părul crescînd doar de la burtă în sus, pe două rînduri pînă-n dreptul locului unde ar fi trebuit la fiinţa omenească să fie ţîţele. Îl confundase pe sfîntul Haralamb cu Isus şi cu sfîntul Nicolae din neştiinţă, nici măcar din prostie, şi se dusese vestea, dusă de Crîngaşu întîi prin Malovăţ, că încurcă sfinţii, ceea ce însemna că sfinţii toţi sînt la fel, cu aceeaşi putere, adică nici una, dacă se aseamănă. Fusese Patriciu ca diriginte pe la părinţii elevilor de prin sate să-i lămurească să intre în colectiv, de nu erau, cu Moise, şi cum întîlnise icoane pe pereţi îşi dăduse cu părerea cine sînt cînd îl întrebase Moise ce crede despre atîtea icoane care nu aduseseră în casă secole în şir oamenilor bucuria — şi totul ieşise ca şi cum n-aveau nici atîta putere încît să-şi spună singuri numele cine sînt. Patriciu a plîns însă noaptea cînd a ajuns lîngă Petra de ruşine : nu pentru că le confundase chipurile, ci pentru că astfel îl înfruntase pe Dumnezeu (dîndu-i lui Moise apă la moară), pe Cel-de-sus în care crezuse cu teamă de mit. Şi se aşteptase să se îmbolnăvească şi el de ce suferea Petra, să piară el întîi, ca să poată muri şi ea şi să scape de suferinţe şi de frecţiile lui Haralamb : nu căzuse la pat, fusese numit director-adjunct şi începuse să nu-i mai fie teamă ; dacă Dumnezeu nu-l osîndise pentru necunoaşterea sfinţilor săi din icoane, era

iertat pentru ce suferise din cauza Petrei sau era iertat ca să nu se înrăiască şi mai tare şi de ciudă să se lege şi de alţi sfinţi. Patriciu avea crize de nebunie parcă atunci cînd se gîndea prea tare la Dumnezeu : nu vroia să rămînă peste noapte paralizat la o mînă sau cu gura strîmbă sau neputincios. Destul că
n-a mai intrat prin case cînd s-a mai dus prin Malovăţ cu Moise, însă şi de-ar fi intrat tot n-ar mai fi găsit nimic, părinţii copiilor ascunseseră sfinţii pe sub saltele, ori în fîn. Vasile văzîndu-i îl luase pe Cristos de pe perete şi neştiind unde să-l ducă se urcase pe roata şaretei şi-l pusese pe acoperiş, printre tufele mari şi grase de flori ce creşteau în baligi şi pămînt pe trestia casei. Am uitat să spun că acoperişul era vechi, negru de fum, gros de-o jumătate de metru, din paie şi trestie, rămas de la bunici, şi pe el vara mama arunca seminţe de flori şi punea şi sacsîi cu muşcate şi soarele nu le usca, era nucul dinspre drum care le umbrea, şi florile creşteau în pace cu iarba pe acoperiş şi cu limba soacrei şi crăciunelul sau crăciuniţa, soiurile acelea de cactuşi care înfloreau de Crăciun şi pe care iarna mama le băga în odaie. Acolo, pe acoperiş, a pus Vasile icoana mamei şi ea tare s-a supărat cînd a văzut peretele gol, fiindcă nu s-a gîndit decît că cine ştie ce ins l-a furat pe Cristos şi pentru asta insul o să fie bătut de necazuri ; şi gîndul ei s-a adeverit. Era primăvară caldă prin Malovăţ, încă din februarie de la nunta lui frati-meu, şi el şi însurat tot cu mintea de neînsurat rămăsese, se juca peste zi cu nevastă-sa cu pisicile şi cu cîinii prin bătătură. Şi, chiar în ziua cînd a murit văru Guguştiuc, el n-a ştiut de ce bat clopotele în Malovăţ, pe la amiază, cînd se juca cu Napoleon, cîinele. El îi legase lui Napoleon de coadă o cutie de conserve şi pe la amiază javra a scăpat pe sub poartă în drum şi dus a fost ca nebun, neştiind ce-i sună dinapoi. Cutia goală se lovea de pietre şi sărea trăgîndu-l în dreapta şi-n stînga de coadă şi el parcă-l avea pe dracu prins în vîrful cozii, fugea de mînca pămînt şi trecea printre oameni ca turbat. Şi-a trecut şi prin faţa primăriei şi a bisericii unde cîţiva oameni stăteau cu capetele descoperite şi vorbeau despre văru Guguştiuc. Decu Crîngaşu punea pe turla bisericii steag negru cînd a trecut Napoleon şi de-acolo a întrebat cine gaura mă-şi face acte de-astea cînd şi biserica poartă doliu, cine, hai ? El a strigat, dar oamenii nu l-au prea auzit şi-au bufnit în rîs şi mai ales au rîs cei de lîngă şcoală şi bufet. Şi nebunul de Napoleon a bătut toate uliţele şi grădinile şi n-a putut să scape de coada legată-n coadă şi cîinii s-au luat nuntă după el şi mai se muşcau, mai se miroseau cu căţelele tinere, şi tămbălăul a fost întreg, nu mai vorbeau de văru Guguştiuc, se stricase faţa mortului cu o cutie de conserve. Şi Decu Crîngaşu a început să

întrebe a cui era javra, să afle cine era banditul care-şi bătuse joc de Guguştiuc. Nu ştia nimeni, adică nu voia să ştie. Doar înfloreau : că de cutie era şi-un batic negru legat, că avusese doliu în coadă etc. Decu a făcut pînă seara recensămîntul cîinilor, din casă în casă, să descopere al cui era cîinele. Avea semnalmentele : culoarea neagră ; sexul — masculin, după mărime ; urechile, botul etc. — aşa cum îl văzuse el din turla bisericii. Şi-a ajuns la Vasile. Frati-meu, la poartă. „Unde e Napoleon al tău ?“ „Doarme“. „De ce doarme, Vasile ?“ „E obosit, Decule“. „Mă vere, spune adevărul : de ce doarme ?“ „Vere, ăsta e adevărul : e obosit de alergătură.“ „Aha, care va să zică el fu cu obiectul în coadă.“ „El“. „Napoleon ?“ „Napoleon.“ „Care va să zică, asta e situaţia, vere“. „Asta vere.“ „Bine, noroc.“ „Noroc“. Şi s-a dus Decu Crîngaşu şi nimeni nici nu şi-a pus o asemenea întrebare : dacă Vasile a făcut-o ca să se distreze ? Ori din prostie ? Decu a zis c-a făcut-o din duşmănie şi aşa a rămas. Şi pe lîngă asta s-a adăugat şi problema cu şareta şi Irod, şi problema, cum îi zicea Decu Crîngaşu, cu situaţia plăpuma- rului. Şi a intrat Vasile la mititica şi-a stat cîţiva ani pentru o cutie goală. Adică, a zis Decu, asta e o cutie ? Şi tatei : s-a însurat de pomană, în loc să se joace cu mireasa el se joacă cu cîinele, se joacă, adică ? Doar mama a fost sigură că din cauza icoanei s-a întîmplat totul : de ce l-a scos Vasile din casă pe Cristos, să intre dracu ? Cînd l-au dus pe Vasile nu l-a întrebat mama decît atît: „Unde l-ai pus ? Şi Vasile : „Nu ştiu, nu mai e acolo, a fugit.“ De fapt bătuse vîntul şi-l acoperise cu paie smulse din acoperiş şi cu iarbă şi cu pămînt şi cu balegă. Şi apoi iarba a prins în rădăcini paiele şi totul a fost ca şi cum n-ar fi bătut vîntul. Mama a venit şi mi-a povestit ce s-a întîmplat cu Vasile şi eu le-am spus unor colege şi lui Haralamb, care era de serviciu în acea zi pe internat. Haralamb l-a rugat pe Patriciu să-l roage pe Moise, şi Moise pe cine ştie el, să nu se facă dintr-o joacă cine ştie ce caz. Haralamb îl cunoştea pe tata şi m-a luat cu el cu bicicleta pînă în Malovăţ să afle în amănunt cele petrecute.
Stăteam pe furcă şi-i simţeam respiraţia caldă, în răstimpuri, pe gît. Bătea uşor vîntul şi-mi zburlea părul şi mi-l arunca peste faţa lui aplecată deasupra ghidonului şi parcă prin firele de păr îl simţeam mai aproape decît dacă m-ar fi cuprins cu mîna peste mijloc ; auzeam în depărtare un clopot bătînd în dungă, ca la incendiu, şi uitasem cu desăvîrşire de Vasile şi pentru ce mergeam în sat sau dacă într-adevăr spre Malovăţ ne îndreptam sau spre un loc fără nume. Am ajuns spre seară şi tata stătea în faţa casei şi cioplea o paiantă la pod şi cînd Haralamb l-a întrebat ce-i cu Vasile a dat din umeri şi-a zis : nimic. Şi mai apoi : aşa-i trebuie, că-i golan. Şi-am intrat în

curte, şi el nu era deloc trist : îl luaseră, foarte bine, să-i mai bage minţile în cap ! Şi nici supărat nu era, decît pe Vasile ; adică, ajungem şi noi oameni şi el împleteşte cozile la cîini. Era clar, mi-a explicat Haralamb, venind pe lună înapoi cu bicicleta, pe sub o lună joasă şi rotundă şi luminoasă de nu trebuia nici farul aprins : el se simte acum în pămîntul şi în timpul făgăduit. El, adică tata. Haralamb : el n-a cerut nimic de la viaţă decît să se simtă om, şi el se simte om, cineva, nu-l dau din potecă nici boierul, nici logofătul, nimeni, că nu mai e nici unul, nici altul, se simte fericit. Asta şi-a dorit : să nu se teamă de nimeni şi să scape de sărăcie. El crede c-a scăpat şi de sărăcie dacă nu-i mai este frică de nimeni. El a scăpat de greutăţi, copiii o să aibă partea lor de pămînt, sau de şcoală, cum a şi spus, aşa că acum cînd se simte om şi deci ajuns într-un timp fericit, cum şi l-a dorit, ca într-un rai, şi cum îl asigură şi Moise şi Calagherovici, pe care-i cunoaşte, nu-l mai interesează pe el ce se-ntîmplă cu Vasile. Vasile e tras de urechi. Şi nu i-ar păsa nici de l-ar lua pe el, n-ar protesta nici dacă l-ar omorî, ar crede că totul e o greşeală de-a altora, cum s-a întîmplat, îl auzişi, cu grîul şi cu ăla din Cîmpuleţ ce l-a făcut să-i dea lacrimile. El a plîns atunci nu că a fost jignit, ci că el a fost prost şi n-a înţeles că el l-a jignit pe omul acela spunîndu-i nişte fleacuri, fleacuri care tot de la Vasile porniseră şi de la şareta lui, nu de la cîine, ca acuma, dar tot fleacuri. Şi ce dacă n-avea grîu cît îi trebuia şi bani ? Aia mă-şi ! Ce, înainte a avut ? Haine a avut, nu, dar ce nevoie are el de ţoale ? Dă-le dracului pe toate, chiar de n-are porc şi ulei şi făină, nu contează, principalul e că se simte om şi c-a scăpat de exploatare, nu ?, cum zicea şi Moise, a scăpat de cuvîntul şi de banul altora, e liber ! Perfect ! Chiar aşa a zis tata : sînt un om liber ! Şi Vasile cu cîinele şi cu afurisita aia de conservă mă face de rîs. Şi Iiaralamb, pe bicicletă : tatăl tău e un om minunat, el crede. Şi eu : în ce crede ? Şi Haralamb : e un om minunat, crede în oameni ; el e într-adevăr liber şi uriaş ; lui nu-i este teamă de nimic, el crede că Vasile trebuie tras de urechi, să-şi vadă de muiere şi să se joace cu ea, nu cu prostii, e un om minunat, de-aia îmi pare rău de el. El e sigur că Decu Crîngaşu e mai deştept ca Vasile şi nu-l urăşte şi nu-i vrea răul şi n-a dat telefon să-l ia, ca să-l pedepsească, Decu nu-i vrea decît binele, el nu l-ar strivi de-ar putea ca pe o rîmă, el nu l-ar omorî, el doar, Decu, vrea să salveze satul de prostii şi de rele. Şi eu : şi nu-i aşa ? Şi Haralamb : aşa ar trebui să fie. Şi eu : şi nu este ? Şi Haralamb, descălecînd de pe bicicletă — era nisip şi m-am dat şi eu jos şi-am mers alături de el : chestia e că Decu nu e cine crede taică-tău. El vrea să tămăduiască Malovăţul de rele, crede taică-tău. Dar Decu, aşa cum s-a

purtat şi pînă acum cu Vasile, face din dorinţa lui de a mîntui Malovăţul de rele un soi de tortură cu picătura şi-l distruge pe Vasile mai rău decît dacă l-ar urî şi i-ar spune răspicat că vrea să-l şi distrugă ; însă îi spune : vere, eu îţi vreau binele, vere, de ce dracu nu înţelegi ? Şi taică-tău crede ce aude. El crede orice, fiindcă el este liber şi se simte om şi pe toţi oamenii îi judecă după măsura sa şi nu-şi poate închipui c-ar fi altfel. Şi nici nu vrea să se-ndoiască de ce vede. Şi eu : şi dumneavoastră vă îndoiţi ? Şi Haralamb : toţi cei care învaţă carte nu mai sînt atît de curaţi, şi se-ndoiesc, toţi cărturarii s-au întrebat mereu: oare aşa o fi ? Sînt cazuri de mari cărturari creştini care în clipele lor de meditaţie s-au îndoit şi s-au întrebat : aşa o fi ? Chit că apoi au postit şi s-au pedepsit singuri. Cugetul lor, dincolo de dogma creştină, s-a îndoit. Şi din această punere sub semnul întrebării a lumii, lumea a mers înainte. Crezi că armatele au prăbuşit imperiile ? Spiritul, ţi-o spun nu de la mine, ci de la profesorul meu de istorie. Şi eu : înţeleg. Deşi hu înţelegeam cine ştie ce şi nici nu voiam sa înţeleg şi tot ce voiam era să mă lase să mîn şi eu bicicleta şi să încerc să-l duc pe el pe furcă ; ori să mă prindă de mînă, numai să mă prindă de mînă şi apoi să-mi spună ce-o vrea, despre creştini, despre Decu, despre orice. Nu m-a prins de mînă, dar nici n-a mai vorbit, probabil simţise că vorbeşte în vînt. între el şi Patriciu îl iubeam pe el, deşi se uita la mine fără să mă vadă decît ca o şcolăriţă cu funde în păr. Patriciu ne ducea toamna în pivniţa şcolii, aici unde intrăm acum, şi golea cu noi vinul vechi din butoaie în damigene uriaşe şi ne punea să cărăm struguri cu tîrnele în butii şi nu ne lăsa decît în rochiţe vechi şi cîrpite să lucrăm să nu ne pătăm şi să stricăm hainele. Şi rochiţele rele erau cele purtate cu un an înainte şi erau scurte şi strimte şi el pe sub sprîncene ca şi cum nu ne-ar fi privit ne cîntărea, ăsta e cuvîntul, ne cîntărea, ne alegea pentru plăcerea ochiului său, să ne poată urmări mai tîrziu, în clase sau pe stradă, strînse în paltoane lungi şi fără şic, din postav greu şi prost, cusute fără formă ca să arătăm ca nişte saci cu picioare. Cînd se culegea via şcolii era anotimpul cînd Patriciu ne cîntărea, repet, cum s-au împlinit şoldurile peste vară şi cum în pieptul plat ca o scîndură cu un an înainte se născuseră formele acelea rotunde şi aţîţătoare care îl scoteau din minţi. L-am urmărit în fiecare început de an. Vezi, noi am intrat pe poarta şcolii şi sîntem doi şi vom ieşi afară împreună şi portarul o să ştie că atîţi au plecat cîţi au intrat. Dacă unul din noi n-ar mai ieşi de-aici portarul şi Liliac, acum, ar trebui să anunţe forurile în drept. Dacă cumva portarul, de n-ar fi Liliac, ar fi omul lui Patriciu, să zicem, sau al altcuiva, al meu, de-ai dispare tu, sau al tău, de n-aş ieşi eu de-aici. Vezi aceste

butoaie enorme, aliniate, şi acest pămînt dintre ele, greblat şi reavăn, fără să fie umed, şi acele butii în colţ (una, cea din capăt, este proprietatea lui Patriciu), şi sticlele înfundate din cele două rafturi ? Ele parcă stau aşa de la începutul lumii, nimic nu s-a schimbat aici din primul an cînd am intrat ca elevă să cărăm struguri aici din vie. Trebuie să fie şi o pisică, ea apare din cînd în cînd nu se ştie de unde, fie că găseşte cîte o ferestruică întredeschisă şi visează în întunericul de-aici să afle exact ca în orice hău plin de întuneric şoarecii găsiţi de neamul ei, fie că se strecoară printre picioarele celor ce intră aici, felină şi neagră şi doar văzîndu-i-se ochii din întunericul unde lumina electrică nu ajunge, scăpărători şi de spaimă, cu două puncte mişcătoare pri- vindu-te din altă lume. Haralamb venind pe bicicletă sau alături din Malovăţ vorbise cu mine despre tata şi Vasile şi eu nu mai eram atît de copilă încît să nu înţeleg din apropierea unui bărbat altceva decît un mers pe bicicletă, dar nici atît de bătrînă încît să mă intereseze doar ce păţise Vasile şi ce de fapt nici pe tata nu-l interesa, ci îl enerva. O privire mă umplea de lumină şi simţeam cum mi se încălzesc mîinile şi mijlocul din senin şi îmi arde faţa şi-mi tremură buzele. Şi Haralamb n-a băgat nimic de seamă, sau n-a vrut să bage de seamă, şi l-a lăsat doar pe Patriciu să înţeleagă că vine o zi cînd fetişcanele nu doar chicotesc ca proastele pe seama a ceea ce văd, ci chicotesc de plăcere, de ceea ce ar vrea şi ele să se întîmple cu ele. Şi cînd am adus strugurii din vie am rămas o clipă cu Patriciu şi el mi-a luat tîrna goală din mînă şi m-a tras de ureche, părinteşte şi mi-a zis : te-ai făcut mare, puştoaico. Era un gest părintesc, nu puteam să mă plîng nimănui de nu-mi plăcea, dar de-mi plăcea trebuia să rîd sau să tac — şi una şi alta însemnînd că mă mai putea trage de ureche. Nu m-a mai prins de ureche, mi-a dat o palmă peste fund, prieteneşte, ca în joacă, zicîndu-mi : hai, du-te mai repede după struguri. Şi eu m-am dus după struguri şi trebuia acum să vină a treia încercare de a deveni complici, cum zicea Nuţa Dobrescu : complici. Adică doi inşi care acceptă să facă împreună ceva, chiar de nu-i leagă nimic, sau aproape nimic. Complici — e cuvîntul ei, fiindcă de la ea ştiam că prima dată Patriciu te trage de ureche, a doua oară te loveşte peste fund şi a treia oară urmează nişte cuvinte mai lungi şi mai tandre şi o strîngere la piept şi un suspin : păcat că eşti prea tînără ca să-mi fii iubită. Ea jucase toate fazele spre complicitate, cum îmi povestise noaptea, în dormitor, după stingere : ca să vadă ce vrea el, soţul consătenei sale Petra, ce zice el, el pe care-l văzusem din closet în izmene noaptea ete. Ea a vrut să joace jocul, eu n-am vrut, nu mă interesa Patriciu, dar nici n-am zis să mă lase în pace şi nici n-

am ţipat. Asta i-a dat curaj.

Dar nu-l puteam crede ; seara era cu Petra şi peste zi cu cine se nimerea, cu Nuţa, care mi-l spusese şi cu altele care tăcuseră, pipăind printre butoaie şi struguri pulpe tinere — pe oricine, sau măcar pe mai multe, lucruri cu care eu nu mă puteam împăca. Nu era o dorinţă unică, o pasiune unică, era o joacă de curvar bătrîn şi libidinos care nici nu mă jena, nici nu mă îngreţoşa. Dacă aş fi ştiut că moare dacă nu sînt sau nu devin iubita lui m-aş fi prăbuşit de uimire şi în faţa unei forţe atît de puternice aş fi fost o nebună de nu l-aş fi înţeles sau de n-aş fi încercat să-l iubesc, eu fiind suprema şi singura fiinţă pentru el în lume — dar aşa cînd ştiam că el din cinci în cinci minute mă schimbă cu alta, din joacă sau încercînd să nu fie totul joacă, mă simţeam umilită : adică eu puteam fi schimbată cu oricine, eu nu eram o fiinţă unică şi dumnezeiască pe pămînt, eu eram oricine, ca o cîrpă, ca o gheată, ca o mie de cîrpe, ca un milion de ghete, fără importanţă, bună de pipăit pe şolduri — groaznic ce sentiment ! Haralamb de mi-ar fi zis o singură vorbă caldă, n-ar fi spus-o la nimeni altcineva pe lume şi fiindcă nu mi-a spus-o atunci pe bicicletă sau pe lîngă bicicletă era un semn că totuşi aceste vorbe sînt greu de spus şi că ele se spun ; el m-a lăsat c-o siguranţă grozavă şi liniştitoare că o fată poate să fie singura fiinţă din lume ce-l poate face fericit pe un bărbat, o mare siguranţă : că pot face fericit un om ! Şi acum că tot am ajuns în pivniţă, să-ţi povestesc şi ce sper că te interesează de la mine : cum l-am ucis pe Patriciu. Foarte simplu : sunase pe toate coridoarele minutul ce ne înviora şi ne întinerea în fiecare seară anunţîndu-ne ceva. Soneria avea un bîzîit special cînd ne chema la masă, altul decît cel mohorît dimineaţa ce ne ridica din paturi, rece şi enervant, şi venind parcă din mari neguri dese şi supte de somn : deşteptarea — şi altul faţă de cel al orei opt ce chema profesorii la lecţie, şi altul ca o eliberare ce anunţa sfîrşitul ultimei lecţii. La opt sunetul îl receptam nu cu urechile, ci cu un fel de spaimă aflată în dreptul inimii, şi seara cînd foamea era cea mai grozavă mi se părea că stomacul este singurul loc unde se află auzul. Deci, se anunţa cina şi eu am lăsat lîngă scările pivniţei coşul cu struguri şi-am fugit spre sala de mese împreună cu toate colegele ; de data aceasta nu-mi era foame, strugurii mîncaţi îmi tăiaseră pofta, dar soneria mă chema ca în fiecare seară, cu bîzîitul ei uşor răguşit şi plin de veselie. Patriciu m-a prins de mînecă pe scări şi mi-a spus : „Mai stai, goleşte strugurii şi greblează pămîntul să nu rămînă boabe, că nu-i frumos". Şi el a ieşit afară în urma ultimei colege plecate spre sala de mese şi fiind vorba de curăţenie, de făcut frumos, am rămas ; nu-mi era teamă de umbrele din colţurile îndepărtate ale pivniţei şi

nici de răcoarea ce căzuse parcă brusc odată cu uşa închisă în urma sa de către Patriciu. Greblam pămîntul şi mă gîndeam la tăieţeii cu brînză anunţaţi cu creta pe uşa sufrageriei pentru cină şi la gălăgia colegelor căutîndu-şi locuri la mese şi la jocul lor cu scăpatul intenţionat al furculiţelor în farfurii ca să enerveze bucătăresele şi eram foarte surprinsă că aici nimic din zgomotul oraşului şi al şcolii nu pătrundea ; era o linişte perfectă, de care nu-mi dădusem seama fiind cu colegele, o linişte perfectă, se auzeau cum fremătau strugurii în putini şi butoaie, cum bolborosea stins mustul ce începea să fiarbă. Zidurile de cărămidă, ca de cetate, privindu-le, m-au înfiorat ; de venea aici Patriciu şi eu aş fi urlat, totul ar fi fost zadarnic. Am vrut să ies, însă mi s-a părut inutil : el putea să se afle la uşă. Nu-mi rămînea decît o singură scăpare : să mă ascund după nenumăratele butoaie din fundul pivniţei şi el să nu mă poată zări şi să nu mă poată prinde şi să renunţe gîndindu-se că, ora mesei trecînd, colegele s-ar putea întreba unde mă aflu şi-ar putea să vină să mă caute aici sau să-i spună profesorului de serviciu că aş putea fi aici — şi de serviciu era Haralamb. Şi m-am ascuns chiar în spatele butiei lui Patriciu, să pot fugi spre intrare de el m-ar căuta spre mijlocul pivniţei. Şi uşa de la intrare s-a deschis şi eu aproape că mi-am pierdut respiraţia. „E cineva aici ?“ S-au auzit paşi stinşi de nisipul greblat. „Vino la masă, de ce-ai rămas aici ? Era vocea lui Haralamb. Mă căuta. Dar eram atît de fără vlagă, încît nu i-am răspuns. Frica îi schimbase în mine glasul la început, şi tot mă miram de prostia urechilor mele : cum să confunde ele glasul cuiva cu al altcuiva, cum de se

poate să-ţi devină cineva atît de străin cînd te-a copleşit spaima ? Haralamb a ieşit fără grabă şi parcă îneîntat că nu mă găsise. La intrare Patriciu : „Unde e ?“ „Nu-i aici.“ „Imposibil“. „Nu-i, poate a plecat.“ „O fi ieşit.“ Şi s-au dus şi după cîteva clipe am ieşit în urma lor tiptil şi din curte, nu prin dreapta pe lîngă sala de mese (pe unde o luaseră ei) am pătruns în clădire, ci pe lîngă cancelarie şi biroul administraţiei. M-au găsit în clasă. „De ce n-ai mîncat ?“ m-a întrebat Patriciu. „Am avut mîncare de-acasă“, am minţit. „Bine“, a zis Haralamb. Şi-au plecat. Şi n-am înţeles nimic din purtarea lor. A doua zi totul a început la fel cînd a sunat soneria pentru cină : Patriciu m-a rugat să greblez nisipul. Am rămas singură doar cîteva minute. Patriciu s-a înapoiat şi m-a luat de mînă şi m-a dus prin a doua intrare a pivniţei în sala cazanelor, fostă pe vremuri vinotecă ; am ajuns acolo ridicînd un oblon ce nu l-aş fi bănuit niciodată că există şi mi-am dat seama că nu l-aş fi bănuit că există cînd Patriciu l-a închis şi a împins peste el un grătar de lanteţi. „Stai aici şi bagă cărbuni în cuptorul ăsta puturos, să se-ncălzească apa la baie şi să faceţi duş după cină, zeama de struguri e lipicioasă...“ „Bine“, am zis eu. „Portarul s-a-mbătat şi n-are cine pune lemne pe foc.“ „Bine“, am zis eu. „După ce termină fetele cu masa, o să trimit pe altele să te schimbe.“ „Bine“, am zis eu şi-am început să pun cărbuni cu lopata pe foc. El a ieşit pe uşă, surîzător : „Ştiam eu că eşti o fată bună“, a zis. Rămînînd în pivniţă să greblez, de data aceasta nu-mi mai fusese teamă, era tot Haralamb de serviciu, era săp- tămîna lui. Şi fiindcă mă gîndisem că nimic nu mi se poate întîmpla, greblînd începusem să fluier ca acasă seara pe bătătură. Şi eram veselă şi mă jucam greblînd ; şi am călcat mergînd de-a-ndaratelea pe un ciorchine şi am alunecat şi m-am trezit căzînd în fund pe o tîrnă cu struguri ; şi voind să mă ridic am mai alunecat o dată şi-am căzut pe nisip şi-am simţit cum am zdrobit boabe de struguri şi cum mustul lor cald mi-a pătruns pînă la piele. Şi fiindcă eram singură mi-am dat chiloţii jos şi i-am privit, şi atunci a intrat Patriciu şi de ruşine i-am aruncat sub butoi şi l-am urmat aş spune cu plăcere, să-l îndepărtez de locul unde mi-ar fi putut zări ce nu doream să-mi vadă el cu nici un chip. Şi cînd am urcat

scările spre sala cazanelor mi-am ţinut fusta prinsă strîns pe lîngă trup, de poale — însă în întunericul scărilor gestul meu era inutil. Aşa că după plecarea lui Patriciu din sala cazanelor am dat la o parte grătarul de lanteţi şi-am deschis cu vătraiul, cu mare greutate, oblonul şi m-am dus să-mi iau ce-mi lăsasem sub butoi. Lumina era aprinsă în pivniţă, cum o lăsasem. Lîngă butoiul unde alunecasem, am îngheţat de spaimă : pisica neagră a internatului, una dintre pisicile negre ale internatului, se afla 'acolo. I-am dat un picior, fără s-o ating decît în coadă cred şi m-am aplecat să-mi iau ce uitasem acolo. Şi atunci s-a deschis uşa pivniţei dinspre curte şi pe trepte am auzit glasul lui Patriciu ; clar glasul lui Patriciu, fără nici o confuzie : „Haralamb, unde eşti ?" a zis. Eu am rămas pitită în umbră. „Haralamb, n-o căuta după butoaie, nu-i aici, a plecat", a zis şi-a început să rîdă sigur de el, satisfăcut cumva că-l păcălise pe Haralamb. „Hai, a zis, ieşi şi vino", şi l-am văzut dînd la o parte o scîndură dintre seîndurile ce îmbrăcau masa enormă de cărămidă de la intrare (pe care se obişnuia să se servească oaspeţilor pahare cu vin şi slănină cu ceapă şi pîine, şi elevilor şi elevelor căni cu must) şi scoţînd de-acolo o puşcă de vînătoare cu ţevile retezate şi eu patul retezat, scurtă. La doi paşi de mine, grebla de metal zăcea cu dinţii în sus, ascuţiţi şi negri. N-am înţeles nimic. Haralamb era aici ? în fundul pivniţei, căutîndu-mă ca în prima seară ? Patriciu, cu puşca la spate, între butoaie : „Hai, vino ! Vrei să te caut ? Hai, altă ieşire nu-i şi de-aici nu se-aude nimic. Hai !" Şi în fundul pivniţei am auzit o mişcare şi puşca bubuind de două ori. Şi pe Patriciu : „Tu-ţi dumnezeii tăi de mîţă !" S-a repezit spre mijlocul pivniţei şi-a dat cu piciorul în ceva moale, probabil în pisica împuşcată. Şi uşa de la intrare s-a auzit deschizîndu-se cu zgomotul ei specific ; un clănţănit şi un clămpănit de ţîţîni neunse ; şi glasul lui Haralamb : „E cineva aici ?" „Eu sînt", a zis Patriciu şi-a aruncat puşca descărcată printre butoaie şi-a venit în întîmpinarea lui. Haralamb : „N-am venit cînd mi-ai spus, Nuţa Dobreşţcu a luat-o de păr pe bucătăreasa cea tînără şi... „Trebuie eliminată". „Nu bucătăreasa trebuie dată afară, i-a aruncat farfuria cu mămăligă şi magiun în

I

■ obraz." „Mă rog, a zis Patriciu. Se vede că ea a plecat B de-aici înaintea mea. Nu ştiu ce obicei are ; rămîne aici

■ şi zice că nu pleacă pînă n-o să-ţi spună ţie aici nu ştiu B ce. E o toană, o copilărie, sau poate e îndrăgostită." „De I ce nu-mi spune în altă parte ?" „Asta nu mi-a spus", a zis B Patriciu şi l-a luat pe Haralamb de după umeri şi-au H ieşit. Foarte repede am ajuns şi eu în sala cazanelor.

■ M-am temut prin întunericul scărilor de ochii deschişi f ai pisicii negre cu burta plină de alice. M-a schimbat Nuţa I Dobrescu la cărbuni ; am făcut duş şi noaptea n-am putut gt dormi de teama pisicii. N-am înţeles nimic, Patriciu nu I se aflase într-o situaţie fără ieşire ca să tragă. Gestul său

■ n-a fost impus de-aşa ceva ; atunci care era motivul de-a i ucis pisica ? Şi dacă Nuţa Dobrescu n-o lua de păr pe B bucătăreasă şi Haralamb venea în pivniţă după mine ? Eu K eram va să zică momeala ; în prima seară Haralamb nu I m-a găsit greblînd, deci aşteptîndu-l ca să-i spun ceva. K Ce ? A doua seară, a întîrziat şi nu m-a găsit, l-a găsit

pe Patriciu care venise după el, vorba vine. îl convinsese I că eu îl aştept. Şi dacă nu era pisica şi era Haralamb ? i Pisica neagră cînd s-a deschis scîrţîind uşa a ajuns într-o

■ secundă, luată de coadă de Patriciu, în butia cu struguri şi must. Acolo se va risipi şi nimeni n-o să afle vreodată ji cum de-a ajuns acolo. A treia seară iarăşi am fost rugată să greblez şi să adun boabele risipite pe nisip. Fetele au I plecat. Patriciu m-a dus în sala cazanelor. Eu m-am reîn- R tors, deşi nu pierdusem nimic. Voiam să-i strig lui Hara- 1. lamb să fugă afară ori să se ascundă. Becurile ardeau I ca nişte făclii de mort, în silă. Inima îmi bătea de teama H pisicii moarte, din butie. M-am ascuns în locul unde mă B mai pitisem. A intrat Haralamb şi m-a strigat : „Hai, nu F te ascunde. Ce doreşti să-mi spui ? Şi mi-a plăcut că I pot să-i spun : „Fugi ! Vrea să te omoare !" Şi el : „De ce I nu mi-ai spus pînă acum ?" Şi eu : „Nu m-ai fi crezut." ţ Şi de ruşine, nu m-am arătat; îl tutuisem. Trebuia să zic : | nu m-aţi fi

crezut — dar doar unui străin de | a cărui viaţă nu-ţi pasă să-i spui : nu m-aţi — I pe cînd unui om care... în mintea mea totul era frumos : I el era aproape şi eu îl salvam. I-am spus din nou : „Fugi !“ B Şi el nu m-a crezut şi-a început să mă caute printre

butoaie mîneînd struguri. „Doamne, am strigat, o să mori împuşcat mîneînd struguri ! Şi-o să te arunce în butie ca pe pisică şi nimeni niciodată...“ Şi el : „Unde eşti, Aurelia ?“ Pentru prima oară îmi zicea pe nume : „A !“ am ţipat de plăcere şi de teamă. El era în fundul pivniţei şi s-a înapoiat spre locul unde mă aflam, venind printre butoaie şi atunci am auzit clămpănitul uşii ; şi l-am văzut pe Patriciu dînd seîndura de sub masa de cărămidă la o parte ; şi venind cu puşca la spate surîzînd în întîmpinarea lui Haralamb : să se afle cît mai aproape. Haralamb, neştiind nimic : „Aici, ai avut dreptate !“ Şi Patriciu : „Nu e aici, am dus-o în sala cazanelor, nu e nimeni aici, nici un martor“. Şi Haralamb : „Ce nevoie ai de martori ?“ Şi Patriciu : „Eu n-am nici o nevoie de martori.“ Sta la patru paşi de mine : şi grebla cu dinţi murdari înfipţi în ţărînă, rezemată cu coada de butie. Şi Patriciu : „O să mori, n-o să mai vindeci pe nimeni.“ Şi Haralamb, mîneînd struguri şi venind spre el : „Ce glume bune !“ Şi Patriciu a scos puşca de la spate şi-a îndreptat-o uşor spre pieptul profesorului ; n-a ajuns ţeava pînă în dreptul pieptului, s-a prăbuşit în ţărînă odată cu Patriciu, îl lovisem cu grebla în cap. L-am mai izbit o dată din teamă c-o să se ridice şi sîngele i-a izbucnit pe nas şi pe gură şi cred c-a murit în aceeaşi clipă. Şi apoi l-am luat în braţe şi l-am aruncat cu capul înainte în butia unde pisica se umpluse de must. Şi-am pus în gura butiei acea punte de lemn care o închide, vrana, şi Patriciu se află şi acum acolo putrezind în vin. Am greblat nisipul ca să nu rămînă nici o urmă de paşi.

— Totul e foarte clar, tu eşti criminalul, l-ai omorît fiind elevă, acum nu ştiu cîţi ani, pe numitul Patriciu cu care şi tu şi eu ne-am întîlnit nu de mult la meciul Dinamo Turnuvechi — Ştiinţa Cîmpuleţ, l-ai lichidat deci pe omul care odată mort a mai supravieţuit cîţiva ani buni morţii sale. E un caz interesant, în orice caz. Ce reţin eu însă, şi asta e important, este dorinţa ta de a-l face să nu mai existe, nu să moară, să nu mai existe. Fiindcă e clar că tu l-ai omorît în vis şi tot în vis l-ai băgat în butie ca să se topească acolo, odată cu numele lui. Aşa ai fi vrut să se-ntîmple, mai ales după dispariţia lui Hara-

lamb. Probabil te-ai gîndit că Patriciu l-a minţit încă o dată pe Haralamb că te afli în pivniţă — şi de data asta nici nu te-a mai ţinut pe tine acolo, poate erai chiar în sufragerie şi ei s-^au întîlnit pe coridor sau în cancelarie şi au venit împreună să te caute şi atunci în timp ce Haralamb a mers printre butoaie să te găsească, Patriciu i-a făcut de petrecanie. Şi nimeni n-a putut afla niciodată nimic. Doar tu, în vis, sau peste ani trează, ai găsit că aşa s-ar fi putut petrece totul, şi ca să repari ce se petrecuse, să opreşti ce mai e imposibil de oprit, te-ai intercalat în această istorie, ca să zic aşa, cu o secundă înainte de clipa fatală : încercînd să opreşti moartea profesorului, prin moartea lui Patriciu. Era singura soluţie. Asta înseamnă acum că atunci asta ar fi fost singura soluţie. Mai ales din punctul tău de vedere : tu erai la o vîrstă, şi biologică şi de înţelegere, cînd o crimă nu putea fi suprimată decît printr-o altă crimă. Tu n-aveai cuvînt, nu ştiai să te baţi cu cuvîntul, sau poate că nici n-ai fi putut să învingi cu cuvîntul nimic, din moment ce şi Vasile şi taică-tău pierduseră întotdeauna din cauza vorbelor, nu a faptelor. înseamnă că vorbele erau blestemate, n-aveau nici o importanţă, sau aveau o importanţă grozavă, adică exact aşa cum viaţa nu este făcută să fie. Tu voiai să nu mai existe Patriciu şi după ce l-ai pocnit cu grebla în cap în vis sau în gînd şi l-ai aruncat în butia cu vin ţi-ai considerat datoria terminată şi te-ai obişnuit cu el viu. Dar cu acest fel de a lichida ce nu ne place nu se rezolvă nimic. Din contră : Haralamb a pierit fără urme. Şi nu înseamnă aproape nimic amintirea bună ce i-o porţi. Cu amintiri frumoase sîntem nişte bieţi conformişti. Această amintire e o scuză, cum şi visul că l-ai terminat pe Patriciu este tot o scuză. O himeră. Patriciu a trăit, şi poate mai trăieşte.

— Nu mai trăieşte.

— Posibil. Dacă nu l-ai omorît atunci şi l-ai omorît de cîteva zile, poate chiar aici în pivniţă. Sînt în stare să te cred, dacă vrei. Să zicem că te-a chemat să vizitaţi împreună şcoala unde-ai învăţat şi cum nevastă-sa e în spital el te-a adus şi aici în pivniţă şi singuri v-aţi amintit de vremuri trecute şi în numele acelor amintiri şi acelor clipe cam neclare pentru amîndoi el ar fi dorit să se-ntîmple ce-a simţit atunci, deci să se-ntîmple acum

ce-a simţit cu ani în urmă, dovadă că n-a uitat. Să vă iubiţi, zis mai pe şleau. Şi ţi-a propus, mai întîi cu

limbajul acela al mîinilor, şi tu aflîndu-te exact aici unde cu ani în urmă ai simţit că l-ai putea omorî pe Patriciu, ai dorit să se-ntîmple ce-ai simţit atunci, dovadă că n-ai uitat ce-ai simţit şi că sentimentele sînt mai puternice decît fapta, de vreme ce o faptă întîmplată sau nu e imposibil să şteargă un sentiment. Aşa că în momentul cînd voi aici vă aflaţi fiecare cu gîndurile şi sentimentele sale s-a petrecut ce era mai important : adică a învins sentimentul, să-i zic aşa, cel mai puternic. Deşi nu e un sentiment : să ucizi. Nu, nu e, e o nebunie, o pierdere a minţii, sau, din punctul tău de vedere de-atunci, singurul fel de a face o dreptate printr-o nebunie. Aici e grav, şi nu doar pentru numele tău, ci pentru anii tăi de-atunci şi pentru clipele şcolii tale de-atunci că echilibrul nu se putea înfăptui decît printr-o nebunie. Deci a învins cine nu putea trăi altfel decît procedînd aşa cum simţea. Aici se potriveşte verbul a simţi. El putea în locul tău s-o aducă după ani şi pe Nuţa Dobrescu sau pe-o altă fostă elevă, tu nu-l puteai decît pe el omorî aici. Singuri, voi doi, deci aici, fiecare cu ale sale, total străini eraţi de fapt. Ce voia el tu nu voiai şi ce voiai tu el nu-şi putea închipui. Nu-şi putea el închipui că tu lîngă el o să-l vezi pe Haralamb şi-o să ţi se pară că el vrea să-l ucidă pe Haralamb şi ca să-l salvezi pe Haralamb tu o să-i dai lui în cap cu grebla. El ştia că Haralamb e mort, sau dispărut, în orice caz pentru el profesorul acesta nu mai exista. Adică nu se mai temea de el. Pentru tine Haralamb nu putuse muri — el fusese obligat să trăiască sau el înviase în mintea ta ca să-l poţi apăra aşa cum nu puteai să-l aperi în realitate. Şi l-ai lovit pe Patriciu în moalele capului. Da, aşa a fost, zici tu. Dar nu este aşa. Tu nu trebuie să confuzi cu altceva ce înseamnă de fapt cuvîntul ipoteză. Eu te-nţeleg, dar nu te cred. Eu nu mă bazez pe vise, ele doar mă pot ajuta...

— Şi atunci pentru ce m-ai adus aici ?

— Ori să-l găsim pe Patriciu viu, ori să-mi spui unde şi cum a fost înmormîntat armăsarul Irod, calul...

— Hai mai bine să-ţi arăt unde-a aruncat Patriciu pisica moartă... în butia asta cu vin, care era a lui... Şi vinul l-a vîndut... Ai o lanternă ? Uite, am dat vrana la o parte, pe-aici poate intra în butie şi un om, nu numai o pisică. Vrei să vezi cum fierbe mustul ? Luminează cu lanterna... Poftim...

— Nu mă interesează mustul.

— Ar trebui să te intereseze. El distruge totul,

orice urmă. în toamna următoare — la un an adică de la noartea pisicii — Patriciu m-a băgat în butia asta s-o spăl. Noi, fetele de la internat, spălam toamna butiile. Ne dezbrăcăm în pielea goală şi intram cîte una într-o butie şi frecam doagele cu peria de mătură şi cu mătura şi rîcîiam doagele cu cuţitul pe unde se întărise pojghiţa aceea pe care o lasă comina şi care acreşte mustul viitor şi vinul viitor de n-o dai afară. De la baie venea apă caldă şi rece pe furtun şi fetele care ne dădeau găleţile cu apă în butie erau tot atît de goale ca şi noi, deşi cînd eram trimise în pivniţă pentru treburile astea ni se spunea să rămînem cu lucruri uşoare pe noi. Nu rămîneam. în butie cîntam şi cele cu furtunul cu apă călduţă ne stropeau şi pe noi şi în butie ne bălăceam şi chioteam. Şi scoteam capetele pe vrană afară, din fiecare butie un cap de fată şi rîdeam una de alta de cum eram pătate pe faţă de albăstreala vinului. Şi luminam c-o lanternă butia să vedem mai bine doagele unde sînt lovite de mucegaiul acela vînăt şi trebuie să-ţi spun că ne plăcea grozav, şi şi mie îmi plăcea grozav să ne luminăm pulpele şi pieptul cu lanterna în întunericul acela oval în care ne aflam. Şi în acele clipe, toamna, simţeam cel mai exact cu cît am crescut în toate, cu cît eram mai aproape cu fruntea de susul butiei, sau cum stăteam mai aplecate în acel întuneric ce mirosea a vin. Mă lipeam cu şoldurile şi cu spatele de doage şi pojghiţa ce-o lăsa vinul acolo era lunecoasă şi cădeai cu tălpile în sus şi totul era ciudat şi vesel. Şi în toamna de care vorbesc, cîntînd în butie am călcat peste ceva tare şi cînd am lunecat cu lanterna am văzut nişte oscioare împrăştiate şi nu m-a scuturat spaima decît cînd am zărit şi capul pisicii : ce mai rămăsese din ea, nişte nimicuri vinete de vin. Dar groaza a venit gîndindu-mă că l-aş fi putut găsi acolo pe Haralamb. Am ieşit afară din butie şi fetele m-au spălat cu furtu-

nul şi eu n-am scos o vorbă şi noaptea l-am visat pe profesorul de istorie încruntat. Atunci am fost sigură că Patriciu l-a omorît şi l-a băgat într-o butie ca să i se piardă urma, cum s-a şi întîmplat. Uite, asta e butia în care am găsit pisica. De ce nu-l cauţi aici pe Patriciu ? Ţine lanterna. Poate şi de el a vrut cineva să se scape, să nu mai rămînă nici urmă din el şi l-a băgat aici. Oasele lui pot fi scoase oricînd, nu-i nevoie să spele fetele aici, cel care l-a băgat aici ar putea să-i ia oasele într-o traistă cînd n-o să mai fie decît oase. Şi nici nu pute mortul. Hai, priveşte.

— Nu privesc, ştiu. Am fost şi ieri aici. Am privit în toate butoaiele şi butiile. Este exact : în asta pe care mi-o arăţi se află un cadavru.

— Da ?

— Da. Dar asta nu înseamnă că este al lui Patriciu. Ţi-am spus c-am primit nişte anonime. Prima, şi cea mai importantă, mă înştiinţa că o să găsesc în burta unui cal ce-am şi găsit. Anonimul voia să-mi cîştige încrederea ; mi-a dat nu detalii sau bănuieli, certitudini. Avea neapărată nevoie de mine : deci se afla în pericol. Voia să-mi spună şi cine a fost asasinul tatălui meu. Dar de ce a tăcut el atîta timp ? Fiindcă s-a aflat la adăpost. Asta înseamnă că exista cineva mai puternic decît el care-l ameninţa cu moartea. Sau că-l denunţă pentru n faptă abominabilă. El voia să-mi cîştige încrederea, ca să-l $un la adăpost. Cum ? Prin neutralizarea celui ce-l ameninţa. Eu cred că Patriciu mi-a scris aceste scrisori. Şi iată de ce : tu mi-ai povestit mai de mult de armăsarul pe care l-aţi vîndut şcolii. Cînd am descoperit în burta calului scheletul unui om m-am gîndit imediat la armăsarul vostru. Mai ştiam de la un evreu ungur, Kalman, că în timpul războiului într-o pivniţă au intrat toţi soldaţii pe care războiul i-a purtat prin acele locuri. Era un vin renumit şi în orele de pace nimeni nu s-a dat în lături de la un pahar cu vin. Ce e grozav e altceva : că după război, după foarte mulţi ani, în această pivniţă părăsită de proprietar şi închisă prin patruzeci şi cinci au intrat sătenii şi într-o butie uriaşă au găsit un schelet de om, în vin. Şi n-au ştiut şi nu se

I ştie nici astăzi ce nume şi ce naţie avea omul ce-a pierit p; acolo — de bună seamă un soldat, căci dintr-un gradat P poate se mai păstrau ceva tinichele. Anonimele m-au

făcut să caut omul care era cît mai aproape de trei

II elemente ce s-au încrucişat într-un timp apropiat de P moartea vărului: elementele, ca să le zic astfel, erau : ’

Haralamb, armăsarul şi soldatul necunoscut. Patriciu era omul. Kalman fusese cu Patriciu după război în ***mf*** satul cu vin renumit ca să cumpere carne şi ouă pentru V internatele unde erau administratori. (Kalman, la liceul de băieţi, Patriciu, la şcoala voastră.) I-am făcut zilele Ir trecute o vizită lui Kalman şi l-am întrebat tam-nesam ce crede el despre fascism. în primul moment n-a ştiut K ce să-mi răspundă, apoi a început să rîdă cu hohote, }' ca un nebun. „Ce ai ? m-a întrebat, ce te-a apucat ?“ B „N-am nimic, i-am răspuns, dar eu n-am înţeles niciodată B| resorturile adevărate ale fascismului, spaţiul vital nu | mă satisface, rasa pură mi se pare că nu acoperă nebunia K* fascismului. Nu înţeleg, i-am spus, asta-i tot, nu înţeleg | şi-aş vrea să înţeleg mecanismele acestei terori şi acestei 1 neomenii — şi nu-i înţeleg pe cei ce-au intrat în joc, mai ales că ei cu timpul şi-au dat seama despre ce 1, este vorba. Cum de poate orbi lumea dintr-o dată ?“ „Din luciditate, mi-a spus Kalman, şi-au dat seama aflînd totul că sînt complici şi i-a apucat disperarea şi din gj, acest sentiment care nu e altceva decît neputinţă şi ■ spaimă au pactizat, s-au împăcat cu tot ce era, nemai- I găsind o altă soluţie. Asta e disperarea, să te laşi dus ca de o apă şi deci să fii de acord cu faptele unora — şi I de a nu căuta şi de a nu găsi tu o soluţie a ta, salva- toare. De fapt, a nu gîndi, asta e temelia tiraniei : aşa j intră ea în casa şi sufletul tău, bazîndu-se pe acordul ⌈ tău, pe luciditatea ta, care zici : asta e situaţia !“ La ■t această replică a lui mi-am adus aminte că tu mi-ai K spus de cîteva ori că Patriciu toată viaţa lui a fost un ins B disperat şi l-am întrebat pe Kalman brusc ce părere are despre Patriciu. „E un bun organizator“, mi-a răspuns. K „Şi el e un disperat“, am zis eu. „N-am observat, mi-a i zis Kalman. Adică am observat ceva, dar asta n-are 1 nici o legătură cu fascismul“. „Ce poate să dea disperarea în cazul lui ?“ am insistat eu. „Nu ştiu“, mi-a zis. „Crezi că e cinstit ?“ „Ca administrator ?“ „Ca om“. „Aş vrea să cred că da, a zis Kalman, altfel nu se menţinea atîţia ani...“ „Crezi că numai prin cinste se poate menţine cineva într-un post administrativ ?“ „El a fost într-o vreme şi profesor — era lipsă de profesori atunci — apoi a ajuns ce fusese la început. Dar de ce te interesează de e cinstit ? Ai vrea să nu fie ?“ „Aş vrea să fie“, am zis. Deşi, dragă Aurelia, ca să fiu sincer, cinstea lui nu i-ar folosi decît lui. Dacă Patriciu e cinstit cu adevărat el n-are de unde să ştie de moartea tatălui meu — ar fi spus-o pînă acum, de era cinstit —• şi n-are de unde să ştie de povestea cu Haralamb şi cu armăsarul dezgropat de mine în cimitirul de animale. Dacă e cinstit, n-are de

ce să fie în pericol acum şi n-are de ce să-mi scrie epistole anonime. Mi-ar vorbi ; nu, mi-ar fi vorbit. Nu, le-ar fi vorbit altora, mai de mult. De e cinstit, nu e mort, n-are pentru ce. N-are cine-l ameninţa. Şi eu cred că e cinstit şi trăieşte. Deşi aici stau în cumpănă : trăieşte, fiindcă altfel n-aş mai primi acum scrisori anonime, ele ar fi trebuit să înceteze odată cu dispariţia lui. Trăieşte, dar e oare într-adevăr cinstit ? Dracu ştie. I-am făcut o vizită soţiei lui la spital. I-am spus că e plecat într-o delegaţie la Suceava să contracteze carne de vită pentru internat. Nu m-a crezut, deşi nimeni n-a înştiinţat-o că el a dispărut. Pur şi simplu nu m-a crezut, ca şi cum orice ar fi făcut el nu era de crezut. Nici de trăia. Sau nici de murea. Mi s-a părut ciudată sau cam nebună. Mi-a zis : „Sînt gravidă şi am să-l nasc pe Isus Cristos."

— Şi ce i-ai răspuns ?

— Am întrebat-o ce ştie despre farfuriile zburătoare. „Nişte prostii, mi-a răspuns, minciuni gogonate. Ce nevoie avem noi de farfurii zburătoare, de o altă lume, lumea e una, de ce să fie oameni în farfurii zburătoare, noi credem că şi noi putem pune oameni în rachete şi-i putem transforma adică în marfă şi trimite cu mărfarele astea de rachete unde ? Să nu ne minţim cu o altă lume. Lumea e aici, s-a înrăit şi-o să-l aduc pe Isus Cristos s-o îndrepte." „De ce e rea lumea ?" „Pentru că vrea să aibă toate preţ, toate să fie rentabile, să nu piardă

nimic, să fie rentabilă şi ultima suflare." „Cum adică ?" „Bine, orice mort să-ţi fie ţie de folos. Asta e legea lui Irod. Dar toţi sínt tîmpiţi şi n-au înţeles nimic din legea asta : că cu cît omori mai mulţi nevinovaţi, cu atît eşti mai înfrînt, căci Isus Cristos, care e adevărul, nu moare. Oamenii mor, dar adevărul nu moare. Şi cum legea lui Irod nu le intră în cap, trebuie să-l nasc pe Cristos ca să vadă că unii nu-l pot omorî." Trebuie să-ţi spun că din vorbele ei nu părea chiar nebună. Mai degrabă îşi bătea joc de mine. I-am zis : „Am auzit de-un armăsar care se numea Irod". M-a privit lung. I-am zis : „Am vorbit ieri cu Moise şi mi-a spus că i-aţi spus ce mi-aţi spus şi mie acum şi el v-a spus ce v-am spus şi eu acum : c-a existat un armăsar Irod". „Şi ce-a mai spus Moise ?" „Nimic. Decît că armăsarul Irod a murit fiindcă mîncase prea multă lucernă şi băuse apă multă; s-a umflat ca o bute şi-a crăpat." „Mi-e sete", a zis şi-a băut apă şi s-a culcat. Armăsarul lui Vasile a plesnit aşa cum a zis Moise, dar mă întreb : n-a fost obligat să plesnească, nu i-au dat intenţionat lucernă şi apă ? Eu cred că da. Şi iată de ce. Seara, mort, l-au pus într-un furgonét şi în văzul elevelor de la internat l-au spintecat pe burtă, bucătarul a făcut asta, cu un cuţit de tăiat porci. începuse să pută şi l-au lăsat pînă a doua zi — să vadă cînd o să-i sape groapa. Asta reiese din ce-am aflat. Eu zic că peste noapte, cum furgonéiul se afla în gura pivniţei, era posibil ca în burta lui Irod în locul maţelor adunate într-o tîrnă să fie băgat orice ; chiar un schelet sau un cadavru macerat de vin, convins cel ce făcea asta că omul ce avea acum mormîntul în burta calului nu va mai fi aflat niciodată. îţi mai aminteşti a doua zi dimineaţa ce-ai aflat despre Irod ?

A — Nu mai era în curte, fusese peste noapte dus în cimitir şi îngropat, pe lună, că prea puţea, a zis bucătarul.

— Da, dar nu bucătarul l-a îngropat, el s-a-mbătat ca un porc şi a adormit tun. Cine l-a îngropat, Patriciu ?

— Nu. Noi, elevele. Erau ferestrele deschise şi mirosul nu ne-a lăsat să dormim şi-am ieşit spre dimineaţă în cămăşi de noapte şi-am tras furgonéiul afară din curtea

internatului şi l-am dus pînă în cimitirul animalelor şi l-am lăsat acolo şi cînd ne-am înapoiat l-am întîlnit pe Patriciu în cămaşă de noapte cu rîuri, furios c-am plecat desculţe ; c-o să urle tot Cîmpuleţul cum am ieşit noaptea dezbrăcate pînă în cimitir... Şi ca să ne pedepsească măcar ne-a pus să-i săpăm groapa lui Irod şi noi n-am vrut... Ne-â rugat să-i dăm atunci lui ajutor, şi i-am dat... El şi-a luat o pereche de pantaloni şi-a săpat groapa aproape singur... E nisipos pămîntul... Şi l-a-mpins pe Irod de pe furgonet în groapă — şi de era ceva în burta calului s-ar fi văzut, doar în cădere i-am zărit coastele pe dinăuntru... Nu era nimic...

— Normal, cine avea de gînd să facă ce-am presupus eu, ar fi fost tîmpit să umple burta lui Irod cu un schelet şi să meargă să se culce. Aşa, că voi l-aţi îngropat, totul era excelent. în veci nimeni nu putea să presupună c-a fost pus Haralamb în burta lui Irod. O găselniţă extraordinară : să fie spintecat calul, lăsat să pută şi îngropat de-o grămadă de fete. Chiar desculţe. Voi l-aţi lăsat pe Patriciu acolo...

— Da...

— Şi el a venit după voi cu furgonetul şi-a dus şi tîrna plină cu maţe.

— A dus-o tot împreună cu noi, rîzînd de noi că n-o să mîncăm cinci zile de putoare.

— Perfect. El putea să mai facă o tură singur cu furgonetul... Sau în noaptea următoare... Sau... Ce părere ai ? Spune. Putea să fie altcineva ?

— Poate este alt cal acesta pe care l-ai dezgropat.

— Poate, dar este acelaşi om în el, Haralamb. Alt om nu putea să fie. Haralamb ! Şi dacă Patriciu este autorul scrisorilor ce le-am primit, voind să-mi cîştige încrederea, înseamnă că el e şi autorul sau martorul principal, sau cel puţin secundar al morţii profesorului de istorie. De nu, nu mi-a scris el scrisorile. Atunci cine mi le-a expediât ? S-ar putea să fie, să zicem, Moise. Şi pentru ce ? Ca să le consider venind din partea lui Patriciu. Şi pentru ce ? Ca să-l pot găsi apoi pe Patriciu în butie şi să-mi intre la cap şi în cap că trebuie să mă las

H păgubaş, să las în plata domnului povestea cu Horia fi Dunărintu dacă nu vreau să beau din vinul sfînt gustat § de administrator. N-am nici un motiv să-l bănuiesc pe R Moise, nu îl bănuiesc fiindcă ştiu că el întotdeauna a ■¡ lucrat prin altcineva. S-ar putea să nu fie Moise. Dar | cine ? Petru

Ionescu ? Tu ? Kalman ? Petra ? Cine ? Şi 1, de ce ? Mai este o ipoteză : să le fi scris Patriciu, ca
I să-mi cîştige încrederea : ca eu să ajung în pivniţă să-l caut pe el ca să-mi spună adevărul despre Horia
II Dunărinţu şi eu să fiu băgat în butie şi apoi într-un j| armăsar şi povestea să se închidă pe vecie. Şi a lui Horia şi a lui Haralamb, şi a mea. Asta e cea mai plauzibilă ■t ipoteză. Eu am venit în prima zi să caut în pivniţă pe Patriciu care în epistolă n-a spus că-l cheamă Patriciu — şi nu mi-a ieşit nimeni în întîmpinare. Dovadă că s-a temut de mine. Sau a crezut că vin cu ajutoare. N-a apărut acel om misterios nici cînd am venit chemat | de a doua scrisoare. Nici acum, cînd sînt cu tine. Doar I dacă nu cumva tu eşti autoarea scrisorilor. De ce taci ? în a doua apistolă, ce mă invita aici, mi s-a spus c-o să-l găsesc pe Patriciu în vin. Deci nu putea să-mi scrie H el această epistolă.

M — Sau putea, voind prin propria sa moarte să te convingă că nu te-a minţit.

— Cu ce nu m-a minţit ? Doar nu mi-a spus nimic : nici dacă Haralamb era cel aflat în cimitirul de animale, nici nimic despre tatăl meu. Anonimul mi-a oferit probe lipsite de nume, anonime.

— Şi de ce crezi c-ar putea să fie ale mele scrisorile ?

— De ce să nu fie ?

— Cînd bănuieşti pe toată lumea e un lucru jalnic. — E o lipsă de certitudini...

— E odios...

— De ce ? Poate tu — să presupunem că tu le-ai scris, i-ai scris în acelaşi timp şi lui Patriciu, c-o să fie descoperit un schelet în burta lui Irod... Şi lui Moise, de exemplu. Şi c-o să vin să caut şi în pivniţă să reconstitui... Mă rog, le-ai dat o şansă de a mă întîlni. — Şi de a te ucide.

— Sau de a se da de gol.

— Dragul meu, toate astea sînt prostii. Fiindcă n-ai primit nici o scrisoare. Cine e prostul care crede că un procuror fiind sesizat de o scrisoare nu pune în alertă un întreg aparat — ce cuvînt !...

— Dar am venit şi cu Liliac.

— Dragul meu, glumeşti. Scrisorile nu există. Decît în cazul cînd ţi le-ai trimis singur. Şi cînd le-ai expediat şi celor pe care-i crezi implicaţi... ca să-i aduni cumva aici să te-nfrunte... Ori ca să nu vină aici, şi atunci să se descopere şi mai rău... Da, da, fiindcă de nu vin aici şi nici nu raportează — ce cuvînt, doamne !

— c-au primit nişte anonime care-i pun într-o postură de, de ce să ocolim cuvîntul, criminali, atunci sînt într-adevăr... Ai lucrat formidabil. Şi prima dovadă e c-a dispărut Patriciu. S-a făcut nevăzut. Şi tu ai dat a doua lovitură : ai spus c-a fost găsit mort în butié... Şi le-ai scris celor bănuiţi — ca să vină să constate şi să răsufle uşuraţi !... Şi poate i-ai scris şi lui Patriciu, acolo unde ştii că se ascunde, ca să vină să protesteze, că e viu, sau să vină să se vadă mort... I-ai încurcat îngrozitor. Marea ta armă este că te-ai apropiat de ei, pe diverse căi, i-ai cunoscut şi te-ai pus în pielea lor... Asta e ! Şi acum ei trebuie să reacţioneze, să se unească, sau să încerce să scape unul de celălalt... De sînt mai mulţi uniţi. Iar dacă doar unul e vinovat, să se dea în vileag... Dar tocmai aici te-ai înşelat, dragul meu. Ei sînt prea laşi, n-o să-ţi facă jocul... Tu ai cunoaşte atunci măcar pentru o clipă adevărul: cine sînt ei, sau el, sau cum a dispărut tatăl tău... Ai cunoaşte adevărul. Inutil, pentru că în clipa următoare n-ai mai exista, n-ai mai putea face dreptate. E un orgoliu : să cunoşti adevărul, cu preţul chiar al propriei vieţi. Ei de-ar intra acum pe uşă şi te-ar lichida, i-ai cunoaşte, dar la ce ţi-ar folosi că-i cunoşti ?

— Ai rămîne tu...

— E o iluzie, poate n-aş rămîne nici eu... Şi de unde ştii că eu nu sînt de partea lor ?

— Presupun... Nu, sînt sigur. Şi nu ţi se pare ţie că ar fi un lucru jalnic dacă n-aş fi sigur că nu toată lumea poate fi bănuită ? Cine priveşte căutările mele cu neîncredere şi chiar cu suspiciune dă dovadă de o uşoară slăbire a minţii, de o neplăcută tulburare a caracterului şi e neplăcut pentru mine să văd cum alţii nu vor să vadă că adevărul are un farmec al său pe care dacă nu-l cauţi nici n-o să-l găseşti şi de nu-l cunoşti la ce mama dracului mai spui că iubeşti viaţa şi-ţi place să mănînci o halcă de porc şi să te duci cu o muiere în păturile ei — toate astea sînt atunci minciuni, nu poate exista o plăcere măruntă şi un farmec mărunt al vieţii decît la oameni mărunţi. Adevărul cuprinde şi toate cele mărunte ale vieţii, normal, dar de ce să nu cuprindă chiar esenţialul, adică chiar viaţa şi moartea, ţara, conştiinţa, nu ? Cine se izolează de căutările mele — şi slavă domnului sînt destui care nu o fac — se rupe de mine şi eu aş spune că devine duşmanul meu, căci eu îmi caut tatăl şi cine nu mă ajută să-l găsesc în cel mai bun caz e un nepăsător şi un dobitoc. Eu vreau să

înţeleg lumea şi rosturile ei, să văd ce s-a întîmplat cu învăţătorul Dunărinţu în acel timp ce se schimba, ca şi experienţa lui să-mi fie de folos, căci nu e bine şi aş putea spune chiar că e rău cînd viaţa tatălui nu-i foloseşte aproape deloc fiului — şi fiul învăţătorului Dunărinţu sînt eu. Cine e cel mort în burta acestui cal, tatăl meu sau altcineva ? în orice caz e un om şi atunci el poate fi tatăl meu, dar chiar de n-ar fi el, cum sînt sigur, el este un ins născut în această parte de ţară şi e unul dintre copiii acestui pămînt. Sigur că eu acum caut adevărul şi în burta cailor morţi şi poate că în această căutare a mea dau adesea de lucruri murdare, de putregai şi de ce nici nu-ţi trece prin cap, dar asta nu înseamnă că ele mă vor opri să scormonesc (uite un verb tîmpit) pînă cînd voi găsi ce caut, cum nu înseamnă că eu cred că aceste murdării înseamnă altceva decît nişte murdării ale unora ca Moise — şi eu nu confund pe Moise cu o revoluţie, el nu defineşte o lume şi o revoluţie, el e doar o excrescenţă a unui proces complex care a fost revoluţia. Moise n-a avut nici un Dumnezeu, nici o credinţă, dacă vrei, decît credinţa în burta lui şi în ce-i mai jos omului de propria sa burtă şi n-a urmărit decît interesul acestui Dumnezeu al său personal (îţi place formularea ?). Dar revoluţia a înlăturat lucruri mult mai grave şi ai văzut că o excrescenţă ca Moise a fost lichidată chiar de revoluţie. Eu vreau să aflu adevărul : căci e un alt adevăr care zice că cei care nu învaţă din experienţa trecutului pot ajunge acolo încît să trebuiască să repete această experienţă — şi noi nu trebuie să mai repetăm această experienţă, înţelegi ? Dar de nu înţelegem trecutul nici n-o să putem învăţa din experienţa lui şi eu, de nu descopăr şi nu înţeleg drumul tatălui meu, n-am cum să învăţ adevărul şi nu altceva din acest drum. Şi repet, eăutîndu-l şi în burta calului acesta mort pe tatăl meu voi găsi lucruri ce nu ţin de esenţa acelui timp, dar şi murdăria şi boala şi zoaia te învaţă să preţuieşti viaţa şi farmecul ei. Mie nu mi-e frică de cei care se uită cruciş la mine acum şi care-mi doresc moartea, nu mi-e frică nu pentru că sînt inconştient de ce pot ei să-mi facă, nu, încrederea mea vine din încrederea tatălui meu care a spus lui Moise odată : „Moise, dacă mă omori, o să fie mai rău pentru tine pentru că o să fiu mai periculos ca mort. Cum o să justifici tu moartea mea, tu Moise ? Ce o să minţi ? O să strig din mormînt şi mă vor găsi copiii mei şi nepoţii mei şi n-o să ai nici o justificare pentru

fapta ta, nici una". Moise m-a făcut pe mine pisică, a zis că degeaba caut în trecut să văd prin întuneric ca o pisică ce a fost, că tot n-o să văd nimic în întuneric. Vezi aici Moise a greşit de două ori. în primul rînd : pisica vede şi prin întuneric ; şi în al doilea rînd — adevărul nu este întuneric chiar de este învăluit de ani. Iartă-mă că ţi-am spus atîtea, chiar aici în pivniţa unde ne-ar putea aştepta moartea. O să-ţi mai spun doar două vorbe ale tatălui meu : nu ştiu cînd le-a spus şi unde, cred că venind din război, dar n-are importanţă, e chiar mai bine că nu ştiu cu ce ocazie le-a spus, fiindcă nu-i bine ca vorbele să fie legate de ocazii şi să devină normal ocazionale, a zis : ,,Iubiţi-vă poporul fiindcă el este veşnic". Vezi, asta e tot ce-a spus, dar aş vrea să înţelegi că poporul nu sîntem doar noi sau cei ce vor urma după noi, ci şi morţii noştri, toţi cei de acum şi dintotdeauna, cu adevărul cu tot.

—>M6ă lăsăm vorbele... Ei n-o să vină acum, doar ştiu că la poartă sînt Ionescu şi Liliac...

— Ba nu, acum au să se arate... Ionescu şi Liliac sînt un alibi, că ei n-ar putea veni aici... Dar ei sînt aici.

— Asasinii tatălui tău, ai lui Haralamb şi ai tăi... Mă faci să rîd.

p — Rîzi !

— Linişte, se aud paşi... Auzi ? Vine cineva... Uite, se «deschide uşa... Cine e acolo ? O să ajungi într-o burtă de cal...

DOUĂ SUTE DE ARDEI

— **CUM ? ÎNTREBA TICA.**

— Domnilor şi doamnelor, vă rog să nu vă enervaţi, n-aveţi nici o vină, nici măcar una singură : vinovatul sînt eu, cu toate că, vă rog să mă credeţi, nu ştiu ce vină am, sau încă nu ştiu cu ce sînt vinovat. Poate că totul este o părere, de-a mea, poate, oricum, mă aflu întins pe spate şi vă aud cum vorbiţi şi cum nu mă luaţi în seamă şi cum vă vedeţi de treburi şi încerc să vă înţeleg şi încerc să nu vă înţeleg. Ce e sigur e că şi eu sînt om, cel puţin aşa cred, nu, sînt om, nu sînt un animal, cel puţin pînă acum nu m-am transformat într-un animal şi nici n-am fost cîndva altceva decît ce sînt, un om, cu două picioare, cu două mîini etc. Stau culcat pe spate şi vă aud şi voi nu mă auziţi şi asta mă amuză, dar trebuie să recunosc că de la o vreme mă şi îngrijorează. Oare mă consideraţi mort ? Sau nu mă vedeţi ? Oare sînteţi orbi ? Tot ce simt eu este straniu : mă aflu întins pe spate pe ceva neted şi mirosind a brad şi nu e pat scîndura pe care stau şi nici laviţă nu este. Şi în dreapta mea ating cu dreapta ceva geluit şi în stînga ating cu stînga tot ceva geluit şi cu tălpile ating tot ceva ce pare geluit şi deasupra mea stă ceva ea un capac geluit' şi am strania impresie că mă aflu într-un sicriu. Sigur că nu aş putea să visez că mă aflu închis de viu între patru scînduri. Nu visez, de vreme ce nu mă sperii şi nu ţip şi nu mă trezesc din acest coşmar. Nu mă trezesc, adică nu se schimbă deloc locul unde mă aflu, cu toate

că bat cu tălpile în acel ceva geluit de lîngă tălpi. Rămîn tot unde mă aflu, şi în aceeaşi stare : treaz. Am destul aer, sau suficient, oricum nu-mi lipseşte. Nu simt nevoia să mă ridic în picioare, sau poate că nici nu pot să mă mai ridic în cum se spune două labe. Ce rost ar avea ? Trebuie întîi să stabilesc ce se întîmplă cu mine. Nu mi-e foame, nici sete, ceea ce denotă fie că nu de mult mi-am îndestulat trecătorul meu trup cu materia necesară îndestulării materiei care sînt, fie că mi-am pierdut instinctele şi poftele şi deci am ajuns ceea ce sînt şi n-am fost. Oricum, această serie de întîmplări — lipsa foamei etc.,

bătutul cu tălpile în acel ceva geluit etc. — devin certitudini şi în faţa certitudinilor totul se complică sau se simplifică. De auzit, aud, enervant este că voi nu mă auziţi, sau nu doriţi să mă auziţi.

Se poate trăi şi aşa, nu-i o problemă, se poate trăi oricum. Se poate trăi şi fără ***iubire,*** vă rog să mă credeţi. Mai greu, dar se poate. Se poate trăi şi fără lumină. Se poate trăi oricum şi muri oricum, nu există aici o lege care să nu admită să-ţi duci viaţa oricum şi s-o închei oricum. îmi amintesc de Calistrat Peralta, de numele lui adunat cu furca din două ţări în care neam de neamul lui nu fusese. Crescuse cît un bou, aşa i se şi spunea, boul, uriaş, bolovănos, bun, beţivan de duminică, sterp după ce trimisese în lume doi băieţi. Intra în mină de cînd începuse să fie bărbat şi sfîrşise să fie bărbat fără să plece din mină şi lipsa asta de bărbăţie care nu mai e o lipsă ci o infirmitate şi o mare tristeţe el ocolea s-o recunoască faţă de lume, cu toate că nimeni nu-i cerea să urle în gura mare că nu-i mai place patul, adică de fapt că nu-l mai atrage patul şi muierea iar atunci cînd ar dori să-l atragă, totul rămîne un simplu gînd şi o simplă amintire de tinereţe — nimeni nu-i cerea să recunoască nimic, toţi ştiau adevărul, cei mai în vîrstă îl ştiau de demult, fiindcă era şi adevărul lor, căci şi ei se ruinaseră scobind în mină un minereu ce nu se mai termina, iar cei tineri îl ştiau de la cei bătrîni şi mai ales de la femeile ce nu îmbătrîniseră de ani, şi-l ştiau

cu un soi de bucurie : că ei puteau împlini în familia lui Calistrat ce el nu mai era în stare, şi-l ştiau şi cu un soi de tulburare : că şi ei aveau să intre în mină şi să stea acolo opt ore zilnic şi chiar mai mult şi pînă la gura minei de acasă şi de la gura minei pînă acasă zilnic cu trenul aveau să facă peste opt ore : şi opt ore cu opt ore fac şaisprezece şi acest şaisprezece avea să-i facă să semene cu Calistrat şi cu neputinţa lui şi cu beţiile lui de duminică şi cu jocul lui zilnic de cărţi, şaizeci şi şase, în vagon, la dus şi la întors. Căci viaţa lui Calistrat Peralta asta fusese : un dus şi un întors, din pragul casei pînă în faţa peretelui de pămînt, de minereu, mai precis zis, pe care trebuia să-l sfarme, inutil să-l sfarme şi să-l încarce şi să-l transporte la suprafaţă, inutil fiindcă el, aoest perete negru, rămînea mereu în faţa lui în picioare, oricîte lovituri primea, ori de .cîte ori era învins rămînea tot negru şi străin şi nepăsător încît Calistrat îl visa în fiecare noapte şi cum ziua îl vedea şi noaptea îl visa se poate spune că toată tinereţea şi toată viaţa lui el se aflase tot în faţa unui perete negru de pămînt. Sigur că mai visa şi altceva : visa cărţile de joc, popa de verde, dama de roşu, asul, optarii, şep- tarii, valetul, toate aceste colosale dreptunghiuri pe care le amesteca şi le servea şi le juca zilnic în cele opt ore de mers cu mocăniţa încolo şi încoace, le visa, da, dar nu le visa numai el, toţi le visau — însă despre vise nici nu mai vorbeau între ei, n-aveau de ce, şi le ştiau. Calistrat Peralta pleca de acasă pe întuneric şi venea pe întuneric, aşa că zilele

lui trecuseră fără să le vadă albe şi luminoase, el trăise, se poate spune, din prima zi cînd fusese primit în mină numai într-o continuă noapte şi lipsa asta de soare şi praful şi oboseala din oase şi din ochi şi zuruitul vagonetelor şi lumina artificială şi mîncarea din brişcă, slănină cu ceapă de multe ori, şi înspăimîntătorul şi slabul perete de pămînt şi dusul şi întorsul pe întuneric de colo pînă colo îi secaseră vlaga şi cu cît începuse să-şi dea seama că se topeşte în el ceva, spaima îl cuprinsese şi la început dăduse vina pe nevastă şi apoi pe vecini. însă niciodată nu se gîndise că el e de vină, nu voise să se gîndească o clipă că el care putea să încarce cu o lopată sute de vagoneţi cu minereu, nu mai avea nici atîta putere cît avusese încă de foarte tînăr. Niciodată nu se gîndise, pînă înţelesese fără să se gîndească, dintr-o dată. Sosise pe întuneric acasă şi nevastă-sa nu era acasă şi el hotărîse să-i dea o lecţie de să-l ţină minte şi ce lecţie putea el să-i dea decît o bătaie. Asta era, nu mai putea decît s-o bată. Şi luase un capăt de funie şi-l udase bine de tot şi începuse s-o aştepte. Dar a adormit cu funia în mînă, rupt, sforăind ca de obicei şi visînd popă verde şi damă verde sau de ghindă, şeptici şi nouari şi nelipsitul perete care se prăbuşea mereu, rămînînd mereu în picioare. Ea venise de unde fusese şi se speriase : crezuse că voise să se spînzure. Şi-l dezbrăcase, şi-l pusese în pat ca pe oameni, şă doarmă cu capul pe pernă şi-l privise gol ca pe un mort frumos şi începuse să plîngă şi băgase funia pe foc. Şi el uitase a doua zi ce voise, uitase totul în somn şi cînd sunase ceasul să plece la mină se trezise fără gîndul cu care adormise şi-şi luase mîncarea şi cărţile de joc şi plecase spre tren cu felinarul în mînă aprins, ca întotdeauna, liniştit şi aşteptînd să răsară la fiecare colţ de uliţă felinarele ortacilor săi. Aşa că el învăţă că se poate trăi şi fără iubire. îi rămăseseră doar nişte amintiri grozave, de ele nu putea scăpa şi ele îl întărîtau şi-l mai neliniişteau. Şi cînd venise războiul nu se înspăimîn- tase : ceva se întîmplase, ieşise din mină şi mai rău tot nu putea să-i fie, era obişnuit cu împuşcăturile şi cu întunericul nopţii şi cu viaţa de sub pămînt şi cu moartea care putea să vină oricînd, era obişnuit cu toate astea şi cine este obişnuit cu toate astea n-are de ce să-i fie teamă. Cărţile de joc erau şi aici bune. începu să doarmă mai mult şi începu să se plictisească : avea prea mult timp şi era prea multă lumină şi prea mult soare şi-l dureau ochii. Asta era singura durere şi întristare. încolo, şi aici ca şi acasă era mereu pe drumuri, într-un drum fără sfîrşit, noaptea şi ziua, monoton, încît şi aici ca şi acasă zilele semănau una cu alta, făcute din drumuri, din joc de cărţi, din nesomn, din pămînt scobit, din bubuituri. Toate erau la fel, ieri cu azi, cu alaltăieri, cu acum o lună, cu mîine, incit nu ştiai dacă azi era ieri sau alaltăieri sau acum o lună, nu ştiai dacă zilele trec sau nu, nici duminicile nu mai contau, erau la fel cu joile, cu vinerile. Acasă îi

rămăseseră duminicile, ele erau ale lui: se îmbăta şi făcea ce-i trecea prin cap. Aici nu mai rămăsese nici o zi care să fie a lui. Domnilor şi doamnelor, aşa începea să vorbească întotdeauna Calistrat Peralta şi vă rog să mă scuzaţi dacă eu dau dovadă de lipsă de fantezie şi încep ca el, dar el era un bărbat teribil şi e o mîndrie pentru mine că nu i-am uitat vorbele, şi nu numai pe acestea, ci şi pe altele. Stînd aici eu în frig şi între patru probabil pereţi de scîndură geluită şi neştiind încă precis unde mă aflu şi dacă sînt doar după beţie sau sînt chiar mort vă rog să mă scuzaţi dacă îmi aduc aminte de ger şi dacă-mi aduc aminte de Calistrat Peralta, cel care zicea că viaţa niciodată nu curge ca o apă şi nici timpul nu e o apă curgătoare, ci şi timpul şi viaţa se învîrt pe loc ca o băşină în turul pantalonilor şi că aceleaşi lucruri în- tîmplîndu-se şi acasă, în timp de pace, şi în străinătate în timp de război nu e nici o scofală să trăieşti aşa, căci e ca şi cum ai trăi într-un sicriu mişcător şi vertical (aici el murea de rîs) şi Dumnezeu, dacă există şi nu e o minciună, rău ne-a pedepsit lăsîndu-ne în propria noastră carne ca într-un coşciug şi în propria noastră lume ca într-o groapă de pe un deal şi noi rău ne pedepsim rămînînd ce sîntem, adică nimic. Trebuie să vă spun că Peralta a murit în Rusia, în 22 noiembrie pe o vreme de cîine în tranşeu, neîmpuşcat de nimeni. L-am găsit dimineaţa îngheţat bocnă, acolo unde fusese trimis în recunoaştere şi de-abia atunci ne-am dat seama că el putuse muri cu o zi înainte, sau cu o noapte şi o zi înainte — timpul fusese la fel de tăios (ca gheara de pisică îngheţată te zgîrîia pe faţă) şi nimic nu se în- tîmplase deosebit în aceste ultime zile afară de încă nişte morţi şi de încă nişte răniţi, dar şi morţii şi răniţii

nu mai însemnau pentru nimeni nimic, ne obişnuiserăm că viaţa este o bagatelă. Doamne, Calistrat Peralta, cum ai rămas tu cu chiciură pe faţă, ca adormit în zăpada de gheaţă, frumos ca un ginere, şi cum te-a întinerit gerul şi cum fruntea ta s-a destins de parcă ai uitat totul, şi unde te aflai şi cu cine şi-ai intrat în moarte ca într-o vîrstă tînără, cu un surîs în colţul gurii, ca visînd la anii de juncan, cum le ziceai anilor tăi petrecuţi înainte de însurătoare la o mină de lîngă Baia Mare : acolo era cald sub pămînt, mina era caldă şi lucrai în pielea goală şi seara şi dimineaţa gazda îţi dădea să bei lapte de bivoliţă, gros ca smîntîna. Doamne, Calistrat Peralta, cum ai murit tu de fericit, cu un surîs în colţul gurii, plecînd spre un loc cald cum era mina aceea de lîngă Baia Mare unde lucrau şi femei şi fete, şi ele goale, sau unele numai în chiloţi, şi cum mergeai tu şi te-ntîlneai cu Măriuţa, cîrna aia plină de praf de sus pînă jos şi cum îi luai lopata din mînă şi-o aruncai într-un loc mai întunecos, ca şi cum ai fi vrut să alungi de-acolo vreo fiinţă nevăzută sau vreuna văzută de nu voiai să fie văzută şi cum şi tu şi ea ştiaţi că totul e o minciună, că acolo în întuneric nu era decît întunericul şi că femeile îşi vedeau de lucrul lor la locul lor ca şi bărbaţii, în afară de cei care se mai odihneau sau se mai întîlneau în alte locuri cum şi voi vă întîlneaţi plini de praf şi găseaţi un loc pe pămînt în întuneric. Şi praful de pe voi se topea şi nu-l mai simţeaţi şi în căldura aceea deveneaţi pe pămînt amîndoi o apă şi un pămînt şi seara acasă, fiecare la casa lui, ea la a ei, şi tu la gazdă beaţi lapte nefiert de bivoliţă şi laptele acestui animal barbar şi negru ca un drac ce paşte bălţile şi sărăturile şi pe unde alte cu patru picioare animale nu pasc vă umplea de sănătate şi parcă în el se găsea toată vigoarea ce se topea în voi în căldura din pămînt. Doamne, Calistrat Peralta, cum ai simţit tu pe gerul acelei nopţi de noiembrie că viaţa s-ar fi putut trăi şi cu iubire, căci asta ai simţit de te-ai liniştit şi-ai rămas cu zîmbetul pe buze, ca un mire.

Domnilor şi doamnelor, nu l-am putut îngropa cu Horia Dunărinţu pe Calistrat Peralta, pămîntul era ca sticla de îngheţat şi n-am vrut să-l lăsăm în zăpadă părăsit ca un cîine şi l-am pus eu în camionul pe care-l conduceam să-i găsim un loc în pămînt în altă parte şi im altă zi. Şi din nişte lăzi de muniţie i-am făcut un sicriu şi o cruce şi l-am pus în sicriu în camion şi a doua zi cînd l-am întîlnit pe Moise şi i-am spus ce s-a-n- tîmplat, Moise a înjurat de toţi dumnezeii şi şi-a aruncat ceaiul din gamelă cu gamelă cu tot în sus şi-am auzit de două ori poc ! poc ! — cînd a căzut gamela şi cînd a căzut ceaiul şi-am văzut înainte de asta în aer ce n-am văzut în viaţa mea : făcîndu-se ceaiul gheaţă cum ai zice peşte. Era vînt cu ger şi m-am îngrozit şi-am venit lîngă camionul meu şi cînd i-am văzut pe soldaţi jucînd sîrba pe loc, tropăind şi încălzindu-se în jurul motoarelor de la camioane, am înţeles că mie în cabină îmi era viaţa ca în rai faţă de a lui Moise şi a lui Horia Dunărinţu cu care eram consăteni şi care noaptea dormeau pe ce şi pe unde dădea Dumnezeu. Era în plină zi şi toţi în jurul meu forfoteau şi răsuflarea ieşea din ei ca un fum şi nu le mai păsa de-i văd ruşii, uitaseră şi să mai vorbească şi să se mai gîndească acasă, ori ce trebuie să facă mîine, uitaseră adică şi de moarte şi de viaţă şi doar tropăiau în jurul motoarelor ce duduiau ; şi mi-am dat seama de-abia atunci ce e războiul, că el te-nvaţă să uiţi totul, şi cine eşti şi cine nu eşti ; şi ureîndu-mă în lada camionului să pun peste Calistrat Peralta nişte baloturi de paie să nu fie văzut şi să nu îngheţe os, mi-am dat seama că eu totuşi judecam, deşi apei am ştiut că judecata mea era absolut tîmpită, fiindcă unui mort nu putea să-i facă nimeni nimic, şi nici n-aveau cum să afle că e în lăzile acelea, şi că mai îngheţat decît era nu mai conta dacă mai îngheaţă, gerul nu mai putea lui să-i facă de-atunci încolo decît bine. Au dat ruşii chiar în ziua aceea peste noi cu nişte tancuri ; deodată ne-am trezit cu ei la marginea dealului, dar fie că ei nu ne căutau pe noi, fie că s-au speriat de propriul lor
succes c-au nimerit nişte inşi rebegiţi de frig şi cu mîinile în sin, privindu-i indiferent ca pe nişte fiinţe din altă lume, au trecut mai departe fără să tragă un

cartuş, şi cum nici noi n-am tras nici unul, totul a fost ca o părere. A doua zi am mers mai spre nord, apoi mai spre sud, în dreapta, în stînga, înainte, înapoi, ziua şi noaptea, pînă peste gît în ger, cu Peralta Calistrat în camion, prin gropi, prin bălţi, dormind unde puteai şi cînd puteai, ziua şi noaptea, oricînd, căci nu mai era zi şi nu mai era noapte, era război. Şi-a intrat gerul şi în cabina mea şi mă plimbam şi eu pe pămînt, în trap, să simt că am picioare şi numai atunci am simţit un frig ca acuma, ca o ciumă, din toate părţile, şi în urechi, şi în călcîie şi în dinţi, peste tot, ca şi cum propriul meu trup ar fi fost un tron de gheaţă şi aş fi trăit în el ca într-un obiect străin, ca într-o came străină care nu mă mai ascultă. I-am şi spus lui Horia Dunărinţu : „Vere, aşa trebuie să fie moartea, tu să auzi tot şi să vezi tot şi să nu poţi răspunde şi să nu te mai poţi mişca de la o vreme şi cei din jurul tău, care n-o văd pe ea venind şi în- trînd în tine sau în ei, să-şi fumeze liniştiţi ţigările“, „Hai sictir ! mi-a zis Dunărinţu, mişcă-ţi puterea din tine, te-ai obişnuit să stai cu curu la volan şi cum ai dat cu nasu de ger ai şi început să plîngi ca o babă... Mai bine ai căuta în raniţa lui Calistrat să vezi de-s acolo ardeii ăia ai lui să-i mîncăm la ciorbă.“ Erau acolo ardeii, înşiraţi pe aţă, mari, roşii şi verzi, iuţi ca dracul. Maică-sa îi pusese vreo două sute de ardei cînd plecase de acasă, să nu ducă dorul la ciorbă de iuţeală şi de casă. Calistrat Peralta nu putea mînca fără ardei iute. Şi de la el am rămas cu obiceiul ăsta şi eu şi Horia şi Moise.

Domnilor şi doamnelor, le-am zis eu într-o seară, la mine la cabana de vînătoare din mijlocul pădurii, unde sînt pădurar şi paznic de vînat, domnilor şi doamnelor, le-am zis eu într-o seară lui Horia şi Moise, la doi ani după război, punîndu-le dinainte două străchini cu ciorbă de peşte, domnilor şi doamnelor, astăzi începem c-o ciorbă de crap şi la ciorbă ce merge, ei, ce merge, în afară de ţuică, hai, spuneţi ? Şi le-am pus la gît la fiecare cîte o hai să-i zic coroană făcută din ardei iuţi înşiraţi pe aţă şi mi-am pus şi mie una şi-am pus una şi pe speteaza scaunului rămas gol în fruntea mesei, în faţa farfuriei

aburind ce-ar fi trebuit să fie a lui Calistrat Peralta. Domnilor şi doamnelor, să bem întîi pentru Calistrat şi pentru ardeii lui care ne-au zăpăcit burţile de trebuia mereu să fierbem zăpadă să le-astîmpărăm, şi-apoi să bem pentru burţile noastre, am zis eu şi-am ras împreună de două ori la rînd ţuică. Era tot iarnă şi afară ningea ca în poveştile de Crăciun. Voi ştiţi, mă, guguştiucilor, unde-a-nvăţat Peralta să bage în el draci d-ăştia mici ? Acasă, acasă, dar unde le-a prins el gustul ? Mi-a spus mie : la puşcărie. Le aducea un gardian, prieten s-a văzut mai tîrziu cu Calagherovici. Mi-a zis Peralta : Puşcăria se afla în centrul oraşului şi în oraşul ăsta mic şi în lumea lui, puşcăria era ceva grozav, de sărbători se plimbau prin faţa ei, ca şi cum ar fi mers în altă parte la gară să vadă trenurile, sau în port, să privească vapoarele ce nu se opreau — se plimbau prin faţa ei şi ne făceau cu mîna, deşi noi nu-i vedeam. Domnilor şi doamnelor, tinerii se plimbau de braţ şi priveau ferestrele noastre, aşa se obişnuiseră. Şi într-o noapte de Anul nou cînd ei se plimbau şi cîntau prin piaţă, Calagherovici ne-a zis să scoatem şi noi mîinile pe fereastră şi le-am scos, ţinîndu-ne pe rînd unul în braţe pe celălalt, căci ferestrele erau sus de tot. Şi Calagherovici ne-a spus de ce să le scoatem : că aşa văzuse şi el odată o mînă scoasă printr-o fereastră de puşcărie şi i se păruse că mîna aceea era liberă şi vedea oraşul pe care omul nu-l putea vedea.

— Dă-l în brînză — dar nu în brînză a zis Moise — pe Calagherovici ăsta, e un escroc !

— Ce-ţi veni, l-am auzit pe Horia hohotind de rîs şi eu n-am pus nici o bază pe rîsul ăla cum a pus s-a văzut mai tîrziu Moise.

— Vă amintiţi, le-am zis eu, de satul acela părăsit, părăsit în decembrie, căci eram în decembrie cînd am intrat în el şi într-un pod căutînd ceva de-ale mîncării (fiindcă numai în poduri mai puteai găsi uitate ceva de-ale mîncării) şi-am dat peste o vacă moartă lîngă doi porci morţi ? Gerul nu prididise şi carnea îngheţată bocnă am tăiat-o cu securea şi-am fiert-o şi Horia s-a întrebat cum dracu de-a ajuns vaca în pod şi tot el şi-a dat cu presupusul că n-a urcat-o nimeni şi s-a urcat ea singură, speriată, ca şi porcii, de obuzele ce cădeau zguduind pămîntul în jur, s-a urcat pe scara lată din scînduri să se-

ascundă, neputînd să sară pe pereţi cum au sărit zbătîndu-se pînă la moarte găinile ce le-am găsit sloi într-un coteţ — şi mai ales neputînd să intre în pămînt, cum poate or fi făcut şi şoarecii pe care spaima îi înfundă în pămînt. Neputînd să coboare, tot din spaimă, murise acolo, cu coarnele ieşite prin ţigla casei, cu porcii înghesuiţi în ea, poate chemaţi la început de căldura ei. Şi deasupra lor, sub acoperiş, faguri morţi de viespii moarte, cu zecile. Viespiile muriseră demult, ele trăiesc numai o vară şi vara lor trecuse şi rolul vieţii lor se încheiase, acela de a zbura peste pămînt şi de-a munci pentru nimic, pentru că fagurii lor nu sînt faguri şi mierea lor nu e miere şi toată zbaterea lor şi viaţa lor de un an nu e nimic. Am mîncat ciorbă de vacă, bineînţeles cu ardei iute şi ăsta a fost praznicul de patru săptămîni al lui Calistrat Peralta pe care îl aveam tot la mine în camion. Vă amintiţi, domnilor şi doamnelor, eram hotărîţi să-l ducem pînă în ţară, dacă nu ne apuca vara în război. Poate se termină porcăria asta, ai zis tu, Moise, sau poate ne dă drumul acasă în permisie. Toţi eram legaţi de Calistrat Peralta şi de povestea vieţii lui şi ne-ar fi părut bine ca mama lui, la care ţinuse ca la un Dumnezeu, să-l poată îngropa în pămîntul lui, în grădina lui, acolo unde era înmormîntat şi tatăl lui împuşcat de jandarmi. Era blînd Calistrat în racla lui, nu cerea apă, nu cerea mîncare, nu se certa cu nimeni, era blînd. Cam aşa ar trebui să fie oamenii ca să nu mai fie probleme, a zis nu ştiu cine a zis, poate eu, poate Moise, poate Horia, nu ştiu care, că toţi eram atunci la fel.

Mult după dna noastră din foişorul de vînătoare, Horia mi-a zis : „Bă ursule, nu te mai cobori în lume ?“ „Ce lume ? Acolo nu-i lume ?“ „în lume, ursule, în lume, nu în bîrlog“. „Care bîrlog, Horia, acolo am de lucru, cresc căprioare, cresc cerbi“. „Pentru cine-i creşti ? Cine-o să-i vîneze, cine, ursule ?“ Şi m-a bătut pe umăr şi-a scuipat cu silă şi-a plecat furios. Pentru ce toate astea ? m-am întrebat eu şi trebuie să recunosc că astea erau vorbele lui Calistrat Peralta. Era pe la începutul războiului cînd pe un bucătar de-al nostru, unu Ioniţă Cap- deerete, din Malovăţ, l-a duruit o mitralieră ca pe-un sac cu prune. Stătea rezemat pe-un butoi cu apă, ciuruit, şi apa ce

ţîşnea din butoi gîlgîind se amesteca întruna cu sîngele lui şi parcă ieşea şi din el apă, gîlgîind, şi din butoi sînge — şi el chiar atunci curăţa cartofi, cînd l-a găurit o rafală din avion. De ce toate astea ? a zis Calistrat dar Calagherovici a urlat la el s-aducă nişte vată şi să vezi pe dracu : i-a înfundat găurile cu vată şi l-a urcat la mine în camion şi l-am dus treizeci de kilometri pînă la un avion de-al nostru care l-a dus în ţară. Omul e vina dracului, n-a murit Capdeerete, l-a operat nu ştiu ce doctor la Viena sau de la Viena şi-acum e sănătos tun şi Calistrat care l-a căinat e oale şi ulcele. Doamne, cît îi plăcea lui Calistrat să rîdă de el şi de viaţa lui : ne povestea şi cum mina îl făcuse neom, de n-aştepta nimic altceva dela viaţă decît să doarmă, şi ne povestea şi despre nevastă-sa, cum îl înşela. Se-mpăcase cu gîndul ăsta şi poate de nu venea războiul se despărţea de ea, deşi el zicea că el era de vină, cănu mai avea bărbăţie în el şi ea era tînără. Eu cred căel era numai foarte obosit, a zis Moise, cînd i-am făcut praznicul. Dar şi muierea aia a lui ce-o avea în ea ? a mai zis şi atunci parcă am văzut la el o dorinţă de-a o vedea şi-a o cunoaşte, dar am luat dorinţa asta drept ce putea fi luată — de-a ajunge odată în ţară neciuruit ca Ioniţă. Am scăpat noi cu zile, doar cu urechile şi degetele de la picioare degerate, dar iama a rămas în noi ca o boală dacă nu chiar ca o moarte adormită : cum da spic de zăpadă, mă cutremurau încheieturile. Nu mult după seceta de după război, în iarna cînd eram şofer la Gălătioan şi ne-am ciocnit cu nenorocita noastră de rablă de-un camion, încheieturile nu m-au mai ascultat să virez la timp : şi-aveam şi o spaimă de polei de care nu mă dezvăţasem de pe front. Iarna m-a făcut pădurar, asta e situaţia, i-am spus lui Horia cînd mi-a zis urs şi de fapt atunci n-am minţit fiindcă nu mi-am dat seama că mint. Unii mint, ca să se vindece, alţii nu mint, să se vindece. Depinde pe care-i alegi. Dar cînd aavut loc acel accident de maşină, n-a fost vorba de nimic pus la

cale de cineva. Noi întîi ne-am împotmolit în zăpadă şi noroi, în cotul acela al şoselei, lîngă cişmeaua de unde se vede Dunărea ca un peşte sticlind printre salcîmi şi tufani. E o hoagă grozavă acolo, hoţii ce aşteptau căruţele spre Turnuvechi să le fure îşi dădeau drumul cu furtul în braţe pe noadă pînă lîngă Dunăre, jos, la cîteva sute de metri şi nici dracu n-avea curajul să plece după ei, ca să nu-şi frîngă în primul rînd gîtul de vreo rădăcină trăsnită sau de vreun bolovan crăpat. Cu chiu cu vai am ieşit din mocirla aia plină de gheaţă cînd ne-am întîlnit cu camionul care cobora : frînele lui nu erau bune pe polei, roţile rablei mele pe polei se-nvîrteau în gol şi ne-am izbit şi noi fiind mai uşori am luat-o pe dreapta şi de nu era un pîlc de salcîmi pe margine şi de nu răsuceam la timp de data asta volanul o luam pe hoagă în jos şi chiar de n-ajungeam sigur în Dunăre şi ne opream de vreun tufan, Gălătioan tot ca şi cum am fi murit în Dunăre rămînea. Äia din camion ne-au tras în drum şi în cabină era şi Horia şi el mi-a zis : „Bă puţă, nu murirăm noi tot frontul şi era s-o punem de mămăligă aci la cişmea, să bea lumea apă şi să ne pună şi-o luminare la cruce". Şi Moise care era cu mine şi cu Gălătioan i-a zis : „Măcar ai ceva udeală să bem ?" „Am o damigeană cu vin, na, gît spart", şi i-a întins vinul după ce-a băut el întîi. Asta a fost tot. Şi mai tîrziu cînd a ieşit vorba că era să fie omorît de unii cu un camion

Gălătioan, eu am rîs, dar Gălătioan n-a rîs şi d-aia am plecat eu de la el şi m-am făcut pădurar din nou cum fusesem după război, cînd, rănit la coaste, nu puteam face altceva. Nu m-a supărat propriu-zis Gălătioan, el mereu visa că umblă lumea să-l omoare, m-a supărat Moise : el ştia tot atît de bine ca şi mine că nimeni mi fusese vinovat în afară de polei şi de drumul în pantă şi de iarnă, dar el n-a scos o vorbă în apărarea lui Dunărinţu. Ca să nu-l supere pe Gălătioan ? Accidentul atunci n-a avut nici o urmare, decît plecarea mea ca pădurar. Ceea ce, domnilor şi doamnelor, n-a observat nimeni şi n-a deranjat pe nimeni. Şi iar i-am chemat eu la o ciorbă după un timp pe Horia şi Moise şi voiam să înţeleg de ce afurisitul de Calistrat ne spusese nouă adevărul şi despre nevastă-sa, nu numai despre război

şi despre ce nu erau ale lui. Chiar înainte de-a muri, cu două zile, i-am întrebat, v-amintiţi ce ne-a povestit, domnilor şi doamnelor, despre aviatorul cu mustăcioară ?

— Era dat dracului, a zis Horia.

— Nu-l da dracului, a zis Moise.

. — Era dat dracului, asta e.

— Nu-l drăcui, a zis Moise.

— Nu-l drăcui, spun cum era, a zis Horia şi-a închinat şi-a băut pentru Calistrat.

— Am zis eu : a zis Peralta atunci : domnilor şi doamnelor, aviatorul cu mustăcioară a cunoscut-o pe nevas- tă-mea la biserică, într-o duminică : s-au trezit amîndoi deodată că se închinau în faţa aceleiaşi icoane, şi-apoi s-au mai închinat deodată în faţa altei icoane... Şi tot aşa, pînă au ieşit din biserică, fără să-şi vorbească, plini de miros de tămîie şi cu mirul popii pus în frunte. Comuna noastră, am uitat să vă spun, era destul de mare şi dacă bărbaţii lucrau aproape toţi în mină şi aduceau bani acasă, copiii şi nevestele şi bătrînii lucrau la cîmp, toţi aveau ceva pămînt. Oamenii nu erau săraci, dar munca era prea multă. Aveam de toate : prăvălii, un restaurant, o popicărie, o cofetărie unde se bea lichior şi se mînca duminica îngheţată cu vanilie, o grădină de vară unde se găsea sîmbăta şi duminica bere şi se trăgeau nişte chiolhanuri cu ţuică şi cu vin la ehen-

zină de se trezeau copiii de ţîţă din somn, aveam deci de toate. Toate aceste lucruri fără temei care puteau să te facă să simţi că ai de toate şi nu-ţi lipseşte nimic. Ei bine, lipsea aviatorul. Nevastă-mea era tunsă scurt, ca o şcolăriţă. Adusă de mine din Turnuvechi în sat tot ce făcea nu se potrivea cu viaţa din Turnuvechi, era făcută pentru altă lume, aşa că în clipa cînd a trecut aviatorul pentru prima oară cu avionul peste casa noastră şi-a aruncat mii de trandafiri peste casa şi grădina noastră ea nu ştiu ce-o fi gîndit, dar eu am fost sigur c-o să zboare cu el în avion. În fiecare dimineaţă zbura jos, pe deasupra pomilor, şi arunca trandafiri roşii... Apoi în- tr-o zi a venit c-o maşină de la aeroportul militar ce se făcuse pe izlaz şi a intrat în curtea noastră purtînd pe umeri o maimuţă. Seara, cînd am venit de la lucru, nevastă-mea mă aştepta în drum cu maimuţa pe umeri. Uite ce-am primit cadou, mi-a zis, e de la circ, mi-a zis, şi e blîndă, mi-a zis... Şi eu n-am zis nimic. Şi trei zile m-am îmbătat şi m-am dus la o tîrfă din Turnuvechi care ştia să te scoale din morţi şi nu m-am mai dus la mină şi a patra sau a cincea zi cînd îmi plesnea capul de vin şi mă îndopa fata asta cu cafele în patul ei şi-mi citea în ghioc, că era neam de ţigancă, m-a apucat odată o plictiseală de moarte şi am fost sigur că vinul şi cafelele şi ghiocul şi pielea ei neagră n-au nici o importanţă, că toate sînt venite din ura mea pe maimuţă şi pe trandafiri şi că n-o să ducă decît la o altă plictiseală cu cafele şi cu ghioc şi că toate zilele astea ale mele cu pulpă de curcan şi cu îngheţată şi cu ghiocul ei erau aproape exact ca şi petrecerile celor de la grădina cu bere din sat, pline de toate, avînd tot ce-ţi cerea inima, în afară de linişte. Şi m-am dus acasă şi cum mă aşteptam ea plecase cu aviatorul s-o plimbe prin cer cu avionul şi nu m-am supărat : şi eu o luasem altuia, unui tehnician dentar. Mă prinsese cu ea în casă la el şi-al dracului dinţar ne pîndise c-un afurisit de pistol şi ca într-o operetă, fiindcă el nu voia să fie înşelat şi voia s-o apere şi pe ea, că nu e tîrfă — dinţar, ce mai ! — mi-a zis că, din moment ce eu o iubesc mai mult decît el şi ea mă iubeşte mai mult decît pe el, s-o iau de nevastă, să n-o las în drum ca pe o nenorocită. S-o iei, mi-a zis, cu cununie, s-o iei, că eu o las. Şi-am luat-o. Numai în

închisoare, cu Calagherovici, m-am mai simţit aşa de gol, aveam şi acolo mîncare, apă, ţigări, dacă voiam, dar n-aveam linişte. Se putea adică trăi, dar asta nu e totul. Şi seara ea a venit cu maimuţa pe umăr şi mi-a zis înainte de-a scoate eu un cuvînt : „Să nu protestezi, că din cauza ta mi-am distrus fericirea". Eu m-am culcat, n-aveam tradafiri, n-aveam avion, n-aveam nici o soluţie. Şi mi se pare ridicol să fac rost de-o rablă de pistol. Totuşi, i-am zis : „Totuşi pentru că m-am culcat o dată cu tine cînd erai cu dinţarul .să port coarne o viaţă întreagă ?" Şi-am rîs pînă m-am înecat, a zis Calistrat, dar eu cred că nu de plăcere s-a înecat. Poţi să ai de toate, poţi să faci de toate, poţi să şi rîzi, asta nu înseamnă linişte. Eu ca pădurar ştiu ce înseamnă liniştea. Cîte- odată cînd n-ai gînduri şi căprioarele vezi cum cresc şi ninge ca un potop simţi liniştea cum te cuprinde. Atunci parcă eşti fericit. Dar cîteodată poţi să ai de toate în casă, şi mîncare, şi linişte, şi zăpadă, tot ce vrei, în afară de ceva... Şi atunci şi pădurea ţi se pare un ţarc îngrădit nu numai pentru căprioare. întotdeauna cînd îmi aduc făină din sat călare pe cal şi sacul pus de-a douălea, în faţa mea, trec pe lîngă cimitir, vreau nu vreau, cînd am greutate pe cal trebuie să ţin drumul şi drumul e pe lîngă cimitir. Am văzut-o pe nevasta lui Horia într-o zi cu nişte ţigani cu lopeţi şi casmale. M-am oprit. Ţiganii săpau, în partea dinspre pădure a cimitirului, chiar aproape de gard. Nu bătea clopotul în sat şi n-auzisem să moară nimeni şi nici să fie cineva cu un picior în groapă. Am legat calul de-un salcîm şi-am intrat speriat : cine-i mai murise nevestei lui Dunărinţu, în afara bărbatului ei ?

— Ce faceţi aici, bună ziua, am zis.

— Bună ziua, săpăm, au răspuns ţiganii.

— Muri cineva ? o întrebai pe ea.

— Nu, îmi răspunse.

■— Aha, nu ştiui ce să zic.

Se opriră nişte căruţe lîngă cimitir şi ţiganii descărcară din ele saci cu ciment.

— Fiare aţi adus ?

— Ce s-aducem ?

— Fier.

— Fierul vine cu altă căruţă.
— Aha, zise ţiganul.

Şi veniră alte două căruţe. Le descărcară ţiganii. De fapt toate erau căruţe de ţigani şi cu ţigani.

— Ei mă mai ajută, ei nu se tem.
— De ce să se teamă ? am întrebat-o eu.
— Aşa.

S-a făcut linişte.

— Apa cînd vine ?
— Vine cu sacaua, te-apucă grija, zise un ţigan către alt ţigan.

Şi veni şi sacaua.

— Cine-a murit ?
— N-a murit nimeni, mi-a răspuns ea. Mai îmbrătrînise. M-am bucurat că nu murise nimeni. Mai avea un băiat şi o fată, bine că nu era vorba despre ei. Ţiganii : zece săpau groapa, patru pregăteau cimentul.
—■ îi fac boltă lui Horia.
— L-aţi găsit ? am tresărit.
— Nu l-am găsit, dar e bine să aibă şi el un mormînt, pentru cînd l-om găsi. Şi-un coşciug, a zis şi mi-a arătat spre o altă căruţă ce oprise şi din care doi ţigani luau pe umeri un sicriu nou.
— Da, am zis şi-am mai stat o vreme în tăcere şi apoi am plecat. A doua zi am găsit-o tot acolo, şi a patra zi, pînă ce-au terminat ţiganii cavoul. I-au pus o uşă de tablă, legată în bare de fier, vopsită în verde. Au băgat sicriul înăuntru, gol, şi-au pus pe uşă un lacăt ţigănesc, cît o talangă. Crucea, din lemn, era foarte mică. Am mers cu nevasta lui Horia spre sat, cînd totul a fost gata, urmaţi de ţigani. E ciudat, am zis, să moară un om de atîta timp şi să nu se afle cînd a murit precis şi de ce şi unde.

— Nu e deloc ciudat, a zis ea.

— Cine l-a omorît l-a ascuns.

— Nu l-a omorît nimeni, a zis ea. A murit singur... Nu l-ai cunoscut, avea o voinţă grozavă... Nu mi-a spus nimic, dar am visat cum a murit şi eu cred în vise. S-a dus pe malul unui rîu sau pîrîu îngheţat, era iarnă... Şi chiar era iarnă cînd a dispărut el de-acasă... Şi s-a aşezat pe gheaţă, la mal, pe o buturugă, cu capul între palme, şi-l bătea luna în spinare... Sta ca pe un scăunel, cu ochii deschişi aşteptînd să-l cuprindă şi pe el frigul şi gheaţa, ca un nebun... Dar nu era nebun.

— Nu, nu era, dar nu putea să moară aşa.

— Aşa a murit, pe gheaţă, cu ochii deschişi, aşteptînd... Poate s-a spart gheaţa, poate l-a înghiţit apa, Dumnezeu ştie, dar n-a fost omorît, pe el nu putea să-l omoare nimeni ! Nimeni ! Era tare ca un urs.

Domnilor şi doamnelor, nu m-am luat după visele ei şi nici după spusele ei că el trebuia să moară atunci înghiţit de apă, să dispară fără urme, fără mormînt, fiindcă de l-ar fi găsit şi l-ar fi înmormîntat ar fi murit inutil. De-l îngropau, murea de pomană, zicea, căci l-ar fi îngropat ca duşman, alţii, nu eu, sau şi eu şi şi alţii şi groapa lui ar fi fost un loc de mereu aducere-aminte că el a fost un duşman, şi pentru familie asta ar fi fost o nenorocire : şi el ştia c-ar fi fost o nenorocire, că i-ar fi nenorocit şi cu moartea lui, nu numai cu viaţa lui. El trebuia să dispară, asta era soarta lui, ca să le redea lor libertatea, înţelegi, zicea ea, înţelegi ? Ca băiatul meu şi fata mea să poată merge la şcoală şi eu... înţelegi, zicea ea, înţelegi ? Să nu-şi mai aducă nimeni aminte de el şi nici să se ştie precis ce-a fost cu el, de-a existat sau nu, înţelegi, zicea ea, înţelegi ? N-o înţelegeam prea bine şi trebuie să recunosc, domnilor şi doamnelor, că o clipă mi s-a părut că spune prostii. Dar apoi m-am gîndit că o femeie căreia i-a murit bărbatul fără să ştie cum şi unde şi de ce poate să spună şi prostii şi numai un idiot o poate judeca de rău.

îi mai chemam pe vremuri pe Horia şi pe Moise la vînătoare de fazani, mai mult ca să ne întîlnim decît să vînăm şi, Doamne, ce grozav era să-i vezi doi bărbaţi în toată firea şi care făcuseră de la un capăt la altul

războiul cum ocheau prost cu arma de vînătoare şi le fugea iepurele sau fazanul sau mistreţul pe sub nas de te apuca rîsul. Erau nişte vînători de toată mila, numai gura de ei şi poate toate veneau de-acolo că nu erau nici vînători de meserie şi nici nu voiau să fie şi mai ales veneau toate din neştiinţa că vînătoarea nu cere o pasiune deosebită, cum ar fi vrut Horia, (care şi de bătea un cui în gard îl bătea cu o convingere grozavă că trebuie bătut în cap ca să intre pe veşnicie şi să lege parul de paiantă pînă o rugini cuiul şi-o putrezi lemnul — şi la vînătoare nu mergea cu atîta pasiune, că e caraghios, şi el ştia, să bagi alice cu pasiune într-o zburătoare, şi fiindcă ştia, nu nimerea, ca un şcolar) şi nici o lipsă de pasiune, ca Moise (sau tot ca Moise, o punere la punct ! — căci e o neghiobie să pui la punct un mistreţ, el n-are un punct al lui, toate pădurile şi toate pogoanele cu porumb sînt ale lui şi tot pe unde poate pune piciorul e al lui) — aşa că erau caraghioşi amîndoi (şi Horia şi Moise) fiindcă nu înţelegeau că între tine cu puşca şi fazanul care zboară sau iepurele care fuge nu există o legătură nici de dragoste şi nici de ură, nici să ţi-l apropii pe cel care zboară sau fuge ca să-l mîngîi sau să-l creşti şi nici să te răzbuni pe el că zboară sau merge. Şi ciorbele noastre cu ardei, cînd puneam burta la cald, după ţuică şi înainte de vînat, erau grozave, ne aminteam tot felul de prostii şi rîdeam. Ce-aţi zice, ne-a zis Moise odată, să pună mîna pe nişte puşti mistreţii şi fazanii şi să dea buzna peste noi la ciorbă şi noi să devenim în locul lor mistreţi şi fazani, hai, ce-aţi zice, asta ar fi o vînătoare ideală să ne bage ei cîte un alic sub coadă după ce i-am gonit noi prin zăpadă. Iar Horia ne-a povestit odată o chestie grozavă : nevastă-sa era însărcinată cu Victoriţa şi zicea că noaptea o visează cu codiţe mergînd la şcoală, cu ghiozdan şi tăbliţă în clasa întîia, în prima ei zi de şcoală, iar ziua o vede, pur şi simplu o vede cum se mişcă în ea, mică şi vie şi neapărat fată, cu semnul ei
de fată, vioaie şi neastîmpărată şi cu părul creţ, neapărat negru şi creţ, ca al unei străbunice de-a ei. Şi, domnilor şi doamnelor, Victoriţa aşa a şi fost, fată şi cu părul creţ şi dată dracului dacă ea pe la trei ani, cînd

copiii de-i întrebi ce vor să se facă sau ce-ar vrea ei să-i facă părinţii lor zic c-ar vrea să se facă şoferi sau miliţieni sau învăţători, sau văcari, ea, Victoriţa, cînd am întrebat-o eu ce-ar vrea s-o facă maică-sa, mi-a zis : aş vrea să mă facă mireasă.

Atunci m-au apucat un fel de draci şi i-am spus lui Moise : „Tîmpitul tău de Gălătioan a inventat chestia cu accidentul, lui îi convenea să se spună că duşmanul atentează la viaţa lui, ca şi cum viaţa lui ar fi fost cea mai scumpă pentru noi şi el ar fi cineva ce n-ar trebui să moară şi uite că muri Horia care nici nu se ştie cum pieri ca şi cum viaţa lui n-ar fi valorat două parale". „Gălătioan n-are nici un amestec, nimeni n-are nici un amestec aici." „De unde ştii tu, Moise ?" „Ştiu eu". „Atunci ce-i aici ?" „Nu ştiu", a zis Moise şi eu am zis : „Foarte rău, cineva ar trebui să ştie, cine conduce treburile aici sau Cicerone Stoica, cineva trebuie să ştie şi să răspundă, nu doar să conducă aici ca Gălătioan şi să nu răspundă". „Vezi-ţi tu de pădurea ta, ursule, a zîmbit Moise, ce te bagi unde nu cunoşti ? Poate că Dunărinţu s-a dus în serviciu la Bucureşti, la nişte prieteni, s-a dus acolo că prea şi-o luase în cap, şi-i spusese şi lui Gălătioan că nu e bine cică acolo unde conducătorii se numesc singuri în sat sau pe raion şi încă în locurile cele mai bune şi mai grase, ca şi cum, zic eu". „Lasă, nu mai zice, am zis eu, hai mai bine să ne pişăm." Şi ne-am tras lîngă un brad şi ne-am dat drumul pe el.

Dar, domnilor şi doamnelor, problema care se pune acum este alta : unde mă aflu şi ce-am devenit. C-am fost beat, nu-i nici o îndoială, gîndurile-mi sar dintr-o parte în alta, însă ele merg brambura fiindcă şi caută să se agaţe de ceva şi să înţeleg eu ce-i cu mine şi unde sînt în întunericul ăsta care, dacă nu-i moarte şi sînt sigur acum că nu e, ce este ? Tîmplele mă dor, coastele mă dor, picioarele mă dor, putere n-am să mă mişc,.

dar nici acasă nu sînt şi nici în loc omenesc nu mă aflu, de-i frig ca într-o pădure viscolită, dar nu bate vîntul IM-i întuneric ca în gură de şarpe. Tot caut să aflu unde am fost şi cine sînt eu şi cine-am fost şi care au fost zilele, şi ultima zi, de-am ajuns aici şi nimic şi cum trece timpul nimicul rămîne tot nimic. Sînt la spital, degerat şi învelit în întuneric, mi-am pierdut vederea, sînt la vreo morgă după vreun accident, a căzut casa peste mine ? A fost cutremur, visez, am tifos ? Mintea îmi judecă limpede, dar mi-am pierdut o parte din viaţă, ultimele clipe, de nu ştiu să înnod firul, sau poate mă aflu aici fiindcă nu mi-am putut închipui niciodată c-aş putea ajunge aici şi d-aia nu pot lega ce-am fost de ce sînt. Şi ce-o să se-ntîmple ? Peste un timp o să se constate că nu sînt în casa din pădure, căci nu sînt, nici în sat, nici în Cîmpuleţ, nicăieri, şi-o să fiu dat dispărut şi-o să aştepte primăvara să se ducă zăpezile şi să mă găsească prin vreo viroagă şi de n-o să mă afle o să-ncerce mulţi, şi procuratura, să-mi dea de urmă. Şi cazul poate o să-i cadă în mînă chiar băiatului lui Dunărinţu şi de-o să mă descopere după un an sau zece pămînt eu ce-o să cîştig din asta, dar s-ar putea să nu-mi dea de urmă niciodată, cum nu dau nici de Horia, dacă nici eu nu ştiu unde mă găsesc. Şi de-o să aflu, oare o să pot ieşi la lumină, că n-am nici o vlagă în picioare şi în mîini şi tîmplele mă strîng, de ger sau de băutură, şi junghiu- rile mă săgeată cum mă mişc o secundă. Mort nu sînt, domnilor şi doamnelor, poate a fost cutremur, în orice caz de m-a dus cineva aici, cel mult m-a buşit ca să fiu mai uşor de dus şi nu ca să mă omoare. Sau am ajuns aici beat sau acuma sînt beat şi e noapte de catran şi fereastra e deschisă şi m-a pătruns frigul ? Şi scîndura asta geluită ce mă-mbracă ce este ? Doamne, parc-aş fi un detectiv care trebuie să descopere unde a dispărut un ins şi cînd descoperă unde este şi cine este bagă de seamă că este el.

Ce-ar rîde Calistrat Peralta de mine acum, ce-ar rîde, lui îi plăceau cărţile cu detectivi şi situaţiile ciudate, ce-ar rîde mai ales de s-ar afla că eu am fost la vreo

nuntă şi m-am făcut tun şi-am alunecat în beci şi-am căzut în vreo ladă ce seamănă cu un sicriu bătrîn, ce-ar rîde ! Cum ne povestea el, trăsnitul, cum a mers într-o iarnă cu Calagherovici în cimitir la mormîntul unui

prieten cu care fuseseră la academia aceea din mijlocul oraşului (ce oraş era ? am uitat) numai ca să-i dea bună dimineaţa (era în zi de An nou) şi cum ca să nu meargă cu mîinile goale la un amic care organizase la Baia-Trie greva celor de la minele de aur îi aduseseră şi un brad împodobit cu clopoţei şi luminări ca de An nou şi o sticlă cu vin pe care o băuseră ei doi lîngă cruce şi-i cîn- taseră ce cîntau ei încet la acea academie şi ce cîntau ei la vin : „Tudoriţo, nene, cine te-a făcut pe tine, Tu- doriţo, nene, aşa-naltă şi subţire, Tudoriţo, nene". Era trăsnit Calistrat, dar poate că era nu numai trăsnit, era şi un mare prieten care nu uita nici după moarte pe omul cu care în mînă organizase la Baia-Trie greva aceea care nu le adusese decît intrarea la pîrnărăria unde învăţase să mănînce ardei iuţi. Şi i-au înfipt bradul la căpătîi şi au aprins luminările şi i-au pus şi lui vin într-un pahar adus înadins de acasă în buzunar şi au ciocnit cu el şi iar au cîntat „Tudoriţo, nene", ca şi cum acela n-ar fi murit, sau chiar de-a murit moartea n-a putut să le facă nimic ca să se uite şi să se despartă, mai ales la început de an, atunci cînd te hotărăşti încotro o apuci şi cu cine. Doamne, ce om era şi Peralta, el a trăit tot ce poate trăi un om, şi zilele acelea gol cu Măriuţa în minele calde şi ruşinea cu mustăciosul ce azvîrlea trandafirii din avion peste casa lui pentru nevasta lui tunsă ca o şcolăriţă, a suferit pînă n-a mai putut picioarele ălora cu bocanci la academie şi frigul pînă în capăt, pînă în moarte, în război, s-a bucurat şi a pătimit tot ce un om poate trăi pînă la gradul cel mai de sus sau de jos, din dragoste pînă acolo unde intri în moarte şi un ins care trece prin toate acestea nu putea să fie decît o fiinţă care însemna o perfecţiune a omului, şi de-aia poate eu nu-l uit şi i-am spus şi lui Horia şi lui Moise că nu-l uit şi nu mi-a părut bine cînd nevastă-sa după limpezi

rea lucrurilor şi cînd el mort a devenit un mort scris cu litere mari în ziarul regiunii şi i s-a pus o placă pe casa .unde a locuit, s-a văzut peste noapte văduva lui îndurerată şi-a început prin numele lui să-şi facă loc cald, să uite că el a fost nu numai un luptător comunist, cum a reieşit şi din documente, ci a fost ce de fapt a fost înainte de a fi comunist, un om de sus pînă jos, întreg ; şi ea tocmai asta a uitat, c-a fost om, şi-a uitat ce-a fost

şi între ea şi el înainte de-a pleca pe front, şi-a uitat şi ce-i zicea ea lui („şapte pe-un deget găsesc ca tine şi mă mărit“) şi ce i-a zis cînd a venit doctorul de la Iaşi în vizită, ginecologul, cînd l-a dus în cameră la ea („eşti un soţ tîmpit, el mi-a salvat viaţa şi eu să nu-l primesc în casă şi să nu-i dau înainte de-a mă consulta din nou un pahar cu lapte ?“) şi a uitat şi ce-i zicea mamei lui („Profiriţo, de sufli o vorbă, pleci de-aici la fie-ta !“), a uitat că ginecologul n-o salvase de la nimic, a uitat totul. Dar vezi că eu n-am uitat şi nici Horia şi cînd i-am spus lui Moise că Gălătioan nu face bine c-o pune în locuri ce nu le merită şi care în ochii lumii nu-i fac memoriei lui Calistrat nici un bine, (fiindcă lumea n-avea cum să-l cunoască pe Calistrat), Moise s-a scobit în nas şi-a zis să ne vedem de treabă, că ştiu alţii mai bine ca noi ce-i de făcut şi ce nu, că ştie Gălătioan cine a fost ea, doar l-a cunoscut el bine pe Calistrat, doar împreună au organizat de n-au venit oamenii la lucru în Baia-Trie, şi nu cu Calagherovici a făcut asta Calistrat, cum minte Calagherovici, ci cu el, aşa că să tăcem, el şi cu ea ştiu mai bine ce-i de făcut acuma cum au ştiut şi în regimul burghezo-moşieresc ce-au trebuit să facă. Domnilor şi doamnelor, i-am zis eu lui Moise, mie Peralta nu mi-a pomenit niciodată numele lui Gălătioan. Mie mi l-a pomenit, a zis Moise, am şi dat în scris. Domnilor şi doamnelor, a rîs cu hohote Dunărinţu, nici mie nu mi l-a pomenit, dar am înţeles, asta e, am înţeles acuma totul... Ce-ai înţeles ? s-a burzuluit Moise. Ce era de înţeles, a zis Horia şi n-a spus ce era de înţeles. Şi mai tîrziu mi-a spus, de eram numai noi doi, cînd m-a făcut a doua oară urs şi-a zis că înţelege şi de ce eu m-am băgat

la iernat în pădure, la iernat vara şi iarna în pădure î A zis : „Ăştia vor să-şi schimbe biografiile, asta e ; i-a venit ideea asta lui Gălătioan ca să fie mai interesant şi-a prins-o din zbor şi Moise şi ei vor s-arate c-au avut în trecut şi în război un rol pe care puţini îl cunoşteau, dar el era important şi plin de pericole şi eroic şi în orice caz ei nu pot acum să fie mai jos decît ce-au fost atunci şi meritele lor de-atunci sînt cel puţin tot atît de mari ca şi locurile ce le ocupă acum. Aşa că Gălătioan dacă-şi schimbă biografia n-o poate numai pe-a lui modifica în acte şi în viaţă, o modifică şi pe-a nevestei lui Calis- trat, mai ales că a ei e foarte uşor de modificat din moment ce bărbatul ei cu adevărat a fost un comunist ce-a stat în închisori şi-a organizat greve şi lupte ale minerilor. Şi Moise cu nasul lui s-a prins la schemă şi dînd în scris ce se cerea de Gălătioan şi-a pus şi pentru sine un galon în plus. Dar prostia nu e asta, că adevărul tot adevăr rămîne şi el cum zice vorba românească tot iese ca untdelemnul la suprafaţă, prostia e că ei schim- bîndu-se vor să schimbe şi pe alţii, cine-au fost alţii şi cine sînt alţii acum, vor să modifice lumea după dosarul pe care şi-l fac ei şi e vai şi amar dacă asta tunsă ca o elevă şi căreia îi plăceau numai trandafirii aruncaţi din avion ajunge să judece lumea sau să-i dea sfaturi ce să facă, căci n-o să se gîndească la binele altora, ca Peralta, ci la binele ei dintre genunchi, asta e". Eu cred că Dună- rinţu aici a greşit : nu c-a băgat de seamă ce se petrecea cu prietenul nostru Moise, ci că i-a şi spus asta : aici a greşit, că i-a spus, şi spunîndu-i a dat dovadă că n-a înţeles c-a greşit judecind un lucru pe jumătate : judecind numai ce începuse să devină Moise şi nu şi pînă unde avea să ajungă. Eu măcar m-am făcut pădurar cînd n-am mai înţeles lumea : e clar, nu-i nici o greşeală, nu din înţelegere a cine ştie ce am început să cresc căprioare, ci că n-am înţeles ce e cu mine şi ce e cu alţii de nu prinde cheag brînza cum ar trebui să prindă. Şi-am pus şi stupi şi în pod s-au prăsit şi viespile şi-mi bîzîiau toată vara pe la ureche aripile lor. Şi cînd după ani Tică Dunărinţu ajuns cît taică-său a venit să mă- ntrebe ce ştiu despre

Horia, i-am pus în faţă pe iarbă la umbră un blid cu miere şi-o bucată de pîine şi i-am povestit cum l-am găsit noi într-o noapte, eu cu el, într-o şcoală, retrăgîn- du-ne prin februarie sub bombardament şi sub obuze pe Calagherovici operînd un frizer cu burta sfîrtecată şi cum el şi cu mine, Horia şi cu mine adică, în puhoiul care venea de sus de foc şi din spate şi din dreapta şi stingă am urlat la Calagherovici să se urce în camion acolo unde-l aveam în ladă îngheţat bocnă pe Calistrat Peralta şi cum nebunul a dat din cap că nu pleacă şi-am stat şi noi ca tîmpiţii şi ne-am uitat la el cum voia să salveze un om în clipa aia cînd sub puhoiul ce bubuia un om nu mai conta nimic.

Şi i-am mai povestit cum pe la sfîrşitul lui martie, fiind noi în refacere şi vlăguiţi, am fost trimişi în ţară şi cum gerul nu încetase şi rabla de camion de abia îşi mai ducea zilele şi trebuia şi el băgat în ţară într-o reparaţie din care Dumnezeu putea să ştie de mai ieşea viu, am ajuns pe pămîntul nostru cu Peralta Calistrat şi l-am dus pe el într-o noapte pînă în satul lui şi i l-am pus lui maică-sa pe prispă şi ea s-a crucit văzîndu-l cu zîmbetul pe buze şi uşor palid şi s-au mirat şi bătrînii şi copiii şi-au adus luminări ca la înviere, dar nu le-au ţinut aprinse lîngă el ca să nu se dezgheţe şi să se urî- : ţească şi să se întîmple cine ştie ce cu el, ci le-au lipit departe de el pe crengi de primi şi de meri, pe parii gardului şi pe pietre, de toată grădina aflată încă în zăpadă era luminată de luminări şi zăpada sclipea ziua galben şi argintiu şi cocoşii cîntau speriaţi, căci nici. ei, nu numai oamenii, nu văzuseră şi nici neam din neamurile lor nu văzuseră băgînd în mormînt un om îngheţat. Dar nu i-am spus ce i-a zis Horia lui Moise peste ani : că noi l-am adus pe Calistrat să fie înmormîntat în pă- mîntul lui fiindcă am vrut să vedem de-l mai putem aduce mamei sale pe fiul ei să-l mai vadă o dată şi să-l acopere ea cu pămînt şi după ce l-a adus pe lume şi nu l-am purtat pînă aici ca s-o vedem pe nevastă-sa cum e tunsă. Şi cum Moise a zis că noi toţi am fost pe acelaşi gînd şi l-am pus pe prispă deodată, Horia a început să

înjure că un mort nu poate fi vîndut, chiar de l-ai adus eu gînd curat, şi cum nici eu nici Moise n-am înţeles, el a continuat, Dunărinţu : în drum puteam să crăpăm şi noi şi Peralta în bucăţi şi numai o întîmplare ne-a lăsat întregi, pe noi vii şi pe el îngheţat şi de-a fost aşa de ce atunci să-l vîndă cineva pe Calistrat ? „Cine ?“ a întrebat Moise. „Cine, dracu !“ a zis Horia.

Şi-am fost odată la vînătoare de urşi, invitat de-un vînător dinspre munte, Ioniţă Capdeerete : că tu n-ai urşi decît rătăciţi, la mine se plimbă ca furnicile. Nu se plimbau ca furnicile, dar se plimbau destui. Vicleni, nu chiar proşti, nu veneau în ţeava puştii. Cum cad ei de glonţ, Ioniţă ? Cad bine, zicea el, cum să cadă ? Pac î şi cade ca porumbelul. Şi-a tras : pac ! Şi-a căzut ursu ca trăsnit, l-a lovit Capdeerete la mir. Uite, domnule, aşa cade ursu : pac ! ca o pasăre, ce dacă-i urs, puşca tot puşcă este şi moartea tot moarte este. Adică cine este el, moş Martin ? Un vînat, un porumbel, pac ! şi-i sfîrîie carnea pe grătar. E boieros iarna, stă în bîrlog, şi ce ? Tot iese el de-acolo ! Cică el iarna nu există ! Pentru el iarna nu există, dacă el îşi bagă laba în gură şi-nchide ochii şi doarme ! Aiurea ! Ce, desfiinţează el iarna ? Şi tot îi crapă lui buza odată şi odată şi pleacă din ascunzişurile lui şi intră în bătaia puştii şi pac ! şi se termină cu povestea că el face doar ce vrea şi că de nu vrea iarna nu iese dintr-ale lui ! Uite că blana lui e şi ea bună să stai pe ea sau s-o vinzi la ăia de cumpără. Pac 1 ce mai tura-vura, e şi el tot cu o pereche de ouă, n-o fi zmeu ! Dumnezeu să-l ierte, s-a închinat Ioniţă în faţa ursului lăţit la picioarele lui.

— Ce-a vrut să spună ăla ? m-a întrebat Moise, care era cu mine.

— Cine ?

— Ala, cu mortul...

Niciodată nu-i mai zisese ăla şi cu glasul ăsta lui Dunărinţu.

— N-am înţeles.

— Nici eu, a zis el.

Nu era cine ştie ce de înţeles : nu voia el să recunoască faţă de mine c-a înţeles. Sau mă punea la încercare de-am înţeles eu ?

| — Cred că era beat, i-am zis.

I — Să-l ia dracu.

? Niciodată nu-i mai zisese aşa şi cu glasul ăsta.

— I s-o fi părut că m-am uitat eu la picioarele ăleia tunse.

— Să-l ia dracu.

?' Nu mă uitasem, Moise umblase după ea s-o ajute, mereu în urma ei, cum sînt cotoii primăvara.

— El crede că eu n-am avut alt gînd decît să văd cum arată una de-i plac trandafirii aruncaţi din avion.

— Nu cred...

§ — Şi atunci ce-i cu vîndutul ? I l-am vîndut ei, pe ce ? I l-am adus ca să-mi mulţumească ? Dar ar fi trebuit să vă mulţumească şi vouă, nu ? Să-l ia dracu ! p — Nu ştiu, am zis, dar ştiam.

Şi-am băgat de seamă că-l minţeam pe Moise în faţă,' cum nu se mai întîmplase.

— Eu n-am observat nimic, Moise.

— Păi nici nu era ce.

— Nu era.

— Doar gărgăunii lui prin căpăţîna lui. Ce-are el cu muierea asta ?

— N-are nimic, de ce crezi tu că are ceva cu ea ?

— Are, îţi spun eu, vrea s-o facă de rîs.

— Pe dracu, nu face el asta, nu pentru ea, pentru Calis- trat.

— Pe dracu, face !

Şi n-am înţeles atunci că el mă convingea pe mine cum poate o convinsese pe ea sau avea s-o convingă pe ea că Dunărinţu ştiind de la Peralta ce ştia despre ea nu-şi ţinea gura şi că o gură ce nu-şi ţine gura merită astupată cu orice, chiar cu... Asta e, chiar cu ce ? Nu mi-am pus atunci întrebarea, căci eu ce înţelesesem cu vînzarea era exact ce înţelesese şi Moise ; dar încă atunci el nu voia să mă lase să cred că înţelesese, deoarece n-avea nevoie să folosească arma asta. Era cam aşa : te lauzi că l-ai adus pe Peralta ca pe-un erou ce trebuia păzit cu viaţa şi nu că l-ai adus ca pe un simplu om pentru o mamă singură, dintr-o nebunie adus mai degrabă decît dintr-o raţiune, dintr-un sentiment, decît dintr-o raţiune. Horia spusese : şi ea face la fel, vinde şi ea.

Nu spusese exact ce vinde, însă era simplu ca bună ziua.

Şi fiul lui Horia mi-a spus mîncînd miere cu pîine ;

— Numai un om putea să-l omoare pe tata.

■— Cine ? l-am întrebat.

— Numai acela care a profitat de moartea lui.

— Cine ? l-am întrebat.

— Cine s-a înălţat pe moartea lui.

— Cine ? l-am întrebat.

— Asta caut, mi-a răspuns.

Şi eu i-am spus lui Moise cînd l-am întîlnit :

— Băiatul lui Dunărinţu îşi caută tatăl.

■— Care băiat ?

■— N-are decît un băiat.

■— Cine ?

— Horia...

— Aha...

Ei, dar nu era chiar : aha ! N-a auzit sau n-a vrut să audă ce i-am spus.

— Vrea să-l găsească cu orice preţ.

— E un nebun... ce să găsească ?

■— Pe taică-său şi pe cine l-a...

— Aha, face pe italianul...

— Ce italian ?

— Pe sicilianul...

■— Ce sicilian ?

— Umblă cu... Nu ţine vendeta ! Vrea să se răzbune, adică ?

— Cred că nu.

— Atunci ce vrea ?

— Vrea ceva mai mult : să afle adevărul despre taică-său şi...

— Şi ce ?

— Şi cred c-o să-l afle...

— De ce crezi ?

I — Pentru că acuma cred că se poate... Cred că se poate acuma...

M-a privit drept în ochi.

— Ce spui ?

— Cred că acuma se poate...

I — Ia uite, domnule.

— Da, asta cred, acuma se poate, că de nu s-ar putea nu că nu l-ar afla...

— Dar nici n-ar încerca, a rîs el.
— Nu, ar încerca. Dar ar păţi exact ca taică-său.
— Ia uite, domnule !

Şi parcă-ar fi vrut să mai spună : şi lumea te ia de bou. Dar n-a spus.

— Şi ăsta va cîştiga, Moise.
— Să cîştige, mă...

| — Va cîştiga fiindcă el nu se luptă cu disperare, în ţelegi ? El nu e grăbit. El nu visează, ca doctorul Dănilă ce nu putea niciodată să-ndeplinească doctorul Dănilă, să scape lumea de turbare, el nu visează lucruri imposibile, sau chiar de le visează nu e grăbit să le dea peste cap şi să nu se uite cu cine merge pe drum, el e calculat, foarte calculat. Şi optimist, foarte optimist.

| — Atunci să-l ajutăm, nu ?

— Să-i dăm o mînă de ajutor, Moise, dar cum ? El e plin de speranţe şi eu am mai puţină decît el... Aşa a fost el de mic, naiv, sau prost, sau plin de speranţă ! îţi aminteşti cînd a murit bunicu-său, tatăl lui Horia, şi el avea vreo trei ani şi ceva ce-a făcut ? A luat o sapă şi-a plecat în cimitir. „Unde te duci, mă ?“ „La cimitir.“ „Păi ce câţi acolo ?“ „Să-l dezgrop pe ăl bătrîn“. Şi toţi îl lăsau să meargă şi rîdeau. „Ce să faci ?“ „Să-l dezgrop şi să-l aduc acasă“. L-a adus baba Sevastiţa acasă din cimitir şi el n-a înţeles de ce nu l-a lăsat să-l aducă pe-ăl bătrîn acasă. Cine se certase cu el ? Sau se supărase el şi nu mai voia să vină acasă ?

— îl ajutăm, dar e întreg la minte ?
— De ce să nu fie ?
— O lasă el pe maică-sa singură să facă bolta aia din beton cu ţiganii ? ! Nu-s normali, zău, ce-i aia să pui un sicriu gol într-un cavou gol ? Eu înţeleg că ea şi-a făcut boltă pentru cînd o muri şi-a zis c-o zideşte pentru bărbatu-său, ca să nu rîdă lumea de ea că e nebună, dar el ce-a căutat la paşti la mormîntul ăsta gol şi-a aprins o luminare la un mormînt gol ? Nu e căpiu la cap, şi ea nu e o zălăuşe, nu e năujnică ? Că umblă şi ea ca oaia căpiată care se desprinde din ciopor şi-o ia singură pe cîmp, cu capul într-o parte. Tare mă tem să nu calce cumva strîmb şi să-i ia locul gol al lui Horia. Şi fiu- său ?...

— Ar fi groaznic să crape şi el şi să intre în locul ăla gol din locul ăla gol, ar fi chiar groaznic... Că cine ar intra acolo n-ar mai ieşi, cine l-ar mai căuta într-un loc care e al altuia, cine ? în vecii vecilor amin. Dar n-are cum... Doar de i-o da vreunul la moacă, din prostie. E plină lumea de prostii. Parcă lui taică-său nu i-a făcut de petrecanie unul din prostie ? Şi nu-i putea face asta decît un om apropiat, un neam sau un prieten, cineva care-i ştia gîndurile şi drumurile. Altfel i s-ar fi aflat măcar oasele, de era un hoţ sau un criminal sau un beţivan. Ce nebunie, un neam sau un prieten să-ţi dea cu ceva în cap ca şi cum ar lovi un bivol sau un cîine sau o pisică, sau o muscă — şi să i se pară şi drept de te şi mai face să nu te mai afli... Cine-o fi el tot o să-l afle, el nu-i ca tine să zică : dă-mi un punct şi-ţi răstorn lumea sau dă-mi un cui şi-ţi deschid un lacăt, el nu cere nimic şi totuşi are o speranţă şi o siguranţă...

Domnilor şi doamnelor, de ce-am tresărit oare, ce vorbă m-a făcut să tresar ? Nu, e bine aici, nici nu mai e frig, e un loc fără vînt, liniştit, deşi în urechi aud cum bate vîntul care de fapt nu bate decît în urechile mele şi nu e aici. Mă topeşte liniştea moale, şi-mi crapă capul de somn, deşi e un vînt pe undeva, sau poate bate din altă zi, sau în altă zi. Dar cine poate să ştie, cine

poate să vadă în altă zi : parcă poţi să spui c-ai ochi buni să vezi prin ziua de mîine şi de poimîine ca prin- tr-un geam, să vezi prin primele şapte zile, poţi, ei, poţi ? Nu poţi să spui nici unde eşti nu cine eşti, dar să spui ce-i cu cutare om, sau ce-i cu vîntul ăsta măcar ? Bate ca atunci în podul casei cu vaca moartă şi miroase slab, slab de tot a paşi de şoareci, dacă n-o fi o părere. Că şi atunci era o părere, ce să caute şoarecii în pod pe gerul ăla ? Doar sus, fagurii ăia sterpi şi seci şi zborul ce nu se vedea al lucrătoarelor din vară care aduseseră de dimineaţă pînă seara mîncare ouătoarelor, zborul lor ce nu se vedea, dar se presupunea c-o vară întreagă a fost fără încetare ca să le hrănească larvele şi ca totul să mai dureze o vară. Şi uite că acum nu mă mai interesează ele şi nici vaca moartă şi nu mă mai supără nici vaca tunsă scurt şi-l înţeleg pe Calistrat că lumea era nebună înainte de război şi nu-i mai trebuia nimic, nici case, ca dinţarului, nici avere, toţi voiau să bage în burtă bere şi carne bine friptă şi să joace cărţi şi să-şi petreacă încă o vară şi încă o zi, fiindcă nu ştiau ce se-ntîmplă mîine în zori şi nesiguranţa asta îi înnebunea ca pe o colonie de viespi pe care arunci cu benzină sau numai le zgîndări cu o nuia chiar neaprinsă la capăt drumul de unde-şi iau dimineaţa efemerul lor zbor pentru viaţa lor de-o zi şi de-o vară. Domnilor şi doamnelor, ce mă enervează acum sînt ochii lui Dunărinţu şi ochii lui Calistrat, îi văd foarte bine şi ei mă văd foarte bine şi nu e bine cînd ochii lor mă privesc fără glas ca dintr-o noapte pe care nu mi-o amintesc, sau ca dintr-o zi necunoscută. Da, ştiu, se poate trăi şi aşa cum mă aflu acum, se poate şi cum zicea Peralta, fără iubire, se poate oricum, dar e păcat pentru că...

Vezi, Moise, i-am spus într-o seară cînd a venit leşinat de foame la mine în pădure şi năduşit de transpiraţie şi puţindu-i cămaşa în iarna albă care toate mirosurile de om şi de animal le face mai vii, vezi, Moise, noi n-am fost să-i aprindem o luminare lui Calistrat, şi numai noi

am rămas, c-am auzit că Dunărinţu a dispărut de-acasă de cîteva zile şi umblă vorbe negre despre el şi uite că dacă noi trei prietenii lui Calistrat nu i-am pus o luminare la cruce acum am rămas doar doi şi la al treilea nici nu ştiu dacă e cazul să-i aprindem una şi dacă e cazul unde s-o aprindem. Nu e nici o teamă, chiar de s-or găsi tîmpiţi să reclame c-am aprins luminări şi sin tem mistici, ăştia cu anonimele sau neanonimele lor care mănîncă găinaţ ar trebui să le aprindem de vii luminări la cap să crape mai repede şi să scape lumea de duhoarea ce-o aştern pe hîrtie.

Şi a doua zi am mers cu Moise în grădina casei lui Peralta şi i-am aprins o luminare şi-acolo l-am întîlnit din întîmplare pe Ioniţă Capdeerete, venit după biscuiţi la cooperativă şi marmeladă pentru fiu-său şi el ne-a invitat pe amîndoi la o vînătoare de urşi la care pînă la urmă Moise n-a venit. Doamne, cînd se întîlnesc doi ce-au făcut armata împreună numai despre război vorbesc şi-aşa se face că toată viaţa nu poţi uita războiul şi cum să-l uiţi cînd Capdeerete chiar de vede ursul în faţă şi pune puşca la ochi şi trage el pe urmă uită c-a tras şi-ţi spune cum a căzut el prizonier la ruşi (şi rîde : „Auzi, am intrat într-o casă la o margine de sat să mai aruncăm frigul din noi şi-am făcut un foc cu coceni de eram ca într-o baie, şi auzim afară pac ! pac ! şi ieşim cu puştile la bătaie şi cînd apăsăm pe trăgaci, canei : au transpirat armele de căldură şi la gerul ăla s-au blocat şi n-au mai scos foc şi-am rămas muţi şi ăia cînd au văzut că nu tragem au crezut că de bunăvoie ne predăm şi n-au mai tras nici ei, că altfel nu mai umblam eu acuma după urşi“) şi cum pe urmă pe lîngă Tîrgu-Mureş contra nemţilor a pus mîna pe o limbă de neamţ. „Şi-aşa se temea de noi şi mai ales de ruşi c-o să-l belească de viu încît i se bulbucaseră ochii ca la broaşte şi ieşea transpiraţia prin părul lui blond şi-i curgea pe frunte ca la un bolnav în călduri date de moarte şi de mila lui şi a tinereţii lui şi a mamei lui l-am dus în nişte porumbi şi cum nu

mă văzuse nimeni că l-am înhăţat şi i-am luat armele i-am făcut semn să se piardă în porumbi şi să se ducă dracului la ai lui şi el a ridicat mîinile în sus şi-a început să plîngă crezînd că bag cartuşe în el şi nu se-ndepărta şi se jelea cu hohote şi mă ruga din ochi să nu fiu cîine şi să-l curăţ şi nu voia s-o-ntindă ca să nu descarc puşca în el şi se bătea cu pumnii de pămînt şi se zvîrcolea printre dovleţii galbeni şi printre fasolea pusă în porumbi şi nu ştiam de nu-l apucase boala copiilor şi de-l apucase ce mama dracului trebuia să fac cu el, că nici la ai noştri nu voiam să-l duc şi nici la ai lor n-o să-l ducă picioarele ! Şi-atunci m-am dus la el, după ce-am pus armele jos şi l-am ridicat de guler ca pe-o blană de urs jupuit şi i-am făcut din nou semn s-o-ntindă la ai lui şi cum nu se putea potoli din plîns şi nu se putea trezi din spaima în care intrase, l-am luat la palme peste obraz să-l trezesc din groaza de moarte în care intrase şi l-am umplut de borş pe la nas şi i-am spus să se care dracului, atîta nemţească ştiam şi eu după un război şi i-am zis şi-n ruseşte şi în româneşte să se care dracului că-l fac scăpat şi el nu putea să-nţeleagă asta şi se zguduia de ■ plîns şi pînă nu l-am bătut din nou peste fălci nu s-a R trezit: atunci a-ntins-o, şi mai speriat, nu că-l las viu, ci de cum de nu mă tem eu de-ai mei ? Ai mei n-aveau să ştie, eu îl prinsesem şi putusem să nu-l prind, şi la urma urmei nu se cîştigă şi nu se pierde un război dacă laşi în viaţă un soldat... Dar ce-mi face beli tul cu ochi de broască ? Le spune la ai lui cînd ajunge la ei că eu am rămas Ungă o salcie să mă scald şi probabil o să mă scald, şi chiar asta am şi făcut, şi vin ăia peste mine şi trag frate din porumbi şi dintre sălcii şi mă gonesc gol puşcă prin apă pînă m-am pierdut gol şi fără puşcă prin porumbi cu trei gloanţe în umărul stîng şi cu un afurisit în buca dreaptă, leşinat de fugă şi de spaima c-o să mor văzînd cum şiroaie sîngele din mine şi eu sînt ca Adam gol şi singur şi fără speranţă doar cu un gînd în cap : asta e, facere de bine chestia aia de mamă, Ioniţă, Ioniţă

tata... Şi-atunci ai dat tu peste mine, iua-te-ar dracu, şi nu te-am recunoscut şi nu ştiu ce-a mai fost..." „N-a mai

fost nimic, Ioniţă, plecasei în recunoaştere şi-am trimis oameni după tine şi-am plecat şi eu după tine şi cînd am auzit împuşcături, am ştiut c-acolo eşti şi te-am găsit gol şi spunînd proverbul ăsta cu facerea de bine şi aşa ai şi fost operat, spunînd proverbul, şi toţi am crezut şi cînd ai fost citat şi cînd ai primit decoraţia că te-au prins fasciştii şi-au vrut să te împuşte gol. Am crezut că te-ai cerut în sălcii să-ţi faci nevoile şi ţi-ai lăsat hainele acolo agăţate să le vadă ei de la cîţiva metri unde poate stăteau după ce te prinseseră şi tu ai întins-o şi ei au tras ca după un iepure scăpat la vînătoare, unde s-o nimeri... Şi cum tu ai lăsat apoi să credem că asta fusese, asta a fost." „O bucurie tot mi-a făcut broscoiul ăla pişorcos, că am fost lăsat la vatră. Dar atunci mi-am schimbat eu firea şi-am înţeles de-abia mai tîrziu că omul lîngă moarte, trăind lîngă ea aproape îşi schimbă sentimentele, se rupe în el şi se schimbă : vezi, înainte aveai un prieten din tinereţe pînă la bătrîneţe şi un duşman pentru pămînt sau pentru un cal sau o fată sau o văduvă pe care-l ţineai duşman pînă închideai ochii : dar lîngă moarte ţi se modifică gîndurile, cînd ea stă lîngă tine, înţelegi ?" M-a întrebat şi Tică Dunărinţu despre Ioniţă Capdeerete şi i-am spus chestia asta cu proverbul şi i-am spus să nu-l bănuiască cumva de moartea lui Horia, c-ar greşi şi el n-a zis nici da nici ba. În loc de răspuns mi-a povestit c-a fost lîngă Dunăre unde fusese aşteptat Dănilă şi-a găsit pe nisip o scoică. N-am înţeles, ce-ai găsit ? O scoică, a zis el, vie. Ce fel de scoică era şi ce-avea scoica aia cu Dănilă n-am înţeles şi cînd l-am întrebat ce legătură avea cu doctorul mi-a răspuns că n-avea nici o legătură.

— Nu te-nţeleg, Tică.

— Nici eu nu te-nţeleg, mi-a zis el.

— Ce nu-nţelegi, Tică ?

— Nimic...

— Cum nimic, Tică ?

— Ia-mă şi pe mine la semănat, n-am semănat grîu în viaţa mea de cînd eram copil şi mă ducea bunicul pe umeri la semănat şi aruncam boabe de grîu de pe umerii

lui...

— Ce vrei să-nţelegi ? Nu schimba vorba, eu am un lot mic şi pun grîu în el şi chiar acum merg acolo cînd tu ai venit în pădure — merg acolo cu grîul în sac pus de-a douălea pe cal să-l bag în pămînt şi nu să fug de tine. Ce n-ai înţeles ?

— Nimic. Dar de mă iei, vin cu bucurie, în şcoală n-am mai semănat grîu şi nimic şi pe urmă în slujbe tot nimic...

I — Te iau, dar ce vrei tu să afli ?

— Nimic, de la dumneata nu pot afla nimic, n-ai ce să-mi spui, ai stat aici ca un urs, nu cunoşti...

Dar mai era o fată cu el şi-am luat-o şi pe ea la semănat şi în capul locului arat de dimineaţa de taică-meu şi aşteptîndu-l pe el să vină de la lotul lui cu greblele, l-am întrebat pe Tică dacă vrea să semene singur grîul şi el a dat din cap că da şi eu am plecat înaintea lui taică-meu şi i-am lăsat singuri şi i-am văzut de departe cum mergeau ca doi caraghioşi ţinînd de traista cu boabe şi aruncînd în dreapta şi în stînga neîndemînatici grîul şi m-am gîndit că un lot de cîţiva ari stricat de ei nici nu-i aşa mult dacă lor le face plăcere. Nici nu m-am mai înapoiat la ei, i-am spus bătrînului să-i trimită să-mi aducă în pădure sacul şi traista şi calul şi-ajuns acasă m-am uitat de mai am grîu să mai seamăn cum trebuie a doua zi lotul. Aveam grîu de sămînţă destul, dar l-am dat la păsări, chiar atunci l-am făcut grămadă în curte să-l mănînce găinile şi gîştele ce le aveam şi brabeţii şi toate păsările pădurii care l-au şi mîncat călărindu-l aproape o lună.

Pe la amiază a venit el cu fata şi-au adus calul şi eu i-am aşteptat cu masa gata pusă în bătătură la umbră.

— Cum nimic, Tică, l-am întrebat punîndu-i ciorbă în farfurie şi ardei iuţi în faţă şi el, în loc să-mi răspundă la întrebare, dă-i în sus şi în jos cu semănatul : c-a fost grozav ! Ce putea să fie grozav, pămînt pe tălpi, că degeaba v-aţi descălţat şi aţi venit cu pantofii în traistă, tot trebuie după-masă să vă spălaţi cu vrecie.

„Grozav !“ a zis el. Şi despre ciorbă a zis că-i grozavă. Ea tăcea şi doar îi luceau ochii cînd îl privea cum mănîncă. Le-am pus apă la soare să se-ncălzească pentru spălat pe picioare. Păsările în curte pe grîu, ale casei şi ale pădurii. Ce nu-nţelegi, Tică ? „Dacă nu mă laşi să mănînc, îţi spun, a zis el. Uite, a zis, dumneata ai fost coleg de bancă la normală cu Haralamb şi cînd Cal agheroviei a organizat la Baia-Trie greva, pentru pîine şi mămăligă şi lapte şi opinci i-aţi zis-o voi grevei, tu şi Haralamb. Vezi că ştiu ? Mai pune-mi ciorbă, sau vrei să tac ? Mulţumesc, e grozavă, şi ardeiul, este, fato ? Da, deci voi, elevii, v-aţi dus la mină la părinţii şi rudele colegilor voştri cu oale cu lapte şi cu pîine şi-aţi trecut printre jandarmi, căci eraţi copii, şi cînd n-au mai vrut să vă lase aţi vărsat laptele pe ei şi le-aţi dat cu mămăliga în cap şi-aţi strigat că măcar atîta le-ar putea da ei oamenilor în viaţa asta, o bucată de pîine şi-o oală cu lapte şi pentru aceste vorbe aproape nevinovate, fiindcă eu nu cred că voi aveaţi atunci o conştiinţă revoluţionară, v-au dat afară din şcoală pe o lună. Apoi pe două. Apoi a venit războiul, ai întrerupt şcoala... Ce-i cu păsările astea, ce gălăgie fac ! Şi după ce l-aţi înmormîntat pe Calistrat Peralta îngheţat, aţi mers pe front şi dumneata ai intrat din nou în ţară, după ce fusesei făcut prizonier cu Ion iţă Capdeerete, în divizia «Tudor Vladimirescu» şi-ai mers cu ea pînă s-a pus punct războiului, cum îţi plăcea să spui, e drept ?“

— E drept, am zis eu şi i-am dat un ştergar de cînepă să se şteargă pe picioare : terminase de mîncat şi-şi băgase labele în postavă la murat.

— Asta nu-nţeleg, că după ce-ai trecut şi prin spitale şi pe lîngă glonţ şi prin glonţ şi după ce pămîntul din Pătîrlagele a fost măsurat de foştii soldaţi şi dumneata ai ţinut registrul pe genunchi şi-ai scris numele lui cutare şi cutare pentru bucata din cutare şi cutare... Şi după ce cînd, urmăreşte-mă, după ce cînd a fost dat
regele jos şi jandarmii la ei în post şi-au zis că e minciună şi că nu există republică şi că, domnule, ce-i aia republică atîta timp cît regele n-a murit şi el nu

moare, deci trăiască regele nostru Mihai întîi... Şi dumneata după ce te-ai urcat în rabla aia pe care erai şofer, simplu şofer şi nu şofer la cineva, ci simplu şofer pe un camion ce transporta scînduri de la fabrica de cherestea la postul din Turnuvechi — şi-ai plecat deci cu hardughia aia de mergea pînă în faţa postului de jandarmi şi le-ai spus ălora să nu mai cînte, atît le-ai spus : să nu mai cînte ca nişte proşti, că s-a făcut republică şi ei sînt atît de proşti că o înjură fără să ştie ce înseamnă, şi să nu mai... Aşa, deci ei atunci au tras şi în dumneata cum trăseseră şi în toţi ce voiseră să se-apropie de ei, dar nu te-au nimerit, s-au înfundat gloanţele în scîndura de brad icnind. Şi le-ai mai strigat că nu e cazul ca ei să moară ca nişte proşti, ei cinci, nişte nebuni... Şi-ai dat drumul la camion şi-ai plecat şi-ai luat de la fabrica de cherestea steagul cu trei culori şi l-ai înfipt între scînduri şi-ai venit din nou în faţa ălora cinci şi-ai zis că ei n-o să tragă în steag... Şi ei au tras tot în dumneata şi iar nu te-au nimerit şi-atunci, parcă nebun, ca să nu mai vină şi alţii lîngă ăia cinci, ai tras camionul pînă sub fereastra lor, acolo unde nu te puteau atinge şi le-ai strigat că e republică şi că să nu se mai încăpăţîneze, şi Cicerone Stoica pe care-l cunoşteai ţi-a cerut un foc şi uite-aşa n-au mai tras, tot dintr-o dată, cum îi şi apucase, tot dintr-o dată, că nu erau ei oameni de vreo convingere, ei se temeau să nu fie o glumă cu Mihai şi să-şi piardă moletierele. Propriu-zis n-ai cucerit acolo o prefectură şi nici n-ai pus căluş în gură unor duşmani ceva mai grei, şi nici n-ai fost trimis cu o sarcină specială, nu, ai arătat doar că nu-ţi este frică şi că ei trebuie potoliţi ca să nu li se alăture alţii şi să iasă vreo dandana... Calistrat Peralta te făcuse membru de partid şi de la el învăţasei că lupta se dă oricînd şi oriunde şi singur şi cu duşmani şi cu proşti care pot face mai rău uneori ca nişte duşmani şi asta nu-nţeleg eu cum după ce ai luptat cu pasiune

în Transilvania şi-ai făcut tot ce era posibil la puterea dumitale ca să ia ţăranii pămînt şi apoi ca şofer la Gălă-tioan să fie în post puşi inşi de nădejde în conducere şi

să nu se fure la fabrica de cherestea munca oamenilor. Deci după ce şi ca elev şi ca eliminat şi ucenic de şofer la atelierul de reparaţii din Cîmpuleţ te-ai zbătut să arăţi că puterea omului e mai tare ca orice stat ce-l îngenunche, după ce şi cunoscîndu-l pe Calistrat ai trăit cu convingere o luptă care atunci se arăta fără sorţi de izbîndă a doua zi şi nici a şaptea zi, după ce ai făcut deci tot ce era posibil şi în război, ca omul să răzbată împotriva oricărei nedreptăţi şi să nu se lase strivit de o societate tîmpită care-l ţine sub ea, după ce şi după război cu carnea plină de cicatrice te-ai zbătut pentru ca oamenii să aibă o pîine la masă şi lapte şi ciorbă, dintr-o dată te-ai dat la fund în pădure ca un urs, dintr-o dată ţi-au priit liniştea pădurii şi ciripitul păsărelelor ce se bat pe griul ce le aruncai şi liniştea căprioarelor şi parcă dintr-o dată ai devenit un urs venit aici să se ascundă şi să-şi lîngă rănile însîngerate şi să aştepte iarna, ca să se retragă şi mai tare şi iată că ai şi ajuns ce-ai vrut şi ce eşti, un mort. De-asta nu te-nţeleg. De ce toate astea, de ce, nu-nţeleg.

— Fiindcă aici eu n-am mai înţeles nimic, Tică, şi eu cînd nu-nţeleg ceva, nu-nţeleg... Poate am îmbătrînit, poate mi-a ajuns...

— Dumneata zici că n-ai înţeles, tata s-a dus, Calistrat era în pămînt, a mai rămas unul din cei patru, Moise. Crezi că el a înţeles ? Sau voia şi el o poziţie de comandă, că atîta învăţase şi el din război... Şi sub pretext de vigilenţă mare a uitat... Ce-a făcut timpul din Gălătioan ? Unde avea poporul atîţia duşmani ai poporului ? Asta a vrut şi Moise, o porţie mai bună, dar s-a dovedit că el era foarte tîmpit : fiindcă era conştient că Gălătioan nu-l înghite pe Calagherovici şi vedea că tunsa e cu el, a fost cel mai tîmpit Moise fiindcă el a văzut tîmpenia ce-o făcea chiar el tăcînd şi considerîndu-te tîmpit şi pe dumneata şi pe Haralamb şi pe tata, că n-aţi văzut ce se-ntîmpla... Dar tata a văzut şi n-a tăcut, dovadă că

W nu mai este să i-o spună, iar dumneata spui că n-ai pri- m ceput... Eu te cred, dar tata nu te-a crezut. Dumneata nu H ţi-ai închipuit că e posibil aşa, nu că n-ai înţeles, nu H ţi-ai

închipuit că Moise chiar cu tatăl meu...

— Nu, asta nu-i adevărat, asta nu ştiu...

— Dar nu ţi-am spus că l-a omorît, de ce protestezi ? Nu cunoşti nimic, ştiu. îţi mulţumim pentru masă şi
■ pentru apă şi pentru ştergar. Ce cunoşti dumneata însă
■ despre dumneata ? Că pui grîu în pămînt şi dai grîu la H păsările cerului şi mănînci ce-ţi place ? Foarte bine. Dar
■ scuză-mă că te-ntreb, după ce mi-ai dat să halesc, ai B mai putea să trăieşti cum ai trăit, exact la fel, cu pui şi B cu căprioare, de-ai afla într-o zi adică nu de-ai afla, B de ţi-ai da seama c-ai greşit şi-ai fi în stare să recunoşti, B ai mai putea să dai la fel grîu la păsările pădurii, ai mai B putea ? Desigur, ai mai putea, fiindcă văd că poţi şi B doar nu eşti prost să nu te fi întrebat niciodată nimic B şi măcar din greşeală să recunoşti că măcar o dată ai
■ greşit, nu ? Vă mulţumim pentru mîncare, pentru apă B şi pentru ştergar.

Domnilor şi doamnelor, i-am spus lui Moise că băiatul B lui Dunărinţu a fost pe la mine c-o fată şi mi-a semănat B grîu şi s-a spălat pe picioare de pămînt negru şi că era I foarte bucuros că a ţinut în palme boabe de grîu şi
B Moise a rîs şi mi-a zis că sînt prost : ei cine ştie ce să-
■ minţă semănaseră împreună pe cîmp şi că din griul se-
■ mănat de ei pentru mine o să răsară la anul pe lotul
■ meu zbierînd grîu cu cap de om.

— De Horia n-a întrebat ? Că pe unde merge tot I întreabă de el ca ciobanul care şi-a pierdut oaia. N-a i întrebat ?

— A întrebat. Şi de Dănilă a vorbit, a zis c-a găsit I lîngă Dunăre, în locul ştiut, o scoică.

— Era tot cu fata cînd ţi-a zis asta ?

— Tot cu ea.

— Eşti un tîmpit, a rîs el. Normal să găseşti o scoică
| vie cînd te plimbi, a rîs el, pe lîngă ape mai ales, pe
ţ lîngă bălţile din preajma Dunării mai ales găseşti scoici vii, de le cauţi. Doar nu era să-ţi spună c-a găsit o muiere, a rîs el, dar în toată veselia sa prea zgomotoasă era ceva fals şi un fel de spaimă ca nu cumva Tică să-mi mai fi spus şi altceva. Doar n-o să-ţi fi spus că pe nisip a

găsit o femeiuşcă, poate pe asta cu care a venit la tine, tu trebuie măcar atîta să înţelegi că băiatul are şi el sînge în el şi într-ale lui şi scoica e un fel de poveste... Şi care e părerea lui ?

— Despre ce ?

— Despre Horia...

— Are părerile lui, şi nu i-am spus mai mult. Decît atît că Horia nu putea să fie dus în locul acela neştiut şi unde a dispărut decît de un om care-l cunoştea şi începuse să se teamă de el şi dacă acel loc era malul unei bălţi sau al unui pîrîu sau rîu îngheţat, cum visase maică-sa, acolo el n-ar fi putut fi dus mort, că e foarte greu să duci un mort şi să nu te vadă nimeni, chiar ascuns într-o sanie, noaptea. Ei doi s-au întîlnit acolo din în- tîmplare sau nu şi paşii celui rămas viu s-au şters sub zăpadă cînd s-a reîntors...

Domnilor şi doamnelor, mă apucă din nou frigul...

— Deci, i-am spus lui Moise, dacă scoica o fi sau n-o fi femeia pe care o căuta el sau femeia în general care aduce pe lume pe cei care o să ne îngroape mîine pe noi, el, Ţică, îl căuta pe omul care l-a făcut pe taică-său să nu se mai reîntoarcă din acel loc neştiut şi el cred că ştie cine este acel ins cum şi eu...

— Şi tu ce ?

— Ţi-am spus ce...

— Ia mai dă-l dracului şi pe Horia, cine ştie unde-o fi acum în străinătate şi cine ştie ce fetişcane îi stau pe genunchi şi noi... Era un aiurit, ce-avea în guşă şi-n căpuşă, te puteai aştepta de la el la orice, şi să fugă, era inconştient.

— Nu cred, Moise, el se băgase într-o bătălie, la el ţinea cel mai mult Calistrat Peralta, pe mine mă credea cel mai curajos, pe el cel mai cu mintea pusă în ordine, ştia ce face cînd a intrat în partid, de-atunci ştia că trebuie să facă o nouă lume.

— Lozinci, bătrîne, lozincuţe, o nouă lume şi o nouă istorie nu se fac bătînd din palme şi cu isterici ca el care-ţi sărea ca o ţaţă în cap cînd nu-i convenea ceva. Nu ştia ce voia, altfel ar fi înţeles...

— Ştia, Moise, şi mă mir că vorbeşti aşa, Calistrat

ştia ce istorie vrea să facă şi mă mir că de Horia care s-a bătut după război să facă ce pe urmă s-a dovedit că nu s-a făcut rău să spui că era un aiurit : cumsă fieun isteric unul care făcea ce voia, e drept, dar astaera istoria pe care o voia el, aşa şi spunea, nu pe care o voiai tu, bunăoară, şi ce e rău în asta dacă sînt două păreri, se va vedea cu vremea care e mai bună, da, dar nu poţi zice că nu voia ceva precis şidă-i voie dacăvoia ceva să ştie ce voia să facă, ce istorie, de vrei să-i zici aşa, să facă, nu era un inconştient, bătrîne...

Şi, domnilor şi doamnelor, s-a supărat că i-am zis bătrîne, însă şi el îmi zisese bătrîne şi acum văd că nu „bătrîne“ l-a ridicat de lîngă mine şi l-a dus de nu l-am mai văzut toată vara şi toată toamna şi...

Am căutat şi eu o scoică vie lîngă Dunăre şi n-am găsit şi toată vara... Şi-a venit Moise într-o seară cu ger şi cu zăpadă pe la mine singur şi mi-a zis să-i fac o ciorbă de varză acră şi să frig nişte cîrnaţi şi-am pus la foc oala şi-am adus din cămară unde stătea spînzurată pe un cui o legătură de ardei iuţi, ca o coroană, şi i-am spus c-am trecut acul cu aţă prin cozile a două sute de draci d-ăştia mici, verzi şi roşii, şi galbeni şi el a avut o idee grozavă : ce-ar fi după ce mîncăm să mergem în cimitir, şi-aşa e un pic de lună sub nori, cu lanternele prin zăpadă şi să-i atîrnăm lui Horia pe cruce legătura ca o coroană cu ardei iuţi ? Şi-am tras o mîncare ca de Crăciun şi-am băut vin roşu şi-am zis eu să luăm şi o damigeană plină cu noi să bem la căpătîiul lui (chiar de el nu era acolo, acolo era locul său) pe luna asta rotundă şi mare şi galbenă care parcă mergea prin zăpada ce cădea, se rotea, alerga în sus, ciudat, stînd pe loc... Vinul era aspru, de te stropea pe cămaşă, puteai să-ţi faci obielele din ea... Eu duceam la gît legătura de ardei, apoi a luat-o el la gît şi-am început să lălăim prin pădurea liniştită şi albă.

— Auzi, am fost acum o săptămînă pe la Ioniţă Capdeerete şi-am tras tot aşa un chef şi l-am întrebat, nu ştiu de ce l-am întrebat : bă Ioniţă, cu ce-ai rămas tu din război ? Ei, şi ce crezi că mi-a răspuns Ioniţă ? Cu ce-ai rămas, Ioniţă ? Cu circul, Moise, mi-a spus, cu circul ăla

am rămas în cap : ce frumos era, Moise, cum mergeau maimuţele pe bicicletă !...

Şi-am rîs de Ioniţă Capdeerete şi de maimuţele lui pe bicicletă şi ne-am luat de umeri, soldăţeşte, prin zăpada pînă la genunchi care ne închidea urmele cum turna de sus pe lîngă lună şi Moise a zis că Ioniţă pentru asta rămîne un băiat de zahăr, cu toate că ăsta e adevărul, el a rămas cu maimuţele pe bicicletă în cap şi adevărul oricît am fugi ori ne-am ascunde noi de el tot aşa rămîne, Ioniţă tot Ioniţă rămîne... El e prietenul nostru, dar îl poţi învinovăţi pentru maimuţele lui pe bicicletă ? Parcă eu sînt mai bun, sau tu eşti mai bun ? Imbătrînim, ar trebui să căutăm cîte o scoică şi s-o punem la rană şi să mai bem ca acum... De ce să nu recunoaştem că ne place vinul, de ce să fugim de adevăr şi să dăm la bătrîneţe peste el, să-l descoperim fără să vrem şi să vedem că nu mai foloseşte adevărul la nimic... Să mergem la primăvară amîndoi să punem grîu, tu nu simţi cum stă acuma să- mînţa sub zăpadă şi aşteaptă soarele să moară şi să dea atunci din ea grîu verde, nu simţi cum miroase zăpada ? Ăsta e adevărul, şi gerul are un miros, vorba lui Capdeerete... Ăsta e Ioniţă : cînd i-am mai zis : Ce crezi tu de războiul ăsta în care am fost... A fost cum a fost, a zis Ioniţă, dar mureau prea mulţi cai...

Şi-am intrat prin gardul dinspre pădure pînă lîngă unde era locul lui Dunărinţu şi-am ridicat damigeana la gură fiecare şi am zis : ce-ar fi să-i băgăm damigeana goală înăuntru şi eu am zis : ar fi o chestie, şi Moise a zis : ar fi o chestie — şi eu am privit luna cum se tot învîrtea ca beată şi desigur că şi noi eram curcă... Aşa de curcă beată eram că-mi cîntau în urechi glasuri de

Soldaţi şi vorbeam cu ei şi nu mă auzeam şi mă auzeau şi strigam la ei şi ei băteau din palme şi din picioare cînd treceau maimuţele pe bicicletă... Şi se-nvîrteau n'şte baloane colorate care nu erau baloane, erau roţile bicicletelor, ca nişte coroane din ardei iuţi... Şi-am pus coroana de ardei galbeni şi verzi şi roşii, de două sute de ardei... Şi draeu să-l ia pe Ioniţă Capdeerete dacă n-a aruncat cu zahăr la maimuţele alea de pe biciclete...

Domnilor şi doamnelor... doamnelor şi domnilor...

CUPRINS

BIBLIOTECA EMINESCU

Lei 10

ROMANUL A FOST DISTINS CU PREMIUL UNIUNII SCRIITORILOR PE ANUL 1973.

«Prin forţa realistă, prin originalitatea de viziune şi construcţie epică, prin curajul lucid cu care întreprinde incursiuni în una din cele mai complexe şi contradictorii etape ale procesului istoric de restructurare a societăţii, transmiţînd implicit un mesaj de vibrantă actualitate, Vînătoarea regală se situează, neîndoios, printre realizările remarcabile ale prozei româneşti de după 1944.»

DUMITRU MICU
(Scînteia, 9908/1974)

«Am putea considera Vînătoarea regală (1973) continuarea romanului din 1969, după cum Cei doi din dreptul Ţebei ar părea o prelungire a unei teme (şi a unor personaje) din acest roman care dă adevărata măsură a talentului lui Dumitru Radu Popescu. „Temele“ prozatorului-povestitor obţin aici orizontul lor cel mai profund. Sensurile cărţii se luminează, afirmînd Istoria, credinţa în om, în opera unei societăţi ce respinge turpitudinea, spiritul versatil, crima morală şi care are dreptul să se rostească asupra trecutului printr-o memorie gravă şi încercată.»

ION VLAD
(Romanul românesc contemporan)